

33687

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK PROGRAMI

MİMARİ MEKÂNIN DEĞERLENDİRİLMESİNDE
MEKÂN ÖRGÜTLENMESİ KAVRAMI:
KONUTTA YAŞAMA MEKÂNLARI

Yük.Mimar İlkay ÖZDEMİR

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
"Doktor"
Ünvanının Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 21.01.1994

Tezin Savunma Tarihi : 22.04.1994

Tez Danışmanı : Prof.Dr.Şengül Öymen GÜR

Jüri Üyesi : Prof.Dr.Kutsal ÖZTÜRK

Jüri Üyesi : Doç.Dr.Hülya TURGUT

Enstitü Müdürü : Prof.Dr. Temel SAVAŞKAN

Ocak - 1994

TRABZON

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DENEYİM MERKEZİ

ÖNSÖZ

İç mekânlarda "Mekân Örgütlenmesi" kavramının çeşitli boyutlarda ele alınarak irdelenmesi ve mekân örgütlenmesinde bir değerlendirme modeli oluşturulması hedeflenen bu çalışma, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, doktora programında yapılmıştır.

Tez çalışması süresince beni yönlendiren, bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım danışman hocam Prof.Dr.Şengül Ö.GÜR'e, İstatistik testlerin yapılmasında yardımcı olan Prof.Dr.Fahri BATU'ya, hoşgörü ve desteğini esirgemeyen eşim Okan ÖZDEMİR'e, tablo ve çizimlerin gerçekleştirilmesinde yardımcı olan Ersegün BERKÜN'e, Simlâ ÖZDEMİR'e ve Sibel URAL'a, yazımı gerçekleştiren Nehir ŞUEKİNCİ'ye teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Trabzon, Ocak 1994

İlkay ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER

ÖZET	VI
SUMMARY	VII
ŞEKİL LİSTESİ	VIII
TABLO LİSTESİ	IX
1. GİRİŞ	1
2. MEKÂN VE MEKÂN ÖRGÜTLENMESİ	6
2.1. Mekân Örgütlenmesinin Tanımı ve Örgütlenmede Etkili Olan Parametreler	6
2.2. Mekân Bileşen ve Öğeleri	13
2.3. Mekân Örgütlenmesiyle İlgili Çalışmalar	16
2.4. Bölüm Sonuçları	24
3. MEKÂN ÖRGÜTLENMESİNİN DİĞER MEKÂNSAL KAVRAMLAR VE FARKLI SOSYAL STATÜDEKİ GRUPLARLA BAĞLILAŞIMI	25
3.1. Mekân Örgütlenmesi Kavramının Diğer Kavramlarla Açıklanabilirliği Konusunda Bir Çalışma	25
3.1.1. Yöntem ve Teknik	25
3.1.2. Çalışma Alanı	26
3.1.3. Denek Grupları	26
3.1.4. Bulguların Değerlendirilmesi	27
3.1.4.1. Cluster Analizi	27
3.1.4.2. Korelasyon Matrisleri	28
3.1.4.2.1. Birinci Matris	28
3.1.4.2.2. İkinci Matris	33
3.1.5. Sonuçlar	35
3.2. Farklı Sosyal Statüdeki Gruplarda, Mekân Örgütlenmesi Anlayışının Farklılaşp Farklılaşmadığının İrdelenmesi	36
3.2.1. I. Araştırma (Pilot Mekânlar Üzerindeki Tercihler)	36

4.2.4.1. Geleneksel Tipte Örgütlenme	85
4.2.4.2. Yarı Geleneksel Tipte Örgütlenme	86
4.2.4.3. Çağdaş Tipte Örgütlenme	87
4.3. Değerlendirme Modelinin Uygulanması	89
4.3.1. Pilot Mekânların Model ile Değerlendirilmesi	89
4.3.1.1. Bulgular ve Yorumlar	89
4.3.1.2. Sonuçlar	98
4.3.2. Deneklerin Maket Üzerinde Oluşturduğu Mekânların Model ile Değerlendirilmesi	99
4.3.2.1. Bulgular ve Yorumlar	99
4.3.2.2. Sonuçlar	115
4.4. Bölüm Sonuçları	116
5. GENEL SONUÇLAR	117
KAYNAKLAR	121
EKLER	126
Ek Şekil 1: 12 Pilot Yaşama Mekânına Ait Plan ve Fotoğraflar ...	127
Ek Şekil 2: Pilot Mekânların Anlamsal Farklılaşım Tekniği ile Değerlendirilmesinde Kullanılması Soru Formu	140
Ek Tablo 1: Pilot Mekânların Anlamsal Farklılaşım Tekniği ile Değerlendirilmesi Sonucunda Ortaya Çıkan Veriler ..	142
Ek Tablo 2: Pilot Mekânların 3 Denek Grubu Tarafından İyi ve Kötü Olarak Değerlendirilmesi	144
Ek Tablo 2a: 1. Denek Grubunun Değerlendirmesi	145
Ek Tablo 2b: 2. Denek Grubunun Değerlendirmesi	146
Ek Tablo 2c: 3. Denek Grubunun Değerlendirmesi	147
Ek Şekil 3: 3. Denek Grubunun Maket Üzerinde Oluşturduğu Özgün Mekânlar	148
Ek Tablo 3: Pilot Mekânların Değerlendirme Modeli ile Analizi .	179
Ek Tablo 4: Denek Gruplarının Oluşturduğu Özgün Mekânların Değerlendirme Modeli ile Analizi	181
Ek Tablo 4a: 1. Denek Grubuna Ait Mekânların Analizi	182
Ek Tablo 4b: 2. Denek Grubuna Ait Mekânların Analizi	183
Ek Tablo 4c: 3. Denek Grubuna Ait Mekânların Analizi	184
ÖZGEÇMİŞ	185

ÖZET

MİMARİ MEKÂNIN DEĞERLENDİRİLMESİNDE MEKÂN ÖRGÜTLENMESİ KAVRAMI: KONUTTA YAŞAMA MEKÂNLARI

Tezin amacı mekân örgütlenmesi kavramını iç mekânlarda, farklı boyutlarda ele alarak irdelemek, örgütlenmeyi etkileyen faktörleri belirleyerek mekân örgütlenmesinde bir değerlendirme modeli oluşturmaktır.

Beş bölümden oluşan çalışmanın giriş bölümü olan 1. bölümde, yukardaki amaçlar doğrultusunda çalışmanın konu alanı ve kapsamı tanımlanmıştır.

2. bölümde ise "Mekân Örgütlenmesi" kavramı ile ilgili tanımsal irdelemeler yapılmış; mekânsal algı, mekân bileşen ve öğeleri üzerinde durulmuştur. Bu konu ile ilgili bilinen çalışmalar gözden geçirilerek, oluşturulmuş teoriler, modeller, yöntem ve teknikler incelenmiştir.

3. bölümde mekân örgütlenmesinin diğer mekânsal kavramlar arasındaki bağlantısını anlamsal farklılaşım tekniği ile irdelenmiş, farklı sosyal statüdeki gruplar arasında mekân örgütlenmesine bakış açılarında farklılık olup olmadığına bakılmıştır.

4. bölümde mekân örgütlenmesinde etkili olabilen temel bileşenler belirlenmiş, kültürel öz öğelerin konut iç mekânlarına nasıl yansıdığı irdelenmiştir. Buna bağlı olarak mekân örgütlenmesinin değerlendirilmesine yönelik bir model önerilmiştir. Bu model mevcut ve denek grupları tarafından maket üzerinde oluşturulan yaşama mekânlarına uygulanarak modelin genel geçerliliği doğrulanmıştır.

Son bölüm olan 5. bölümde ise tezin sonuçları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mekân örgütlenmesi, mekân bileşen ve öğeleri, konutta yaşama mekânı, yaşama mekânı donatıları.

SUMMARY

THE CONCEPT OF SPATIAL ORGANIZATION IN THE ASSESSMENT OF ARCHITECTURAL SPACE: LIVING ROOMS

The aim of this dissertation is to examine the concept of "spatial organization" in inner spaces, by handling various dimensions, to determine factors which affect organization, and accordingly, to achieve an assesment model.

The study consists of five chapters. The introductory chapter defines the scope and the aims of the study, that are mentioned above. In the second chapter, definitional concepts concerning spatial organization, spatial perception, elements and components of space have been discussed, and related researches, teories, models, methods and techniques have been examined.

In the third chapter, correlation between the spatial organization and other spatial concepts has been investigated, and the effects of social status on organizations have been researched.

In the forth chapter influence of fundamental components and cultural elements on spatial organizations has been determined, and an assesment model has been proposed and tested.

Finally, in the fifth chapter results of the research have been discussed.

Key words: Spatial organization elements and components of space living roam living room furniture.

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.	Dolabın kendi işlevinin harcinde, sınır ögesi olarak kullanılabilir olmasına bir örnek	14
Şekil 2.	Yaşama mekânlarında farklı etkinlikler arasındaki toplumsal itim'in hakim olduğu bir düzenleme	20
Şekil 3.	Yuvarlak ve dikdörtgen masalarda toplumsal ilişki ...	20
Şekil 4.	Yaşama mekânlarında farklı etkinlikler arasındaki toplumsal çekimin hakim olduğu bir düzenleme.....	21
Şekil 5.	Çalışmada irdelenen yaşama mekânı	26
Şekil 6.	1. matrinden saptanan birinci grup mekânlar	30
Şekil 7.	1. matrinden saptanan ikinci grup mekânlar	31
Şekil 8.	1. matrinden saptanan üçüncü grup mekânlar	31
Şekil 9.	1. matrinden saptanan dördüncü grup mekânlar	32
Şekil 10.	1. matrinden saptanan beşinci grup mekânlar	33
Şekil 11.	Altı boyutun birbirleri ile en yüksek ve en düşük korelasyonları	35
Şekil 12.	3 denek grubu tarafından "iyi örgütlenmiş" olarak değerlendirilen mekânların grafiksel anlatımı ...	43
Şekil 13.	3 denek grubu tarafından "kötü örgütlenmiş" olarak değerlendirilen mekânların grafiksel anlatımı ...	44
Şekil 14.	Koltuk maketlerinin cinsi ve ölçüleri	47
Şekil 15.	Çek-yat, sezlong ve sandalye maketlerinin ölçüleri ..	48
Şekil 16.	Yemek masası ve sehpa maketlerinin cinsi ve ölçüleri	49
Şekil 17.	Dolap maketlerinin cinsi ve ölçüleri	50
Şekil 18.	"Koltuk Takımları" nın mekânsal konumlarının üst üste çakıştırılması	56
Şekil 19.	"Yemek Masası" nın mekânsal konumlarının üst üste çakıştırılması	57
Şekil 20.	"Dolap"ların mekânsal konumlarının üst üste çakıştırılması	58
Şekil 21.	"Sezlong"ların mekânsal konumlarının üst üste çakıştırılması	59
Şekil 22.	"Televizyon"ların mekânsal konumlarının üst üste çakıştırılması	60
Şekil 23.	Konut oluşumuna etki eden faktörler	66

Şekil 24.	Rapoport'un dünya görüşü ve eylemler ilişkisi modeli .	66
Şekil 25.	Rapoport'un filtre modeli	67
Şekil 26.	Kültür-davranış-mekân etkileşimi	68
Şekil 27.	Kişisel mekân davranışının sedir konumuna etkisi	72
Şekil 28.	Geleneksel Türk Evinde "Baş Oda", "Baş Köşe" ayrımı ...	74
Şekil 29.	Mekânsal düzenin geometrisi	80
Şekil 30.	Mekân odak noktaları	81
Şekil 31.	Dolabın biçimsel ve mekânsal kullanımı	82
Şekil 32.	Görsel mahremiyetin sağlandığı veya sağlanamadığı yaşama mekânı örnekleri	83
Şekil 33.	Türk evinin kullanma biçiminin çadır düzeni ile karşılaştırılması	86
Şekil 34.	Geleneksel ve yarı geleneksel tipte örgütlenme ..	87
Şekil 35.	"Geleneksel tip" de örgütlenmiş pilot mekânlar ...	96
Şekil 36.	"Yarı geleneksel tipte" örgütlenmiş pilot mekânlar .	97
Şekil 37.	"Çağdaş tip" te örgütlenmiş pilot mekânlar	97
Şekil 38.	"1. Denek grubu"na ait "Yarı geleneksel tip"te mekân örgütlenmeleri	103
Şekil 39.	"1. Denek grubu"na ait "Çağdaş tip"te mekân örgütlenmeleri	104
Şekil 40.	"2. Denek grubu"na ait "Geleneksel tip" te mekân örgütlenmeleri	105
Şekil 41.	"2. Denek grubu"na ait "Yarı geleneksel tip" te mekân örgütlenmeleri	105
Şekil 42.	"2. Denek grubu"na ait "Çağdaş tip" te mekân örgütlenmeleri	106
Şekil 43.	"3. Denek grubu"na ait "Geleneksel tip" te mekân örgütlenmeleri	107
Şekil 44.	"3. Denek grubu"na ait "Yarı geleneksel tip" te mekân örgütlenmeleri	107
Şekil 45.	"3. Denek grubu"na ait "Çağdaş tip" te mekân örgütlenmeleri	108
Şekil 46.	3 farklı denek grubunun oluşturduğu geleneksel tipde mekansal örgütlenme oranları	113
Şekil 47.	3 farklı denek grubunun oluşturduğu yarı geleneksel tipde mekansal örgütlenme oranları	114
Şekil 48.	3 farklı denek grubunun oluşturduğu çağdaş tipde mekansal örgütlenme oranları	114

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.	Mekân örgütlenmesinde etkili olan parametre ve ölçütler	11
Tablo 2.	Matris I, Mekânlar arasındaki korelasyon matrisi	29
Tablo 3.	Matris II, 6 boyut arasındaki korelasyon matrisi	33
Tablo 4.	Denek grubunun eğitim düzeyi ve cinsiyetine göre dağılımının sayısal olarak ifadesi	38
Tablo 5.	Mimar olmayan üniversite mezunlarından oluşan deneklerin meslek gruplarına göre sayısal dağılımı ..	38
Tablo 6.	Denek yaş grubunun dağılımının yüzde olarak ifadesi...	38
Tablo 7.	Denekler tarafından iyi ve kötü örgütlenmiş olarak değerlendirilen mekânların sayısal ve yüzde olarak tercih edilme sıklıkları	39
Tablo 8.	Ev kadınları tarafından iyi ve kötü olarak değerlendirilen mekanların sayısal ve yüzde olarak tercih edilme sıklıkları	39
Tablo 9.	Denek gruplarının bağımlı değişken olarak ele alınmasıyla oluşturulan Ki Kare testi	40
Tablo 10.	Denek gruplarının bağımsız değişken olarak ele alınmasıyla oluşturulan Ki Kare testi	41
Tablo 11.	Mekân örgütlenmesi değerlendirme modelinin şematik anlatımı	76
Tablo 12.	Mekânsal örgütlenme seçenekleri	88
Tablo 13.	Geleneksel öğelerin pilot mekânlarda kullanım sayısı ve yüzdesi	90
Tablo 14.	Çağdaş öğelerin pilot mekânlarda kullanım sayısı ve yüzdesi	91
Tablo 15.	Mekânsal düzen geometrisinin pilot mekânlardaki analizi	91
Tablo 16.	Pilot mekânda oturma grubunun odak noktaları ve yüzdesi	92
Tablo 17.	Dolapların pilot mekânda kullanım biçimleri ve yüzdesi	93

Tablo 18. Mahremiyet, sınırlı alan ve egemenlik sınırı davranışlarının pilot mekânlardaki analizi	94
Tablo 19. Pilot mekânların örgütlenme tipleri	96
Tablo 20. Denek gruplarının oluşturduğu özgün mekânların mekânsal örgütlenme özellikleri (sayısal ve yüzde olarak)	102
Tablo 21. Mekân örgütlenmesi ve tezin mekân ilkeleri konusundaki bulguları	120

1. GİRİŞ

İnsanlar çeşitli mekânlar içinde yaşamak durumundadırlar. Bu mekânlar makro ya da mikro ölçekte, açık ya da kapalı mekânlar olabilmektedir. İnsan varoldukça mekân kavramı dolayısıyla da mekân örgütlenmesi sözkonusu olacaktır. Yaşanılan mekânların kullanıcılarına daha iyi hizmet verebilmesi, rahat kullanılabilmesi, daha huzurlu ve güvenli bir hayat için iyi bir örgütlenme gerekmektedir. Çubuk, bir çalışmasında "Mekân organizasyonu deyimini ile anlatılmak istenenin daha iyi yaşam koşullarını elde edebilmek için, beşeri faaliyetlerimizin ulaştığı yeraltı, yerüstü ve yeryüzü katlarını içeren coğrafyasal mekânın organizasyonu olduğunu ifade etmiştir. Böyle bir organizasyon, mekân-insan gereksinimlerinden doğan çeşitli tip ve boyutlarda ve farklı koşullar ve durumlar gösteren mekânsal gereksinimlere yanıt arar" der, (1, s.28). Yukarıdaki tanımda da görüldüğü üzere, mekânın örgütlenmesindeki hedef insana daha iyi bir yaşam düzeyi sağlamak, gereksinimlerine doğru cevap vermektir.

Mekân örgütlenmesi kent, bölge, ülke ölçeklerinde ve hatta daha üst ölçeklerde (kıtalar ya da dünya ölçeğinde) yapılmaktadır. Örgütlenme bir sistem içinde, geleceğe yönelik kalkınma planı gibi, gelişme ve yerleşme şekillerine ilişkin kararlarla gelişir, (1). Dolayısıyla örgütlenme kavramı beraberinde yasa ve yönetmelikleri de getirir. Özellikle de dış mekânların örgütlenmesinde ekonomik ve siyasi kararlarla birlikte imar planlarının etkisi çok fazla olmaktadır. İç mekânların örgütlenmesinde ise olay daha farklıdır; iç mekânları ilgilendiren bazı yönetmelik ve uyulması gerekli standartlar dışında, yasal bir sınırlama sözkonusu değildir. İç mekânda bileşen ve öğelerin birbirleri ile ilişkilerini tasarımcı ya da kullanıcı belirlemektedir. Dolayısıyla buradaki örgütlenme çok daha fazla çeşitlilik göstermektedir ve daha da karmaşıktır.

Örgütlenme ile ilgili çalışmalar yapan araştırmacıların amacı mekânın iyi ve rasyonel kullanımını sağlamaktadır. Sözkonusu mekân ülke, kent, mahalle ya da sadece bir parsel bazında olabilir. Önemli olan o mekânın içindeki kaynaklarla birlikte bilinçlice kullanılmasını ve ileride çıkabilecek sorunların iyi bir biçimde çözümlenmesini sağlamaktadır. Özellikle de ülke çapındaki mekânsal örgütlenmelerde ilerdeki nüfus artışı ve büyümeye olanak hazırlamak mekânsal örgütlenmenin hedefleri arasındadır. Mekânsal örgütlenme kentsel düzeyde de son derece ciddi bir kavramdır. Nedeni ise insanların kentsel mekânda ve binalarda rahat ve çabuk bir biçimde işlerini görmeleri, hizmetlerin gelişmemesi, dengeli ve hoş fiziksel mekânlar elde etmek istemeleridir. Örgütlenmede en önemli amaç çeşitli sistemlerin gelişmemesidir.

Mekân örgütlenmelerinde süreç de sözkonusudur ve örgütlenmelerin zaman içinde nasıl değiştiği veya değişeceği önem kazanmaktadır. Sosyal örgütlenmeler sürekli olarak değişme ve evrimsel bir gelişme içindedirler, (2). Karar değişikliği, örgütlenmenin her aşamasında etkili olmaktadır. Kentsel ölçekteki örgütlenmeler imar planlarıyla direkt ilgilidir ve imar planlarındaki değişiklikler kentsel mekân örgütlenmesini olumlu ya da olumsuz yönden etkilemektedir. Sadece 3 kat izni verilen bir yerleşmede, süreç içinde 4-5 kata izin verildiğinde yapılan çatı katları, dubleks çözümler o yerleşmenin mekân örgütlenmesini değiştirecek, cephe bazında görsel farklılıklara neden olacaktır. Konut ölçeğinde ise, bilinen apartman katları ile dubleks çözümler, işlevsel olarak farklı örgütlenmeleri de beraberinde getirecektir.

Mekân örgütlenirken, planlama ve tasarlama bir araç olarak kullanıldığında, sözkonusu mekânda olabilecek değişiklikler irdelenerek, belirli esneklikler bırakılmalıdır. Örnek olarak ülke bazında bir örgütlenmede nüfus artışı, teknolojik gelişmeler...vb. etkenler gözönünde bulundurularak bir planlamaya gidilmelidir.

Mekân örgütlenmesi, bir çok meslek grubunun ilgi alanına girmektedir. Bunlar içinde sosyal bilimciler (ekonomistler, politikacılar...vb.) şehir plancılar, mimarlar ve iç mimarlar, örgütlenme ile yoğun bir biçimde ilgilenmektedirler. Özellikle

de mimarlık eğitiminde mekânsal örgütlenme, yeri geldiğinde tasarım derslerinde değinilen, çok da iyi özümselemeyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavramın eğitimde iyi işlenmesi, daha detaylı olarak öğrenciye kavratılması, örgütlenmenin yapılacağı mekân bileşen ve öğelerinin neler olduğunun benimsenmesi kısaca öğrencinin neyi ve niçini bilmesi, ileride yapılacak mekân örgütlenmelerinin daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır.

Gür; mekân için, "İnsanın insanla, insanın nesneyle ve nesnenin nesneyle olan aralıklarının, uzaklıklarının ve ilişkilerinin, bizi saran evrenin üç boyutlu bir uzantısıdır" der ve mekân örgütlenmesini şöyle tanımlar: "...mekân örgütlenmesi, çevrenin biçim, malzeme gibi ana fiziksel anlatımını veren diğer özelliklerinden çok daha esaslı bir özelliğidir. Anlamın örgütlenmesi ise mekân örgütlenmesinden hem elle tutulur bir gerçek olarak hem de kavramsal olarak ayrıdır. Gerçi mekân örgütlenmesinin kendisi bir anlam taşır ve iletişimsel özellikleri vardır ama çevresel anlam daha çok gösterge, malzeme, renk, biçim, ölçü, süsleme, peyzaj, bakım ve benzeri şeylerle anlatılır. Mekân örgütlenmesi daha çok sabit donatılarla sağlanırken anlamın yüklenmesi ve aktarılması yukarıda sözü edilen değişebilir özelliklerle sağlanabilir", (3, s.5).

Rapopot'a göre çevre tasarlanırken dört önemli öge örgütlenmektedir: 1. Mekân, 2. Anlam, 3. İletişim ve 4. Zaman. Bir mekânın planlanması ve tasarımı demek; hangi ölçekte olursa olsun (bölgeden-mobilyaya kadar), örgütlenmeyi yapan grubun veya bireyin; etkinlik, değer ve amaçlarını yansıtan farklı kurallara göre ve farklı amaçlar için bir mekân örgütlenmesi oluşturması demektir, (4; 3). Dolayısıyla mekânsal örgütlenme planlama düzeyinde düşünülmesi gereken bir olgu, hatta planlamanın ta kendisidir, denilebilir.

Mekân örgütlenmesi kavramı çok boyutludur ve bir çok faktörün yanısıra "Kültür"ün örgütlenmedeki etkisinin önemli olduğu bilinmektedir. Ancak bu çok boyutlu kavramın çevresel araştırma ve uygulamalarda daha verimli bir biçimde kullanılabilmesi, bilgi alıcı ve bilgi verici arasında daha kolay bir iletişim aracı olması için kavramın çeşitli boyutlarda

tartışılabilir, iletilebilir kısacası kavranabilir bir tartışma boyutuna dönüştürülmesi gerekmektedir. Bugüne kadar elimize geçen çalışmalarda sözkonusu kavram bir bütün olarak ve bir tasarım, planlama kavramı olarak tartışılabilir düzeye indirgenememiştir. Konuya bütün disiplinler kendi ağırlıkları açısından yaklaşmışlar ancak mimarlık eğitimi ve tartışmalarında üstünde kolay uzlaşılabilir tanımlara indirgeyememişlerdir. Dolayısıyla mekânsal örgütlenme kavramı herkesin biraz değindiği biraz hissettiği ama aktarmada güçlük çektiği bir kavram olarak süregelmiştir.

Bu çalışmada mekânsal örgütlenme kavramının başka tasarım kavramları ile açıklanıp açıklanamayacağı, bu kavram bilincinde tüm insanların aynı düzeyde olup olmadığı irdelenmiştir. Özellikle çevreyi tasarlayan ile tasarlanan çevreyi kullanan arasında mekânsal örgütlenme kavramının diğer birçok tanım ve kavram gibi geleneklerden büyük ölçüde etkilendiği ortaya çıktığından, örgütlenmenin nesilden nesile aktarılan özelliklerinin varlığı anlaşıldığından, mekân örgütlenmelerinin analizinde kullanılacak bir mekân örgütlenme modeli oluşturulmuş ve bir grup yaşama mekânı örneğinde sınanarak modelin genel geçerliliği kanıtlanmıştır.

Bu bağlamda çalışmanın 1. bölümü olan Giriş bölümünden sonra gelen 2. bölümde; mekân ve mekânsal örgütlenme kavramları, tezin geri planı olarak ele alınıp irdelenmiş, 3. bölümde mekânsal örgütlenme kavramının Estetik, Sosyal Statü, Özgünlük, Duyumsal ve Fiziksel parametrelerle arasında bir bağlantı olup olmadığına yani mekân örgütlenmesi kavramının bu sayılan kavramlarla açıklanıp olup olmadığına bakılmış; sanılanın aksine mekânsal örgütlenme kavramının "Estetik" yargılardan soyutlanabilir, muhtemelen işlevsel bir küme olduğu ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine bu kavrama bakış açısında farklı sosyal statüdeki grupların bakış farklılıkları ya da anlayış farklılıkları olup olmadığına, kısacası eğitim faktörünün mekân örgütlenmesine etki eden bir etmen olup olmadığına 2 ayrı yoldan bakılmıştır. 1. yolda denekler mevcut planlar üzerinde tercih kullanmışlar, bir denetim amacıyla yapılan 2. çalışmada deneklerin mekân örgütlenmesine katılarak simulasyon modeli tekniği aracılığı ile insanların sosyal statüsüyle iç mekânları

örgütlemedeki tercihleri arasında bir bağılılaşım olup olmadığına bakılmıştır. Buradan çıkan sonuç mesleki eğitim almamış kişilerin geleneksel iç mekân düzenleme alışkanlıklarını sürdürdüğü doğrultusundadır. Bu nedenle mekân örgütlenmesinin eski deneyimleri de barındırdığı yolundaki görüşlerimiz doğrultusunda örgütlenmeleri analiz eden ve değerlendiren modellerin geniş kapsamlı olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla bunu izleyen 4. Bölümde kültürel özögelerin neler olduğu, mekânlara özellikle de konut iç mekânlarına nasıl yansıdığı irdelenerek mekân örgütlenmesi kavramının incelenmesi ve değerlendirilmesine yönelik bir model önerilmiştir. Varsayımsal olan bu model, bu çalışmaya konu olan iç mekânlar düzeyinde yordanarak modelin genel geçerliliği doğrulanmıştır. Her aşaması çeşitli yan bulgular açısından zengin olan bu çalışmanın sonuç bölümünde mimarlık uygulama ve eğitimcisine yol gösterici ilkeler özetlenerek önerilmiştir.

2. MEKÂN VE MEKÂN ÖRGÜTLENMESİ

Barınma gereksinimine bağılı olarak, insanlar ilkçağlardan günümüze değin, birtakım yerlere sığınmak, boşunlar oluşturmak ve bu boşunları kendi yararlarına uygun bir biçimde kullanmak durumunda kalmışlardır. Bu mekânlar farklı ölçeklerde, açık ya da kapalı mekânlar, olarak kentsel ve kırsal dokuyu oluşturmaktadırlar.

Mekân insanın, insan ilişkilerinin ve bu ilişkilerin gerektirdiği donatıların içinde yer aldığı, sınırları kapsadığı örgütlenmenin yapı ve karakterine göre belirlenen bir boşundur, (3). Mekân yapısal bileşeni, içindeki donatısı, eşyası ve kullanıcısıyla bir bütündür ve iyi hizmet verebilmesi için de en doğru biçimde örgütlenmelidir. İyi bir mekân örgütlenmesinin oluşturulabilmesi için de öncelikle mekân örgütlenmesinin ve ona etki eden parametrelerin bilinmesi gerekmektedir.

2.1. Mekân Örgütlenmesinin Tanımı Ve Örgütlenmede Etkili Olan Parametreler

Mekân örgütlenmesi, mekânın yapısal bileşenleri ve öğelerinin uyumlu, kullanışlı, güzel, insana mutlu ve huzurlu bir yaşam sağlayacak şekilde, kullanıcının yaşam tarzı ve hayat görüşüne duyarlı bir biçimde, gerekli konfor düzeyi sınırları içinde, bir bütün olarak düzenlenmesidir.

Mekân örgütlenmesinde en önemli özellik, bir bütünlük ve kompozisyonun sağlanmasıdır. Aydınllı'nın da dediği gibi, "müzikte beste anlamına gelen kompozisyon, mimaride işlevsel ve görsel olarak tatmin edici bir bütünü oluşturmak amacıyla elemanların bilinçli olarak düzenlenmesi ve biraraya getirilmesidir. Mekânsal tasarım elemanları olan renk, form ve doku ayrı ayrı veya birarada bilinçli olarak düzenlenerek mekân oluşturdukları sürece içinde bulunan insanlara tatmin edici ve mutlu bir ortam sağlamaktadırlar", (5, s.45).

Dolayısıyla mekân örgütlenmesinde dikkat edilecek önemli nokta mekân bileşen ve öğelerinin her açıdan (renk, doku, biçim, kompozisyon ... vb.) birbirleri ile uyum içinde ve birbirini tamamlar nitelikte olmasıdır.

Hacıhasanoğlu, mekânın oluşumuna etki eden faktörleri, kullanıcıya ilişkin, eyleme ilişkin, ekipmana ilişkin, eylem alanına ilişkin ve kabuğa ilişkin olarak 5 grupta toplamış ve aşağıdaki gibi sıralamıştır, (6, s.33).

1. Kullanıcıya ilişkin faktörler,
 - 1.1. Antropometrik faktörler,
 - 1.2. Yaş ve cinsiyet,
 - 1.3. Kullanıcı sayısı,
 - 1.4. Duyusal faktörler,
 - 1.5. Algısal, zihinsel faktörler,
2. Eyleme ilişkin faktörler,
 - 2.1. Eylem sayısı,
 - 2.2. Eylemlerin yapılış biçimi,
 - 2.3. Eylem sırası,
 - 2.4. Üçüncü boyut kullanımı,
 - 2.5. Mekânın zaman içinde kullanımı,
3. Ekipmana ilişkin faktörler,
 - 3.1. Ekipman sayısı,
 - 3.2. Ekipman alanı,
 - 3.3. Enerji kullanımı (kullanılan enerjinin cinsi),
4. Eylem alanına ilişkin faktörler,
5. Kabuğa ilişkin faktörler.

Yukarıdaki sınıflamada da görüldüğü gibi mekân ve dolayısıyla mekânsal örgütlenme kavramı çok boyutludur ve Mekânın örgütlenmesinde, bir çok parametre söz konusudur. Bu parametreler kavramsal olarak şöyle sıralanabilmektedir:

1. Güvenlilik,
2. Görevsellik, kullanılabilirlik,
3. Ferahlık,
4. Esneklik,
5. Boyutsal özellikler,
6. Konfor düzeyi,
7. Estetik.

İnsanlar buldukları mekânda kendilerini güven içinde hissetmelidir. Mekân öncelikle kendine düşen görevi yerine getirmeli ve kullanıcıya psikolojik açıdan güven verebilmelidir. Bu da uygun biçimde tasarlanıp donatılmasıyla mümkündür, (7; 8). Bir mekânda her zaman aranılan diğer bir özellik de kullanışlılıktır. Kullanışlılık, mekânın görevselliği ile ilgilidir. Öncelikle mekânda hangi eylemlerin yer aldığı belirlenmeli ve ona göre donatılmalıdır. Mekânın rahat ve kolay kullanımı için yeterli boş alanın bırakılması gerekmektedir, (9).

Mekân düzenlenirken, mekân içinde yeterli ferahlık sağlanmalıdır. Ferah mekânlar insanların kendilerini daha rahat ve huzurlu hissetmelerini sağlar. Ferahlık İmamoğlu'nun da belirttiği gibi, yoğunluk ve odadaki eşya düzeni ile ilgilidir ve işleve yakından bağlı olup işlevin gerektirdiği eşya düzeni ile anlam kazanmaktadır, (10). Renk ve doku da ferahlık üzerinde dolayısıyla mekân örgütlenmesinde olumlu ya da olumsuz rol oynayabilmektedir, (11).

Esneklik mekâna hareketlilik kazandırmakta, konut içindeki, monotonluğu bozarak, çok amaçlı kullanıma olanak sağlamaktadır, (8). Gür'ün de dediği gibi, esnek mekânlar "olanak barındıran" mekânlardır, (7). Musgrove'e göre mimaride esneklik; "Hem bölme duvarların değişebilir olması hem de belirli nitelikteki mekânların organizasyon şekli ile bölme değişikliğine gereksinme kalmaması hali" dir, (12, s.4).

Mekân, içinde geçecek eylemler için yeterli büyüklükte olmalıdır. Gerektiğinden büyük ya da küçük mekânlar kullanışlılığı olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Mekânın düzenleme biçimi aydınlatılması, mekân içindeki ışık gölge oyunları o mekânın olduğundan geniş ya da dar algılanmasına neden olabilmektedir, (13). Mekânsal örgütlenme yapılmadan önce mekânın m² olarak büyüklüğü gözönünde bulundurularak donatı seçimine gidilmelidir. Genelde, örneğin konutlarda gözlenen, donatının mekândan bağımsız olarak seçilip, daha sonra da rastlantısal bir mekâna yerleştirilmek istenmesidir. Bunlarla birlikte mekân içinde gerekli konfor düzeyi sağlanmalıdır. Yapısal ve ısısal konfor düzeyi bunlar içinde çok önemli olanlarıdır. Çok sıcak ya da çok soğuk bir mekânın iyi bir şekilde örgütlenmesi o

mekânda konforu sağlayamaz. Öncelikle mekânın insan vücudu için gerekli konfor düzeyini oluşturması gerekmektedir, (14).

Estetik, mekânın kurgusunda önemli bir öğedir ve olması istenen bir kavramdır. Aristoteles, estetiği güzellikte aramakta ve güzelliğin olgunluğun ve gelişmişliğin bir görüntüsü olduğunu söylemektedir, (15). Mekânlarda da belli bir güzellik boyutu aranmakta, mekânın estetik açıdan insanda haz ve heyecan uyandırması o mekânın yaşanabilirliğini artırmaktadır. Yurtsever, işlev, biçim ve estetiğin sıkı bir ilişki içersinde olduğuna değinmektedir, (15).

Kağıtçıbaşı, "Bir kişide toplanan çeşitli eğilimler, tutum ve davranışlar bütünü, o kişiye has bir görünüme sahiptir ve başka hiçbir kimsede aynen görülmez. Aynı evde büyüyen, yaşayan kardeşler bile hiçbir zaman birbirlerinin aynı değildir. Hele çeşitli sosyal tabakalara, değişik yörelere ve özellikle farklı etnik, din ve ulusal gruplara ait insanlar arasında bu farklılık ve çeşitlilik çok artmaktadır" demektedir, (16, s.52). Kağıtçıbaşı'nın da belirttiği gibi insan tutum ve davranışları kendine özgü bir değer taşımakta, kişiden kişiye değişerek zevk gruplarını da etkilemektedir. Kişi yaşadığı özel ve yarı özel mekanını kendi zevkine göre donatmakta, dolayısıyla kendi kişiliği donatı seçimine yansımaktadır, (8). Eriç'in dediği gibi, "Mekân yaşamı biçimlendirir, mekânlar ve donanım yaşayanların düşüncelerini, duygularını, görüşlerini yansıtır", (17, s.39).

Kullanıcının bireysel özellikleri özel ve yarı özel mekânın örgütlenmesinde çok etkili olmaktadır. Çünkü kullanıcı zevk, kişilik ve yaşam biçimine göre, kendine özgü özel mekanını düzenleme yoluna gider. Özel mekanlarda donatının renk, doku, biçim... vb. seçimi, mekân içindeki yoğunluğu, düzenlenmesi, mekânı kullanma biçimi...vb. kullanıcının karar verme yetkisi içindedir. Lawrence, ev formunun, iç dekorasyonunun kişisel eşya ve donatıların, kullanıcıların kimliğinin bir tercümanı ve öteki insanlara karşı bir iletişim aracı olduğunu söylemekte ve dışa vurumun bir yolu olduğuna değinmektedir, (18).

Kişi yaşadığı çevresine kendinden birşeyler katma eğilimindedir, dolayısıyla kişiselleştirme sözkonusudur. Gür,

"Kişiselleştirme, kişinin kendini işlemsel çevresi içinde simgelerle anlatmasıdır. Her birey iş ve yaşam çevresine kendinin olan bir nesneyi ekler. Böylece kendisi bir doyum sağlarken bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde kendini toplumsal çevresine anlatmış olur. Bazı ekler, takılar örneğin gümüş şamdanlar, kristaller varlıklılık anlatırlar. Çeşitli ülkelerden alınmış turistik eşyalar seyahat tutkusunu, gezilip görülen yerlerin ögücünü anlatır" demektedir, (7, s.72).

Bilgin'e göre; "Genelde tüm insanlar, örneğin köylü tarlasında, işçi iş yerinde, memur bürosunda, hasta yatağında, tutuklu hücrelerinde, az ya da çok geçici veya sürekli bir biçimde kendine ait bir tür mekâna sahiptir. Hiç kimse mekân üzerine bir işaret taşı gibi konmamakta, aksine kendine ait, kendinin kıldığı bu mekânı, düzenlemekte, organize etmekte ve diyalektik olarak diğerlerinin mekanına ve/veya çevreye göre farklılaştırmaktadır. Bu olgu genel olarak 'kendileme/kendinin kılma' (appropriation) kavramıyla ifade edilmektedir", (19, s.63).

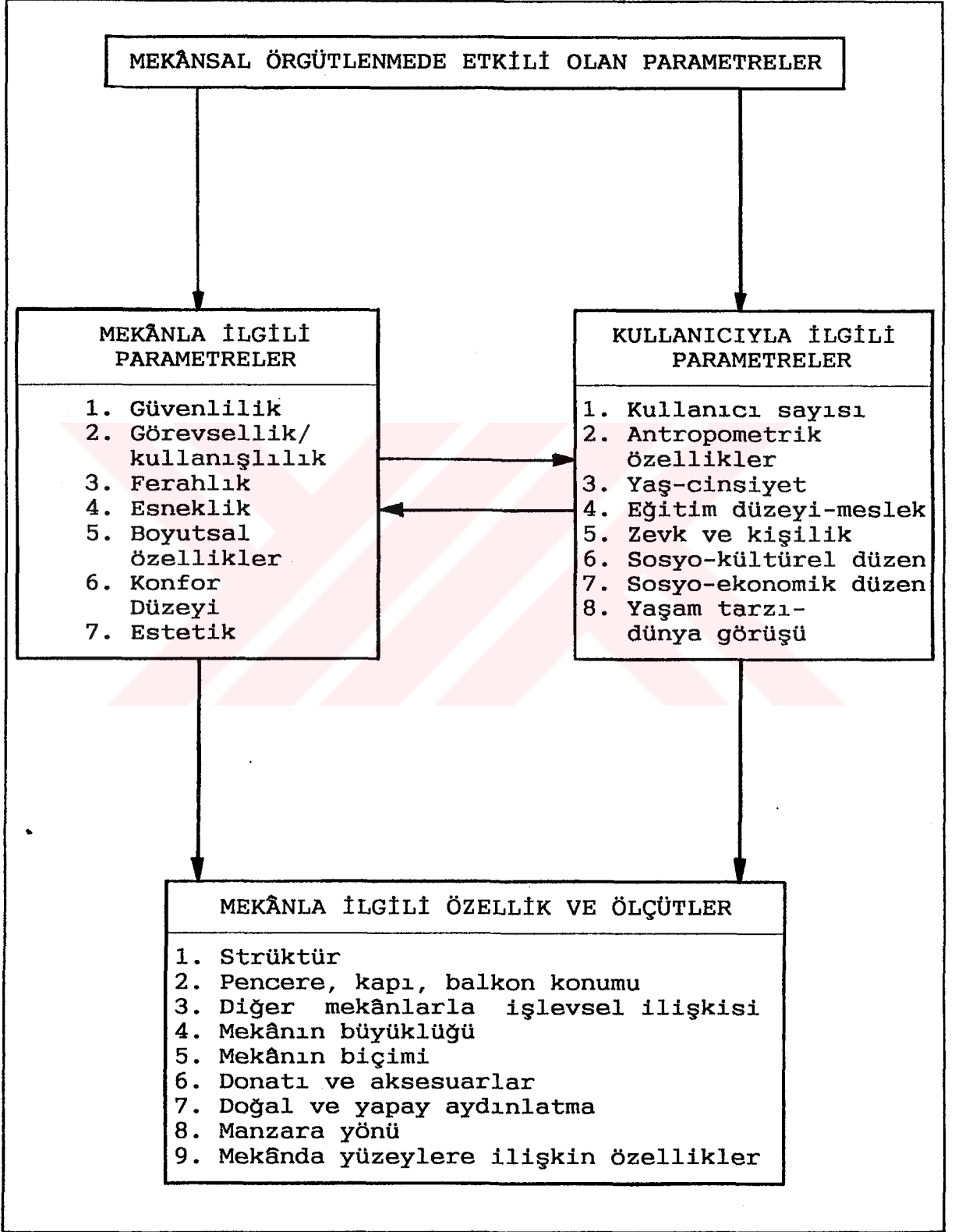
Kullanıcıyla ilgili parametreleri belirleyecek olursak:

1. Kullanıcı sayısı,
2. Antropometrik özellikler,
3. Yaş-cinsiyet,
4. Eğitim düzeyi-meslek,
5. Zevk ve kişilik,
6. Sosyo-kültürel düzey,
7. Sosyo-ekonomik düzey,
8. Yaşam tarzı-dünya görüşü.

Bunların dışında mekân örgütlenmesinde mekânın fiziksel özellikleri de çok etkilidir. Bu ölçütler:

1. Strüktür,
 2. Pencere, kapı, balkon konumu,
 3. Diğer mekanlarla fonksiyonel ilişki,
 4. Mekânın büyüklüğü / m² si,
 5. Mekânın biçimi (kare-dikdörtgen...),
 6. Donatı ve aksesuarlar,
 7. Doğal ve yapay aydınlatma,
 8. Manzara yönü,
 9. Mekanda yüzeylere ilişkin özellikler,
- olarak sıralanabilmektedir.

Tablo 1. Mekân örgütlenmesinde etkili olan parametre ve ölçütler

Mekân ile ilgili ölçütler nesnel olarak değerlendirilebildikleri gibi insanın algılama özelliklerine bağlı olarak da değerlendirilebilirler. Mekân yüzeyinde kullanılan ışık ve renk, aksesuar ya da bir kapı uyarıcı bir özellik taşıyabilmekte, farklı algılamalara neden olabilmektedir, (20). Yukarda sıralanan mekân belirleyicileri ve tanımlayıcıları mekânsal algıya bağlı ölçütler olarak karşımıza çıkarak mekân örgütlenmesinde etkili olmaktadır.

Algılamanın bir çok kişi tarafından tanımları yapılmıştır. Lang, "Algılama, çevreden bilgi alma ya da edinme sürecidir ve aktif bir süreçtir" der, (21, s.28). Aytuğ, "Algılama, çevreden anlamlı bilgiler edinme, tanıma, düşünme hatırlama, hissetme süreçlerini kapsayan psikolojik süreçtir" der, (11, s.72).

Erkman ise algılamayı kısaca "duyum organlarının aldığı enformasyonların değerlendirilmesi ve yorumlamadır" diye tanımlamakta ve algılamanın mimarlık açısından önemli özellikleri olarak şunları belirlemektedir, (22, s.51).

* Algılama kişilere göre değişen bir olgudur. Kişinin algılama sistemlerine, kişiliğine, yaşadığı sosyal gruba, kültürüne ve çevresine bağlıdır.

* Algılamada hareket önemli bir rol oynar. Hareket eden gözlemci, çevresindeki yapıların çeşitli özelliklerini algılar. Yapısal özelliklerin yanında, asıl önemli olan, yapıların değişik anlamsal fonksiyonlarının algılanmasıdır.

* Algılamada, insan çevreden amaçlarına uygun enformasyonlar alır. Çevre her zaman algılayabildiğimizden daha fazla enformasyonlar yaymaktadır. İnsanın algı kapasitesi bu enformasyonların hepsini algılamaya yetmemektedir. Bunların seçimi ve algılanması gözlemcinin nitelik ve amaçlarıyla ilgilidir.

Gestalt algılama teorisinde, çevremizdeki nesnelere belirli bir düzen içinde biraraya gelen elemanların oluşturduğu bir bütün olarak algılandığını ortaya koymuştur. Bunun ışığında mekânsal algıyı, "görsel çevredeki üç boyutlu uzaysal bir düzenin ayrıntıları, elemanları ve kalıplarının uzaysal bir sistem içinde algılanması" olarak tanımlayabiliriz, (23, s.18). Görüldüğü üzere mekânsal algılamada 3. boyut yani derinlik işin içine girmektedir. "Üç boyutlu bir örgütlenme olan hacimsel

anlatımın algılanmasında görsel çevre etkenleri, yükseklik, genişlik ve özellikle derinlik alt algılamalarını doğurarak; bu üç alt algılamaların bütünleşmesiyle mekânın algılanan büyüklüğü üzerinde bir yargı oluşturur", (23).

"Mekân derinliğinin kavranabilmesinde, mekânın gerçek ölçüleri, oranları, mekânı belirleyen yüzey elemanlarının biçimsel ve dokusal özellikleri, mekândaki pencere boşluğunun ölçü, biçim ve konumu ile mekânda bulunan öğelerin (donatı, eşya) ölçü ve yoğunlukları önemli rol oynayarak, mekânın algılanan büyüklüğünü etkilerler", (11, s.107).

Kısaca mekânsal algılamada mekânı oluşturan bileşenlerin (duvar, kolon, giriş, kapı, pencere...vb.) yüzeylerinin renk-doku ve malzemeleri ve mekân öğelerinin (donatı-eşyaların) yoğunluğu, yerleştirilme biçimi, stil, renk ve dokusu oldukça önemli rol oynamaktadır. Burada mekân bileşen ve öğeleri üzerinde durmanın faydalı olacağı düşünülmüştür.

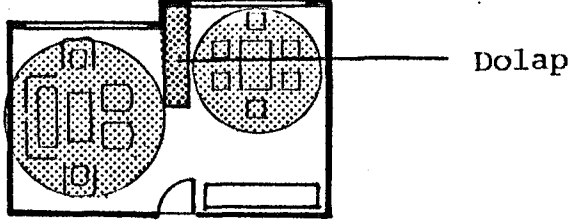
2.2. Mekân Bileşen ve Öğeleri

Mekân bileşen ve öğeleri mekânsal örgütlenmede çok farklı roller üstlenmekte, mekânın total efekti üzerinde son derece etkili olmaktadır. Mekânı oluşturan çeşitli bileşen ve öğeler mekânsal örgütlenmede sınırlayıcı, belirleyici, yönlendirici, odaklayıcı, süreklilik sağlayıcı, anlam taşıyıcı, birleştirici, ayırıcı... roller üstlenebilmektedir, (24).

Mekân bileşenleri olarak, döşeme, duvar, kolon, giriş, çatı, merdiven, kapı, pencere, mekân öğeleri olarak ise, donatılar (koltuk, masa, sandalye,...vb.) eşya ve aksesuarlar (çiçek ve aydınlatma elemanları) sayılabilmektedir.

Mekân bileşenleri yapısal mekân oluşturulurken ortaya çıkan elemanlardır. Yani bunlara yapısal bileşenler denilebilmektedir. Sabittirler ve çoğunlukla da iç mekânı belirleyici, sınırlayıcı roller üstlenmektedirler. Mekânsal öğeler ise yapısal mekânın oluşumundan sonra mekânda yerlerini almaktadırlar. Kullanıcının gereksinim ve istekleri doğrultusunda çeşitlilik gösteren hareketli elemanlardır. Kısaca, kompozisyonları mekân bileşenlerine bağlıdır. Mekânsal bileşenler, mekânsal öğeleri sınırlayıcı görevler üstlenebilirler. Örnek

olarak, genellikle "halı" mekân içinde katı bir sınırlayıcıdır, donatı ve aksesuarlar halının sınırlarına bağlı olarak düzenlenmektedir. Başka bir örnek verilecek olursa; bir servis dolabı kendi işlevsel görevinin dışında yaşama mekânlarında yemek ve oturma eylemlerini ayıran, görsel mahremiyeti sağlayan bir sınır ögesi olarak da kullanılabilir.

Şekil 1. Dolabın kendi işlevinin haricinde, sınır ögesi olarak da kullanılabilir olmasına bir örnek

İnsanlar, buldukları mekân içinde kendilerini güvende hissedebilmelidirler. Mekân içinde oluşturulan sınırlayıcı ögeler insanları psikolojik olarak rahatlatılmaktadır, (24). Hele de birçok etkinliği bir arada barındıran günümüz yaşama mekânlarında sınır ögelerine gereksinim duyulmaktadır.

Günümüzde "TV" yaşama mekanlarında belirleyici, yönlendirici, sınırlayıcı ve odaklayıcı rol oynamaktadır. Mekânın şekillenmesinde TV'nin etkisi büyüktür, özellikle de oturma elemanları TV'ye yönelme arzusu ile mekân içinde yerlerini almaktadır. Geleneksel mekânda ise bu rolü "ocak" üstlenmiştir.

Mekân içindeki bazı bileşen ve ögeler sembolik ya da anlam taşıyıcı olarak da kullanılabilir. Örneğin, bir duvar ya da kolon taşıyıcı görevinin yanısıra bölücü, ayırıcı bir eleman olarak, sembolik bir görev de üstlenebilir. Ya da başka bir örnek olarak, geleneksel donatı ve eşyalar yapılaş amaçlarından farklı bir biçimde, çoğunlukla da dekoratif amaçlarla kullanılabilir. Bir bakır mangalın gazetelik ya da çiçeklik olarak, güğüm ya da sininin süs eşyası olarak kullanılabilir gibi. Sonuç olarak diyebiliriz ki, bileşen ve ögeler mekânsal örgütlenme sırasında çok farklı roller üstlenerek biraraya gelebilir.

Mekân içinde yer alan bileşen ve ögeler, dolayısıyla da donatı ve eşyalar çoğunlukla birbirlerine bağlı olarak bir sistem içinde örgütlenmektedir. Burada sistemin tanımını kısaca yapacak olursak; "sistem" aralarında karşılıklı ilişki bulunan birimler bütünüdür. Sistem kavramı, karşılıklı ilişki kavramı ile içiçedir. Örneğin, bir koltuğun varlığı kanepenin ve sehpayı, bir masanın varlığı ise sandalyeleri birlikte getirir. Dolayısıyla mekân ögeleri arasında sisteme bağlı bir takım ilişkilerin varlığından söz etmek mümkündür. Yani koltuk tek başına bir donatı olmaktan çıkıp, diğer koltuklarla, kanepenin ve sehpayı ile birlikte bir oturma grubunu oluşturmaktadır. Donatı tek başına bir öge olmaktan öte, bir bütünün parçası haline dönüşmektedir. Donatı ve eşyalar ister istemez bir mekân içinde bulunmak durumdadırlar, bunların mekân içinde düzenlenmeleri mekânsal örgütlenmenin oluşması anlamına gelmektedir. Düzenleme yapılırken kullanıcılar fonksiyonel benzerliği bulunan eşyaları birarada kullanmaktadırlar (Anlamsal uzaklık). "Eşya çiftleri teknik fonksiyonuna, subjektif anlamına ve mekân örgütlenmesine göre birbirlerine yaklaşmakta veya birbirinden uzaklaşmaktadır", (25, s.32).

Lawrence'e göre Kron şöyle demektedir, "Bir evin donatısı, stili ve çevre tanzimi, bir sistemin parçalarıdır -bu da sembollerden oluşan bir sistemdir- ve her maddenin bir anlamı vardır. Bazı objelerin kişisel anlamları, bazılarının zamanla değişen sosyal anlamları vardır. İnsanlar bunları içgüdüsel olarak anlamakta ve istemektedirler çünkü, bu anlamlar iletişim için gereklidir. Gerçekten önemli olan bu zengin sembol sistemi içindeki bütün elemanları anlama ve özümse-yebilme yeteneğimizdir", (18,s.117).

Yukarıda da bahsedildiği gibi genel olarak tasarımcılar ve kullanıcılar bilinçli ya da bilinçsiz olarak, birtakım kurallar doğrultusunda mekân düzenlemesi yoluna gitmektedirler. Örneğin, bir oturma grubunda koltuk, sehpa ve kanepenin arasındaki uzaklık ve bunların mekânsal örgütlenmeleri çoğunlukla, kullanıcıların birbirleri ile rahatlıkla iletişim kurmalarına olanak sağlayacak şekilde oluşturulmaktadır. Araştırmacılar bu konuyla ilgili birtakım kurallar belirlemişlerdir.

2.3. Mekân Örgütlenmesi ile İlgili Çalışmalar

Bu bölüm içinde öncelikle mekân örgütlenmesinde ortaya çıkan kurallar üzerinde durulacaktır. Schmind, Moles ve Bilgin'e göre, ev eşyalarına uygulanabilecek nitelikteki belli başlı kurallar şunlardır, (25; 26):

1. Hacimle İlgili Kural

Bir mekân içinde kullanılacak donatı ya da eşyanın hacimleri o mekânın hacmi ile orantılı olmalıdır. Mekân içinde gerekli boş hacim bırakılmalı, donatının ya da eşyanın en, boy ve yüksekliği bulunacağı hacime göre doğru boyutlarda olmalıdır.

2. Ulaşabilme Kuralı

Mekân içine yerleştirilen donatı ya da eşyalar kolay kullanılabilir, ulaşılabilir ve birbirini kesmeyecek şekilde düzenlenmelidir. Örneğin, yaşama mekânına koyulan bir dolap ya da büfenin kapak ve çekmeceleri rahatlıkla açılabilmesi önüne engel olacak herhangi bir şey koyulmamalıdır. Kullanıcılar çoğunlukla buna özen göstermektedirler. Bilgin'e göre, evlerde günlük kullanımı olan bir eşyaya iki, üç hareketle ulaşılmaktadır. Örneğin, odaya girmek, çekmeceyi açmak, eşyayı almak gibi. Kısaca "Bir tür hareket ya da çaba ekonomisine gidilmektedir", (25, s.34).

3. Yoğunluk Kuralı

Mekân örgütlenmesi yapılırken donatı yoğunluğuna dikkat edilmelidir. Gereğinden fazla sayıda eşya, mekân içindeki ferahlığı olumsuz yönde etkilemekte, kullanım zorluğu oluşturmakta, mekânda kalabalıklık hissi uyandırmaktadır, (27). Mekân m² si ile orantılı bir biçimde düzenlenmelidir, küçük bir mekânı fazla sayıda donatı ile yüklemek o mekânın yaşanır-lılığını olumsuz yönde etkilemekte ve nefes almasını zorlaştırmaktadır.

Günümüzde özellikle de düşük m² li konutlarda kullanılan açılıp kapanabilen donatılar ilgi görmektedir. Bu tip donatılarla mekân içindeki eşya yoğunluğu da azalmaktadır.

4. Psikolojik Etki Alanı

Mekân içine yerleştirdiğimiz donatı ya da eşyaların etrafında az ya da çok belirli bir boş alan bırakmaya özen gösterilmektedir. Bu boşluk, eşyanın cinsine, statüsüne, kullanım biçimine... vb. göre değişmektedir. Bir sallanan koltuk ya da şezlong odanın köşesinde tek başına yer alırken, etrafına onu destekleyen sehpa vb. yardımcı donatıya gereksinimi olmayabilmekte, oturma grubunu oluşturan koltuklar arasına ise çoğunlukla sehpa konulmaktadır. Burada şezlong, etrafında bırakılan boş alan ve diğer donatılardan uzaklığı ile kişisel etkinliği vurgularken, oturma grubu yardımcı donatıları ile toplumsal etkinliğin varlığını vurgulamaktadır (burada birden fazla insanın oturup sohbet edebileceği...vb. etkinliklerin yapılabilmesini gösterir). Bilgin'in dediği gibi "Her eşya, psikolojik etkide bulunduğu anlamlandırdığı ve temel ögesi olduğu bir alana sahiptir veya sahip olabilir. Evlerde her eşyanın etrafında az çok geniş bir alanın bırakılması bu etkiye bağlanabilir", (25, s.37).

Eşyaların mekân içine yerleştirilmeleri (düzenleme, örgütlenme) ile ilgili bu dört ana kuralın dışında Moles'in "uzak düzen" kuralları da vardır. Bunlar aşağıdaki gibi sıralanabilmektedir, (25; 26);

- a. Dayanma kuralı,
- b. Engel olmama kuralı,
- c. Yükseklikleri doldurma kuralı,
- d. Dikey, yatay diyalektiği,
- e. Simetri kuralı,
- f. Paralellik köşegenlik kuralı.

a. Dayanma Kuralı: Bazı eşyalar mekân içinde örgütlenirken başka eşyaların üstüne koyulmak, dayanmak durumundadırlar. Kitabın rafa, kül tablasının sehpa, kırılentim koltuğa koyulması gibi.

b. Engel Olmama Kuralı: Eşyalar yerleştirilirken diğer eşyaların kullanımını etkilememesi, insan davranışlarını engellememesine dikkat edilmektedir. Bu açıdan eşyalar, kapı ve pencerelerin açılmasını, mekân girişlerinin, koridor ve merdiven gibi geçiş alanlarının rahat kullanımını, dolap ve çekmecelerin açılıp ve kapanmasını engellemeyecek biçimde düzenlenmektedir.

c. Yükseklikleri Doldurma Kuralı: Eşyalar mekâna dikey olarak yerleştirilirken, insanın erişebileceği yükseklik üst sınır olarak alınmaktadır (Geleneksel Türk Evinde olduğu gibi). Duvara asılacak bir tablo ya da aksesuarın yüksekliği belirlenirken de, çoğunlukla insan boyu gözönünde bulundurulmaktadır.

d. Dikey-Yatay Diyalektiği: Ev eşyaları genellikle kübik, köşeli ya da prizmatik biçimlerde yapılmakta, yüzeyler kare ve dikdörtgenlerden oluşmaktadır (masa, dolap, TV, halı.. gibi). Dolayısıyla mekânsal örgütlenme gerçekleştirilirken mekân, yatay ve düşey olarak kullanılmaktadır.

e. Simetri Kuralı: Mekânsal örgütlenme yapılırken çoğunlukla belli bir simetri ve denge aranmaktadır. Çoğu zaman kullanıcı için bu bir gereklilik gibi görülmektedir. Bununla birlikte asimetric örgütlenmelere de rastlanmaktadır.

f. Paralellik-Köşegenlik Kuralı: Mekânlar çoğunlukla duvara paralel ya da köşegen biçimde örgütlenirler. Bunda kullanıcının zevk ve estetik değerleri oldukça etkili olmaktadır.

Mekân organizasyonları yukarıda değinilen kurallarla da ilgili olarak mekâna, kullanım amacına (görevselliğe), kullanıcının zevk ve kişiliğine, ekonomik durum ve statüsüne, alışkanlık, davranış ve kültürüne göre değişiklik gösterebilmektedir.

Tüm bu değişikliklerle birlikte; Hall, örgütlenme biçimlerine değinerek, genel olarak örgütlenmeyi üç model üzerinde ele alınmıştır, (25; 28):

- a. Sabit Organizasyonlar,
- b. Yarı Sabit Organizasyonlar,
- c. Enformel Mekânlar.

a. Sabit Organizasyonlu Mekânlar: Bu tip mekânlarda organizasyon açısından herhangi bir esneklik sözkonusu değildir.

Mekân bileşenleri ile mekânın yapım aşamasında örneğin döşeme ile birlikte oluşturulmuş bir seki ya da sabit bir bölücü duvar... vb. gibi döşemeye ya da duvara yapısal olarak bağlanmış elemanlardan oluşmuş bir örgütlenme biçimidir (yapısal bileşen+ sabit donatı). Oldukça formel mekanlardır.

b. Yarı Sabit Organizasyonlu Mekânlar: Bu tip mekanlarda ki organizasyonlar birinci modelde olduğu kadar katı değildir. Mekân içinde sabit donatılarla birlikte hareketli donatıların kullanımı da sözkonusudur. Örneğin, bir yaşam mekanında bölücü bir duvar, şömine, gömme dolap sabit iken bunun yanında yer alan koltuk takımı, yemek masası vb. ise hareketli donatılardır. Hareketli donatıların yerleri değiştirilebilirken, şömine ve gömme dolap sabit olarak yerinde kalmak durumundadır. Mekân örgütlenmesi de çoğunlukla sabit öğelere göre yapılmaktadır. Çünkü, onlar bağlayıcı konumdadırlar.

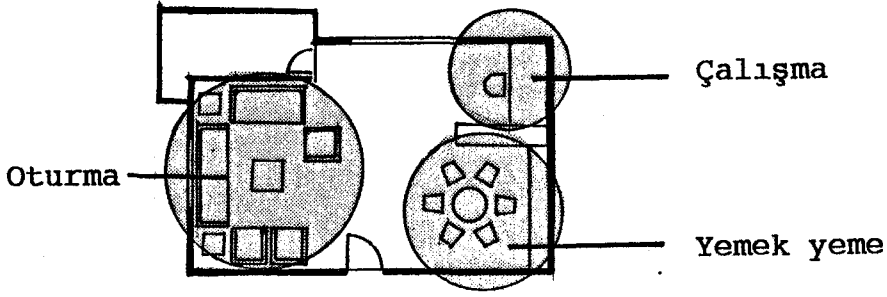
c. Enformel Mekânlar: Mekân bileşenleri haricinde sabit öğelerin olmadığı, özgürce düzenlenmiş mekanlardır.

Hall'ün belirlediği örgüt modelleri yukarıda ele alınırken tamamen küçük ölçekte, özellikle de iç mekânlarda açıklanmaya çalışılmıştır.

Bunların haricinde donatıların düzenlenmesi, toplumsal ilişkileri çeşitli yönlerden olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilir. Osmond'un da belirttiği gibi, bir mekân hizmet edeceği eylemlere göre itme, çekme ya da her ikisini de içerebilecek bir düzene göre donatılabilir, (7; 29).

a. Toplumsal İtim Düzeni: Bu tip düzenlenen mekânlarda, insanlar arasındaki sosyal ilişkiler minimum düzeydedir. Donatıların mekân organizasyonları buna olanak vermemektedir. Örnek olarak havaalanı ve hastahane bekleme salonlarını verebiliriz.

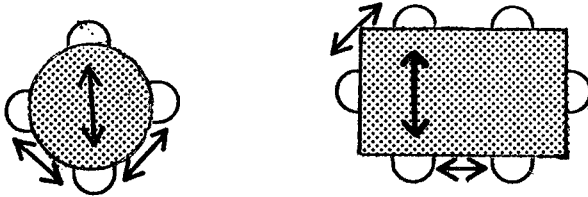
Farklı etkinliklerin geçtiği yaşama mekânlarında da (oturma, yemek yeme, TV izleme...vb.) etkinlikler arasında görsel bir mahremiyet isteniyorsa toplumsal itim düzeninin hakim olduğu bir örgütlenme düzenine gidilebilmektedir.

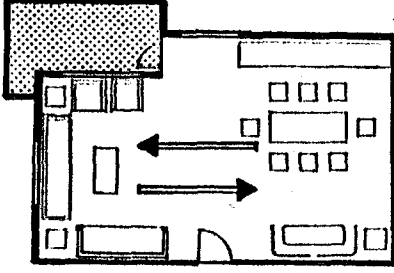
Şekil 2. Yaşama mekanlarında farklı etkinlikler arasındaki toplumsal itim'in hakim olduğu bir düzenleme

b. Toplumsal Çekim Düzeni: Bu tipte düzenlenen mekânlar, insanlar arasındaki sosyal ilişkileri artırıcı rol oynarlar, Örnek verilecek olursa; araştırmalar göstermektedir ki yuvarlak bir masa etrafında oturan insanlar arasında etkileşim oldukça fazladır. Dikdörtgen bir masa söz konusu olduğunda ise, köşelerde, karşılıklı ve yan yana oturan insanlar arasındaki ilişki farklıdır. En yoğun ilişki karşılıklı ve köşe ilişkileridir, (7).

Yaşama mekânlarında toplumsal çekim düzeni, bir anlamda etkinlikler arasındaki görsel mahremiyetin gözardı edilmesi ile sağlanabilmektedir. Yani TV seyreden bir kişinin diğer tarafta yemek yiyen ya da başka bir etkinlik yapan kişi ile rahatlıkla ilişkiye girebilmesi gibi örneklenebilir (katı bir sınır ögesi olmaksızın). Kısaca yaşama mekânları da toplumsal çekimi artırıcı düzende örgütlenebilir ama gözlenen genel eğilim farklı etkinlikleri barındırma durumunda olan bu mekanlarda etkinlik türlerinin sınır ögeleri ile birbirinden ayrılmasının istenmesidir.

Şekil 3. Yuvarlak ve dikdörtgen masalarda toplumsal ilişki

Şekil 4. Yaşama mekânlarında farklı etkinlikler arasındaki toplumsal çekimin hakim olduğu bir düzenleme "kişisel mekân sözkonusu değil"

Yukarıda organizasyon modelleri üzerinde dururken sabit ve yarı sabit organizasyonlara değinildi. Çoğunlukla mekânlar içindeki donatı ve eşyalar sabit değildir. Fakat, insanlar genelde bu donatı ve eşyaların yerlerinin değişmeyeceğini düşünürler. "Gerçekte sabit olmadığı halde sabitmiş gibi yorumlanan düzene sahte sabit çizgiler taşıyan uzam (mekân) denir. Bu uzamlar olanak barındırırlar ama kullanıcı bunun farkına çabuk varmaz", (7, 29). Olanak barındıran esnek mekânlar, toplumsal ilişkiyi artıran (toplumsal çekim) mekânlardır.

Çeşitli yazarlara göre, mekân organizasyonu ile ilgili kuralları teorik olarak ele aldıktan sonra, yapılmış diğer araştırmalara da kısaca değinmenin faydalı olacağı düşünülmüştür.

Edwards, yaşama mekânı ve mobilya düzenlemesi üzerine yaptığı bir araştırmasında, aynı büyüklük ve plan şemasına sahip 232 konutun yaşama mekanlarını ele alıp, bu mekanlarda kullanılan mobilyaları ve düzenlenme biçimlerini saptamıştır. Araştırmanın temelini şu üç soru oluşturmuştur, (30, 31).

1. Bölgedeki binalarda oturan kimseler ne tür eşyalara sahiptir ve bu eşyalar neye göre değişmektedir?
2. Yaşama hacmindeki mobilya düzenleme değişkenlerine ne etki yapmaktadır?
3. Tasarımcı, özellikle mimar, bu planlamada ne gibi kabullerle hareket etmiştir? Nasıl bir mobilya düzenlemesi düşünmüştür?

Araştırma sonucunda, tasarlanan plan ile uygulama sonucunda kullanım arasındaki farklılıklar ortaya çıkmıştır. Kullanıcı ile mimarların koltuk, kanepeler, masa, TV ve büfe, dolaplar mekân içine yerleştirmelerindeki farklılıklar çizimlerle belirlenmiştir. Çizimler üst üste karşılaştırılarak, iki farklı grubun bu beş ana donatıyı mekân içinde yerleştirme yoğunlukları saptanmıştır. Sonuç olarak da kullanıcılar ile tasarımcılar arasında düzenleme açısından büyük farklılıklar olduğu görülmüştür, (31).

Canter'in yaşama mekânlarındaki odak noktası üzerine yaptığı ampirik bir çalışmada, günümüz yaşama mekânlarındaki odak noktası araştırılmıştır. Gelenekselde odak noktası olan "ateş" ya da "ocak" yerini "televizyon"a bırakmış mıdır? sorusu irdelenerek çalışma dört ana nokta üzerine kurulmuştur, (31; 32). Bunlar:

1. Odak noktasının formu,
2. Oturma grubunun yönlenebilirliği,
3. Oturma grubunun mekânsal örgütlenmesi,
4. Farklı yöntemlerin karşılaştırılması'dır.

Sonuç olarak gelenekselde ateş, günümüzde ise TV, yaşama mekânlarında yönlenebilirliği ve de düzenlemeyi etkilemekte, odak noktası olma özelliğini korumaktadır.

İtalyan araştırmacılar Armaturro, Costagliola ve Ragone, "Yaşama mekânlarının sosyolojik irdelenmesinde mobilyalar ve sosyal statü göstergeleri" adlı çalışmalarında, sosyal statü kavramını gösterişlilik, işlevsellik, obje değerleri, mekân düzenleri ve mobilite boyutunda irdelenmişler, sonuçta da kullanıcıların gelir düzeyi, eğitim düzeyi ve mesleki prestijleri arasındaki tutarsızlığın yaşadıkları mekânlara da yansıdığını görmüşlerdir. Örneğin, yüksek gelir düzeyinde, yüksek ya da orta mesleki prestijde düşük ya da orta düzeyde eğitime sahip kullanıcıların konutlarının; gösteriş ağırlıklı, asimetrik (yani düzensiz) olarak örgütlendiği ve farklı stil veya kültürlere özgü, değerli veya değersiz bir çok öğenin birarada kullanıldığı görülmüştür, (33).

Lawrence, konuta ait nesnelere (donatı ve eşyaların) anlamı üzerinde durmuş, bu nesnelere anlamının aynı veya farklı zamanlarda ya da aynı veya farklı sosyal statüdeki

gruaplarda değişiklik gösterdiği, bazı grupların bir nesneye çok değer verirken, diğerinin hiç vermediğini vurgulamıştır. Bu bağlamda kullanıcının ekonomik durumunun belirleyici olmadığını, yani zenginlik ya da fakirliğin eşyaya verilen değeri bize anlatmadığını söylemiştir, (18).

Wedin, Avant ve Wolins'in mekân üzerine yaptıkları bir çalışmada; mekân algısına etki eden faktörlerin karmaşıklığı; deneğe mekânı değerlendirmede kullanılan plan, izometrik perspektif ve fotoğraf gibi gereçlerin önemli algı farklılaşımına neden olduğu üzerinde durmuşlardır. Bu amaçla yapılan çalışmada, 3 yaşama mekânı seçilmiş ve bu yaşama mekanlarının fotoğrafları, izometrik perspektifleri ve planları a) estetik cazibe, b) fiziksel örgütlenme, c) olgusal büyüklük ve d) fiziksel büyüklük boyutlarında ölçülmüştür. Sonuç olarak; estetik olarak en cazip olan yaşama mekânı, fiziksel örgütlenme açısından denekler tarafından yine en olumlu olarak seçilmiştir. Olgusal büyüklüğü planda çok fazla, fotoğrafta biraz daha az, izometrik perspektifte ise daha da az olarak algılanmıştır. Bu yaşama mekânı gerçekte orta büyüklükte olan yaşama mekanıdır. Denekler, tüm mekânlar arasında planda en büyüğü olarak bu mekânı tahmin etmiş ve yanılmışlardır, (34). Bu da İmamoğlu'nun tezini bir anlamda doğrulamaktadır. Fiziksel örgütlenmenin başarılı olduğu odalar olduğundan büyük algılanmış, döşeme açısından yoğunluk ve karmaşıklık ise odaların olduğundan küçük algılanmasına neden olmuştur. Buradan, ferahlığın mekânın düzenlenmesi ile direk ilişkili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Kare bir toplantı odasında yaptığı başka bir çalışmada da düzenli odanın "ferah" ve "çekici", düzensiz odanın ise "sıkışık" olarak değerlendirildiğini göstermiştir, (27).

İmamoğluna göre, oda boyutlarının kare veya kareye yakın seçimi (bu tür mekânlar büyük, daha geniş ve daha iyi planlanmış olarak algılanmakta), pencere büyüklükleri, eşya yoğunluğu (az sayıda eşya ve aksesuar), küçük boyutlu, açık renkli eşyalar, açık renkli yüzeyler, sadelik, mekânların aydınlığı, manzaraya yönelme, iyi havalandırılmış, sessiz, dinlendirici mekânlar "ferahlığı" artırıcı etkenler olarak belirlenmiştir, (27).

Konuya bağlı olarak Ataç ise; objektif gerçek mekân ile subjektif kavranabilen mekân kavramlarına değinmekte, mekân boşluğunun doldurulmasını bir mekân niteliği olarak gormektedir ve Şöyle devam etmektedir: "Eşya ile doldurulan bir oda dar olarak algılanabilir. Bu durumda darlık, mekânda bulunan onu dolduran ve sıkışıklığına neden olan donatıyla sağlanmıştır; mekânın gerçek büyüklüğü ile hiç ilgisi yoktur. Boş bir oda daha çok boşluğu olduğundan, geniş gibi gozkr. İç mekânda yüksek olan mobilya alçak olandan daha çok boşluk doldurduğundan sıkışıklık yaratır, bu nedenle mekân, olduğundan da dar algılanır. Demek ki, objektif gerçek mekânla, subjektif kavranabilen mekân arasında farklı algılama sozkonusudur", (35, s.87).

2.4. Bölüm Sonuçları

Bu bölümde tez konu alanının alt yapısını oluşturan mekân ve mekân örgütlenmesi kavramları üzerinde durulmuş, mekân örgütlenmesinde etkili olan parametreler ve buna bağlı olarak ölçütler belirlenmiştir. Mekân bileşen ve ögelerinin; mekânsal örgütlenmede kendi işlevlerinin dışında sınırlayıcı, belirleyici, yönlendirici, odaklayıcı, süreklilik sağlayıcı, anlam taşıyıcı, birleştirici, ayırıcı...vb. gibi farklı roller üstlenebileceği vurgulanmıştır. Son olarak da mekân örgütlenmesi ile ilgili yapılmış çalışmalar, ortaya koyulmuş kurallar irdelenmiştir.

3. MEKÂN ÖRGÜTLENMESİNİN DİĞER MEKÂNSAL KAVRAMLAR VE FARKLI SOSYAL STATÜDEKİ GRUPLARLA BAĞLILAŞIMI

Mekân örgütlenmesi kavramının geliştirilmesi ve değerlendirilmesi amaçlı çalışmanın bu bölümünde, mekân örgütlenmesinin başka tasarım kavramları ile açıklanıp açıklanamayacağı ve farklı sosyal statüdeki grupların mekân örgütlenmesine bakış açılarında anlayış farklılıkları olup olmadığına bakılmıştır.

3.1. Mekân Örgütlenmesi Kavramının Diğer Kavramlarla Açıklanabilirliği Konusunda Bir Çalışma

Mekân örgütlenmesinin diğer mekânsal kavramlarla bağlantısının nasıl olduğunu irdelemek amacıyla yapılan çalışmada, diğer mekânsal kavramlar estetik, sosyal statü, özgünlük, duymusal ve fiziksel parametreler olarak belirlenmiş ve bir grup yaşama mekânı örgütlenme ve söz konusu diğer 5 kavram üzerinden ele alınarak, anlamsal farklılaşım tekniği ile değerlendirilmiştir.

3.1.1. Yöntem ve Teknik

Mekân değerlendirilmesinde kullanılabilecek en geçerli yol olması açısından çalışmanın bu bölümünde "Anlamsal Farklılaşım" tekniğinin yanısıra "Görsel Teknik"lerden faydalanılmıştır. Fotoğraflar, slaytlar, çizimler, mekân ve donatı maketleri çalışmada kullanılan görsel tekniklerdir.

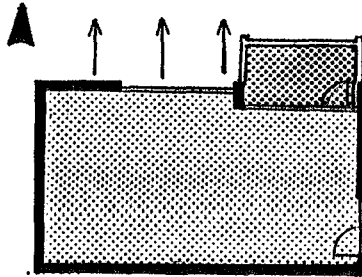
Araştırmada, anlamsal farklılaşım ölçeği ve kapalı uçlu sorulardan oluşan bir soru formu kullanılmıştır. Bu soru formunda kullanılacak sıfat çiftleri, belirlenen 6 mekânsal kavramı en iyi anlatabilecek şekilde, iç ve dış mekânın algılanmasıyla ilgili birçok araştırmacının çalışmaları

incelenerek ve kendi deneyimlerimizden faydalanarak oluşturulmuştur, (36; 10; 21).

Değerlendirilmesi istenen mekânların iki farklı açıdan çekilen slaytları deneklere K.T.Ü. Mimarlık Laboratuvarında gösterilerek; deneklerden 30 sıfat çiftinden oluşan, 7 skalalık anlamsal farklılaşım ölçeği ile değerlendirmeleri istenmiştir, (Ek Şekil 2). Elde edilen sonuçların aritmetik ortalamaları Ek Tablo 1'de tablo halinde gösterilmiştir.

3.1.2. Çalışma Alanı

K.T.Ü. Lojmanlarında yüksek bloklardan seçilen aynı plan tipi ve m² deki yaşama mekânları yaklaşık 40 m² (5/8) lik bir salondur. Bu mekânın pilot mekân olarak seçilme nedeni, mekânsal örgütlenmeye en iyi olanak tanıyabilen, piyasadaki toplu konutlarda en çok kullanılan plan tipi olmasıdır. Ayrıca sözkonusu mekânların aynı sosyal-statüdeki (K.T.Ü. Öğretim Üyelerine) kullanıcılara ait olması tercih nedenleri arasındadır. Çalışmada ele alınan (pilot mekânlar) yaşama mekânları yönlenme olarak kuzeyde yani manzaraya hakim durumdadır. Mekâna kısa kenardan, köşeden girilmektedir. Aynı blok ve aynı m² deki 18 daireden rastlantısal olarak 12 yaşama mekânı ön çalışma için seçilmiştir, (Şekil 5), (Ek Şekil 1).

Şekil 5. Çalışmada irdelenen yaşama mekânı

3.1.3. Denek Grupları

Kavram tartışmasının yapıldığı bu çalışmada, mekân değerlendirilmesinin subjektif bir olgu olması nedeniyle değerlendirmede bu konuda eğitim almış uzman kişilerden (mimarlardan) yararlanmanın en doğru olacağı düşünülmüştür. Bunun içinde K.T.Ü Mimarlık Bölümü Öğretim Elemanlarından, 25-45 yaş

sınırı arasında olan 16 (8 kadın-8 erkek) uzman kişiden meydana gelen bir denek grubu oluşturulmuştur.

3.1.4. Bulguların Değerlendirilmesi

3.1.4.1. Cluster Analizi

Mekânların değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bulgulara (Ek Tablo 1), bilgisayarda "Cluster Analizi" (Kümeleme) yapılarak, sıfat çiftlerinin doğru grup altında olup olmadığının bir anlamda denetimi yapılmıştır.

Kalıpsız'a göre, "Bir bireye ait çok sayıdaki değişkenlerden oluşan iki veya daha çok kümelemenin karşılaştırılması ve aralarındaki ilişkinin saptanması kümeler arası korelasyon analiz yöntemi (Cluster Analizi) ile gerçekleştirilir", (37).

Ham verilerimiz bilgisayara girilerek, bu verilerin kümelemesi istenmiştir. Daha sonra birbirine yakın, eş anlamlı ve deneklerin değerlendirmede zorluk çektiği 5 sıfat çifti çıkarılarak 30 sıfat çifti (Ek Şekil 2, Ek Tablo 1), 25 e indirgenmiş ve Average (ortalama) metoduna göre başta belirlenen 6 büyük grup altında toplanmıştır. Sonuç olarak mekânsal örgütlenmeyi değerlendirmede kullanılabilecek sıfat çiftleri ve bunların oluşturduğu gruplar aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

1. ESTETİK (G_1)

- X_1 = Güzel, Çirkin
- X_2 = Sevimli, Sevimsiz
- X_3 = Etkileyici, Sıradan
- X_4 = Uyarıcı, Uyarıcı değil

2. SOSYAL STATÜ (G_2)

- X_5 = Pahalı, Ucuz
- X_6 = Bakımlı, Bakımsız
- X_7 = Abartılı, Sade
- X_8 = Gösterişli, Gösterişsiz

3. ÖRGÜTLENME (G_3)

- X_9 = Ferah, Sıkışık

- X_{10} = Düzenli, Düzensiz
 X_{11} = Kurallı, Kuralsız
 X_{12} = Rahat, Rahatsız
 X_{13} = Geniş, Dar
 X_{14} = Dengeli, Dengesiz

4. ÖZGÜNLÜK (G_4)

- X_{15} = Ender, Sık Rastlanan
 X_{16} = Şaşırtıcı, Şaşırtıcı olmayan
 X_{17} = Özel olan, Özel olmayan

5. DUYUMSAL (G_5)

- X_{18} = Neşeli, Kederli
 X_{19} = Heyecanlı, Sıkıntılı
 X_{20} = Özgür, Kısıtlı
 X_{21} = Huzur verici, Tedirgin edici
 X_{22} = Sıcak, Soğuk

6. ALGISAL FİZİKSEL (G_6)

- X_{23} = Aydınlık, Karanlık
 X_{24} = Renkli, Tekdüze
 X_{25} = Yumuşak, Sert

3.1.4.2. Korelasyon Matrisleri

Çalışmada sözkonusu mekânlar 6 kavram üzerinden irdelenerek, bu kavramlar üzerinden mekânların aldığı değerlerin korelasyon matrisleri bilgisayarda microsta programı ile oluşturulmuştur.

3.1.4.2.1. Birinci Matris

Birinci matris, çalışmada esas alınan 12 yaşama mekânlarının birbirleri ile korelasyonlarını vermektedir. Matris sözkonusu 6 kavramın, 1 den 12 ye kadar olan yaşama mekânlarında (S_1, S_2, \dots, S_{12}) önemli bir farklılaşma gösterip göstermediği irdelenmiştir. Sonuç olarak ise söz konusu

mekânlarda mekânsal örgütlenmeler açısından farklılıklar olduğu görülmüştür, (Tablo 2, Matris I).

Tablo 2. Matris I; Mekânlar arasındaki korelasyon matrisi

	S ₁	S ₂	S ₃	S ₄	S ₅	S ₆	S ₇	S ₈
S ₁	1.00000							
S ₂	.68443	1.00000						
S ₃	.87259	.83564	1.00000					
S ₄	.81491	.94687	.92425	1.00000				
S ₅	.87791	.53292	.86246	.76310	1.00000			
S ₆	.89059	.86517	.93430	.97643	.86187	1.00000		
S ₇	.95471	.71315	.80070	.85057	.84027	.92186	1.00000	
S ₈	.56487	.93310	.84495	.86663	.48026	.77670	.52832	1.00000
S ₉	.92304	.57223	.86961	.75162	.95292	.82575	.84239	.48942
S ₁₀	.71499	.61350	.90521	.78686	.91173	.82110	.64492	.66822
S ₁₁	.43276	.78684	.79192	.71510	.42094	.61666	.31944	.94375
S ₁₂	.49428	.25927	.69453	.46707	.80023	.53017	.36157	.39436
	S ₉	S ₁₀	S ₁₁	S ₁₂				
S ₉	1.00000							
S ₁₀	.85637	1.00000						
S ₁₁	.44995	.68997	1.00000					
S ₁₂	.73662	.91277	.53031	1.00000				

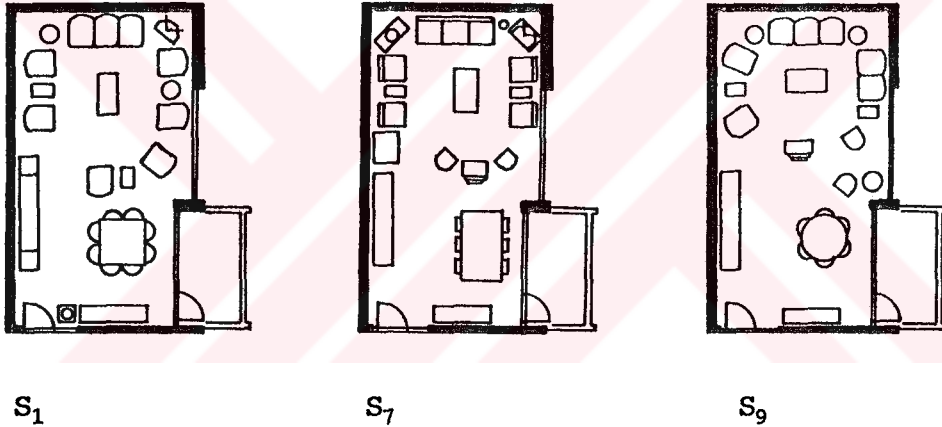
CRITICAL VALUE (1-tail, .05) = + or - .73972
CRITICAL VALUE (2-tail, .05) = +/- .81165

Bulgular ve Sonuçlar (Matris I)

Matris üzerinden birbirleri ile en yüksek dereceden ilişkisi olan mekânları saptayacak olursak (0,99-0,81 arası, kritik değer bilgisayar çıktısında 0,81165 olarak verilmiş), bu mekânlar kabaca 5 grup altında toplanabilir:

- 1- S₁, S₇, S₉
- 2- S₂, S₄
- 3- S₃, S₆
- 4- S₈, S₁₁
- 5- S₅, S₁₀, S₁₂

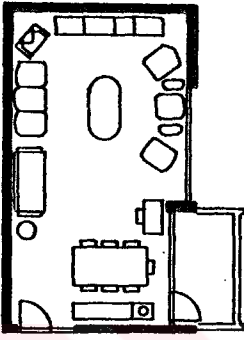
Birinci gruba bakacak olursak (S_1, S_7, S_9), donatılarının mekâna yerleştirilme biçim ve organizasyonunun hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Yemek masası, dolap ve koltukların konumu ve de TV nin köşelere yerleştirilme biçimleri benzerlik göstermektedir. Oturma grupları içe dönük biçimde düzenlenmiş, yemek yeme mekanından kendini tamamen soyutlamıştır. 3 mekânda oldukça bol aksesuarlarla döşenmiştir. Farklı stillerde sehpa, abajur ve çiçekler, duvara asılı tablolar ve süs eşyaları, mekânları oldukça abartılı, gösterişli ve kalabalık göstererek, olduğundan dar algılanmasına neden olmuştur, (27), (35). Estetik değerleri çok da düşük sayılamayan, belli bir özgünlüğü olmayan, üst-orta gelir grubunda sık rastlanabilecek türden mekânlardır, (Şekil 6). Bu mekânlar gösteriş ağırlıklı donatı ve aksesuarlarla döşenmiştir, (3).

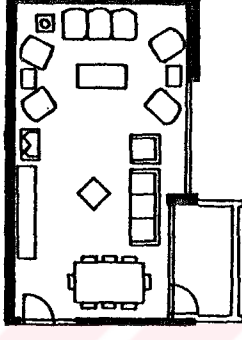
Şekil 6. 1. matrizen saptanan birinci grup mekânlar

İkinci gruptaki mekânlara (S_2, S_4) bakacak olursak, donatılarının mekâna oldukça kurallı bir biçimde yerleştirildiğini görürüz. Oturma ve yemek yeme alanları birbirlerinden tam olarak soyutlanmamıştır, aralarında görsel mahremiyeti sağlayacak sınır öğeleri kullanılmamıştır. Yemek masası diğer mekânlarda da olduğu gibi girişin hemen sağına ve duvara paralel olarak konulmuştur. Diğer donatılarda yine duvar kenarına paralel biçimde sıralanmıştır. Koltuk stilleri de büyük benzerlik göstermektedir. Ayrıca günlük oturma gibi kullanılan ikinci bir koltuk takımı ve çek-yatlar da bu mekânda yerlerini almışlardır. Seçilen koltuk tiplerinden olsa gerek (klasik tipte koltuklar) mekânlar abartılı, gösterişli,

dolayısıyla da sosyal statüsü yüksek olarak algılanmaktadır. Örgütlenme boyutunda ise ferah, kurallı oldukça da geniş algılanan bu mekânlar özgün olarak nitelendirilememekte, estetik değerleri de çok yüksek bulunmamaktadır, (Şekil 7). Gösteriş ağırlıklı fakat estetik değeri yüksek olmayan mekânlar, Armatura ve arkadaşlarının da değindiği statü tutarsızlığının sözkonusu olduğu (kullanıcısının eğitim düzeyi, mesleği ve gelir düzeyinin eşit olmadığı) mekânlardır, (33).

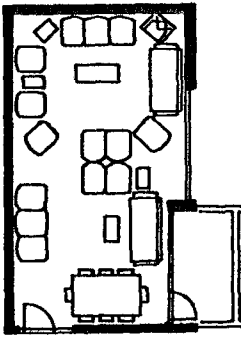
S₂

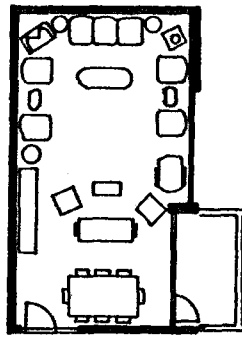
S₄

Şekil 7. 1. matrinden saptanan ikinci grup mekânlar

Üçüncü gruptaki mekânlar (S₃, S₆) da düzenleme açısından benzerlik göstermektedir. Bu mekânlarda diğerlerine göre daha fazla sayıda eşya kullanılarak (2 şer koltuk takımı) 2 ayrı oturma grubu oluşturulmuştur. Örgütlenme açısından oldukça kurallı, düzenli ve geniş algılanmaktadır. İki mekân da estetik açıdan orta bir değerdedir, üst orta gelir grubunda sık rastlanabilen türden mekânlardır, (Şekil 8).

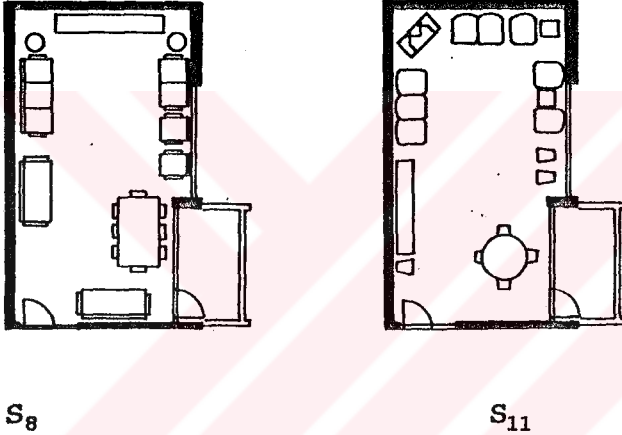
S₃

S₆

Şekil 8. 1. matrinden saptanan üçüncü grup mekânlar

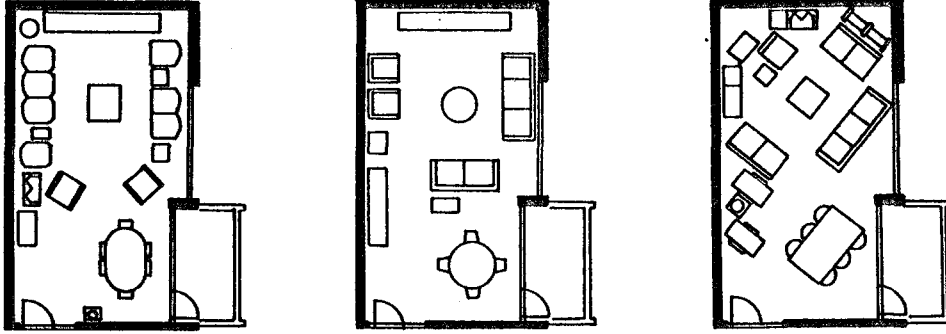
Dördüncü grup mekânlar ise (S_8 , S_{11}) diğerlerine göre oldukça farklı bir yapıya sahiptir. Oldukça yalın döşenmişlerdir, öyleki insanda "boş" muş izlenimi uyandırmaktadır. Orta mekân tamamen boş bırakılarak az sayıdaki donatılar duvar kenarlarına dizilmiştir. Estetik değerleri ve sosyal statüsü oldukça düşüktür. Örgütlenme açısından çok ferah, düzenli, kurallı ve geniş algılanmaktadır. Belli bir özgünlüğü olmayan mekânlardır. Duyumsal açıdan heyecanlı ve sıcak değildir, tekdüzedir, (Şekil 9). Bu mekânların kullanıcılarınının eğitim düzeyi, mesleki statü ve gelir düzeyinden fazladır, yani statü tutarsızlığı sözkonusudur. Mekânlar maddi değeri olmayan, oldukça az sayıda donatı ve eşya ile döşenmiştir, (33).

Şekil 9. 1. matristen saptanan dördüncü grup mekânlar

Beşinci ve son grup (S_5 , S_{10} , S_{12}), estetik değerleri en yüksek olan mekânları içermektedir. Bu gruptaki 3 mekân içinde, en yüksek estetik değeri ise S_{12} kodlu mekân almıştır. Bu mekânlarda diğerlerine göre bir özgünlük sözkonusudur. Örgütlenme açısından ferah, geniş ve rahat algılanmaktadır. Örgütlenme tipleri farklı görülmele birlikte 3 mekânda da girişin karşısındaki iç duvara bir yönlenme sözkonusudur. Oturma grupları kendi içinde kapalı bir grup oluştururken, yemek yeme alanından da kendini sınırlamıştır. Bu mekânların sosyal statüsü oldukça yüksektir, modern stilde donatılar kullanılmıştır. Duyumsal açıdan neşeli, özgür, heyecanlı, huzur vericidir. Duvarlarda kullanılan değişik aksesuarlar, asılı duran bir post, heybe ya da kuş kafesi mekânın total efektini değiştirmekte, farklı bir

izlenim uyandırmaktadır, (Şekil 10). Bu mekânlar için statü tutarsızlığından bahsedilememektedir. Yani kullanıcının gelir düzeyi, eğitim düzeyi ve mesleki prestiji aynı düzeydedir, bu da mekânların örgütlenmesini olumlu yönden etkilemektedir, (33).

S₅

S₁₀

S₁₂

Şekil 10. 1. matrinden saptanan beşinci grup mekânlar

Sonuncu olarak, mekânlar ele alınan 6 boyut üzerinden irdelendiğinde (estetik, sosyal statü, örgütlenme, özgünlük, duyumsal özellik, fiziksel algısal özellik) mekânların 5 grupta sınıflandırılabilir olduğu görülmüştür. Birbirleri ile en yüksek korelasyona sahip mekânların oluşturduğu sözkonusu gruplar içinde "Estetik" açısından en yüksek değere 5. grup (S₅, S₁₀, S₁₂), en düşük değere ise 4. grup (S₈, S₁₁) sahiptir.

3.1.4.2.2. İkinci Matris

Saptanan 6 boyut arasındaki korelasyonların görülebilmesi için, microsta programı ile 2. bir korelasyon matrisi yapılmıştır, (Tablo 3. Matris II),

Tablo 3. Matris II; 6 boyut arasındaki korelasyon matrisi.

	G ₁	G ₂	G ₃	G ₄	G ₅	G ₆
1	1.00000					
2	.67078	1.00000				
3	.00460	-.18580	1.00000			
4	.86297	.39907	.26208	1.00000		
5	.94853	.46454	.07907	.93546	1.00000	
6	.84249	.56308	.2674	.90608	.83988	1.00000

CRITICAL VALUE (1-tail, .05) = + or - .49932

CRITICAL VALUE (2-tail, .05) = +/- .57400

Bulgular ve Sonuçlar (Matris II)

İkinci matriste, 6 boyut arasında en yüksek korelasyona ve en düşük korelasyona sahip olanlar aşağıda belirtilmiştir, (yüksek değerler 0,94-0,83 arasında, düşük değerler ise -0,185-0,79 arasında alınmıştır. Kritik değer bilgisayar çıktısında 0,57 olarak verilmiştir):

En Yüksek Korelasyonlar:

G ₁ -G ₅ (Estetik, Duyumsal)	: 0,94
G ₄ -G ₅ (Özgünlük, Duyumsal)	: 0,93
G ₄ -G ₆ (Özgünlük, Fiziksel)	: 0,90
G ₁ -G ₄ (Estetik, Özgünlük)	: 0,86
G ₁ -G ₆ (Estetik, Fiziksel)	: 0,84
G ₅ -G ₆ (Duyumsal, Fiziksel)	: 0,83

En Düşük Korelasyonlar:

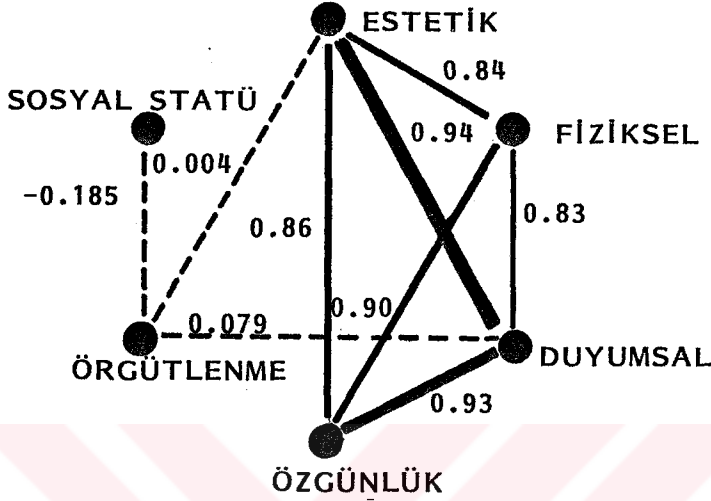
G ₂ -G ₃ (Sosyal Statü, Örgütlenme)	: -0,18
G ₁ -G ₅ (Estetik, Örgütlenme)	: 0,004
G ₃ -G ₅ (Örgütlenme, Duyumsal)	: 0,079

* Yukarıdaki yüksek korelasyon değerlerine bakılarak denilebilir ki, bir mekân "Estetik" açıdan yüksek bir değere sahipse bununla birlikte öncelikle, "Duyumsal", "Fiziksel" ve de "Özgünlük" değerleri de yüksek olmaktadır. Dolayısıyla mekânın güzel, sevimli etkili, uyarıcı (estetik) olabilmesi, neşeli, özgür, sıcak...(duyumsal); aydınlık, renkli .. (fiziksel) ve de ender, şaşırtıcı, özel (özgün) olmasına bağlıdır.

* "Duyumsal" boyutu yüksek olan mekânın, "Özgünlük" ve "Fiziksel" değerleride yüksektir. Bir mekânın özgür ve neşeli olması, o mekânın ender rastlanabilir, renkli... v.b. olmasına bağlıdır.

* "Fiziksel" değeri yüksek olan mekânın "Duyumsal" değerleri de yüksektir. Elde edilen sayısal sonuçlara göre aydınlık, renkli bir mekân; neşeli, özgür, huzur verici olarak da yorumlanabilmektedir.

* Düşük korelasyon değerlerine bakıldığında bir mekânın örgütlenmesinde "Sosyal Statü" ve "Estetiğin" her zaman etkili olmadığı sonucu görülmektedir. Demekki, yapılan korelasyon matrisinden de görüldüğü üzere "Mekân Örgütlenmesi" (bileşen ve öge kompozisyonu) kavramı, mekânın sosyal statüsünden bağımsız olup estetik yargıyı yönlendirici olmamaktadır.

Şekil 11. Altı boyutun birbirleri ile en yüksek ve en düşük korelasyonları

3.1.5. Sonuçlar

* Giuliani'ni ve arkadaşlarının yaptığı bir araştırmada, konutlarında ekonomik statüyü teşhir etme arzusunda olanların estetik değerlere önem verdiğini, bununla birlikte bir çok insanın estetiği pratikten yoksun bir kavram olarak gördüğünü, estetik ile işlev-kullanışlık kavramlarının geliştiğini vurgulamaktadır. Kadınların estetik değerden çok işlevselliği ön planda tuttuğu ve estetik değerlere çok az sayıda insanın önem verdiği sonucu görülmüştür, (38).

* Giuliani'nin yaptığı araştırmaya da bağlı olarak, mekân değerlendirilmesi amacı ile yapılan çalışmada, bir mekânın "Estetik" değerini, "Sosyal Statüsü"nü etkilemediği, pahalı, abartılı, gösterişli donatıların o mekânın güzel olmasını sağlamadığı tersine abartılı bir mekânın "Çirkin" olarak değerlendirilebileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.

* "Örgütlenme" mekânın estetik değerini yükselten bir boyut olarak görülmemekte, çok iyi örgütlenmiş bir mekân her zaman güzel, etkileyici, sevimli...v.b. olarak algılanmamaktadır. Çok

ferah, geniş, katı düzenli mekânlar; çirkin, sıradan, sevimsiz ya da "Boş" olarak algılanabilmekte, salt ferahlık ya da genişlik mekân içinde bir "Güzellik" ölçütü olarak görülmemektedir. Ferah bir mekân güzel olabilmekle birlikte, her güzel mekân ferah olarak algılanmamaktadır.

* "Mekânsal Örgütlenme" kavramının estetik, sosyal statü, orjinallik, duyumsal ve fiziksel parametrelerle arasındaki bağlantıyı irdelendiğinde, düşünülenin aksine "Estetik" yargılardan soyutlanabilir bir kavram olduğu "Sosyal Statü"nin dolayısıyla da ekonominin estetik ve örgütlenme üzerinde çok bağlayıcı olmadığı, yapılan çalışma sonucunda görülmüştür. Bunun üzerine bu kavrama bakış açısında farklı sosyal statüdeki gruplar arasında farklılaşım olup olmadığı irdelenmiştir.

3.2. Farklı Sosyal Statüdeki Gruplarda, Mekân Örgütlenmesi Anlayışının Farklılaşım Farklılaşmadığının İrdelenmesi

Ele alınan 12 yaşama mekânının (pilot mekânların) farklı boyutlarda değerlendirilmesinden sonra, örgütlenme boyutunu yine aynı mekân içinde farklı statüdeki gruplar tarafından ele almak, daha detaylı irdelenebilmek için ikinci bir çalışma yapmak gereği hissedilmiştir. Eğitim faktörünün mekân örgütlenmesi kavramına etki eden bir etmen olup olmadığına 2 ayrı yoldan bakılmıştır:

3.2.1. I.Araştırma (Pilot mekânlar üzerindeki tercihler)

Araştırmanın bu bölümünde, farklı sosyal statüdeki grupların belirlenen 12 pilot mekân üzerindeki örgütlenme açısından tercihleri irdelenmiştir.

3.2.1.1.Yöntem

Mevcut yaşama mekânlarına ait 1/50 plan ve 2 farklı açıdan çekilmiş fotoğraflar, denek gruplarına gösterilmiş, bu mekânlar içinde en iyi ve en kötü örgütlenmiş 3'er mekânı seçmeleri istenmiştir. Deneklerin iyi ve kötü örgütlenmiş

olarak tercih ettikleri mekanlarının tercih edilme sıklıkları (sayısal ve yüzde olarak) tablo üzerinde gösterilmiştir, (Tablo 7-8).

3.2.1.2. Soru Kağıdı

Sözkonusu çalışma için hazırlanan soru kağıdında, öncelikle deneklerin bireysel özellikleri sorulmuştur. Bunlar: ad-soyad, yaş grubu, cinsiyeti, eğitim düzeyi ve mesleğin ne olduğudur. Yaş grupları 25-30, 31-35, 36-40, 41-45 olarak belirlenmiştir. Deneklerin belli bir olgunluğa gelmesi, bir konutun döşenmesinde bizzat etkili olması istenildiğinden, yaş sınırı 25-45 aralığı olarak saptanmıştır. Cinsiyet olarak deneklerin, yarısı kadın, yarısı erkek olarak seçilmiştir.

Deneklerin bireysel özellikleri öğrenildikten sonra, ilk olarak 12 pilot mekâna ait plan ve fotoğraflar gösterilerek "En iyi ve en kötü örgütlenmiş 3'er mekân hangileridir?" sorusu, 2. Araştırmaya yönelik olarak da, mekân ve donatı maketleri deneğe sunulurken, "Siz bu mekânda yaşıyor olsanız nasıl düzenlerdiniz?" sorusu sorulmuştur.

3.2.1.3. Denek Grubu

60 denek (30 kadın-30 erkek) ile yapılan deneysel çalışmada, farklı sosyal kesim ve meslek gruplarından olan denekler rastlantısal olarak seçilmiştir. Aynı plan tipinde ve m² de olan mekanlarda 3 farklı denek grubunun mekân örgütlenmesi üzerindeki tutum ve davranışları irdelenmek istenmiştir. Bundan dolayı ilk denek grubunu, mekân örgütlenmesi ile yakın ilgili olan ve bunun eğitimini almış bir meslek grubu olan mimarlar (akademisyenler), diğer iki grubu ise mimar olmayan üniversite mezunları ile (mühendis, öğretmen..vb.) üniversite mezunu olmayan lise-ortaokul mezunları oluşturmuştur. Kadın ve erkek sayısı yarı yarıya tutulan çalışmada 3.denek grubunu oluşturan 10 kadının evli ve herhangi bir işte çalışmayan ev kadını olmasına özen gösterilmiş ev kadınlarının konut donatımında daha hassas olduğu düşünülmüştür.

Deneklerin meslek, cinsiyet ve yaş gruplarına göre dağılımı aşağıdaki tablolarda görülmektedir.

Tablo 4. Denek grubunun eğitim düzeyi ve cinsiyete göre dağılımının sayısal olarak ifadesi

EĞİTİM DÜZEYİ	KADIN	ERKEK	TOPLAM
Mimar	10	10	20
Mimar olmayan üniversite mezunları	10	10	20
Üniversite altı Lise-Ortaokul mezunları	10	10	20
TOPLAM	30	30	60

Tablo 5. Mimar olmayan üniversite mezunlarından oluşan deneklerin meslek gruplarına göre sayısal dağılımı

MESLEK GRUPLARI	KADIN	ERKEK	TOPLAM
İnşaat Mühendisi	2	-	2
Jeodezi Müh.	2	1	3
Jeoloji Müh.	1	1	2
Fizik Müh.	2	-	2
Makina Müh.	1	2	3
Elektrik Müh.	-	1	1
Öğretmen	1	1	2
İşletmeci	1	-	1
Biyolog	-	3	3
Orman Müh.	-	1	1
TOPLAM	10	10	20

Tablo 6. Denek yaş grubunun dağılımın yüzde olarak ifadesi

DENEK YAŞ GRUBU	MİMARLAR						MİMAR OLMAYAN ÜNİVERSİTE MEZUNLARI						LİSE-ORTAOKUL MEZUNLARI						Genel Toplam Sayı	Genel %
	KADIN		ERKEK		TOPLAM		KADIN		ERKEK		TOPLAM		KADIN		ERKEK		TOPLAM			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
25-30	6	30	3	15	9	45	3	15	6	30	9	45	6	30	4	20	10	50	28	46,66
31-35	1	5	3	15	4	20	4	20	2	10	6	30	2	10	-	-	2	10	12	20
36-40	-	-	1	5	1	5	2	10	-	-	2	10	-	-	4	20	4	20	7	11,66
41-45	3	15	3	15	6	30	1	5	2	10	3	15	2	10	2	10	4	20	13	21,66
Toplam	10	50	10	50	20	100	10	50	10	50	20	100	10	50	10	50	20	100	60	100

3.2.1.4 Bulgular ve Değerlendirilmesi

Gösterilen plan ve fotoğraflar üzerinden, deneklerin iyi ve kötü örgütlenmiş olarak tercih ettikleri mekânların tercih edilme sıklıkları (sayısal ve yüzde olarak) aşağıdaki gibidir.

Tablo 7. Denekler tarafından iyi ve kötü örgütlenmiş olarak değerlendirilen mekânların sayısal ve yüzde olarak tercih edilme sıklıkları

Mekânlar	MİMARLAR n = 20				MİM.OLMAYAN ÜNİ. MEZUNLARI n=20				LİSE-ORTAOKUL MEZUNLARI n=20				TOPLAM			
	İYİ		KÖTÜ		İYİ		KÖTÜ		İYİ		KÖTÜ		İYİ		KÖTÜ	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
S ₁	7	35	1	5	2	10	1	5	6	30	2	10	15	25	4	6,6
S ₂	-	-	5	25	2	10	6	30	2	10	8	40	4	6,6	19	31,66
S ₃	5	25	5	25	4	20	10	50	6	30	7	35	15	25	22	36,6
S ₄	-	-	4	20	1	5	3	15	3	15	5	25	4	6,6	12	20
S ₅	1	5	3	15	3	15	1	5	8	40	1	5	12	20	5	8,3
S ₆	2	10	2	10	3	15	5	25	3	40	2	10	13	21,6	9	15
S ₇	4	20	1	5	2	10	3	15	1	5	3	15	7	11,6	7	11,6
S ₈	1	5	14	70	3	15	13	65	3	15	9	45	7	11,6	36	60
S ₉	4	20	-	-	11	55	-	-	5	25	1	5	20	33,3	1	1,6
S ₁₀	14	70	2	10	7	35	2	10	7	35	2	10	28	46,6	6	10
S ₁₁	-	-	10	50	4	20	7	35	5	25	7	35	16	26,6	24	40
S ₁₂	17	85	1	5	11	55	4	20	6	30	10	50	34	56,6	15	25

Tablo 8. Ev kadınları tarafından iyi ve kötü olarak değerlendirilen mekânların sayısal ve yüzde olarak tercih edilme sıklıkları

MEKÂNLAR	EV HANIMLARI			
	İYİ		KÖTÜ	
	Sayı	%	Sayı	%
S ₁	6	60	-	-
S ₂	-	-	5	50
S ₃	3	30	5	50
S ₄	2	10	2	20
S ₅	3	30	1	10
S ₆	4	40	2	20
S ₇	-	-	1	10
S ₈	1	10	4	40
S ₉	4	40	-	-
S ₁₀	4	40	-	-
S ₁₁	2	20	1	10
S ₁₂	2	20	6	60

a-1.Denek Grubu : İlk denek grubu olan mimarların gösterilen mekânları değerlendirmeleri sonucunda; en iyi örgütlenmiş mekânlar arasındaki en fazla yoğunluk S_{12} , S_{10} , S_1 kodlu mekânlarda, en kötü örgütlenmiş mekânlar arasındaki en fazla yoğunluk ise S_8 , S_{11} , S_2 , S_3 kodlu mekânlardadır, (Ek Tablo 2-a).

b-11.Denek Grubu : İkinci denek grubu olan, üniversite mezunlarının değerlendirmesi sonucunda, en iyi örgütlenmiş mekânlar arasındaki en fazla yoğunluk S_{12} , S_9 , S_{10} kodlu mekânlarda, en kötü örgütlenmiş mekânlar arasındaki en fazla yoğunluk ise S_8 , S_3 , S_{11} , S_2 kodlu mekânlardadır, (Ek Tablo 2-b).

c-111.Denek Grubu : Üçüncü denek grubunun (lise-ortaokul mezunları) mekânları değerlendirmeleri sonucunda, en iyi örgütlenmiş mekânlar arasındaki en fazla yoğunluk S_6 , S_{10} , S_5 kodlu mekânlarda, en kötü örgütlenmiş mekânlar arasındaki yoğunluk ise S_{12} , S_8 ve S_2 kodlu mekânlardadır, (Ek Tablo 2-c).

Bu sonuçlardan sonra 3. grup içinde alınan 10 ev hanımının değerlendirmesinde ayrı olarak verilmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür. Ev hanımlarının en iyi örgütlenmiş olarak değerlendirdiği mekânlar arasındaki en fazla yoğunluk S_1 , S_{10} , S_9 , S_6 en kötü örgütlenmiş mekânlar arasındaki en fazla yoğunluk ise S_{12} , S_2 ve S_3 kodlu mekânlardır. Ev hanımları daha çok işlevselliğe önem vermekte, pratik kullanımı ön plana çıkaran mekânları tercih etmektedir, (38).

3.2.1.4.1. Ki Kare testi.

Farklı denek gruplarının mevcut mekânları iyi ve kötü örgütlenmiş olarak değerlendirmeleri sonucunda, denek grupları arasında değerlendirme açısından anlamlı bir fark olup olmadığına istatistiksel açıdan bakabilmek için Ki Kare testi uygulanmıştır, (41).

Tablo 9. Denek gruplarının bağımlı değişken olarak ele alınmasıyla oluşturulan Ki Kare testi

BAĞIMLI DEĞİŞKEN	BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	UYGULANAN TEST	SERBESTLİK DERECEŚİ	GÜVEN SINIRI	χ^2	KRİTİK DEĞER
Denek Grupları	"İyi" örgütlenmiş mekânlar	Ki kare	2	0,05	1,79	<5,991
Denek Grupları	"Kötü" örgütlenmiş mekânlar	Ki kare	2	0,05	1,29	<5,591

SONUÇ : İyi ve kötü örgütlenmiş mekân tercihleri bağımsız değişken, denek grupları bağımlı değişken alınarak yapılan Ki kare (x^2) testi sonucunda, x^2 değerlerinin 2 serbestlik derecesi ve 0,05 güven sınırına göre kritik değerden küçük çıkması [$x^2_{iyi} = 1,79 > 5,991$, $x^2_{kötü} = 1,29 > 5,591$], bu örnekleme düzeyinde iyi ve kötü örgütlenmiş mekânların tercihinde 3 denek grubu arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Yukarıdaki x^2 değerlerinde görüldüğü gibi, kötü örgütlenmiş mekânların belirlenmesindeki sayısal değer ile kritik değer arasında oldukça büyük bir farkın olmaması, deneklerin kötü mekânları seçmede birbirleri ile çok daha fazla hem fikir olduklarını göstermektedir, (Tablo 9).

Tablo 10. Denek gruplarının bağımsız değişken olarak ele alınmasıyla oluşturulan Ki Kare testi

BAĞIMLI DEĞİŞKEN	BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	UYGULANAN TEST	SERBESTLİK DERECESESİ	GÜVEN SINIRI	x^2	KRİTİK DEĞER
"İyi" örgütlenmiş mekân tercihi	Denek grupları	Ki kare	11	0,05	24,43	> 19,7
"Kötü" örgütlenmiş mekân tercihi	Denek grupları	Ki kare	11	0,05	139,72	> 19,7

SONUÇ : Dernek grupları bağımsız, iyi ve kötü örgütlenmiş mekânlar bağımlı değişken alınarak yapılan Ki kare (x^2) testi sonucunda, x^2 değerlerinin 11 serbestlik derecesi ve 0,05 güven sınırına göre kritik değerden büyük çıkması [$x^2_{iyi} = 24,43 < 19,7$, $x^2 = 139,72 < 19,7$], bu örnekleme düzeyinde mekânlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olduğu, yani belirlenen 12 yaşama mekânı arasında deneklerin değerlendirmelerine dayanarak iyi ve kötü örgütlenmiş mekânlar olduğu sonuç olarak söylenebilir, (Tablo 10).

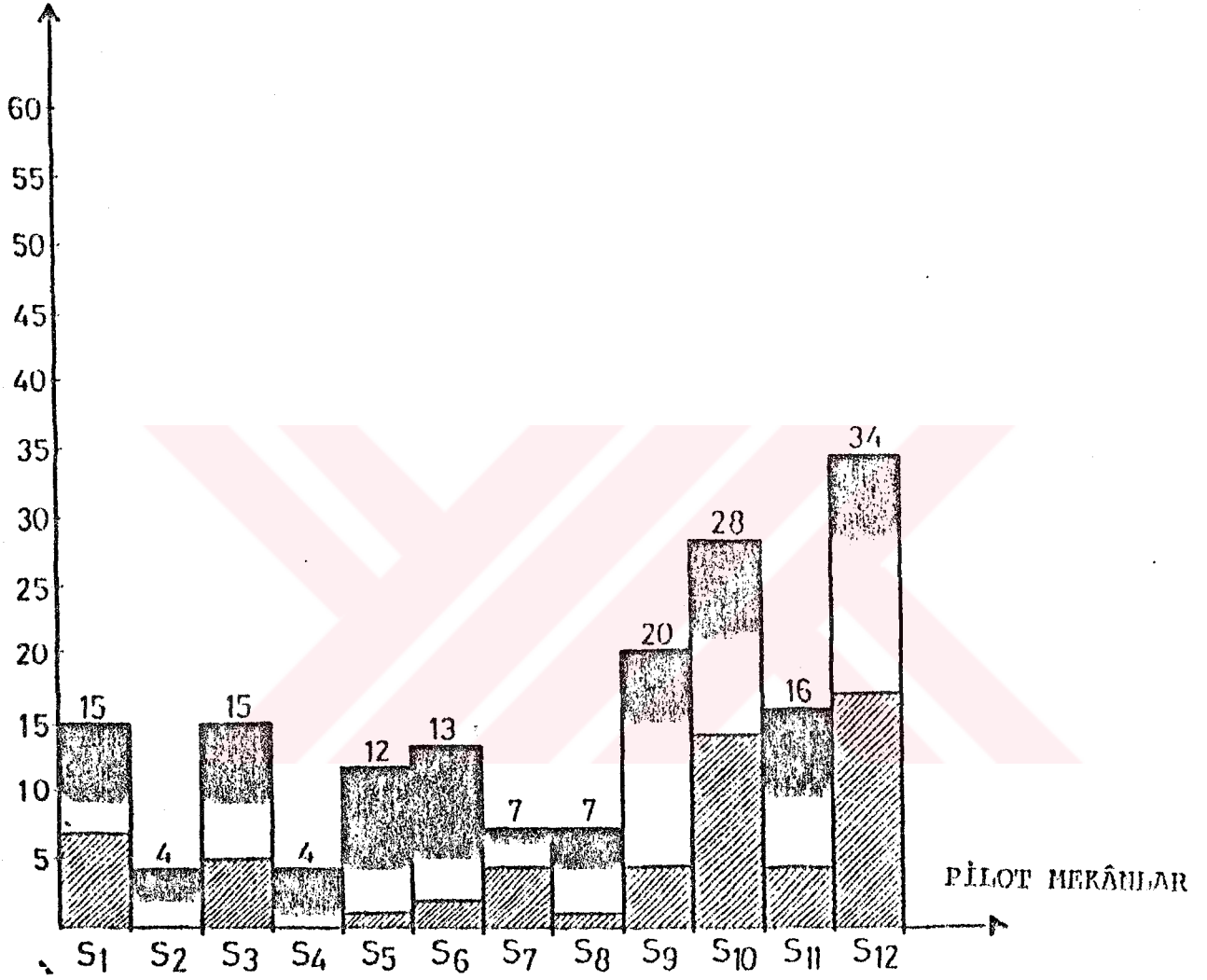
3.2.1.5.Sonuçlar

* Farklı sosyal statüdeki gruplar arasında, mekân örgütlenmesi kavramıyla ilgili olarak farklılık olup olmadığını irdelenmek amacıyla yapılan çalışmanın 1. aşamasında; grupların iyi ve kötü örgütlenmiş mekân tercihleri arasında farklılık olmadığı görülmüştür. Genelleştirmemek kaydıyla, bu örnekleme

düzeyindeki farklı statü ve eğitim düzeyindeki gruplar arasında, mevcut örgütlenmeleri değerlendirme açısından belirgin bir görüş ya da anlayış farklılığı olmadığı sonucuna varılmıştır.

* Sözkonusu yaşama mekânlarının farklı örgütlendiği ve değerlendirildiği, istatistiksel olarak (ki kare testi ile) belirlenmiştir. Buna dayanarak 12 yaşama mekânı içinde iyi örgütlenmiş olanlar, S_{12} , S_{10} , S_9 , kötü örgütlenmiş olanlar ise S_8 , S_{11} , S_3 ve S_2 dir, (Şekil 12, 13).

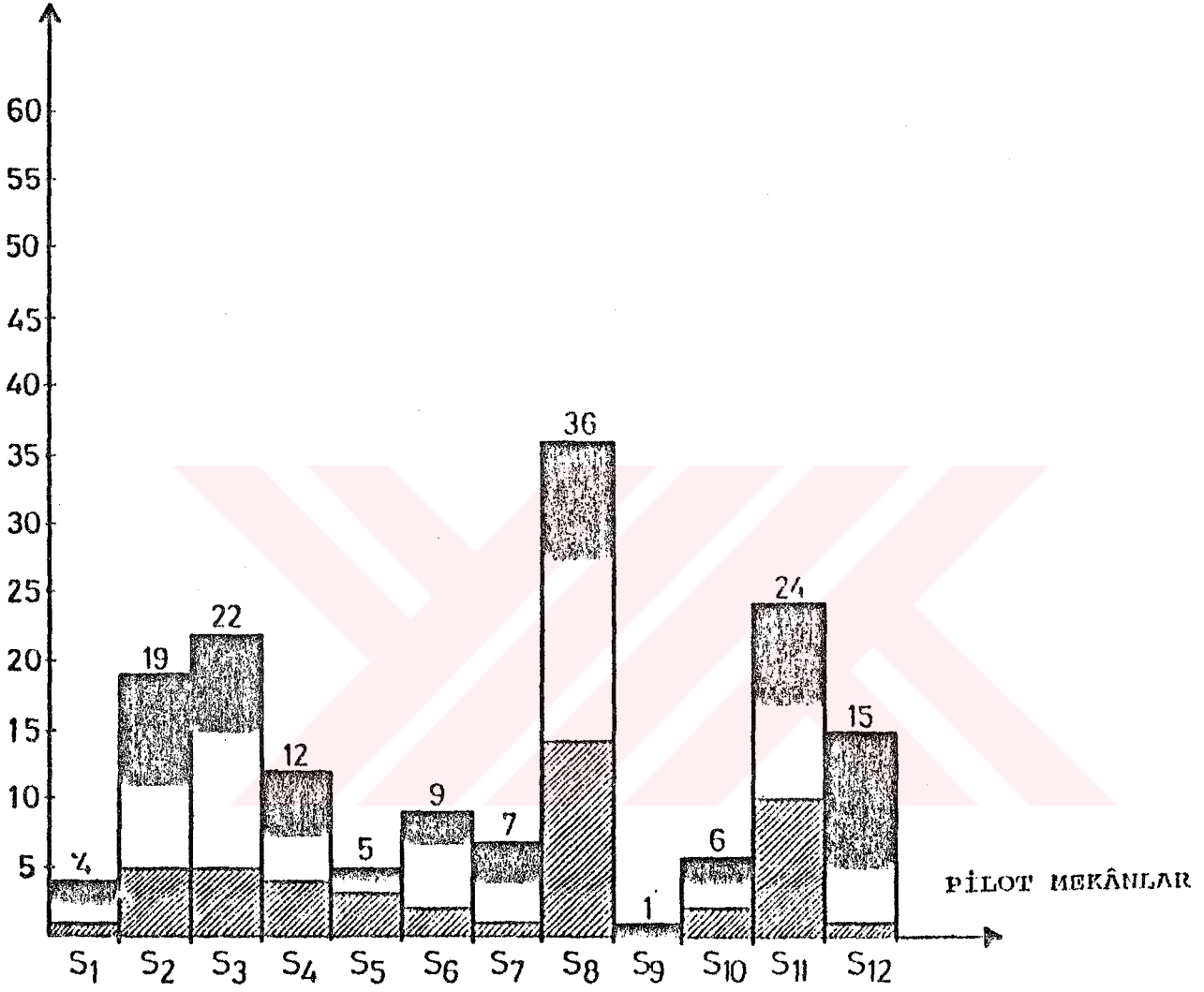
TERCİH EDİLME
SIKLIKLARI

- 1. Denek Grubu
- 2. Denek Grubu
- 3. Denek Grubu

Şekil 12. 3. denek grubu tarafından "iyi örgütlenmiş" olarak değerlendirilen pilotların grafiksel anlatımı

TERCİH EDİLME
SIKLIKLARI

- 1. Denek Grubu
- 2. Denek Grubu
- 3. Denek Grubu

Şekil 13. 3 denek grubu tarafından "kötü örgütlenmiş" olarak değerlendirilen mekânların grafiksel anlatımı.

3.2.2. II.Araştırma

Farklı sosyal statüdeki grupların mevcut planlar üzerindeki tercihlerini saptadıktan sonra denetim amacıyla 2. bir araştırma yapma gereği duyulmuştur. Bu araştırmada deneklerin mekân örgütlenmelerine katılımları sağlanmış bunun içinde mekân ve donatı maketlerinden yararlanılmıştır.

3.2.2.1. Yöntem ve Teknik

Bu bölümde, $5/8(40m^2)$ lik mevcut yaşama mekânınının $1/20$ mekân ve donatı maketleri I.Araştırmada seçilen denek gruplarına verilerek "Siz bu mekânda yaşıyor olsanız nasıl düzenlerdiniz?" sorusu sorulmuş, deneklerden maket üzerinde kendi mekân örgütlenmelerini yapmaları istenmiştir. Farklı eğitim düzeyi ve meslek grubundaki insanların mekân örgütlenme anlayışında farklılık olup olmadığını irdelemek için, böyle bir çalışma yapılmıştır. Her bir deneğin mekân maketi üzerinde oluşturduğu kendi mekân örgütlenmeleri, anketör tarafından anında fotoğraf ve çizimlerle saptanmıştır. Olay sadece donatı düzeyinde ele alınmış tablo ve çiçek dışındaki aksesuarlar ihmal edilmiştir. Deneklerle ilgili veriler (yaş, cinsiyet, eğitim...v.b.) 1. Araştırmada ayrıntılı bir biçimde verilmiştir.

3.2.2.1.1. Mekân ve Donatı Maketlerinin Oluşturulması

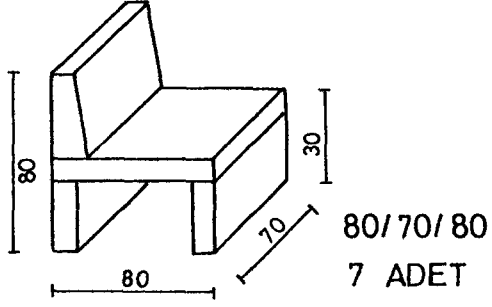
Maketlerin oluşturulmasında malzeme olarak karton ve mantar kullanılmıştır. Öncelikle $1/20$ ölçekte mekân maketi oluşturulmuş, üzerinde pencere ve kapı yerleri belirtilmiştir. Donatı maketlerinin rahat yerleştirilebilmesi için mekân maketinin tavanı örtülmemiştir. Aynı ölçekteki donatı maketleri yapılırken donatının renk, doku ve malzemesi gözardı edilerek, fon kartonu olarak akromatik renklerin açık tonları (gri renkler) mantarın ise kendi doğal rengi kullanılmıştır. Burada esas alınan

donatının rengi, dokusu, malzemesi ya da biçimi değil bütün olarak mekânın örgütlenmesidir.

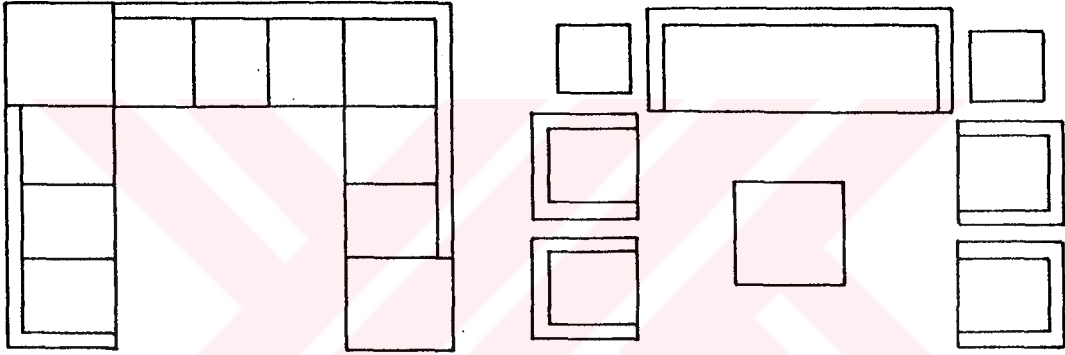
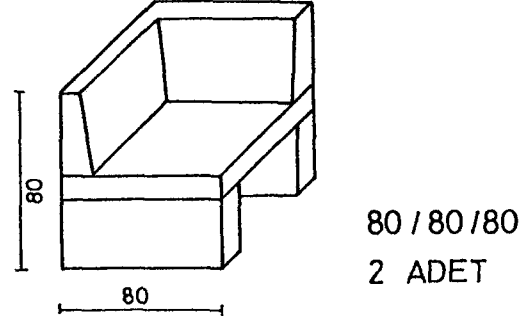
Bu çalışma kapsamında donatının biçiminin değil de, mekân içindeki örgütlenmesinin önemli olduğuna değinildi, fakat donatı maketi yapılırken, donatıya verilecek biçim ve sitilinde saptanması gerekmektedir. Bunun içinde daha önce yapılmış olan yüksek lisans tezinden faydalanılmıştır. "Yaşama mekânı donatıları üzerine bir inceleme" adlı çalışmada piyasada ve kullanıcıdaki mevcut, ideal donatılar saptanmıştır. Buradan yola çıkarak kullanıcının ideali olduğu düşünülen koltuk takımı olarak, modern stilde bir sedir sistem (modüler), bir de kapalı koltuk takımının maketleri oluşturulmuştur. Dolaplar; modüler ve yüksek dolap olarak 2 farklı biçimde ele alınmıştır. 2 takım kare sehpa, 1 takım yuvarlak sehpa (1 orta, 2 küçük) ve 2 tane de fiskos masası, 8 sandalye, dikdörtgen, kare ve daire olmak üzere 3 adet de yemek masası maketleri yapılmıştır. Bunların haricinde belirli kültür gruplarına hitap edeceği düşünülen bir şezlong ve bir çek-yat maketi de oluşturulmuştur. Deneklerden bazılarının isteği üzerine şezlong yanında kullanılabilecek 2 adet üçgen sehpa maketi de sonradan ilave edilmiştir. Bir TV maketi, aksesuar olarak da çiçek ve tablolarla birlikte toplam 97 adet donatı maketi deneklerin tercihine sunulmuştur. Deneklerden bu donatı maketlerinden istediği kadarını alarak mekân içine yerleştirmeleri istenmiştir. Yani her denek kendini bu mekânda yaşıyor sayarak sözkonusu mekânı düzenleme yoluna gitmiştir, (Ek Şekil 3).

Kullanılan donatı maketlerinin cinsi ve ölçüleri aşağıda belirtildiği gibidir, (Şekil 14, 15, 16, 17).

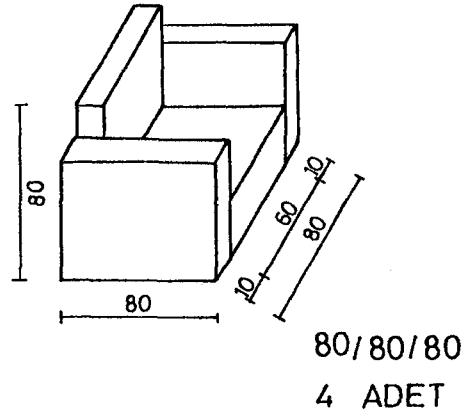
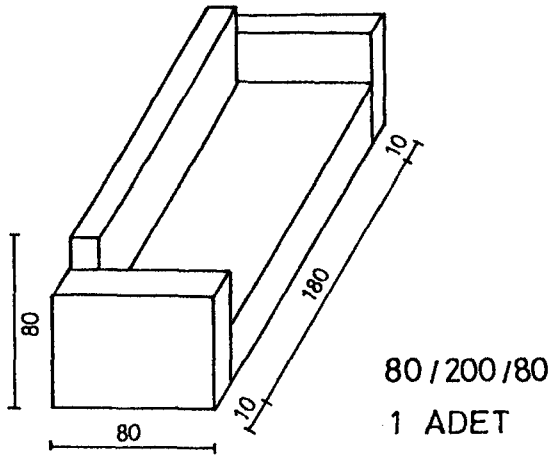
MODÜL SİSTEM
TEKLİ MODÜL

KÖŞE MODÜL

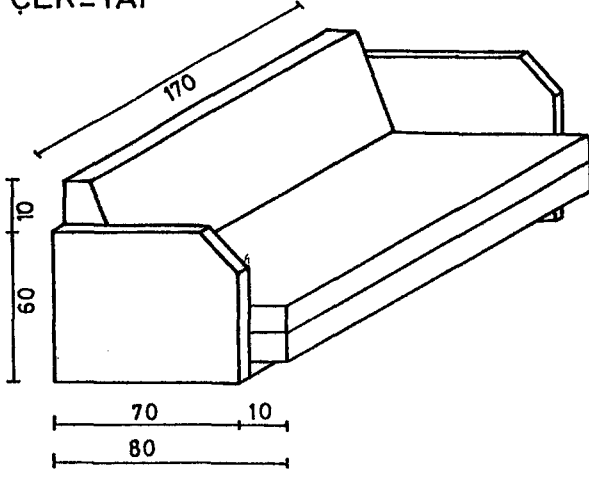

KLASİK SİSTEM

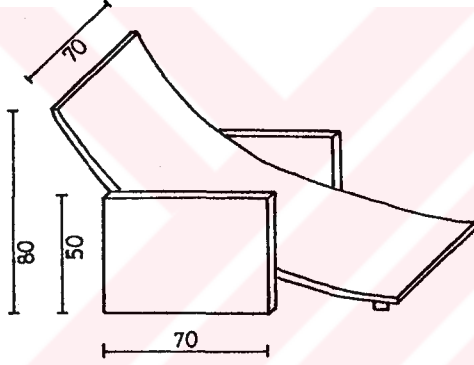
Şekil 14. Koltuk maketlerinin cinsi ve ölçüleri

ÇEK-YAT

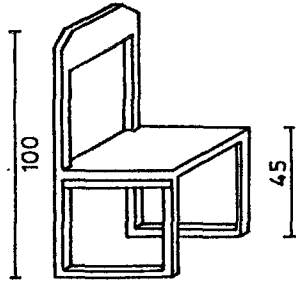
80 / 70 / 170
1 ADET

ŞEZLONG

1 ADET

SANDALYELER

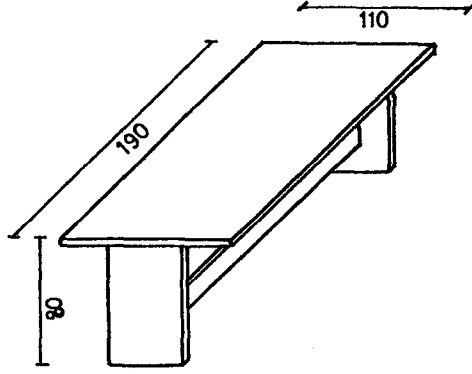

ADET

Şekil 15. Çek-yat, şezlong ve sandalye maketlerinin ölçüleri

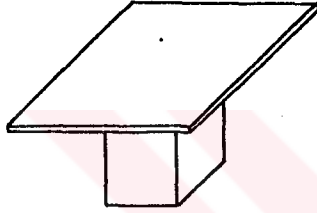
YEMEK MASALARI

DİKDÖRTGEN MASA

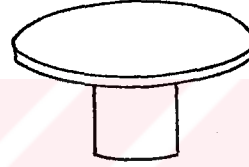
110 / 190 / 80
1 ADET

KARE MASA

120 / 120 / 80
1 ADET

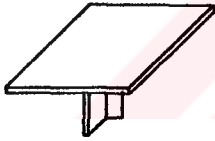
YUVARLAK MASA

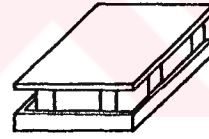
120 / 80
1 ADET

SEHPALAR

KARE SEHPALAR

BÜYÜK KARE SEHPALAR 3 ADET 80 / 80 / 30
KÜÇÜK KARE SEHPALAR 4 ADET 50 / 50 / 30

YUVARLAK SEHPALAR

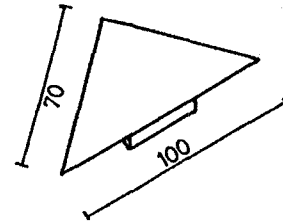

BÜYÜK YUVARLAK SEHPA
1 ADET 90 / 30

KÜÇÜK YUVARLAK SEHPALAR
2 ADET 50 / 30

FİSKOS SEHPALAR
2 ADET 60 / 45

ÜÇGEN SEHPALAR

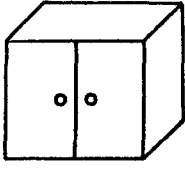

70 / 70 / 100 / 35
2 ADET

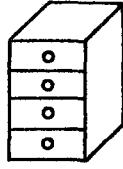
Şekil 16. Yemek masası ve sehpa maketlerinin cinsi ve ölçüleri.

DOLAPLAR

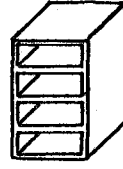
MODÜL DOLAPLAR

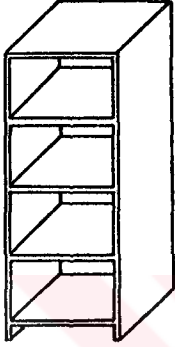
50/90/80
5 ADET

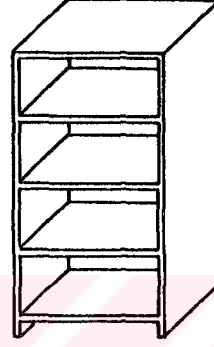
50/50/80
5 ADET

YÜKSEK DOLAPLAR

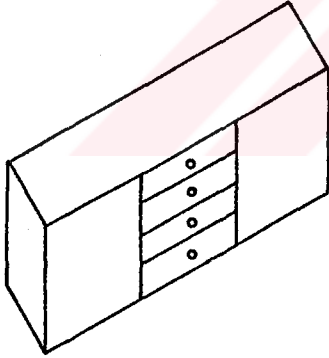

50/70/190
2 ADET

50/100/190
1 ADET

SERVİS DOLABI

50/150/80

AKSESUARLAR

ÇİÇEKLER 3 ADET

TABLolar 4 ADET

TELEVİZYON 1 ADET

Şekil 17. Dolap maketlerinin cinsi ve ölçüleri.

Mekân örgütlenmeleri yapılırken deneklerin öncelikle kendi konutlarından etkilendiği, maket üzerinde oluşturdukları mekânları, kendi yaşama mekânlarına benzetmeye çalıştıkları gözlenmiştir. Bunun nedeni de görsel algıda önemli bir etken olan "Şematizasyon-Aalışkanlık"dır.

Erkman'a göre "Herhangi bir nesne karşısında o nesneyi, zihnimizdeki modeli ile karşılaştırarak algılarız. Zihnimizdeki model o nesnenin şematizasyonu ile oluşmuştur ve bu oluşum "alışkanlık" esnasında meydana gelmiştir. Zihnimizdeki bu şema, dolayısıyla kesin, bitmiş bir şema değildir. Çünkü herhangi bir nesne karşısında, zihnimizdeki şema ile o nesne arasındaki benzerlik büyüdükçe, algılama olayı da kolaylaşır. Benzerlik yoksa veya az ise, algılama zorlaşır ve 'ne biçim', "nasıl" gibi sorular belirir", (39, s.18).

1. denek grubu olan mimarların dışında 2.ve özellikle de 3. grup deneklerin, donatı maketlerini mekân içine yerleştirmede oldukça zorlandığı gözlenmiştir. Deneklerin özellikle de donatılar arasındaki uzaklık ve büyüklük kavramlarının ayarlanmasında güçlük çektiği saptanmış ve yukarıda sözü edilen 'ne biçim', 'nasıl' soruları denekler tarafından gündeme gelmiştir. Bir süre sonra olay kavranılmış ve çoğunlukla da bir çok denek ilk etapta kendi yaşama mekanlarını maket üzerinde oluşturmaya çalışmıştır.

Kent, bir çalışmasında sürekli olan mekân sınırlarının ya kavramsal ya da fiziksel olarak ifade edildiğini ve bölünme derecesinin kültürden kültüre değiştiğini söylemektedir, (40). Üç denek grubu tarafından oluşturulan mekânlarda, denekler kafasındaki kavramsal sisteme dayalı olarak salon iç mekânını sınırlama ve örgütleme yoluna gitmektedir. Farklı alt kültürlerde bu sınırlamalar, dolayısıyla da mekânsal örgütlenmeler değişiklik göstermektedir

3.2.2.2. Sonuçlar

*Sonuçta meydana gelen mekân örgütlenmeleri irdelendiğinde, gruplar arasında örgütlenme farklılıkları olduğu görülmüştür, (Ek Şekil 3). Mesleki eğitim almış kişiler (1. grup) mekanlarını daha çağdaş, alışlagelmişin dışında

düzenleme yoluna giderken, diğerlerinin özellikle de 3. grup deneklerin geleneksel iç mekân düzenleme alışkanlıklarını sürdürdükleri gözlenmiştir. Bu gruptakiler daha çok duvara bağlı, orta mekânı boş bırakacak şekildeki bir örgütlenme yoluna giderken 2. ve özellikle de 1. grup deneklerde daha çok duvardan bağımsız, mekân içinde uzmanlaşmış alt mekânlar oluşturma eğilimi gözlenmektedir.

* Mimarlık eğitimi almış kişilerin, eğitimlerinden kaynaklanarak mekân örgütlenme kavramına bakış açıları diğer meslek gruplarına göre daha farklı olmakta, temel tasarımlarına bağlı olarak (ölçü, biçim, renk, doku, yüzey...v.b.) algıladığı çevreyi değerlendirmektedir, (21). Mekân içinde oluşturulan zemin-şekil anlatımları, denge, birlik, egemenlik, kavramları mekânın bütün olarak algılanmasında oldukça etkili olmaktadır. Dolayısıyla mimarlık eğitimi almış olan kişilerin mekân örgütlenmesi kavramına daha teorik baktığı, sonuçta da teorik bilgilerin ışığı altında uygulamaya yöneldiği söylenebilir. Belli bir kişiliğe sahip, sıradışı, tekdüze olmayan, kullanışlı, uyumlu, güzel, rahat, ferah...v.b. mekânlar oluşturmak isteyen mimarlar için, estetik de ön planda olmaktadır.

3.2.3. II. Araştırmaya Bağlı Bir Alt Araştırma

Denek gruplarının mekân ve donatı modelleri üzerinde yaptıkları mekân örgütlenmelerinde, donatıların mekân içine yerleştirilme konumlarının yoğunlukları 3 ayrı denek grubuna göre benzerlik ve farklılık açısından irdelenmek istenmiştir. Bu çalışma Edwards'ın "Yaşama mekânı ve mobilya düzenlenmesi üzerine yaptığı araştırması" örnek alınarak oluşturulmuştur, (30).

3.2.3.1. Yöntem ve Teknik

Bu araştırmada denek gruplarının oluşturduğu mekân örgütlenmeleri, günümüz yaşama mekânlarında yoğun olarak kullanıldığı düşünülen 5 ana donatı üzerinden (koltuk takımları, yemek masası, dolaplar, sezlong-sallanan koltuk ve TV)

irdelenerek, 3 denek grubu arasında bu donatıların mekâna yerleştirilme biçimindeki benzerlik ve farklılıklar, oluşturulan mekânların plan düzeyinde ele alınmasıyla ve de çizimlerin üst üste çakıştırılmasıyla saptanmak istenmiştir.

3.2.3.2. Bulgular ve Yorumlar

Beş ana donatının mekânsal örgütlenmeleri üç farklı denek grubuna göre irdelenecek olursa:

1. Koltuk Takımları : Üç ayrı denek grubu üzerinden koltuk takımlarının mekân içinde örgütlenmelerine bakılacak olursa çoğunlukla duvara bağımlı bir yerleşmenin tercih edildiği görülmüştür. Duvar boyunca dizilme, bir köşe oluşturma vb. gibi. Farklı olarak 1. denek grubunda duvardan bağımsız, helezonik yerleşme ve manzaraya yönelik küçük oturma grupları oluşturma çabaları sözkonusudur. 3. grupta, 1. grubun tersine ana oturma grubundan bağımsız, manzaraya sırtını dönen küçük bir oturma grubu gözlenmiştir. 2.grupta ise diğerlerinden bağımsız tek bir çek-yat, kanepeler mekâna hakim bir biçimde yerini almıştır. Kısaca koltuk takımlarının örgütlenmesinde duvara bağımlı bir yerleşme görülmüş, bunun karşıtı yerleşmelerinde mimarlar tarafından yapıldığı ortaya çıkmıştır, (Şekil 18).

Yorum: Mekân sınırları, mekânsal örgütlenmede önemli rol oynamaktadır.

2. Yemek Masası : Mekân sınırlarının mekân örgütlenmesinde belirleyici rol oynadığı daha önceki bölümlerde söylenmiştir. Plan düzeyinde mekânların konumuna bakılacak olursa mutfak-yaşama mekânı ilişkisi yaşama mekanındaki yemek masasının yerini de belirlemektedir. Dolayısıyla 3 denek grubunun yemek masasının yerleştirilmesinde tercih ettikleri yer girişin hemen yanı ve manzaraya yönelme açısından da balkonun önüdür.

Mutfağa yakın olması, servisin kolay yapılması amacıyla yemek masası, girişe yakın bir yere yerleştirilmiştir. 1. ve 2. grup denekler arasında çoğunlukla bu yer tercih edilirken, 3. grup deneklerde yemek masasının salonun daha iç kısımlarında yerleştirildiği görülmektedir. Burada deneklerin daha

bilinçsizce hareket ettiği düşünülmektedir. Çünkü mekânın kendisi bir anlamda donatıların da yerini belirlemektedir, (Şekil 19).

Yorum : Mekânlar arası fonksiyonel ilişki mekân örgütlenmesinde belirleyici rol oynamaktadır.

3. Dolaplar : Dolapların mekân örgütlenmesinde kullanıcı, çoğunlukla duvar esaslı bir düzenlemeye gitmekte, köşe oluşturmaktadır. Farklı olarak 1.grubun dolapların mekân bölücü, ayırıcı olarak da kullanılabileceğinin bilincinde olduğu, bunun nedeninin aldıkları mimarlık eğitiminden kaynaklandığını söyleyenebilmektedir, (Şekil 20).

Yorum : 1- Dolap kullanımları çoğunlukla mekan sınırına uyumlu olmakta,

2- Sınır koyucu rol üstlenerek, mekân örgütlenmesinde yerini almaktadır.

4.Şezlong : Koltuk takımlarının dışında atipik elemanların yeri konusunda kullanıcıların kararsızlığı gözlenmektedir. Çok iyi bilinmeyen, fazla kullanılmayan bir öge olan şezlongun yerleştirilmesinde bir kararsızlık göze çarpmaktadır. Fakat genel olarak şezlong için köşelerin değerlendirildiği söylenebilmektedir, (Şekil 21).

Yorum : "Baş Köşe" kavramının mekân içinde hala köşelerde oluşturabildiği görülmektedir.

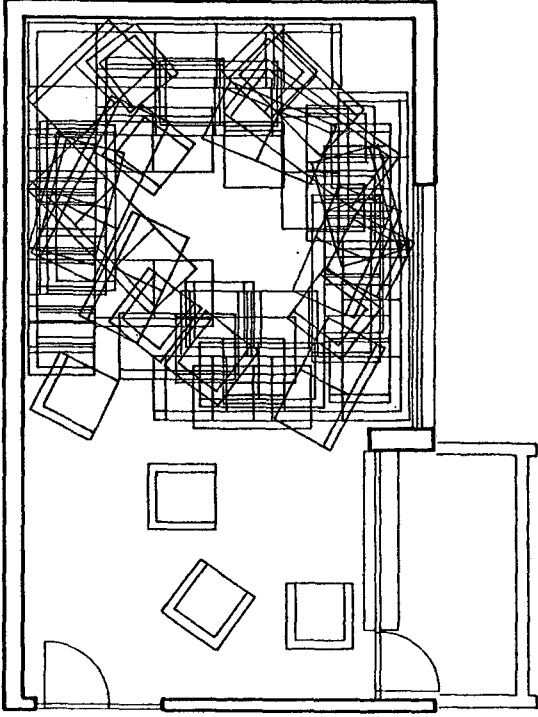
5. Televizyon : TV nin yemek köşesinden çok oturma köşesinin elemanı olduğu yerini orada bulduğu, bunun içinde duvar ve köşelerden yararlanıldığı, çoğunlukla da girişin karşı tarafına yerleştirildiği saptanmıştır. TV oturma biriminin odağı olarak karşımıza çıkmıştır. 3. denek grubunda TV nin yerinin çok daha belirgin olduğu gözlenmekte, bir duvar elemanı gibi (şömine-ocak..) duvara paralel, duvarla bütünleşerek kullanılmaktadır. Yani 3. grup için TV nin mekânda çok önemli bir öge olduğu, bir statü göstergesi olarak görüldüğü söylenebilmektedir. Bu grup için TV mekân örgütlenmesinde bağlayıcı bir eleman olarak görülmektedir,(Şekil 22).

1. denek grubunda TV daha özgür bir donatma psikolojisine göre yerleştirilmiştir. TV nin bu grup için çok da bağlayıcı olmadığı sonucuna varılmıştır. 1. ve 2. denek grubu tarafından TV nin yaşama mekânında çok da istenilmediği ayrı bir oda

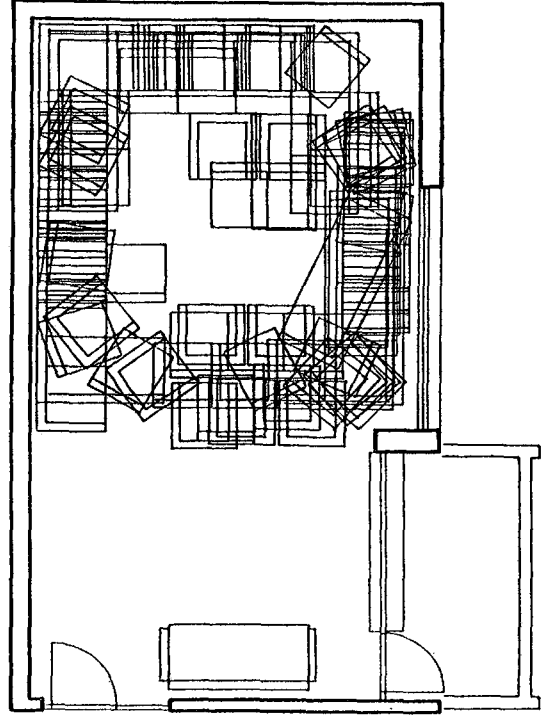
düşünüldüğü de belirtilmiştir. Bununla birlikte 2. grup TV nin yerleştirilmesinde, 1. gruba oranla daha kararlı görülmektedir.

Yorum : TV, bazı gruplar için örgütlenmede bağlayıcı, belirleyici rol oynamaktadır.

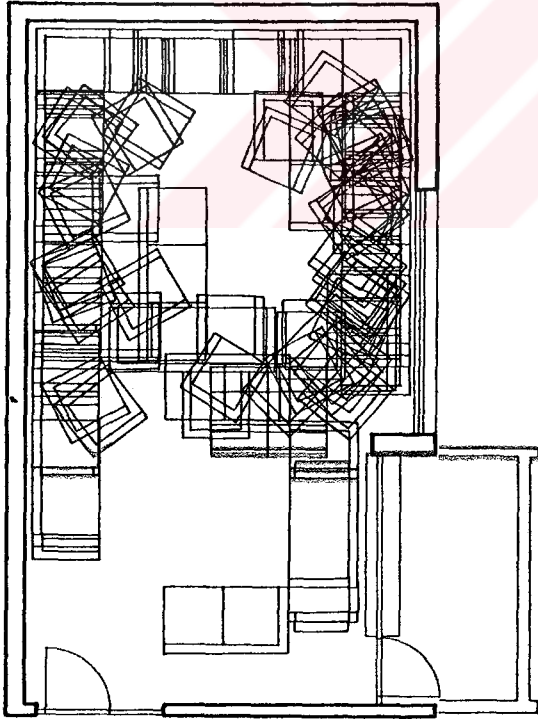

A₁= 1. Denek Grubu

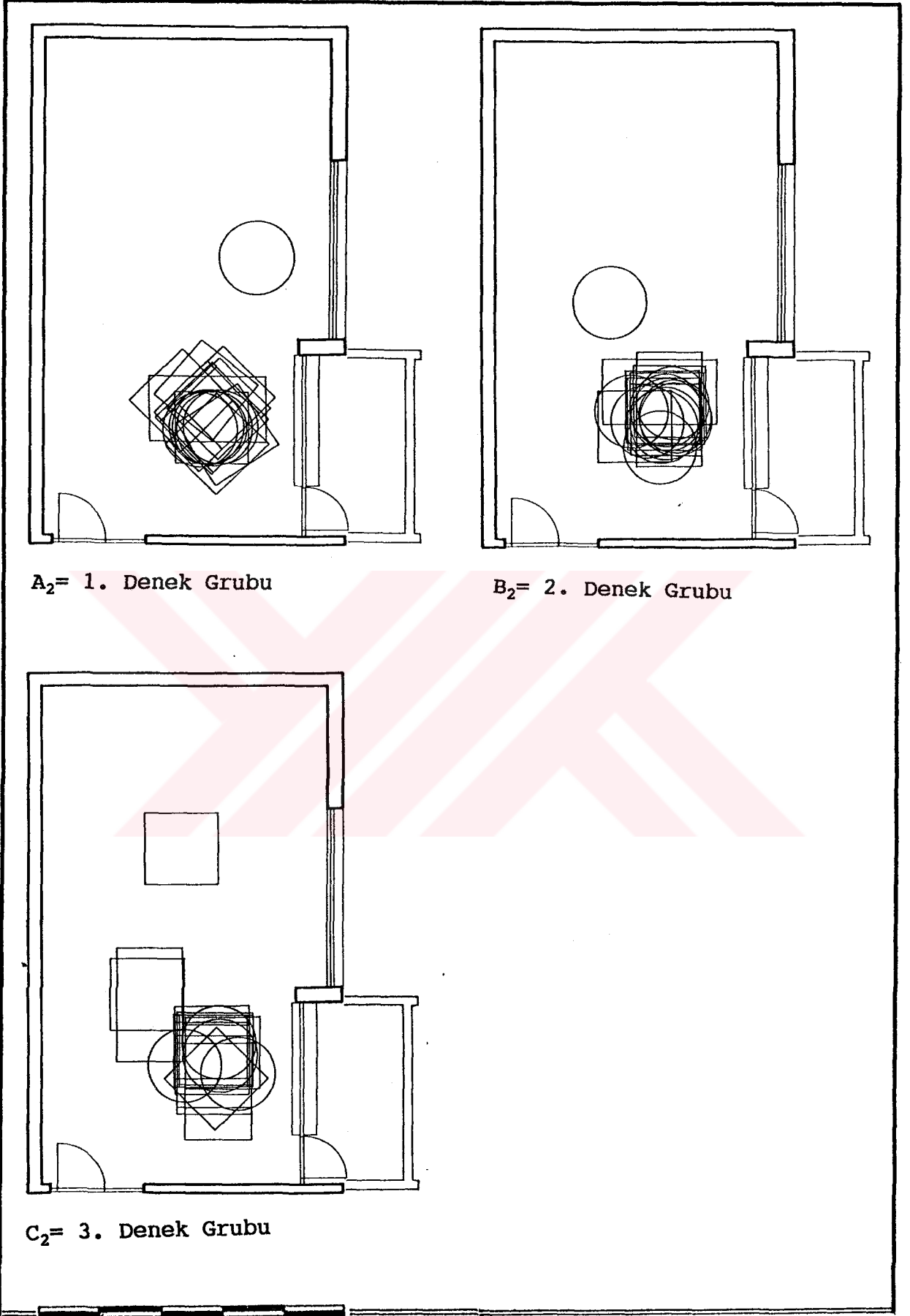

B₁= 2. Denek Grubu

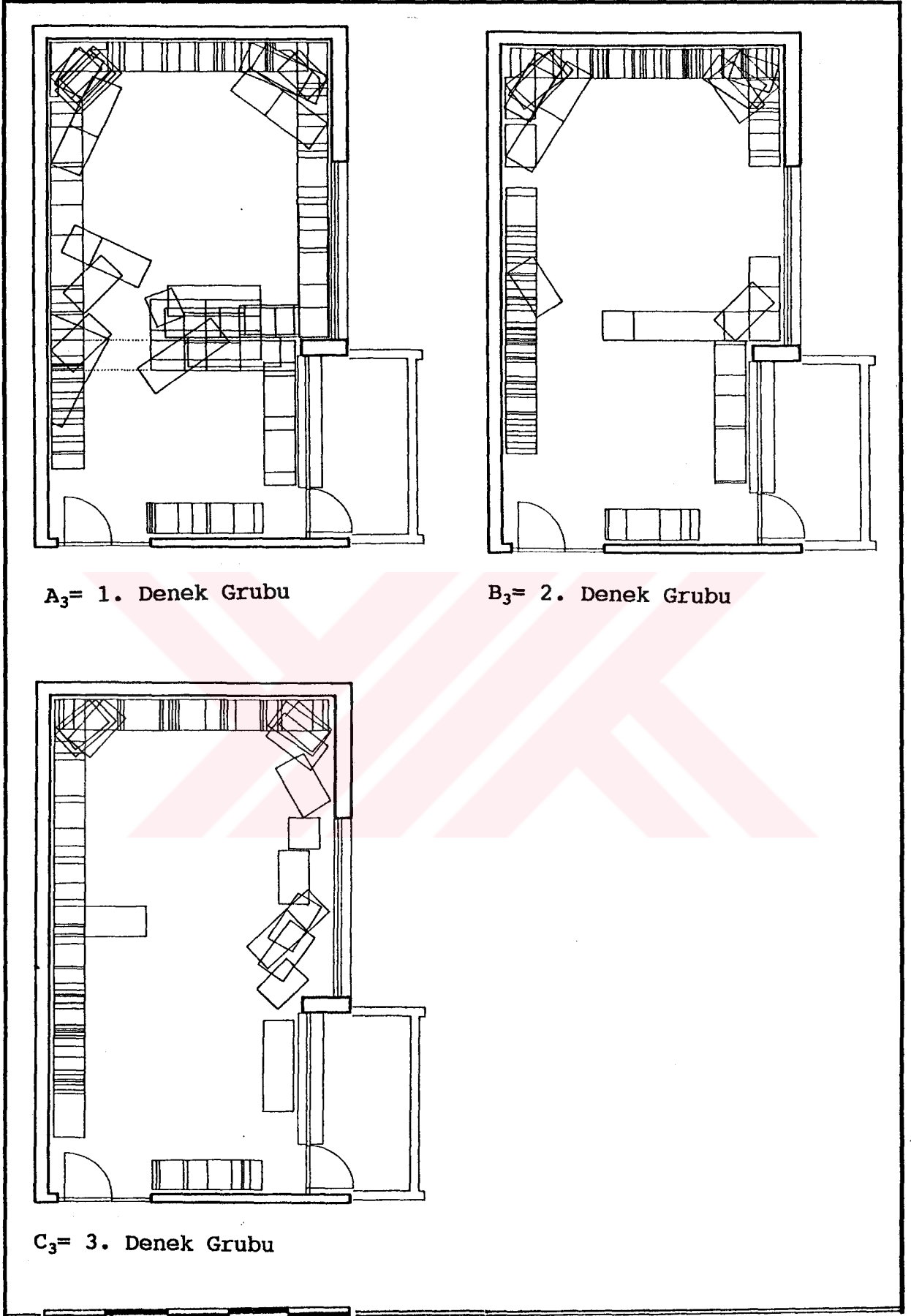

C₁= 3. Denek Grubu

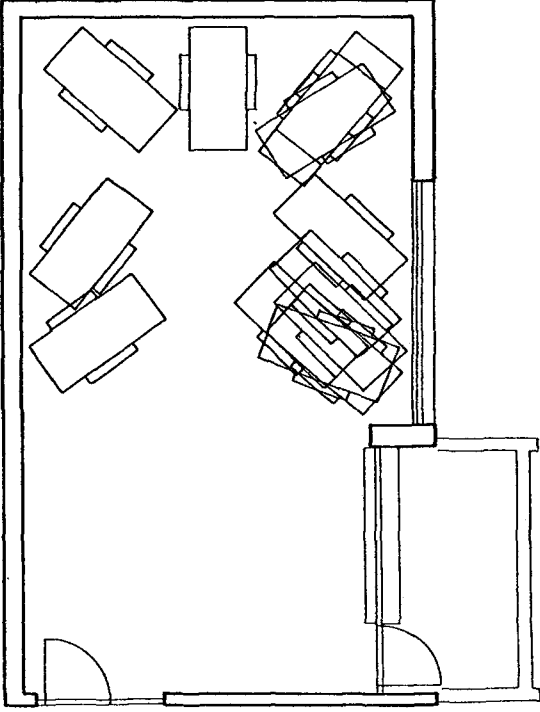
Şekil 18. "Koltuk Takımları"nın mekânsal konumlarının üst üste çakıştırılması.

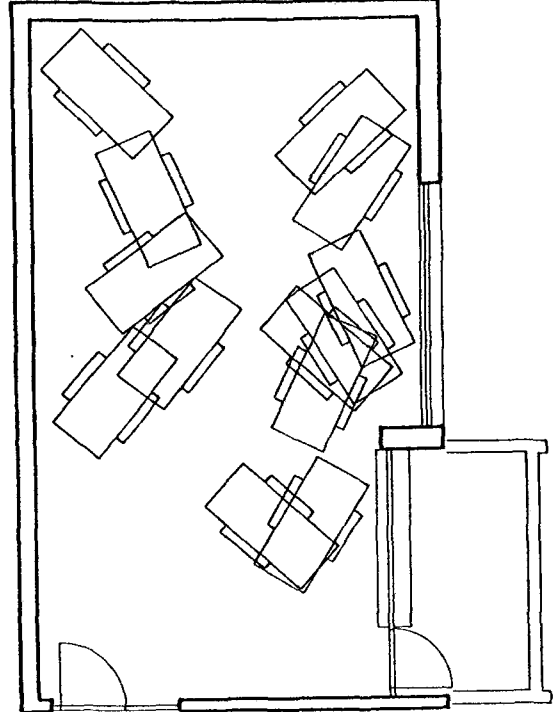
Şekil 19. "Yemek Masası"nın mekânsal konumlarının üst üste çakıştırılması.

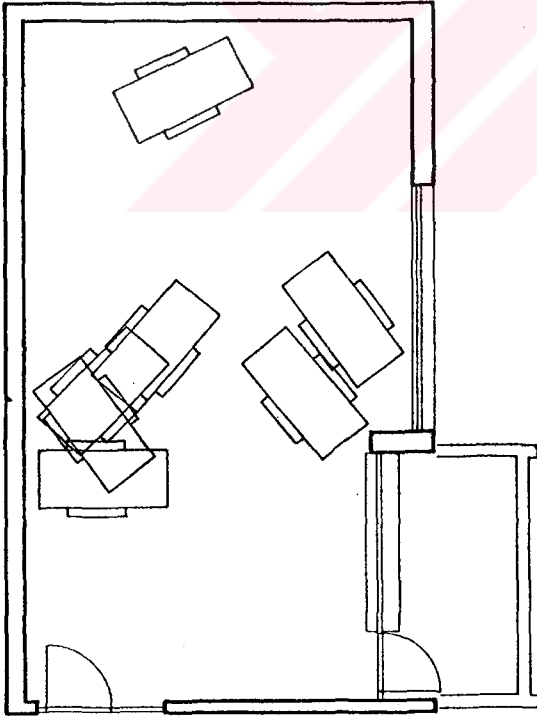
Şekil 20. "Dolap"ların mekânsal konumlarının üst üste çakıştırılması.

A₄= 1. Denek Grubu

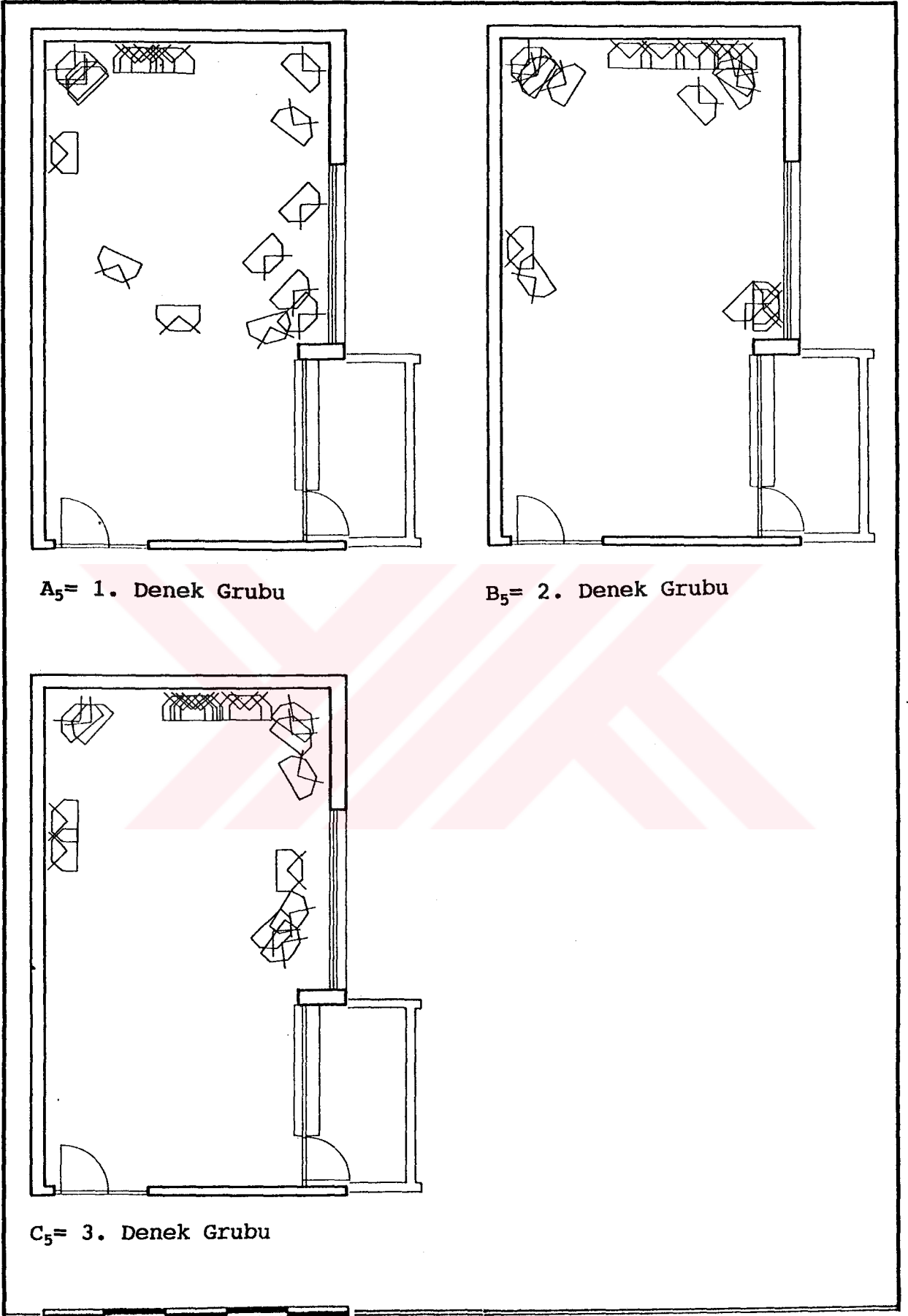

B₄= 2. Denek Grubu

C₄= 3. Denek Grubu

Şekil 21. "Şezlong"ların mekânsal konumlarının üst üste çakıştırılması.

Şekil 22. "Televizyon"ların mekânsal konumlarının üst üste çakıştırılması.

3.2.3.3. Sonuçlar

* Sonuçta her denek grubu kendi yaşam felsefesine göre mekânları örgütlemiştir. Fakat mekânın kendisi büyük bir bağlayıcı olduğundan ve bir anlamda kullanıcıyı ve donatıyı ynlendirdiğinden bütünde çok da büyük farklılıklara rastlanmadığı grlmştir. Bu özellikle de koltuk takımlarının ve yemek masasının mekâna yerleştirilme biçimlerinde kolaylıkla görülebilmektedir. Bununla birlikte denekler arasındaki farklı sosyal statülerden doğan bir takım örgütlenme farklılıkları da kendini göstermektedir. İster istemez mimarların aldıkları eğitiminden kaynaklı görüşleri ve yaratıcılıkları ve düzenledikleri mekanlara da yansımaktadır (uzmanlaşmış alt mekânlar oluşturma ...vb. gibi).

Ertürk, "Mekân, mimarın mekâna kattığı yeteneklerden çok kullanıcıların getirdiği özelliklerle algılanıp değerlendirilmektedir. Oysa mimarın amacı, biimlendireceği mekanın kullanıcıların değerlerini alışkanlıklarını, beğenilerini barındırırken çeşitli olanaklar sağlayacak biçimde olmasıdır. Burada mobilya niteliklerinden çok bazı uzaklıklar, yönlenmeler, biçimlendirmeler, renkler önem kazanır" demektedir, (21,s.88)). Dolayısıyla mimar mekânı tasarlarırken öncelikle kullanıcıyı hedeflemeli ki, onun gereksinim, istek ve beğenileri doğrultusunda rahat kullanıma olanak sağlayacak biçimde örgütlenme yoluna gitmeklidir.

* Herşe ye karşın Türk mimarların mekân örgütlenmesinin kllanıcısından çok da farklı olmadığı, donatıların mekâna yerleştirilmesinde benzerliklerin olduğu, mekânsal örgütlemede mekân sınırlarının ve mekânlar arası işlevsel ilişkilerin belirleyici rol oynadığı, dolap kullanımlarında çoğunlukla mekân sınırına uyum gösterdiği, bununla birlikte donatıların kendi görevlerinin dışında mekânı sınırlayıcı roller üstlenebildiği, baş köşe kavramının günümüzde de geçerliliğini koruduğu ve televizyonun bazı gruplar için örgütlemede bağlayıcı, belirleyici ve bazen de odak noktası olduğu, tez kapsamında yapılan alt araştırma sonucunda grlmştir.

3.3. Bölüm Sonuçlar

* "Mekânsal örgütlenme" kavramının diğer mekânsal kavramlarla bağlantısının irdelendiği bu çalışmada, mekânsal örgütlenme kavramının "Estetik" yargılardan ve "Sosyal Statü" den soyutlanabileceği, birbirleri üzerinde çok da bağlayıcı etkileri olmadığı görülmüştür.

* Farklı sosyal statüdeki grupların pilot mekânlar üzerindeki mekânsal örgütlenme tercihlerinde belirgin bir farklılığın olmadığı, 3 denek grubunun da iyiyi ve kötüyü seçebildiği görülmüştür. Aynı denek grubunun mekân ve donatı modelleri üzerinde kendi mekân örgütlenmelerini yapmaları istendiğinde ise, aldıkları eğitimden kaynaklanarak "mimar"ların mekânsal örgütlenme kavramına bakış açılarının diğer meslek gruplarına göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Mimarlar, temel tasar öğeleri ışığı altında mekânı ve çevreyi algılamakta, değerlendirmekte ve örgütlemektedirler.

* Mekânsal örgütlemelerde, mekânın kendisinin (mekân bileşenlerinin konumunun) ve mekânlar arasındaki fonksiyonel ilişkinin büyük bir bağlayıcı olduğu, kullanıcıyı dolayısıyla donatının mekâna yerleştirilme biçimini etkilediği yapılan alt çalışma sonucunda görülmüştür. Bundan dolayı denek grupları arasında örgütlenme biçimleri açısından farklılıklar olsa bile (çağdaş yada geleneksel örgütlenme gibi), mekân içinde donatıların yerlerini (konumu) belirlemede büyük benzerlikler olduğu görülmüştür. Örneğin 3 denek grubunun "yemek masa" sını girişin hemen yanına, mutfak duvarına yakın bir yere, "yemek grubu"nu da girişin karşısına mekânın "baş köşe"sine yerleştirdiği görülmüştür. Kısaca mekânlar arasındaki işlevsel ilişkinin mekân bileşen ve öğelerinin mekân örgütlenmesinde belirleyici, sınırlayıcı ve yönlendirici rol oynadığı sonuç olarak söylenebilmektedir. Türk mimarının mekân örgütlenmesinde mekân içinde donatı yeri seçiminde kullanıcılarından çok da farklı olmadığı, büyük benzerlikler gösterdiği görülmüştür. Edwards ise İngiltere'de yaptığı benzer çalışmada mimarlar ile kullanıcılar arasında donatı yer seçiminde büyük farklılıklar olduğu sonucunu bulmuştur, (30). Dolayısıyla Türk mimarının batılı mimara göre kullanıcısıyla daha yakın ve değer yargılarına sahip olduğu bu çalışma sonucunda görülmüştür.

4. KÜLTÜR-MEKÂN ÖRGÜTLENMESİ İLİŞKİSİ: BİR MODEL ARAYIŞI

Mekân örgütlenmesinin çok boyutlu bir kavram olduğu ve eski deneyimleri de barındırdığı, 3.bölümde yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Bunu izleyen 4. bölümde kültür-mekân ilişkisi bağlamında kültürel öz öğelerin neler olduğu, özellikle de konut yaşama mekânlarına nasıl yansıdığına irdelenmesi ve değerlendirilmesi için bir model oluşturma gereği hissedilmiştir.

Bu bölümde mekân örgütlenmesinde etkili olabilecek temel bileşenler irdelenmiş, bu bileşenler doğrultusunda oluşturulan değerlendirme modeli ile mekânların örgütlenme düzeyinde analizine gidilmiştir. Mekânsal örgütlenme kavramı, 3. bölümde ele alınan mevcut 12 yaşama mekânı da gözönüne alınarak farklı bir boyutta yeniden irdelenmiştir.

4.1. Mekân Örgütlenmesini Etkileyen Temel Bileşenler

Lawrence, konut ve diğer mimari çevrenin kültür, sosyo demografik yapı, psikolojik boyut ve insan yapısı çevre ile etkileşim halinde olduğunu savunmakta, bu boyutların karmaşık yapısını anlamak için çift bir perspektiften yani tasarım, anlam ve kullanım açısından olaya bakmak gerektiğini söylemektedir. Sonuç olarak da konut ile ilgili temel bileşenleri 3 grupta ele alarak aşağıdaki gibi sınıflamaktadır, (34, s.160).

* KÜLTÜREL BİLEŞENLER

- Kozmik imajlar,
- Akrabalık norm ve kurallar,
- Ev örüntüsü ve yönlmesi,
- Ev yapım metodları,
- Domestik yaşam biçimi,
- Mekânın dialektik kullanımı (temiz/kirli, ön/arka),
- Sosyal ve domestik gelenekler,

- Gelenek ve normlar,
- Bina yönetmelikleri,
- Ortak değerler.

*** SOSYAL BİLEŞENLER**

- Yaş, cinsiyet,
- Demografik strüktür,
- Gelir düzeyi,
- Meslek statüsü, toplumsal sınıflar,
- Ev teknolojisinin teknikleri,
- Sosyo-ekonomik değerler,
- Domestik ve sosyal roller,
- Sosyal yaşam ve rutinler,
- Dini inançlar.

*** PSİKOLOJİK BİLEŞENLER**

- Kimlik,
- Mahremiyet,
- Kişisel mekân,
- Egemenlik sınırı,
- Kişisel tercihler,
- Kişisel roller,
- Konutla ilgili biyografi,
- Domestik semboller.

Lawrence'ın da sınıflamasına bağlı kalarak, mekânın örgütlenmesinde, tasarım, anlam ve kullanım açısından önemli olduğu düşünülen temel bileşenler bu çalışma kapsamında 3 büyük grup altında toplanmıştır. Bunlar:

- 1- Kültürel Bileşenler,
- 2- Psiko-Sosyal Bileşenler,
- 3- Sosyo-Ekonomik Bileşenler.

4.1.1. Kültürel Bileşenler

Farklı bilim dallarında kullanılan "kültür" sözcüğü bir çok araştırmacı tarafından ele alınmıştır. Tanımlaması oldukça

zor olan bu kavramın bir çok tanımı yapılmıştır. Kroeber ve Kluchohn (1952) tarafından yayınlanan derlemede bu kavramın çeşitli tanımları altmış sayfada toparlanmıştır, (43):

Kroeber ve Kluchohn'a göre, "Kültür, gelenekler yoluyla devam ederek, bir insan grubu karakterize eden, eşyada ve davranışta ifade bulan konvansiyonel anlayışların organizasyonudur", (44, s.13). Bu tanımda kültür'ün değişik boyutlarını belirleyebiliyoruz. Bu boyutlar:

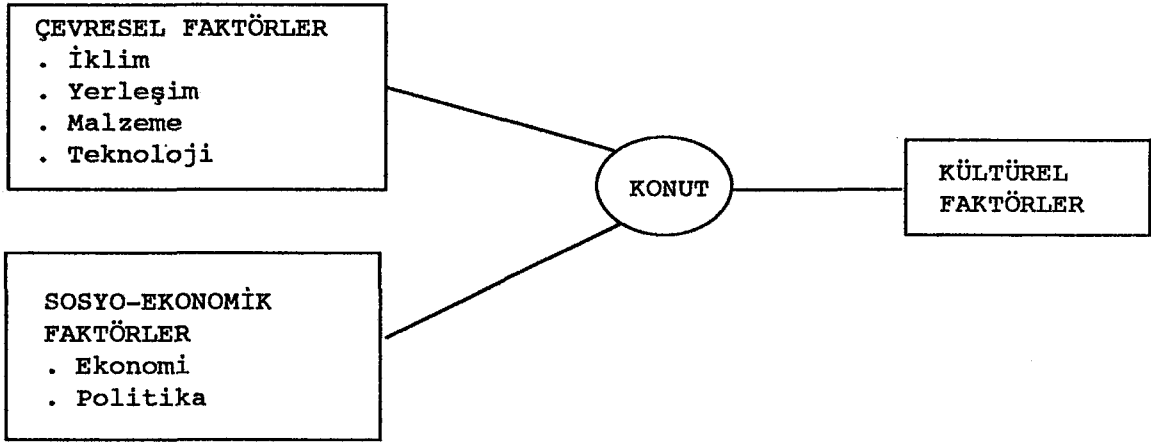
- * Sistem özelliği ("organizasyon"),
- * Seçici veya keyfi yönü ("konvansiyonel anlayışlar"),
- * Amprik temeli ("eşyada ve davranışta ifade bulan"),
- * Sosyal miras olduğu olgusu ("geleneksel"),
- * Belirli, ayırdedici bir yaşam tarzını ifade etmesi,
- * Bir insan grubuna atıfta bulunması'dır ("bir insan grubunu karakterize eden"), (44, s.14).

Kültürel Antropolojinin kurucusu sayılan Tylor'a göre "Kültür ya da uygarlık bir toplumun üyesi olarak, insan oğlunun öğrendiği, bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür", (36, s.102). Güvenç ise kültürü toplum, insanoğlu, eğitim süreci ve kültürel içerik gibi değişkenlerin ve bunlar arasındaki karmaşık ilişkilerin işlevidir şeklinde tanımlamaktadır, (45; 46).

En geniş anlamıyla kültür, "İnsanın yaptığı herşey olarak tanımlanmakta ve üretim, ulaşım, iletişim, teknoloji gibi maddi kültür bileşenleri ile örf, adet, töre, görenek, inançlar, idealler gibi manevi kültür bileşenlerini içermektedir", (49).

Altman, konut araştırmalarını tarihsel ve kültürel bir perspektifle ele almakta, konutu kültür ve çevre ilişkilerinin bir yansıması olarak incelemektedir ve kültürel faktörleri:

- * Dünya görüşü,
 - * Çevresel bilişim ve algılamalar,
 - * Mahremiyet düzeni ve diğer değerler,
 - * Sosyal strüktürler ve aile strüktürü,
- olarak sıralamaktadır, (48; 49).

Şekil 23. Konut oluşumuna etki eden faktörler, (48; 49 s.27).

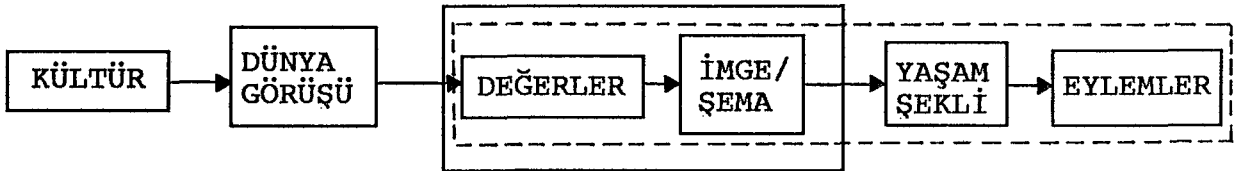
Rapoport, kültürü insan-çevre ilişkisi doğrultusunda üç bakış açısı ile tanımlamaktadır:

* Birinci yaklaşıma göre kültür, tipik bir grubun yaşam şeklidir.

* İkincisi kültürün sembolik kodlarla oluşmuş bilişsel şemalar, semboller ve anlamlar sistemi olduğuna dayanmaktadır.

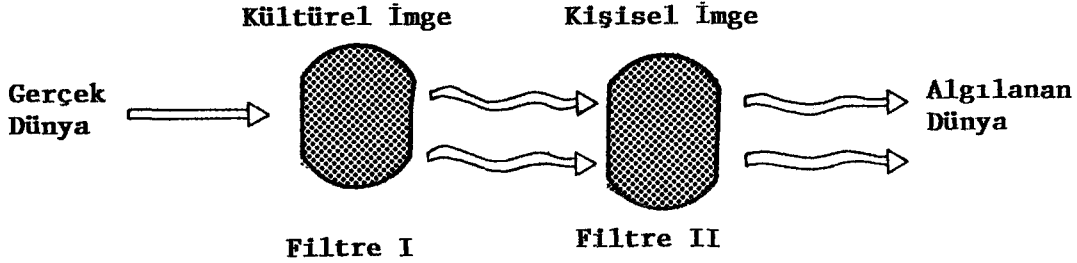
* Üçüncüsü ise kültürün ekoloji ve kaynaklarla ilgili olarak hayatta kalabilme için uyum sağlama stratejileri seti olduğunu savunan bakış açısıdır.

Rapoport aynı zamanda, geniş kapsamlı olarak ele aldığı kültürü bileşenlerine ayırarak, kültür ve insan davranışı arasındaki ilişkiyi; dünya görüşü inanışlar, değerler, imge ya da şemalar ve yaşam şekilleri, eylemler zinciri olarak soyuttan somuta bir süreç ile açıklamaktadır, (Şekil 24), (40; 50; 3).

Şekil 24. Rapoport'un dünya görüşü ve eylemler ilişkisi modeli, (50; 43, s.15).

Rapoport ortaya koyduğu "filtre modeli ile çevrenin nasıl algılandığı, insanların kentleri, peyzajı ve binaları nasıl değerlendirdikleri ve bunları nasıl sembolize ettikleri, algısal girdiler sonucunda nasıl hayal edildiği konusunda açıklayıcı niteliktedir, (50; 43), (Şekil 25).

Şekil 25. Rapoport'un filtre modeli, (50; 43, s.15)

Tüm çalışmalarında kültür kavramının konut formu ve tasarımındaki rolü üzerinde duran Rapoport, genel olarak değerler ve imgeler, dini inançlar, aile strüktürü, sosyal organizasyonlar, bireyler arasındaki sosyal ilişkiler ve yaşam şekli olarak belirlediği, kültürel bileşenlerini, kullanıcı grubu özellikleri, özel yaşam şekli ve önemli eylemler setini tanımlayan kültürel öz elemanları ile analiz etmektedir, (43; 49; 51). Bu kültürel öz elemanlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

- 1- Kültürel grubun çevresinin iklimsel ve topoğrafik özellikleri
- 2- Etnik, dil ve din benzeri özellikler,
- 3- Aile ve akrabalık strüktürleri ve çocuk yetiştirme yöntemleri,
- 4- Yerleşme örüntüleri, toprak bölünmeleri ve toprak sahipliği ve tapu sistemleri,
- 5- Yiyecek alışkanlıkları, yeme tarzı,
- 6- Dinsel ve sembolik sistemler,
- 7- Statü belirleme yöntemleri ve sosyal kimlik,
- 8- Tavırlar ve sözsüz iletişim,
- 9- Bilişsel şema,
- 10- Mahremiyet, yoğunluk, egemenlik sınırı, kalabalıklaşma tutum ve davranışları,
- 11- Toplumsal ilişki davranış ve normları,

- 12- Çalışma, ortak iş yapma, ticaret alışkanlıkları,
- 13- Üretim biçimi ve ilişkileri,
- 14- Geleneksel, ahlaki ve töresel ilişkiler: ideal kurallar, normlar, mekânsal normlar (yani bir mekânda neyin yapılabileceğini belirleyen değer kalıpları).

Lawrence, kültür kavramının konut tasarımı ve kullanımı üzerindeki etkisini vurgularken, kültürü normatif kavramlar ve insan davranışlarıyla ilgili süreçler ya da görünen ve görünmeyen kültürel faktörler olarak iki grupta ele almaktadır. Kültürdeki süreklilik ve değişimin mukayeseli olarak anlatılması ve kültüre çok özgü farkların bilinmesiyle ancak iki ayrı kültürün mukayesesinin mümkün olduğunu söylemektedir, (52; 40).

Sosyal ve kültürel değişimler ister istemez mekânların biçimlenişine de yansımakta, özellikle iç mekânın örgütlenmesinde önemli bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Çağın teknolojik ve ekonomik yapısı değişse bile bir takım kültürel değerler geçmişin köklü kalıntıları içerir. Bundan dolayı Çağdaş Türk Konutuna, Geleneksel Türk Mimarisinde açıkça görülebilen Kültür-Davranış-Mekân etkileşim sistemi içinde bakılmalıdır. Bugünkü Türk konutunun gereksinim ve isteklerine uyum gösterebilecek bir konut kavramı ancak Geleneksel Türk Konut mimarisinin sistemetik bir analiz süreci içinde ele alınıp incelenmesi ile mümkündür,(47).

Şekil 26. Kültür-davranış-mekân etkileşimi, (47; s.154)

4.1.2. Psiko-Sosyal Bileşenler

Bu bölümde psiko-sosyal bileşenler başlığı altında insanların sosyal ve fiziksel çevre ile ilişkilerinde ön plana çıkan davranışlara bağlı olarak mahremiyet, kişisel mekân,

sınırlı alan, egemenlik sınırı gibi kavramlar üzerinde durulmuştur.

4.1.2.1. Mahremiyet

Mahremiyet kişi ve grupların birbirleri ile olan etkileşimlerini kontrol eden ve farklı örüntülerde oluşan farklı davranış mekanizmalarını ayarlayan davranış sürecidir, (48). Mahremiyet kişiye veya gruba diğerlerinin optimum düzeyde yaklaşma koşulu ya da uygun bir toplumsal ilişki düzeyi olarak da tanımlanabilir, (3).

Altman, mahremiyetin sadece tek yönlü bir "Gizlilik-Girilmezlik" süreci değil, toplumsal gelenekler tarafından etkilenen, insanların birbirleri ile ilişkide olma ya da olmama isteğine göre değişen, diyalektik bir kontrol süreci olduğu sonucunu vurgulamaktadır ve 3 tür mahremiyet davranışından söz etmektedir, (48; 49),

1- Yabancılar arasındaki geçici beraberliklerde oluşan "Kamusal Mahremiyet",

2- Aile bireyleri, misafirler ve aile bireyleri arasındaki sosyal ilişkiler gibi yakın sosyal ilişkilerin düzenlendiği "Toplumsal/Sosyal mahremiyet"

3- Eşler arasında ya da ebeveyn ve çocuklar arasındaki çok samimi ilişkilerden ortaya çıkan "Kişisel Mahremiyet".

Mahremiyet sosyal ilişkilerin düzenlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Mahremiyet davranışı, bütün kültürlerde insan ilişkilerinin merkezini oluşturmakta ve kültürler arasında farklı düzeylerde olabilmektedir.

Rapoport mahremiyeti, istenmeyen ilişkileri denetleme gücü ve haberleşme iletişiminin organizasyonu olarak tanımlamakta ve mahremiyetle ilgili olarak 3 yanlış ögeye dikkat çekmektedir, (6, s.24).

1- Kişiler için mahremiyet düşünülmediği halde gruplar için düşünülmemesi,

2- İşitsel mahremiyetin düşünülmemesi, sadece görsel mahremiyetin varlığının kabulü,

3- Mahremiyeti sadece duvar gibi fiziksel öğelerle sağlamaya çalışmanın yanlışlığı.

Gür, mahremiyeti gizlilik olarak ele almakta ve şöyle tanımlamaktadır: Gizlilik, "gönderilen ve alınan görsel, kokusal, işitsel uyarıların nitelik ve niceliğini denetleme olanağına sahip olmaktır" (7, s.86). Dolayısıyla bu tanımdan da yola çıkarak mahremiyet 5 gruba ayrılabilir:

- 1- Görsel mahremiyet,
- 2- İşitsel mahremiyet,
- 3- Kokusal mahremiyet,
- 4- Dokunsal mahremiyet,
- 5- Dinsel mahremiyet.

Karaman'a göre, "Gizlilik, arınma kendini izole etmek olarak alınmalıdır. Gizlilik kavramı dört tipte gruplanmakta. Bunlar: yalnızlık ya da başkalarının gözleminden ırak olmak; ya da ikinci bir kişi ile beraber fakat dış dünyadan arınmış olmak; izole olmak ya da bir kalabalık içinde olupta tanınmamak ve mesafe koymak ya da istenmeyen müdahaleleri kontrol için takınılan psikolojik tavır gibi", (53, s.38).

Mahremiyet islam dininde çok önemli olan bir kavramdır ve kadınların erkeklerden ayrı tutulmasına kadının gizliliğine dayanmaktadır. Baş oda, haremlik-selamlık, zemin kat-üst kat kullanımı, zemin katta minimum pencere kullanımı...v.b. bu kavrama ilişkin göstergelerdir. İslamdaki kadın-erkek mahremiyeti yapı kullanımını da etkilemektedir. İslamiyetin mahremiyete etkisi:

- Aile iç yaşantısının yabancılardan gizlenmesi,
- Aile fertleri dışında, kadın ve erkeğin birarada oturması, şeklinde özetlenebilmektedir. Ancak Türk evindeki mahremiyet kavramının sadece İslamiyetten etkilenmediği, Orta Asya inançları ve Göçebe yaşamına dayanan "İçe dönüklük", "Dışa kapalılık" kavramından etkilenecek konutu biçimlendirdiği de savunulmaktadır, (49; 54; 55).

Günümüz konutunda mahremiyet kavramı geleneksel mekândan daha farklı bir biçimde gelişmiştir. Geleneksel ataerkil olan aile yaşantısı çekirdek aileye dönüşmüş, kadın-erkek mahremiyeti yerine bireysel mahremiyet ön plana çıkmıştır. Bireysel mahremiyetin önem kazanması aile bireylerine ait kişisel mekânların oluşmasına neden olmuştur.

Bununla birlikte gece-gündüz ayrımı da bugünün konut mahremiyeti kavramına dayanarak oluşturulmuştur. Gece kullanılacak mekânlara (yatak odası ve banyo-wc) aile dışındaki fertlerin erişimi istenmemektedir. Bu mekânlar girişten uzak, konutun arka planında tasarlanmaktadır (ön plan-arka plan etkinlikleri), (3; 56).

4.1.2.2. Kişisel Mekân

Sommer, her insanın vücudunu çevreleyen, sınırları kendi zihninde çizilmiş, kişisel, sabun köpüğüne benzeyen bir alana sahip olduğunu ve bu alanı gittiği her yerde kendisi ile birlikte götürdüğünü savunmaktadır. Başkalarının bu alana girmesi mahremiyetinin işgali anlamına geleceğinden önlemeye çalışacağını söylemektedir, (57; 58).

Birey ve gruplar diğer kişilerle kendi arasında, sınırlarını belleğinde belirlediği bir mekân kurmaktadır. Diğerlerine yabancı olan bu mekân, sınırları savunulan bir mekandır, (48). "Kişisel mekân" olarak tanımlanan bu kavram Hall tarafından insanların sosyal ilişkilerini açıklamak üzere ortaya atılmıştır. Hall, iki genel fikir ortaya sürmektedir, (28; 49; 3).

1- İnsanlar sosyal ilişkilerinin derecesine ve farklı koşullara bağlı olarak dört mekânsal zon kullanmakta,

2- Ve bu etkileşim zonları kültürden kültüre değişmektedir.

Hall, her birini yakın ve uzak aşamaya ayırdığı farklı uzaklıkları ve bunların oluşturduğu mekânları intim, kişisel, sosyal ve kamusal olarak isimlendirmiştir, (28; 49; 3).

* İNTİM UZAKLIK (0,46 cm arası), çok yakın ilişkilerde duygusal verilerin fark edildiği, aile üyelerinin birbirleriyle olan uzaklıklarıdır.

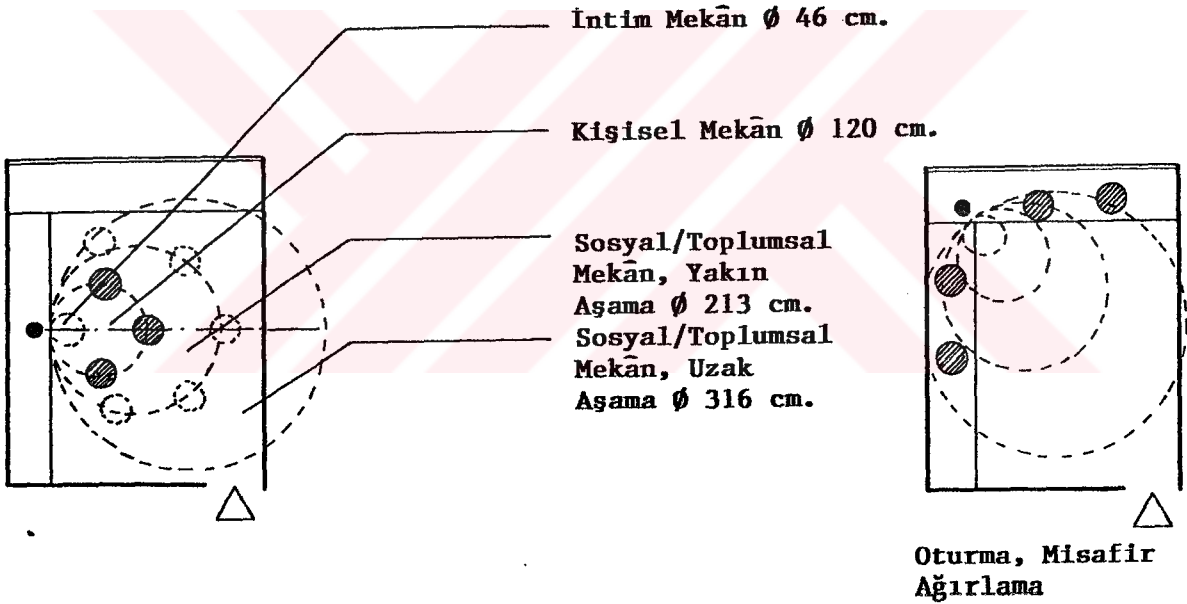
* KİŞİSEL UZAKLIK (46-122 cm arası), insanların günlük ilişkilerinde sürdürdükleri normal uzaklıklardır.

* SOSYAL (TOPLUMSAL) UZAKLIK (122-366 cm arası), insanlar arasındaki kişisel olmayan iş ve komşuluk ilişkilerindeki uzaklıktır.

* KAMUSAL UZAKLIK (366 cm'den fazla), resmi ilişkilerde kullanılan uzaklıktır. 366-762 cm arası yakın aşama, 762 cm'den sonra ise uzak aşama olarak saptanmış uzaklıklardır.

Kısaca kişisel mekân insanın sadece kendisine ait alanıdır. Bu alan duruma bağlı olarak genişleyip daralan ve birey tarafından denetim altında tutulmak istenen bir alandır.

Farklı toplum ve kültürlerde değişik biçimlerde ele alınan kişisel mekân kavramı, Türk evinin ve odasının biçimlenmesinde çok etkili olmuştur. Sabit oturma donatısı olan sedirlerin dışa dönük olarak pencere kenarına dizilmesi, rahat görme ve işitme sınırlarını gözetken ölçülerde ele alınması, taşınabilir minderlerin ise hareket ettirilerek kişiler arasındaki uzaklıkların ayarlanması, kişisel mekân kavramının etkisini göstermektedir, (49).

Şekil 27. Kişisel mekân davranışının sedir konumuna etkisi, (49; s.83)

4.1.2.3. Sınırlı Alan, Egemenlik Sınırı

Gür'e göre, "sınırlar, insanları ayıran ya da onları bir yer içinde tutmak için çevreleyen fiziksel öğelerdir. Bunun ya 5 duyunun tümü ya da bir kaçı aralığı ile sağlarlar. Sınırlar duvarlardan tutun da çeşitli tabela v.b. gibi çeşitli simge ya

da göstergelere kadar yaydırılabilirler", (7, s.137). Sınırlı alanlar Gür'ün de dediği gibi, sadece belirli eylemlerin geçmesine olanak tanıyan, bazı sınır ögeleriyle çevrilmiş olabilen alanlardır. Sınır ögeleri, çoğunlukla düşey elemanlar olmakla birlikte (duvar, kolon, dolap...v.b.), yatayda kullanılan elemanlar da (örneğin bir halı ...gibi) sınır ögesi olabilmektedir, (24).

Egemenlik sınır ve davranışı kavramı Altman'a göre "bir kişinin ya da grupların egemenlik-etkinlik sınırlarının belirlendiği, çeşitli özellikleri olan kompleks bir davranış mekanizmasıdır. Egemenlik sınırı kişinin ya da grubun kullandığı, mülkiyetinde olan, sınırları belirlenmiş özel bir mekân parçasıdır. Bu mekân parçası sahiplenmişlikle sembolize edilen psikolojik bütünleşmeyi betimlemektedir". Bu sınırlar içinde oluşan davranış mekanizması özellikle şu şekilde sıralanabilir, (48; 49).

- * Mülkiyet, (kontrol veya bir objeye, nesneye sahip olma),
- * Küçükten büyüğe farklı ölçeklerdeki mekânları kapsama ve üzerinde hak iddia etme,
- * Yabancılara, dış müdahalelere karşı koruma-korunma,
- * Kişiye özelleştirme (personalizasyon).

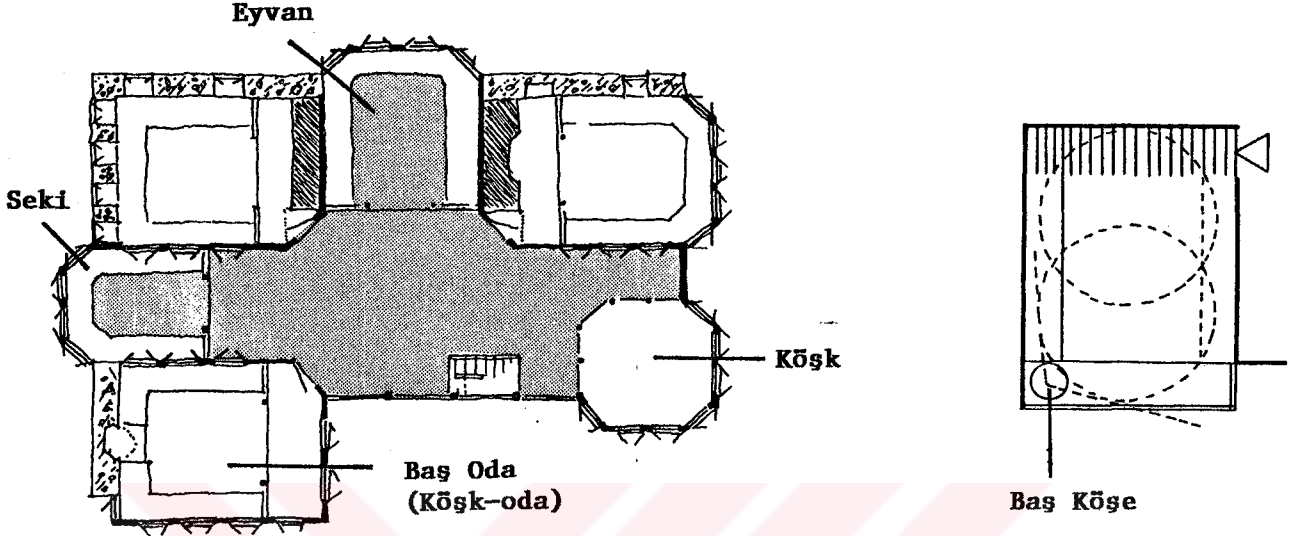
Yukarda sayılan özelliklerden de anlaşılacağı gibi egemenlik sınırı ve davranışı bir topluluktaki ilişkilerin tanımlanması ve belirli bir toplumsal düzenin korunmasını sağlayan kişi ve grup sınırlarını oluşturan önemli bir davranış mekanizmasıdır. Bir toplumda kişiler arasındaki toplumsal uzaklıkların oluşmasında sosyal statüler önemli bir rol oynamaktadır.

Yine Altman'a göre egemenlik sınırı ve davranışlarının oluşturduğu bölgeler birincil, ikincil ve genel olmak üzere üç tipte betimlenebilirler, (48; 49), Bunlar:

* Birincil bölgeler, bireyler ve çok küçük gruplar tarafından kontrol edilir, sahiplenilir ve kullanıcısının yaşamında çok önemli bir yer tutarlar. Konutta yer alan yatak odaları ve yaşama mekânları örnek olarak verilebilir.

* İkincil bölgeler ise kullanıcının yaşamında daha az önemlidir ve kullanıcı tarafından daha az kontrol edilirler. Sosyal merkezler, kulüpler gibi.

* Üçüncül bölgeler ise, toplum üyeleri tarafından kısa süre için kullanılan sahipliği ve kontrollüğü geçici olan bölgelerdir. Otobüs durağındaki banklar, lokantadaki masalar gibi, (39; 40).

Şekil 28. Geleneksel Türk Evinde "Baş Oda", "Baş Köşe" ayrımı, (59; 49; 8, s.35)

Geleneksel Türk evinde, egemenlik sınırı kavramı odaların biçimlenişinde güvenlik, sahip olma ve kontrol mekanizması olarak rol oynamış mahremiyet kavramı ile birlikte bu kavrama bağlı olarak aile reisinin, erkek konukların ve hane halkı reisinin oturacağı "Baş oda" ve "Baş köşe" ayrımı yapılmıştır. Aile reisi oda girişini görebilen, girişten en uzak köşede oturarak tüm mekânı sahiplenebilmekte ve denetleyebilmektedir.

4.1.3. Sosyo-Ekonomik Bileşenler

Hızlı nüfus artışı ve gelişen teknoloji, köyden kente göçü de beraberinde getirmiştir. Kente göç edenlerde kent yaşamına uyum sağlama söz konusu olmuş, dolayısıyla da bir kentlileşme-batılılaşma olgusu ve ücretli işçilik gündeme gelmiştir. Satınalma gücü kısıtlı olan bu kesimde öykünme ve özentî başlamış, konutlarını kent yaşamına uygun biçimde donatma isteği doğmuş, dolayısıyla mekânsal bir değişim olmuştur, (60;

61; 62). Bu gibi nedenlerden doğan aşırı istek ve talep, donatı üretiminde standartizasyonu ve fabrikasyon üretimi de beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla daha az finansman ile daha fazla alım gücü sağlanmıştır.

Önceki bölümlerde üzerinde durulan sosyal statü kavramının, bu bölümde sosyo-ekonomik bileşenlerin alt başlığı olarak, kısaca teorik olarak açılması gereği duyulmuştur.

4.1.3.1. Sosyal Statü

Konut ve dekorasyonu kullanıcısının ekonomik yapısına da bağlı olarak değişebilmektedir. Dolayısıyla konut ve donatısı bir sosyal statü göstergesi olabilmektedir. Bilgin'e göre sosyal statü bireylerin ne tür eşyalara sahip olabileceğini ya da olmayı bekleyeceğini, hangi eşyaların ona sunulduğunu büyük ölçüde yansıtmaktadır, (25).

Chapin, yıllar önce statü kavramını ele almış ve yaşama mekânlarına ait bir statü ölçeği geliştirmiştir. Chapin (1953) statüyü "Bir birey ya da ailenin toplumda kültürel ürünler, gelir, mamul maddeler ve grup faaliyetlerine katılım konularında hakim standartlara göre işgal ettiği yer" olarak tanımlamış ve salon eşyalarını ayrı ayrı ele alarak ve bunları temizlilik, düzenlilik, bakım derecelerine göre puanlıyarak, her konut için ayrı bir skor saptamıştır, (25, s.119). Sonuçta alınan toplam puanlara göre aileleri sınıflayarak sosyo-ekonomik statülerini belirlemeye çalışmıştır. Fakat günümüzde eşya çeşit ve stillerinin ve sosyal değerlerinin değişmesi, çalışmanın bugün için geçerli olamamasına neden olmuştur.

İtalyan araştırmacılar Armatureo, Costagliola, Ragone, yaşama mekânlarında mobilyalar ve sosyal statü göstergeleri üzerine yaptıkları araştırmada statü tutarsızlığını irdelemiş, bunu da kullanıcının eğitimi, mesleği ve gelir düzeyi ile karşılaştırmışlardır, (33).

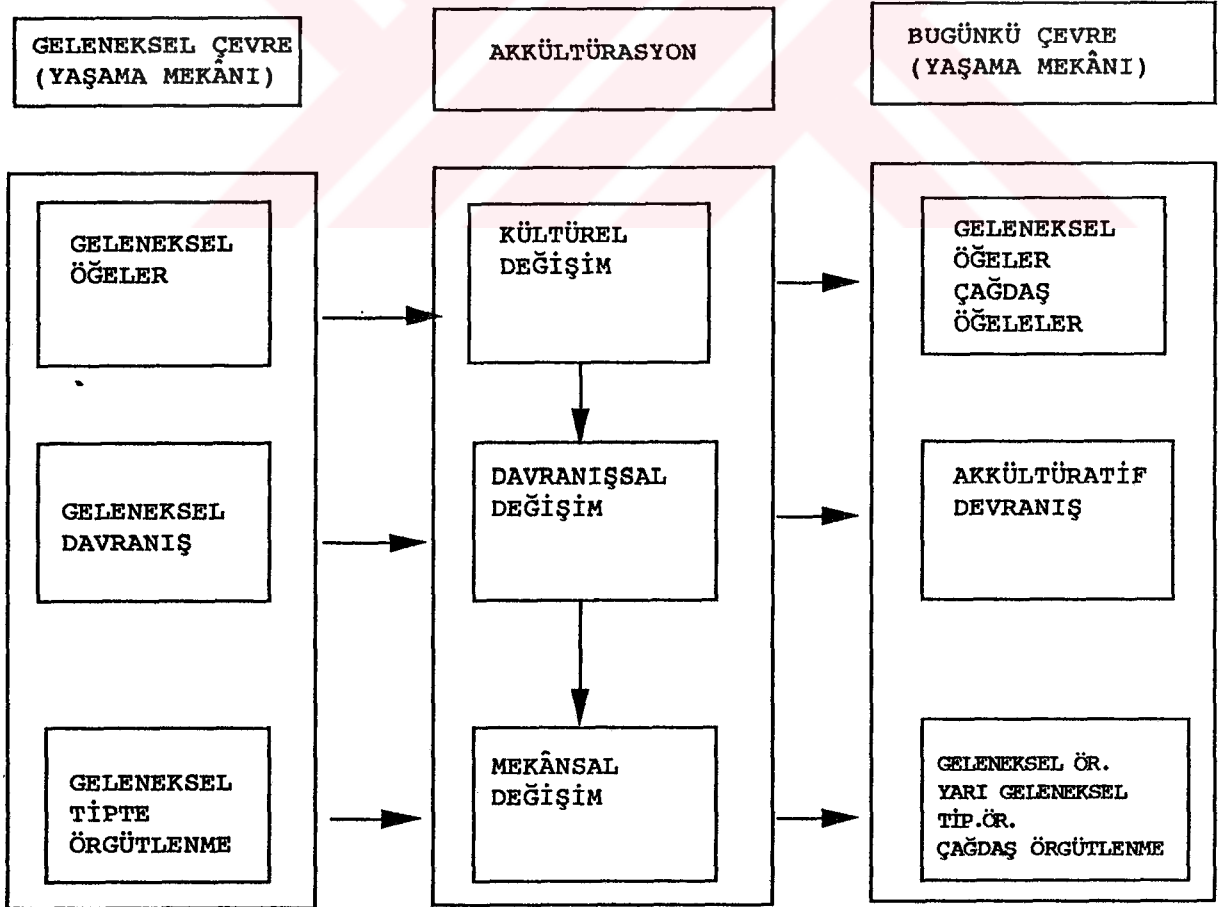
Günümüzde Bilgin bu konuyla ilgili araştırmalar yapmış, sosyal statüsü farklı ailelerde benzer eşyalara rastlandığını araştırması sonucunda saptamış, salon donatısı olarak büfenin, dolap olmaktan uzaklaştığı ölçüde (vitrin kullanımı) sosyal statü göstergesi olduğunu söylemiştir, (25). Buna benzer

olarak kristal avizeler, kristal küllükler, klasik stilde donatılar orijinal tablolar, halılar ...v.b. donatı ve eşyalar günümüz konutunda statü göstergesi olarak görülmektedir.

4.2. Mekân Örgütlenmesinde Değerlendirme Modeli

Mekân örgülenmesinde değerlendirme modelinin oluşturulmasındaki amaç, kültürümüze bağlı olarak, Geleneksel Türk evindeki iç mekân örgütlenmesi ile ilgili kavramların günümüz yaşama mekânına yansıyor yansımadığı, eğer yansımış ise hangi öğelerle ne düzeyde yansıdığına irdelenmesi, geleneksel öğelerin yanısıra çağdaş öğelerin neler olduğunun belirlenmesidir. Kısaca oluşturulan değerlendirme modeli ile günümüz mekânlarının nasıl örgütlendiği irdelenmiştir. Bu irdelenmede model öncelikli olarak kültürel, buna bağlı olarak fiziksel, psiko-sosyal ve sosyal statü bağlamında ele alınmıştır.

Tablo 11. Mekân örgütlenmesi değerlendirme modelinin şematik anlatımı

Yukarıdaki modelde görüldüğü üzere, geleneksel mekân anlayışı, dolayısıyla geleneksel davranış ve ögeler zaman içinde oluşan Akkültürasyon sonucunda insanların yaşam biçim ve davranışları, gereksinim ve isteklerinin değişimi, en önemlisi ataerkil aile yapısının çekirdek aile yapısına dönüşümü bugünkü mekân anlayışının oluşumunda etkili olmuştur. Model kapsamında; nesnel olarak hangi geleneksel ögelerin günümüze yansıdığı, hangi ögelerin değiştiği ve mekânsal konumlarının nasıl olduğunun analizi yapılmıştır.

Değerlendirme modeli, mekânsal örgütlenmeyi tanımlayabilecek 4 alt gruptan meydana gelmiştir. Bunların açılımı aşağıdaki gibidir.

4.2.1. Fiziksel Örgütlenme

Burada geleneksel, çağdaş ögeler ve mekân örgütlenmesi irdelenmiştir.

4.2.1.1. Geleneksel Ögeler

Geleneksel Türk evinde donatıların çoğunlukla hareketli olduğu bilinmektedir. Konutun biçimlenmesinde önemli rol oynayan "Ocak", "Dolap" ve "Sedir" ana sabit donatılardır. Diğer donatılar (ya da eşyalar), boş bırakılmış olan orta mekâna gerektiğinde getirilen, daha sonra da yerlerine kaldırılan hareketli donatılardır. Örneğin, yemek yeme eylemi orta mekâna koyulan "Sofra" ve "Sini" üzerinde, oturma eylemi ise "sedir" ve yere serilen "Halı, Kilim" yada "Minderler" üzerinde gerçekleştirilmektedir. Sedir kenarlarında yaslanmak, kol koymak amacıyla "Yastık" ya da "Kırlentler" kullanılmakta, bu yastıkların üzerlerine beyaz örtüler (dantel, beyaz iş ...vb.) serilmektedir, (yastık yüzünün hemen kirlenmesini önlemek amacıyla). Yatakların kaldırıldığı yüklüklerin (dolap) dışında, her konutta giyim eşyaları, dokuma ve değerli eşyaların koyulduğu "Sandık"lar bulunmaktadır. Ocağın olmadığı odalarda ısınma amacıyla "Mangal"lar, aydınlanma elemanı olarak da "Gaz Lambası" kullanılmaktadır. Bakır kap-kaçaklar ise Türk mutfağının vazgeçilmez elemanlarıdır, (63; 64; 65; 66).

Tüm bu geleneksel donatı ve eşyalara (ögelere) günümüz konutunda da rastlayabilmek olasıdır. Yalnız bir çoğu işlev değiştirerek (çoğunlukla) mekânlarımızı süsleyen dekoratif elemanlar olarak kullanılmaktadır. Örneğin mangalın, ısınma elemanı olarak değil de, gazetelik ya da çiçeklik ..vb. gibi kullanılması. Dolayısıyla bazı kültürel öz elemanlarımız, bir takım değişikliklerle doğrudan ya da dolaylı olarak günümüz konutuna yansımaktadır.

Farklı işlevlerle de olsa, günümüz yaşama mekânlarında kullanılabilen "Geleneksel Ögeler" aşağıda belirtilmiştir:

- 1- Sedir,
- 2- Sofra,sini,
- 3- Sandık,
- 4- Mangal,
- 5- Gaz lambası,
- 6- Örtü (dantel v.b.),
- 7- Kilim, halı (geleneksel renk ve desende),
- 8- Yastık, kırlent, yer minderi,
- 9- Bakır kap-kacak,
- 10- Heybe, sepet,
- 11- Beşik,
- 12- Diğerleri (çini vazo ...v.b.).

4.2.1.2. Çağdaş Ögeler

Günümüz yaşama mekânlarında kullanılan çağdaş öğeler (özellikle donatı düzeyinde) daha önce yapılmış olan piyasa ve yaşama mekânı analizlerine dayanarak,(8) belirlenmiştir:

- 1- Koltuk takımları,
- 2- Yemek masası ve sandalye,
- 3- Fis-kos takımları,
- 4- Sallanan koltuk-şezlong,
- 5- Büfe-vitrin,
- 6- Kitaplık,
- 7- Orta ve köşe sehpaları,
- 8- Servis sehpaları (zigon sehpa),
- 9- Çek-yat, ser-yat ya da kitaplıklı divan,
- 10- Televizyon,

- 11- Müzik seti-video,
- 12- Köşe aydınlatmalar, abajur ve spotlar,
- 13- Modern renk ve desende-duvardan duvara-halı,
- 14- Yastık ve minderler,
- 15- Biblo ve aksesuarlar,
- 16- Tablo ve fotoğlar,
- 17- Şömine,
- 18- Diğerleri.

4.2.1.3. Mekân Örgütlenmesi

Bu bölümde mekânsal düzenin geometrisi, oturma grubu odakları ve dolaplar incelenmektedir.

4.2.1.3.1. Mekânsal Düzenin Geometrisi

Mekân kompozisyonunun yani mekânın bütünde nasıl bir düzenle örgütlendiğini belirlemek amacıyla oluşturulan bu bölümde, mekânsal düzen 4 grup altında irdelenmiştir:

- 1- Çevresel düzen (orta mekân),
- 2- Merkeze odaklı düzen,
- 3- Atipik düzen (diyagonal/köşegen),
- 4- Serbest düzen.

Mekânsal örgütlenme yapılırken çoğunlukla belli bir simetri ve denge aranacağı düşünülmektedir, (25; 67). Bu nedenle simetri, belirlenen mekânsal düzenlerin (serbest düzen dışında) hepsi için geçerli olacağı kanısına varılarak, gruplama içine alınmamıştır.

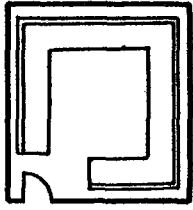
1- Çevresel düzende; Göçebe çadırından ve Geleneksel Türk Evinden gelen "Orta mekân" kavramı sözkonusudur, (68; 55). Donatıların duvar boyunca dizildiği orta mekânın boş bırakıldığı mekânlar, çevresel düzende örgütlenmiştir.

2- Merkeze odaklı düzende; Mekân içinde merkez kabul edilen bir odağa göre yerleşim sözkonusudur. Günümüz mekânında merkez çoğunlukla orta sehpa kabul edilmekte özellikle koltuk takımları bu merkeze göre düzenlenmektedir.

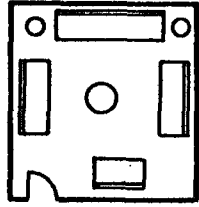
3. Atipik düzende; Donatıların duvar boyunca dizilme yerine, duvardan bağımsız 45°-60° lik açılarla, (diyagonal

olarak) mekâna yerleştirilmesi anlatılmak istenmektedir. Burada katı geometri sözkonusudur.

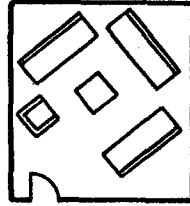
4. Serbest Düzende; Katı bir düzen sınırı olmayan, esnek , birbirine akan mekânlar sözkonusudur. Modern mimaride, Mies Van Der Rohe, Frank Lloyd Wright ve Le Corbusier'in ..v.b.yapılarında olduğu gibi, (69).

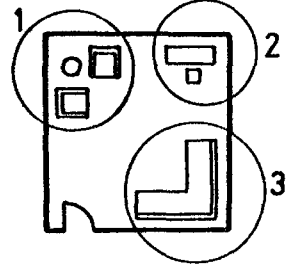
1-Çevresel
Düzen

2-Merkeze Odaklı
Düzen

3-Atipik
Düzen

4-Serbest
Düzen

Şekil 29. Mekânsal düzenin geometrisi

4.2.1.3.2. Mekân Odak Noktaları

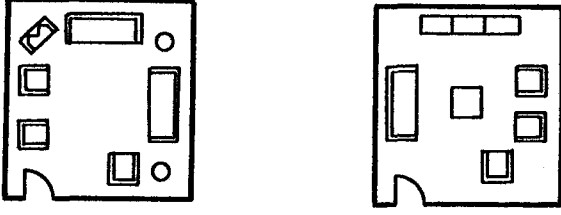
Geleneksel Türk evinde "Ocak" evin ya da odanın odak noktasıdır. Yemek pişirme, aydınlanma ve ısınma eylemleri "Ocak-başı"nda gerçekleştirilmektedir. Akşamları ocak başında toplanan tüm aile burada sohbet etme olanağı bulur. Oda ya da evin mekânsal örgütlenmesinde ocak önemli sabit öğedir. Zamanla ailenin odak noktası olan, akşam sohbetlerinin yapıldığı, iletişimin kurulduğu "Ocak Başı" işlevini kaybetmekte, hemen her evde bulunan televizyon ailenin yeni odak noktası haline gelmektedir, (54; 70; 71).

Günümüzde televizyon, çoğunlukla oda içinde tam bir belirleyici konumundadır. Oturma donatıları televizyonun en iyi izlenebileceği şekilde yerleştirilmektedir. Çalışma kapsamı içinde ele alınan yaşama mekânları incelendiğinde oturma grubunun televizyonun dışında sehpa ve kitaplık ya da büfe-vitrine de odaklandığı görülmüştür. Bazen tek bir odak yerine 2 ya da 3 odaklı bir örgütlenme de olabilmektedir.

Çalışma kapsamında mekânın odak noktaları plan düzeyinde;

- 1- Televizyon,
- 2- Sehpa (orta sehpa),
- 3- Dolap (kitaplık, vitrin-büfe),

olarak belirlenmiştir.

TV Odaklı

Sehpa-dolap Odaklı

Şekil 30. Mekân odak noktaları

4.2.1.3.3. Dolap Düzeni

Mekân örgütlenmesi başlığı altında dolapların ayrı bir grup olarak ele alınmasının nedeni, dolabın geleneksel mekanlarda olduğu gibi günümüz mekanında da ana belirleyici konumda olmasıdır.

Geleneksel mekanlarda, odanın biçimlenmesinde oldukça etkili rol oynayan dolaplar (yükçükler), gece serilen gündüz kaldırılan yatakların koyulduğu, çoğu zaman içinde gusulhanesi de bulunan, kapalı bölümleri ile birlikte gaz lambası v.b. gibi çeşitli eşya koymaya yarayan nişleri ve rafları da bulunan sabit donatılardır. Ocak çoğunlukla dolabın ortasında bulunmakta; sedir de dolaba, dolayısıyla da ocağa göre mekân içindeki konumunu almaktadır, (59; 71).

Dolap kullanımının günümüze nasıl yansıdığını irdelemek amacıyla değerlendirme modeli kapsamında dolaplar, biçimsel olarak ve mekânda kullanım açısından iki boyutta irdelenmiştir:

1- Kapak düzeni,

2- Mekânsal düzen.

Kapak düzeni kendi içinde;

a) Raflı (kapaksız),

b) Masif kapaklı,

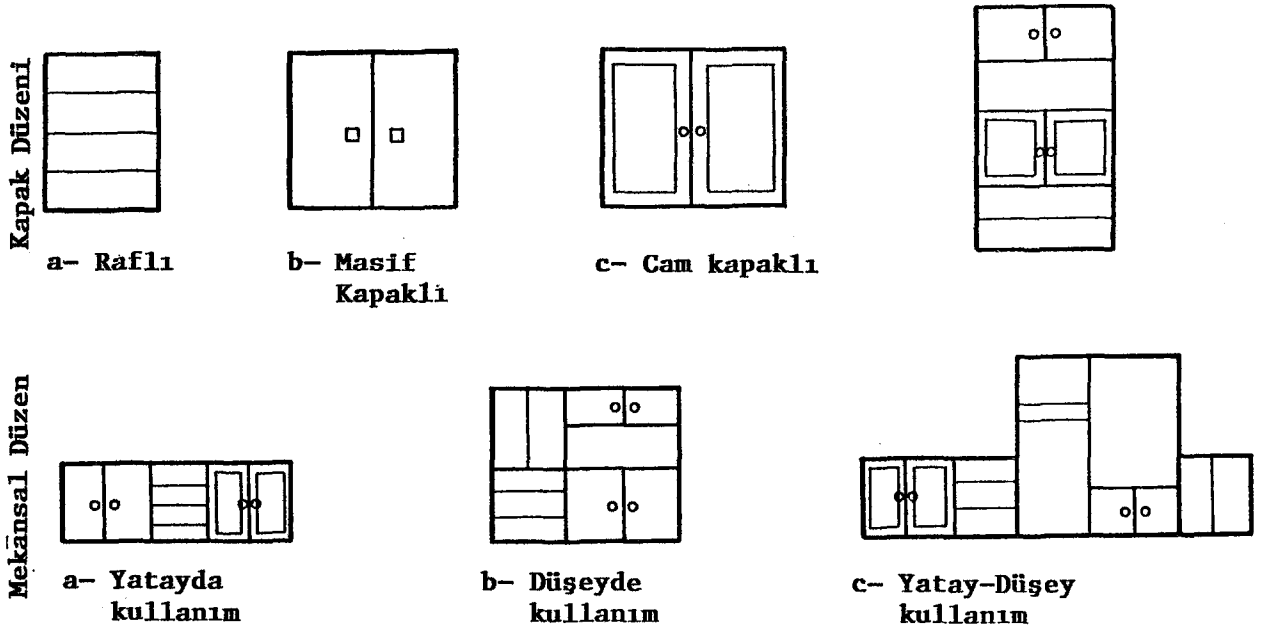
c) Cam kaplı, olarak 3'e ayrılmıştır.

Mekânsal düzen ise dolabın;

a) Yatak kullanımı,

b) Düşey kullanımı,

c) Yatay-düşey kullanımı olarak 3'e ayrılmıştır.

Şekil 31. Dolabın biçimsel ve mekânsal kullanımı

4.2.2. Psiko-Sosyal Örgütlenme

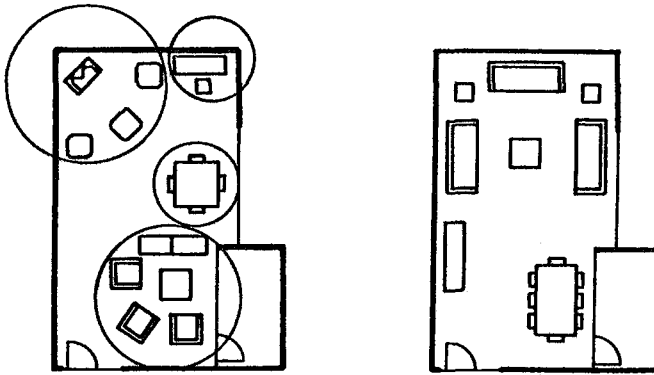
Konutun en özenli, güzel ve prestijli mekânı olan yaşama mekânları; aile üyeleri ve konuklar tarafından ortak kullanılan, oturulup sohbet edilen, TV seyredilip müzik dinlenen, yemek yenilen, hatta çalışma köşelerinin bulunduğu çok işlevli mekânlardır. Bir çok işlevi birarada barındıran bu mekânların, model kapsamında, psiko-sosyal örgütlenme başlığı altında mahremiyet, sınırlı alan, egemenlik sınırı kavramları açısından irdelenmesi yapılmıştır. Bu bölümde psiko-sosyal örgütlenme altında belirlenen kavramlar, etkinlikler ve buna bağlı olarak oluşan sınırlı alanlar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- 1- Salonun konut dış mekânına yönelmesi,
- 2- Salonun konut iç mekânına yönelmesi,
- 3- Konuşma, sohbet,
- 4- Yemek yeme,
- 5- Kitap okuma, çalışma,
- 6- TV seyretme,

- 7- Müzik dinleme,
- 8- Fis-kos köşeleri (küçük oturma alanları),
- 9- Dikiş, nakış v.b.,
- 10- Telefon görüşmeleri,
- 11- Baş köşe kavramı (egemenlik sınırı)

Donatıların mekânsal organizasyonu ile sağlanan mekân içindeki mahremiyet; görsel, işitsel ve kokusal mahremiyet olarak ele alınmıştır. Görsel mahremiyet konusunda öncelikle yaşama mekânının (salon) konut dış mekânına mı ya da konut iç mekânına mı yönelmiş olduğuna bakılmıştır. Yani donatılar iç mekâna mı, dış mekâna mı (manzarayı görebilecek, dışarı ile iletişim sağlayabilecek şekilde) odaklanmış, sorusu irdelenmiştir. Daha sonra mekân içinde geçecek etkinlikler de görsel, işitsel, kokusal mahremiyet, sınırlı alan kavramının ve son olarak da egemenlik sınırı davranışından doğan baş köşe kavramının olup olmadığı irdelenmiştir.

Mekân içindeki mahremiyet, sınırlı alan donatı ve eşyalarla sağlanabilmektedir. Oturma ve yemek yeme etkinlikleri arasında bir dolap ya da sehpanın sınır ögesi, bölücü ya da belirleyici olarak kullanılması ile görsel mahremiyetin sağlanması mümkündür, (24). Görsel mahremiyet burada, yemek yiyen bir kişinin oturan, sohbet eden kişiye görsel olarak doğrudan ulaşamaması, arada bir engelin olması anlamında ele alınmıştır.

Şekil 32. Görsel mahremiyetin sağlandığı veya sağlanamadığı yaşama mekânı örnekleri

Mekân içinde oluşturulan, yemek-yeme, oturma, TV seyretme...v.b. alt mekânlar, ister istemez mekân içindeki mahremiyet ve sınırlı alanları oluşturmaktadır. TV seyrebilen, müzik

dinlenilebilen, telefon görüşmesi, kitap okuma-çalışma ya da dikiş-nakiş yapılabilen, ana oturma grubundan bağımsız ayrı birimlerin çözümü, mekân içinde mahremiyet, sınırlı alan, kişisel mekân gibi kavramların varlığını göstermektedir.

Geleneksel mekanlarda olduğu gibi, günümüz yaşama mekânlarında, tüm mekâna hakim konumda, daha ayrıcalıklı, en güzel ve rahat donatının bulunduğu önemli konukların ya da çoğunlukla aile reisinin ağırlandığı sınırlı alan, çalışma kapsamında "Baş Köşe" olarak tanımlanmıştır.

4.2.3. Sosyal Statü Göstergeleri

Konut donatı ve eşyalarının statüsünü ölçmek oldukça hassas bir iştir. Çalışmamız kapsamında çok detaylı olmamakla birlikte irdelenecek mekanlarda statü göstergesi olabilecek donatı ve aksesuarlar saptanarak, yazarın yorumuna bağlı olarak kabaca üst, üst orta ve orta olarak derecelenerek mekânın statüsü belirlenmeye çalışılmıştır. Değerlendirme yapılırken parasal değeri yüksek donatı ve aksesuarlar daha yüksek statü göstergesi olarak ele alınmıştır. Örnek olarak, klasik tip ya da antika mobilyalar, kristal avize ya da aksesuarlar daha pahalı olduğundan üst gelir grubuna dahil edilmiştir. Statüsü belirlenecek donatı ve eşyalar şunlardır:

- 1- Koltuk takımı,
- 2- Masa-sandalye,
- 3- Vitrin-dolap,
- 4- Sehpalar,
- 5- Avize,
- 6- Halı,
- 7- Perde,
- 8- Diğer Aksesuarlar.

4.2.4. Mekânsal Örgütlenme Seçenekleri

Giuliani, İtalyan toplum yapısındaki en son değişikliklere bağlı olarak, 3 farklı konut modeli tanımlamıştır. Burada odaların kurgusu esas alınmıştır, (72). Bunlar:

- 1- Burjuva (orta sınıf) geleneksel tip,

2- Popüler geleneksel tip,

3- Modern tip dir.

Giuliani'nin sınıflamasına dayanarak ve değerlendirme modeli kapsamındaki kavramlardan yola çıkarak, donatı ve eşyaların mekân içindeki kompozisyonlarına bağlı olarak mekânsal örgütlenme seçenekleri, geleneksel tipte, yarıgeleneksel tipte ve modern tipte örgütlenme olarak 3 grup altında toplanmıştır.

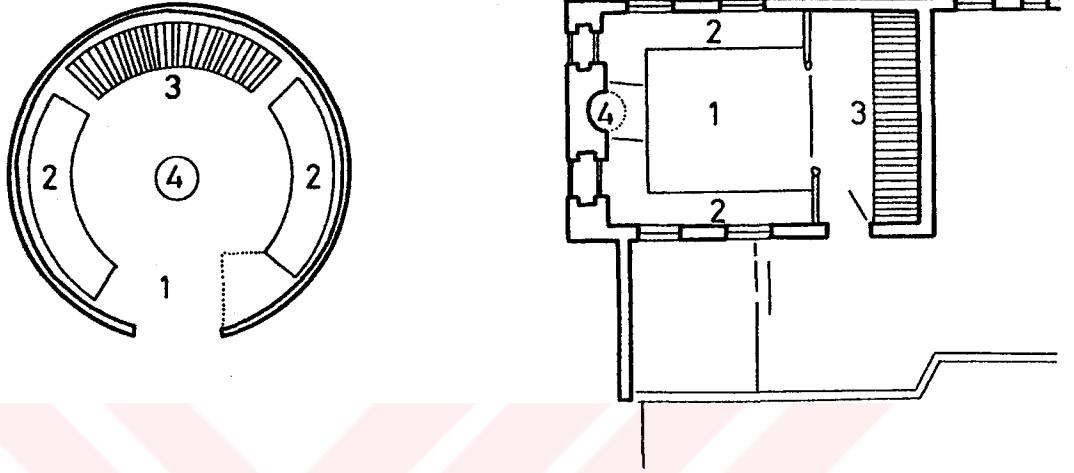
4.2.4.1. Geleneksel Tipte Örgütlenme

Yerleşik hayata geçinceye kadar Türkler, "Oba" denilen çadırlarda göçebe bir yaşam sürmüşlerdir. Bu göçebe çadırlarda ateş ortadadır ve merkez kabul edilmiştir. Dolayısıyla merkez etrafında, dış mekâna kapalı, iç mekâna dönük bir yerleşme sözkonusu olmuştur. Normal olarak bir çadırın içinde, oturma, yatma ve yemek pişirme alanı, ocak ve yüklük bulunmaktadır. Yataklar gece serilip, gündüz ise çadırın kenarlarına kaldırılmaktadır, (73; 75).

Geleneksel Türk evinde göçebe çadırdan süre gelen alışkanlıklara bağlı olarak, oda içinde "Orta Alan" boş bırakılmıştır. Oturma elemanı olarak kullanılan sedirler ile ocak ve dolaplar (tüm sabit donatılar), duvarlarla birlikte odayı çevreleyerek sarmıştır. Kısaca geleneksel mekânda duvara bağımlılık sözkonusudur. Bunun da işlevsel nedenleri vardır. Oturan insanın mekâna hakim olması, dışarıyı rahatlıkla görebilmesi için sedirler duvar etrafına özellikle cam kenarına yerleştirilmiştir. Yemek yeme, yatma, yıkama eylemleri mekânın ortasında yapıldığı için "Orta Alan" boş bırakılmış, çevresel bir yerleşme sözkonusu olmuştur.

Şekil 33'de, görüldüğü üzere göçebe çadırı ile Türk odası arasında mekânsal örgütlenme açısından büyük benzerlikler vardır. Tez kapsamında oluşturulan mekân değerlendirme modelinde, geleneksel oturma grubu başlığı altında duvara bağlı, merkezsel/çevresel bir mekân örgütlenmesi anlatılmak istenmektedir. Burada geleneksel öğelerin (sofra, sini, sedir...v.b.) kullanılıp-kullanılmaması, mekânsal örgütlenme tipinin "Geleneksel Tip" olarak adlandırılmasında etkili

olmamıştır. Modern donatı ve eşyalarla duvara bağımlı, merkez/çevre ağırlıklı kısaca geleneksel tipte bir örgütlenme yapılabileceği düşünülmüştür. Bu sınıflamaya giren oturma gruplarında çevre ağırlıktan merkez ağırlığa bir geçiş sözkonusudur.

- 1- Çok amaçlı orta alan,
- 2- Oturma için biçimlenen çevresel alan (sedirler)
- 3- Kapalı kullanma alanları şekiller, sandıklar, yükler,
- 4- Isıtma, çadırda ortada bulunan ocak, yapıda yana kaymıştır.

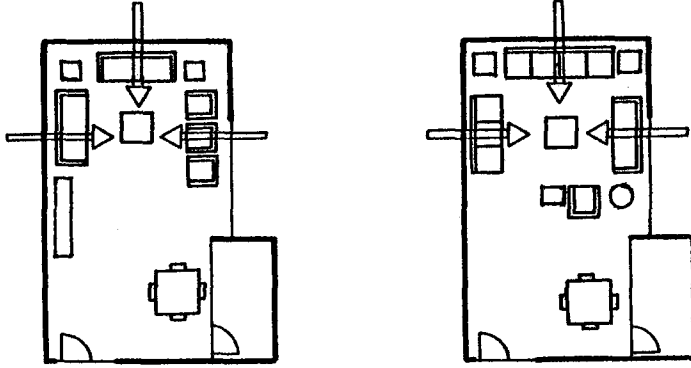
Şekil 33. Türk evinin kullanma biçiminin çadır düzeni ile karşılaştırılması, (55, s.62)

Geleneksel olarak örgütlenmiş mekânda, donatılar tamamen duvar kenarına dizilmekte, orta mekân boş bırakılmaktadır. Mekân içinde görsel mahremiyet yoktur, kümelenme (alt mekânlar oluşturma) sözkonusu değildir.

4.2.4.2. Yarı Geleneksel Tipte Örgütlenme

Bu tip örgütlenmiş mekanlarda, geleneksel mekândaki duvara bağımlılık bir adım ileriye götürülerek aynı mekân içinde iki ayrı mekân (işlev farklılığı) oluşturma çabaları görülmektedir. İşlev farklılığından doğan ayrı mekân grupları sözkonusudur. Oturma ile yemek grubunun bir sınır ögesi ile birbirinden ayrılması gibi. Bu tip mekânlar duvara bağımlı olmakla birlikte, mekân içinde alt mekân oluşturma çabaları göze

çarpmaktadır. Oturma donatıları ve dolaplar geleneksel mekânda olduğu gibi yine duvar boyunca dizilmiştir.

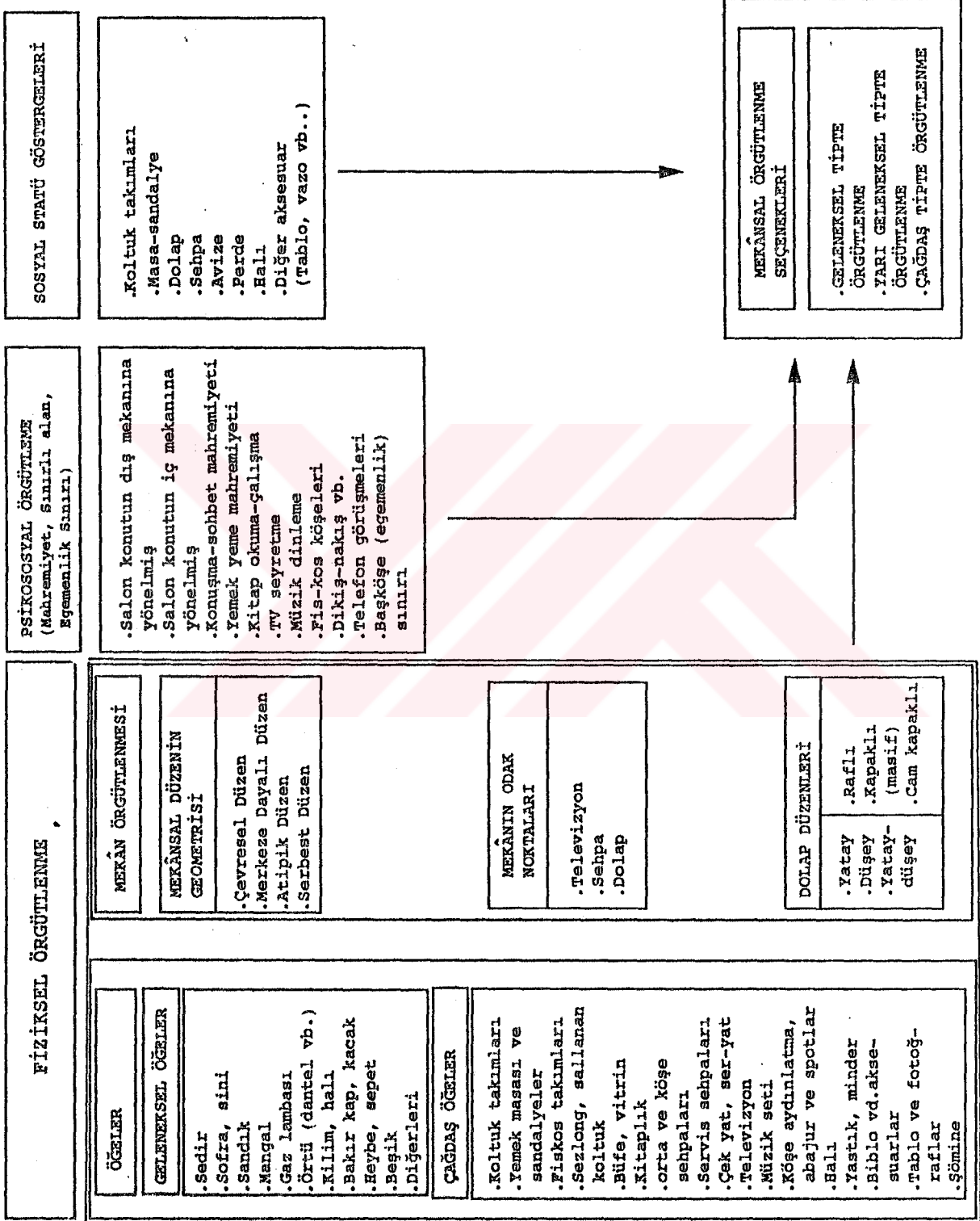
Şekil 34. Geleneksel ve yarı geleneksel tipte örgütlenme

4.2.4.3. Çağdaş Tipte Örgütlenme

Çağdaş ilkelerle örgütlenmiş mekânlarda ise geleneksel mekânda olduğu gibi kesin bir duvara bağımlılık yoktur. Yerleşmeler duvardan bağımsız da olabilmektedir. Duvar, mekân içinde katı bir belirleyici konumda olmayabilmektedir. Yani, tamamen duvar boyunca dizilme görülmemektedir. Rahat, keyfi yerleşmeler sözkonusudur, diyagonal, asimetric, köşegen (organik)... vb. gibi. Çağdaş tip kapsamına giren mekânlarda mekân içinde mekân oluşturma kavramı ortaya çıkmaktadır. Alt merkezler oluşturulmaktadır. Mekân içinde işlev farklılığından doğan ayrı mekân grupları çok açık biçimde görülmektedir.

Bu tip mekânlarda kişisel (kişiyeye ait olma-bireysellik) ağırlık kazanmaktadır, mekân içinde kişilere ait özel alt mekânlar, özel donatılar olabilmektedir. Kitap okuma köşesi, müzik dinleme köşesi ya da küçük grupların kullanabileceği (2-3 kişilik) sohbet köşeleri, TV köşeleri gibi alt mekânlar sözkonusu olmaktadır. Batı kaynaklı, üst düzey bir örgütlenme görülmektedir.

Tablo 12. Mekânsal Örgütlenme ve seçenekleri

4.3. Değerlendirme Modelinin Uygulanması

Mekân örgütlenmesinin değerlendirilmesi amacıyla oluşturulan modelin genel geçerliliğinin doğrulanması için, öncelikle çalışmada esas alınan, mevcut yaşama mekânları daha sonra denek gruplarının oluşturduğu özgün mekânlar bu model ile değerlendirilmiştir.

4.3.1. Pilot Mekânların Model ile Değerlendirilmesi

Pilot mekânların model ile değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular ve yorumlar aşağıda, tüm sayısal sonuçlar ise Ek Tablo 3'da verilmiştir.

4.3.1.1. Bulgular ve Yorumlar

Geleneksel Öğeler,

Geleneksel öğelerin sözkonusu olduğu mekânlarda, kullanım sayısı ve yüzdesi tablo 13 de belirtilmiştir. Bu aşamada değerlendirmeye giren mekânlarda, geleneksel öğeler olarak sedir, sofrasini, mangal ve beşik kullanımına rastlanmamıştır. Fakat bu tür geleneksel öğelerin, günümüz yaşama mekânlarında zaman zaman kullanıldığı rastlantısal gözlemlerimize dayanarak bilinmektedir. Hemen hemen tüm evlerde kullanılmaya devam eden dantel, beyaz iş (röşelya) türü örtülere % 91,6 oranında rastlanmıştır. Geleneksel motiflerimizle oluşturulan el dokuması halı ve kilimlerin parasal değerlerinin oldukça yüksek olmasının, kullanıcıları çok daha ucuz olan makina halısı almaya teşvik ettiği düşünülmekle birlikte irdelenen mekânların büyük bir çoğunluğunda geleneksel, el dokuması halıların kullanıldığı görülmüştür. İşlevsel olarak kullanılmasa bile dekoratif bir öğe olarak gaz lambası kullanımı % 33,3 oranındadır. Geleneksel mekândan farklı olarak koltuk kenarlarında kullanılmakta olan yastık ve kırlent'e ise % 33,3 oranında rastlanmıştır. Sandıklar, içi

yüklük ya da depolama olarak, üstü ise sehpa ya da TV altlığı olarak kullanılmış ve % 25 oranında rastlanmıştır. Yine dekoratif amaçlarla kullanılan bakır kap-kaçak, heybe ve sepete ise % 25 oranında rastlanmıştır. Bunların dışında geleneksel mekâna atıfta bulunacak başka donatı ve aksesuarlara ele alınan bu mekânlar içinde rastlanmamıştır, (Tablo 15).

Tablo 15: Geleneksel öğelerin pilot mekânlarda kullanım sayısı ve yüzdesi

GELENEKSEL ÖGELER	KULLANIM SAYILARI	YÜZDE
Sedir	-	-
Sofra, Sini	-	-
Sandık	3	25
Mangal	-	-
Gaz lambası	4	33,3
Örtü (dantel, v.b.)	11	91,6
Kilim, halı (geleneksel)	8	66,6
Yastık, kırlent, minder	4	33,3
Bakır kap-kacak	3	25
Heybe, sepet	3	25
Beşik	-	-
Diğerleri	-	-

Çağdaş Öğeler:

Çağdaş öğeler olarak belirlenen donatı ve eşyalar arasında, koltuk takımları, yemek masası ve sandalyesi, sehpa ve dolaplar (vitrin-kitaplık) günümüz yaşama mekânlarının ana donatıları olarak 12 mekânda da kullanılmıştır. Bunlara ek olarak servis sehpaları, televizyon, müzik seti, duvara asılmış tablo ve fotoğraflar, tavan aydınlatmasının dışında köşe aydınlatmalar ve abajurlar mekânlar içinde büyük bir oranda kullanılmıştır. Çek-yat, şezlong ya da sallanan koltuk ve de fiskos takımı kullanımı ise bu mekânlarda oldukça düşük bir orandadır. Çağdaş öğeler olarak belirlenen şömineye ise ele alınan yaşama mekânları içinde rastlanamamıştır, (Tablo 16).

Tablo 16: Çağdaş öğelerin pilot mekânlarda kullanım sayısı ve yüzdesi

ÇAĞDAŞ ÖGELER	KULLANIM SAYILARI	YÜZDE
Koltuk Takımları	12	100
Yemek masası ve sandalyeler	12	100
Fis-kos takımları	2	16,6
Şezlong, sallanan koltuk	2	16,6
Büfe-vitrin	10	75
Kitaplık	3	25
Orta ve köşe sehpa	11	91,6
Servis sehpaları	7	52,5
Çek-yat, ser-yat	3	25
Televizyon	11	91,6
Müzik seti	7	52,5
Köşe aydınlatmalar, abajur ve spotlar	5	41,6
Halı (modern renk-desende, duvardan duvara...)	4	33,3
Yastık, minder (geleneksel olmayan)	2	16,6
Biblo ve diğer aksesuarlar	10	75
Tablo ve fotoğraflar	7	52,5
Şömine	-	-

Mekânsal Düzenin Geometrisi:

Mekânlarda, düzenleniş biçimlerine göre irdelendiğinde, büyük bir oranda (% 75) merkeze odaklı düzenin tercih edildiği görülmüştür. Orta mekân boş bırakılmış, çevresel düzen % 16,6, atipik düzen (diyagonal yerleşim) ise % 8,3 oranında tercih edilmiştir. Serbest düzende örgütlenmiş mekâna ise rastlanmamıştır. Buradan, günümüzde kullanıcıların hala geleneksel tipte örgütlenmeyi sürdürme eğiliminde olduğu, belirli kuralların dışına çıkmadığı, batı kaynaklı çağdaş örgütlenme düzenlerinin çok da özümsemediği sonucuna varılmış, (Tablo 17).

Tablo 17: Mekânsal düzen geometrisinin pilot mekânlardaki analizi

MEKANSAL DÜZENİN GEOMETRİSİ	SAYI	YÜZDE
Çevresel Düzen	2	16,6
Merkeze Odaklı Düzen	9	75
Atipik Düzen	1	8,3
Serbest Düzen	-	-

Mekânın Odak Noktaları:

Mekânların bir çoğunda birden fazla odak noktası saptanırken S₁₁ kodlu mekânda herhangi bir odak noktasına rastlanamamıştır. Aşağıdaki tablodan da görüldüğü gibi sehpanın odak noktası olarak kullanılması % 83,3 oranındadır. Çoğunlukla oturma grupları bir orta sehpa odaklanarak düzenlenmektedir. Bunun kullanımdan doğan bir zorunluluğu da vardır.

Dolap-kitaplık, ele alınan mekânlarda % 41,6 oranında odak noktası olarak kullanılmıştır. Çoğunlukla mekân girişinin karşı duvarına yerleştirilen dolap ve etrafına koyulan oturma donatılarından oluşan bir örgütlenme biçimi benimsenmiştir. Böylece dolabın rahat kullanımı da sağlanmıştır. % 33,3 oranında odak noktası olarak kullanılan TV bu plan tipinde yaşama mekânlarında değil, ayrı bir TV oturma odasında yerini almaktadır. Dolayısıyla bu tabloda TV nin çok fazla kullanılan bir odak noktası konumunda olmadığı gözlenmektedir. TV sözkonusu yaşama mekanlarında yer almakla birlikte işlevsel olarak fazla bir yükü olmayan, oturma grubunun örgütlenmesini çok da etkilemeyen bir öge konumundadır. Yani TV, mekânı yönlendirici konumda görünmemektedir, (Tablo 18).

Tablo 18: Pilot mekânlarda oturma grubunun odak noktaları ve yüzdeleri

OTURMA GRUBUNUN ODAKLARI	ODAKLANMA SAYISI	YÜZDE
TV	4	33,4
Sehpa	10	83,3
Dolap	5	41,6

Dolap Düzenleri:

Sözkonusu mekânların hepsinde, dolap ya da kitaplık kullanılmıştır. Bunların büyük bir çoğunluğu yüklük izlenimi uyandıran yüksek, duvarı bütün olarak kaplayan raflı, camlı ve kapaklı gözleri olan, kitaplık, büfe ve depolama işlevleri ile birlikte çok amaçlı kullanılan dolaplardır. Diğerleri ise TV koymaya yarayan raflı ve kapaklı gözleri olan "TV kabini" ya da "TV altlığı"da denilen dolaplardır. Her iki dolap da düşey

konumda kullanılmaktadır. Yatay olarak çoğunlukla yemek masasının yanında yer alan servis dolapları kullanılmıştır. Günümüzde özellikle genç nesilin tercih ettiği hem yatayda hem de düşeyde kullanılan modüler dolaplara bu 12 mekân içinde rastlanamamıştır. Donatı seçiminin modaya uygun olarak değişiklik gösterdiği görülmüştür. Saptanan mekânlardaki donatılar en az 10-15 yıl önce alınmış, kullanıcılarının ise orta yaş kapsamına giren (30-45) insanlar olduğu düşünülerek, ele alınan konutların sözkonusu dönemin modasını yansıttığı sonucuna varılmıştır, (Tablo 19).

Tablo 19: Dolapların pilot mekânda kullanım biçimleri ve yüzdesi

DOLAP DÜZENİ		KULLANIM SAYISI	YÜZDE
	Yatay	5	41,6
	Düşey	12	100
	Yatay-Düşey	-	-
	Raflı	12	100
	Kapaklı (masif)	11	91,6
	Cam Kapaklı	6	50

Psiko-Sosyal Örgütlenme:

Mekânlar; mahremiyet, sınırlı alan, egemenlik sınırı davranışı açısından irdelendiğinde 12 mekânında konut içi mekânına yönelmiş, dış mekâna kapalı olarak örgütlendiği görülmüştür. Sadece S₁₂ kodlu mekânda, oturma grubu iç mekâna yönelik iken, yemek yeme ve müzik dinleme köşeleri dış mekâna yönelik bir biçimde örgütlenmiştir. Konuşma-sohbet mahremiyeti (%91,6) ve TV seyretme sınırlı alanı (%91,6), mekânlarda büyük bir yoğunlukla oluşturulmuştur. Yemek yeme mahremiyeti, yani oturma ile yemek yeme etkinliklerinin görsel olarak birbirinden ayrılması % 75 oranında sağlanmıştır. Müzik dinlemek için sınırlı alan ve de ana oturma grubundan bağımsız ikinci bir küçük oturma grubu oluşturma ise % 41,6 oranındadır. Dikiş-nakış etkinliği düşük bir oranı (% 8,3) kapsamaktadır. Dolayısıyla günümüz yaşama mekânlarında bu etkinliklerin pek yapılmadığı, bu etkinlikler için daha çok oturma odası ya da dikiş odalarının kullanıldığı söylenebilmektedir. Başköşe

kavramının geçerliliğini koruduğu, % 75 oranında sözkonusu mekânlarda kullanıldığı görülmüştür. Kitap okuma ve çalışma için sınırlı alan kullanımı % 33,3 oranındadır. Kullanıcıların büyük bir çoğunluğu çalışma etkinliğini yaşama mekânı içinde düşünmeyip, ayrı bir çalışma odası düzenleme yoluna gitmekte, ya da konut içinde bu etkinlik yapılmamaktadır, (Tablo 20).

Tablo 20: Mahremiyet, sınırlı alan ve egemenlik sınırı davranışlarının pilot mekânlardaki analizi

PSİKO-SOSYAL ÖRGÜTLENME	KULLANIM SAYISI	YÜZDE
Salon konutun dış mekanına yönelmiş	1	8,3
Salon konutun iç mekanına yönelmiş	12	100
Konuşma-sohpet mahremiyeti	11	91,6
Yemek yeme	9	75
Kitap okuma-calışma	4	33,3
TV seyretme	11	91,6
Müzik dinleme	5	41,6
Fis-kos köşesi (2.oturma alanları)	5	41,6
Dikiş, nakış v.b.	1	8,3
Telefon görüşmeleri	7	58,3
Baş köşe (egemenlik sınırı)	9	75

Sosyal Statü Göstergeleri:

Çalışma kapsamında alınan mekânların sosyal statü açısından bir değerlendirmesi yapılmak istenmiştir. Bu konu ayrı bir uzmanlık alanı olduğundan, çok detaylı olarak üzerinde durulmamış, kabaca donatı ve eşyalar üst, üst orta ve orta olarak 3 aşamada değerlendirilmiştir.

Üst düzeyde koltuk takımı kullanılma oranı % 16,6, üst-orta düzeyde % 58,3, orta düzeyde ise % 33,3 dir. Masa ve sandalyelerde, üst düzey % 8,3, üst-orta düzey % 58,3, orta düzey ise % 33,3 dür. Üst düzey (kristal) avize kullanımı % 50, üst-orta % 16,6, orta düzey ise % 25 dir. Sehpaların % 25'i mermer ve aslan ayak (klasik tipte) sehpalardır. Bunlar üst-orta düzey olarak değerlendirilmiştir. % 75'i cam-metal ya da ahşap kaplamadır. Bunlar orta düzey olarak değerlendirilmiştir. Diğer aksesuarları ise % 25'i üst düzey, % 41,6'sı üst-orta, % 16,6'sı ise orta düzeydedir. Bunlar kristal küllük gibi aksesuarlar, duvardaki tablo ya da panolar, biblolar v.b.dir.

Sözkonusu mekânlar perde kullanımı açısından irdelendiğinde, büyük bir çoğunluğun sadece tül kullandığı, ağır, gösterişli kadife türü perdelerin yerine, keten güneşliklerin tercih edildiği çoğu mekânlarda güneşlik de kullanılmadığı gözlenmiştir. Bunun nedenininde günün modasının yanı sıra, apartman bloğunun oldukça yüksek ve önünün açık olması, dış mekândan iç mekânın görülebilme olasılığının oldukça düşük olmasıdır.

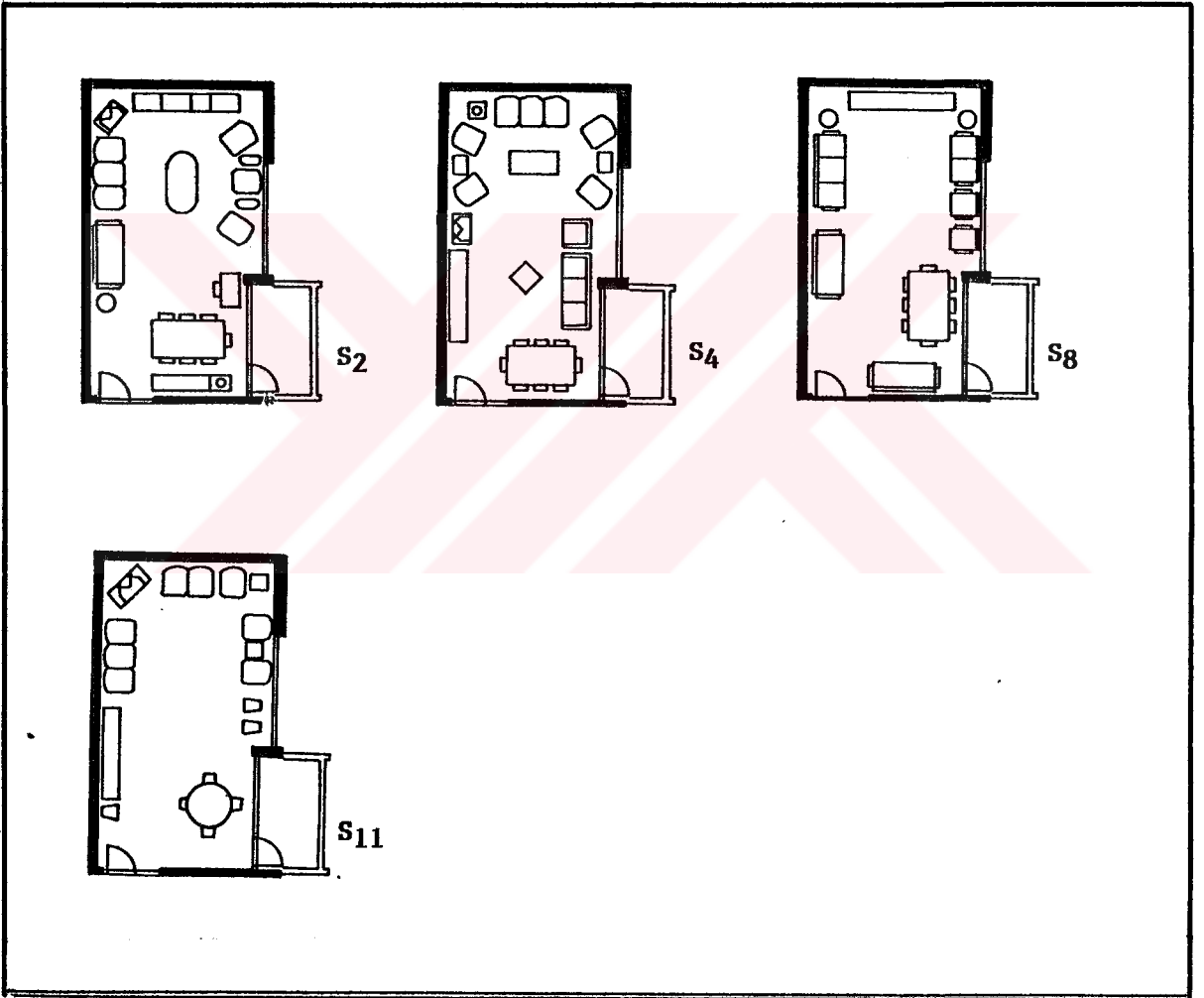
Mekânsal Örgütlenme Seçenekleri:

Sözkonusu mekânlar tüm bu irdelemelerin sonucunda, örgütsel olarak sınıflandırılmıştır. Sonuç olarak; S_2 , S_4 , S_8 ve S_{11} , kodlu mekânlar geleneksel tipler, S_1 , S_5 , S_6 , S_7 , S_9 , S_{10} kodlu mekânlar yarı geleneksel tipler, S_3 ve S_{12} kodlu mekânlar ise çağdaş tipler olarak saptanmıştır, (Şekil 33, 34, 35).

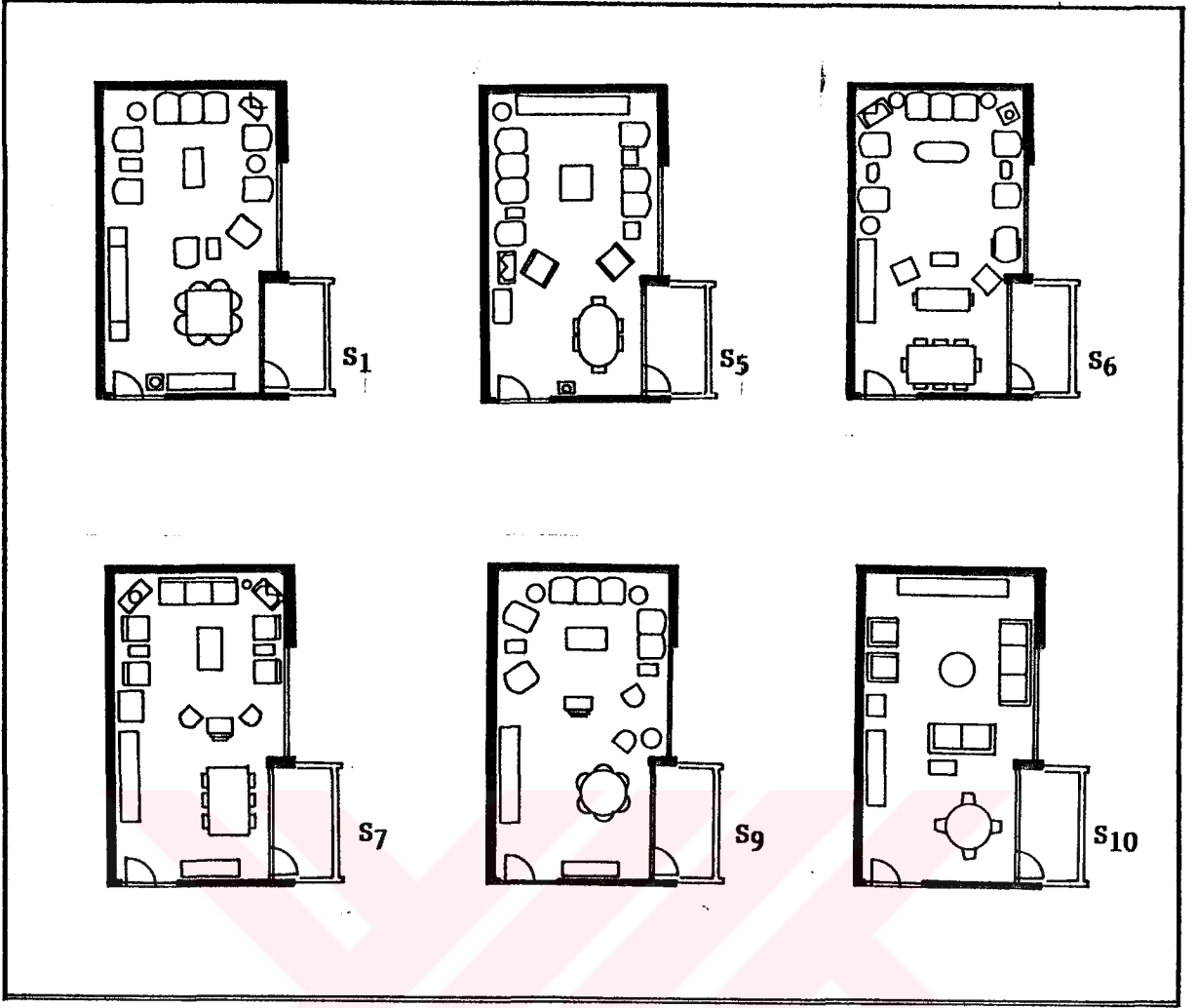
Aşağıdaki tablodan, (Tablo 21) görüldüğü üzere 12 mekânın % 50'si yarı geleneksel tipte örgütlenmiştir. Büyük bir kullanıcı çoğunluğunun bu yarı geleneksel geçiş tipini benimsediği söylenebilir. Geleneksel tipte örgütlenme ise % 33 oranındadır. Kültürümüze bağlı olarak bu tip örgütlenme biçimlerine rastlamak mümkün olmaktadır. Bu da geleneksel bazı alışkanlık ve davranış biçimlerinden kolay vazgeçilemeyeceğinin bir göstergesidir. Günümüzde duvara bağımlı bir yerleşme geçerliliğini korumaktadır. Alınan örnekler içinde en az oranda % 16,6 ile çağdaş tipte örgütlenme görülmüştür. Duvardan bağımsız, daha özgürce (diyagonal...v.b.) alt mekânlara ayrılmış bir örgütlenme biçimi çok benimsenememiştir. Yukarıda da söylendiği gibi örneklem grubundaki mekânlarda ne tam geleneksel ne de tam çağdaş olan, geçiş tipi olarak da adlandırdığımız yarı geleneksel tipler çoğunlukta tercih edilmektedir (böyle olduğu rastlantısal gözlemlerimize bağlı olarak söylenebilir). Kullanıcıların geleneksel mekân anlayışından kopamayıp, çağdaş donatı ve düzenine tam olarak uyum sağlayamaması, çağdaş tip örgütlenmeyi iyi bilmemesi ve kendine yakın hissetmemesi ya da görüş açısının çok geniş olmadığı sonuç olarak söylenebilmektedir, (Tablo 21).

Tablo 21: Pilot mekânların örgütlenme tipleri

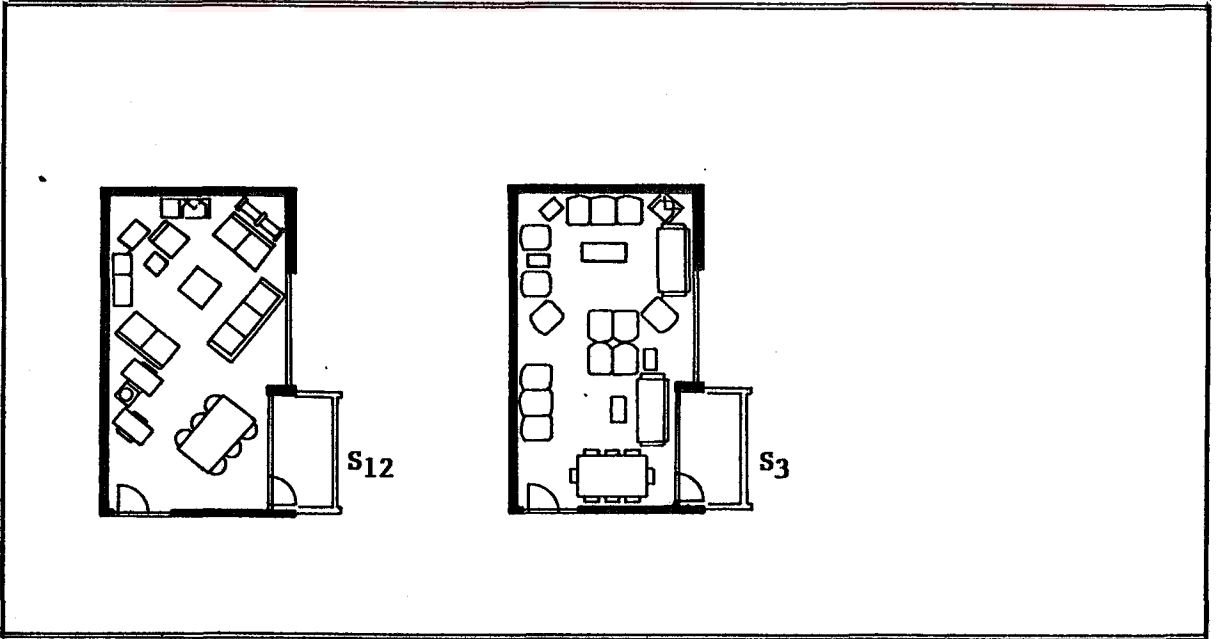
ÖRGÜTLENME TİPİ	MEKAN SAYISI	YÜZDE %
Geleneksel Tip	4	33,4
Yarı Geleneksel Tip	6	50
Çağdaş Tip	2	16,6
Toplam	12	100

Şekil 33. "Geleneksel tip"te örgütlenmiş pilot mekânlar

Şekil 34. "Yarı geleneksel tip"te örgütlenmiş pilot mekânlar

Şekil 35. "Çağdaş tip" te örgütlenmiş pilot mekânlar

4.3.1.2. Sonuçlar

Çalışma kapsamında ele alınan 12 pilot mekânın model ile değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan veriler şöyle toparlanmıştır.

* Geleneksel ögeler arasında örtü, kilim, halının yoğun olarak kullanılmaya devam ettiği; sandık, gaz lambası, bakır kap, kacak, heybe...v.b. geleneksel ögelerin ise çok yoğun olmasada dekoratif amaçlarla günümüz mekânlarında yer aldığı saptanmıştır.

* Çağdaş ögeler olan koltuk takımları, yemek masa ve sandalyesi, dolaplar, orta ve köşe sehpa, tüm mekânlarda yoğun olarak kullanılmıştır. Bu donatılar, günümüz yaşama mekânlarının ana donatıları olarak görölmektedir. Bunun dışında televizyon, müzik seti, servis sehpa, duvara asılan tablo ve fotoğraflar, çeşitli biblo ve aksesuarlar, köşe aydınlatmalar ve abajurlar, ağdaş ögeler olarak yaşama mekânlarında kullanılmıştır. ek-yat, fiskos takımı, sallanan koltuk kullanımı ise oldukça düşük bir orandadır. ek-yat kullanımında çoğunlukla oturma odalarının tercih edildiği görölmüştür.

* Yaşama mekânlarında merkeze odaklı düzen yoğun olarak tercih edilirken, serbest düzene rastlanamamıştır. Çevresel düzen (% 16,6) ve atipik düzen (% 8,3) de örgütlenmeler az bir oranda sözkonusu mekânlarda kullanılmıştır.

* Oturma grubunda odak noktası olarak sehpanın kullanıldığı, TV bu mekânda yer almakla birlikte, odak noktası olarak yoğun bir biçimde kullanılmadığı görölmüştür.

* Her mekânda dolap-kitaplık olduğu, bunların büyük, duvarı bütün olarak kaplayan, ağır, raflı, kapaklı ve camlı bölmeleri olan (bir çok işlevi de bir arada barındırabilen, kitaplık, büfe v.b.) dolaplar olduğu ve düşey olarak mekân içinde kullanıldığı görölmüştür.

* Mevcut yaşama mekânlarında salon iç mekâna yönelmiş, dış mekâna kapalı olarak örgütlenmiştir. Konuşma, sohbet, yemek yeme ve TV seyretme mahremiyeti büyük bir oranda sağlanmıştır.

* İrdelenen mekânlar statü olarak üst-orta ve orta düzeyde mekânlardır ve iek vazgeçilemeyen bir öge olarak mekân içinde yerini almıştır.

*Örgütlenme tipi olarak en çok yarı-geleneksel tiplerin yoğun olarak kullanıldığı, çağdaş tip örgütlenmenin tam olarak benimsenemediği görülmektedir.

4.3.2. Deneklerin Maket Üzerinde Oluşturduğu Mekânların Model İle Değerlendirilmesi

Denek gruplarının kendilerine ait, özgün mekânları; mekân örgütlenmesi, psiko-sosyal örgütlenme ve mekânsal örgütlenme seçenekleri boyutlarınca değerlendirilmiştir, (Tablo 22, Ek Tablo 4). Oluşturulan mekânlar kullanılan donatı ve aksesuarların aynı standartta (renk, doku, biçim, stil...v.b.) olduğu düşünülerek; geleneksel ve çağdaş öğeler ve sosyal statü boyutunda bir değerlendirmeye gerek duyulmamıştır. Maket üzerinde oluşturulan mekânlar aynı sosyal statüde kabul edilmiştir.

4.3.2.1. Bulgular ve Yorumlar

* 1.Denek Grubu: Bu gruptaki mimarların oluşturduğu mekânların % 70'i merkeze odaklı düzen, % 20'si atipik düzen, % 15'i de serbest düzende örgütlenmiştir. A₉ kodlu mekânda oturma grubunda duvara bağlı, çevresel bir düzen sözkonusu iken, yemek yeme grubu ve şezlongun (sallanan koltuk) mekânsal konumu diyagonal düzendedir. Kısaca A₉ çevresel ve atipik düzenin herikisini de içermektedir.

A₁₁, A₁₄ ve A₁₈ kodlu mekânlar dışındaki diğer mekânların örgütlenmesinde 2 ya da 3 odak sözkonusudur. Televizyon % 65, sehpa % 85, dolap ise % 70 oranında odak noktası olarak kullanılmıştır.

Deneklere sunulan dolap modelleri raflı ve kapaklı olduğundan camlı dolaplar araştırmanın bu bölümünde irdelenmeye alınmamıştır. Raflı dolap kullanım oranı % 70, kapaklı dolap kullanım oranı ise % 100'dür. Dolapların mekânsal düzenine gelince yatayda kullanım % 85, düşeyde kullanım % 25, hem yatay hem de düşeyde kullanım ise % 45'tir.

1. Denek grubuna ait mekânlar; mahremiyet, sınırlı alan ve egemenlik sınırı davranışı açısından irdelendiğinde, sözkonusu

mekânların % 25 dış mekâna yönelmiş, % 80 i ise iç mekâna yönelmiştir. A₆ kodlu mekânda televizyon köşesi iç mekâna yönelmiş iken, oturma grubu ise dış mekâna yönelmiştir. Bu mekânlarda, konuşma ve sohbet mahremiyeti % 95, yemek yeme mahremiyeti % 80, kitap okuma, çalışma sınırlı alanı oluşturma % 65, TV seyretme mahremiyeti % 75 oranındadır. Fis köşeleri ya da ana oturma grubundan bağımsız 2. bir oturma alanı oluşturma % 80, baş köşe oluşturma oranı ise % 90 olduğu görülmüştür.

Tüm bunların sonucunda, bu grubu oluşturan mimarların mekânsal örgütlenmeleri irdelendiğinde % 50 oranında yarı geleneksel, % 50 oranında ise çağdaş tipte örgütlenme saptanmıştır. Geleneksel tipte örgütlenme bu denek grubu tarafından tercih edilmemiştir.

* 2. Denek Grubu : Bu grubun oluşturduğu mekânların % 15'i çevresel düzen, % 70'i merkeze odaklı düzen, % 15'i ise serbest düzende örgütlenmiştir. Atipik düzende örgütlenme bu grup tarafından tercih edilmemiştir.

B₂, B₃, B₁₃, B₁₄, B₁₅, B₁₉ kodlu mekânlar dışındaki diğer mekânların örgütlenmesinde 1. denek grubunda da olduğu gibi 2 ya da 3 odak sözkonusudur. Televizyon % 70, sehpa % 95, dolap ise % 35 oranında odak noktası olarak kullanılmıştır.

2. denek grubunun oluşturduğu mekânsal örgütlenmelerde; dolapların kapak düzeni açısından kullanım yoğunluğu % 75 raflı, % 100 kapaklı, mekânsal düzen açısından ise dolapların yatay olarak kullanımını % 80, düşey olarak kullanımını % 30, yatay ve düşeyin birlikte kullanımını ise % 55 oranında belirlenmiştir.

Mahremiyet, sınırlı alan ve egemenlik sınırı davranışı açısından irdelenen mekânların tümünde (% 100) iç mekâna yönelme sözkonusudur. B₁, B₁₃ ve B₁₅ kodlu mekânlarda oturma gruplarında iç mekâna yönelme görülürken, kişisel bir mekân oluşturan şezlongun (sallanan koltuk) ise dış mekâna yönelmiş olduğu saptanmıştır. Bu mekânlarda konuşma sohbet mahremiyeti % 95, yemek yeme mahremiyeti % 75, kitap okuma, çalışma sınırlı alanı oluşturma % 60, TV seyretme mahremiyeti ise % 85 oranındadır. Ana oturma grubundan bağımsız, 2. bir oturma alanı

% 75 iken, baş köşe otuştırma oranının ise % 75 olduğu görülmüştür.

Sonuç olarak, bu grubun maket üzerinde tasarladığı özgün mekânların değerlendirme modeli ile irdelenmesi sonucunda; mekânların % 5'i geleneksel, % 65'i yarı geleneksel, % 30'u ise çağdaş tipte örgütlendiği görülmüştür.

* 3. Denek Grubu : Bu grubun oluşturduğu mekânların % 20'si çevresel düzen, % 65'i merkeze odaklı düzen, % 10'u atipik düzen, % 15'i ise serbest düzende örgütlenmiştir.

C₁, C₂, C₃, C₆, C₇, C₈, C₁₆ kodlu mekânların dışındaki diğer mekânların örgütlenmesinde 1. ve 2. denek gruplarında da olduğu gibi 2 ya da 3 odak sözkonusudur. Televizyon % 60, sehpa % 95, dolap ise % 20 oranında odak noktası olarak kullanılmıştır.

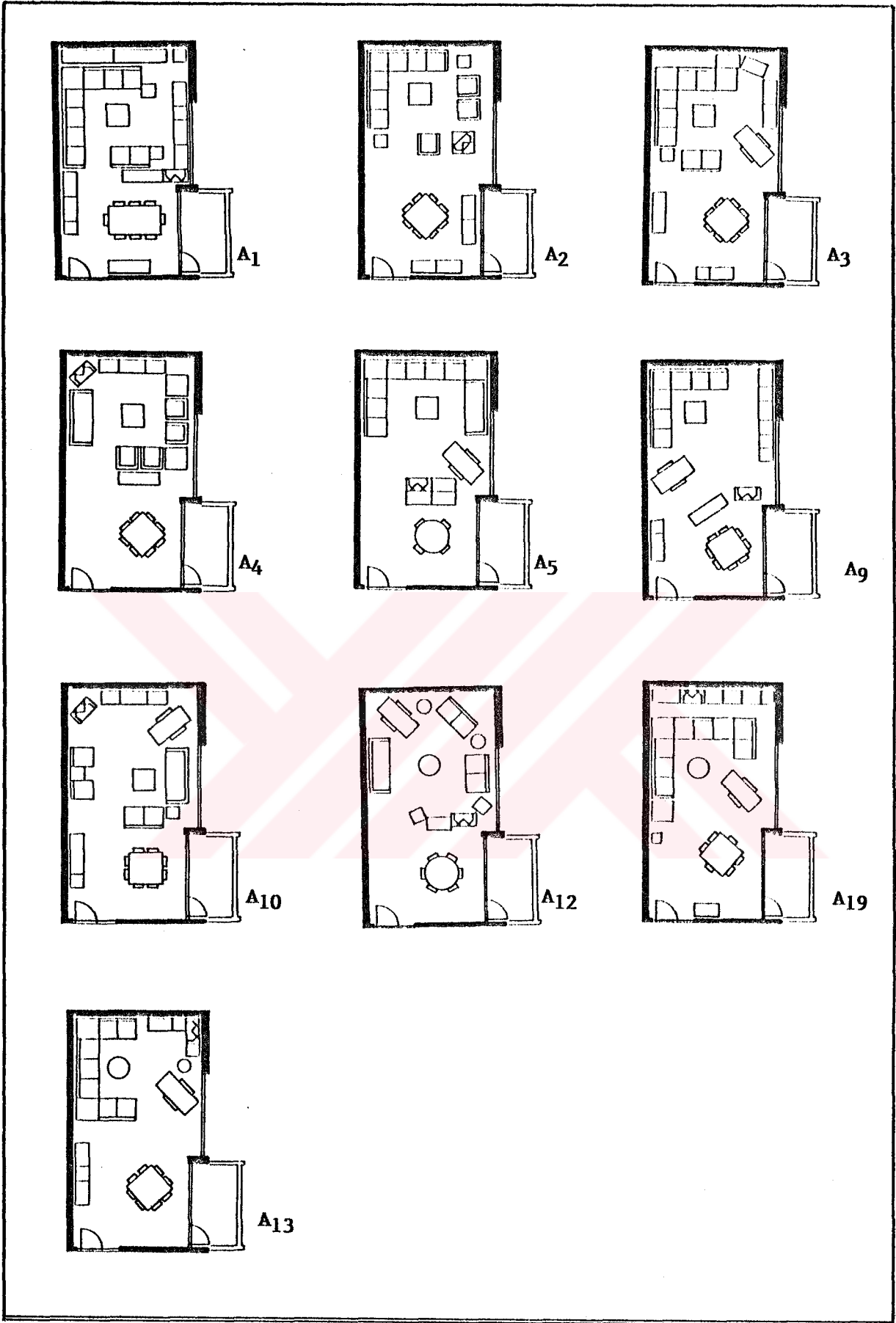
3. denek grubunun oluşturduğu mekânsal örgütlenmeler; dolapların kapak düzeni açısından irdelendiğinde, % 70 raflı, % 100 ise kapaklı kullanım sözkonusudur. Mekânsal düzen bakımından yatay kullanım % 70, düşey kullanım % 45, yatay ve düşeyin birlikte kullanımı ise % 45'tir.

Bu mekânların tümünde iç mekâna yönelme sözkonusudur. Konuşma, sohbet mahremiyeti tüm mekânlarda sağlanmıştır. Yemek yeme mahremiyeti % 60, kitap okuma, çalışma mahremiyeti % 20, TV seyretme mahremiyeti ise % 70 oranındadır. Baş köşe otuştırma % 65, fiskos köşeleri otuştırma oranının ise % 55 olduğu saptanmıştır.

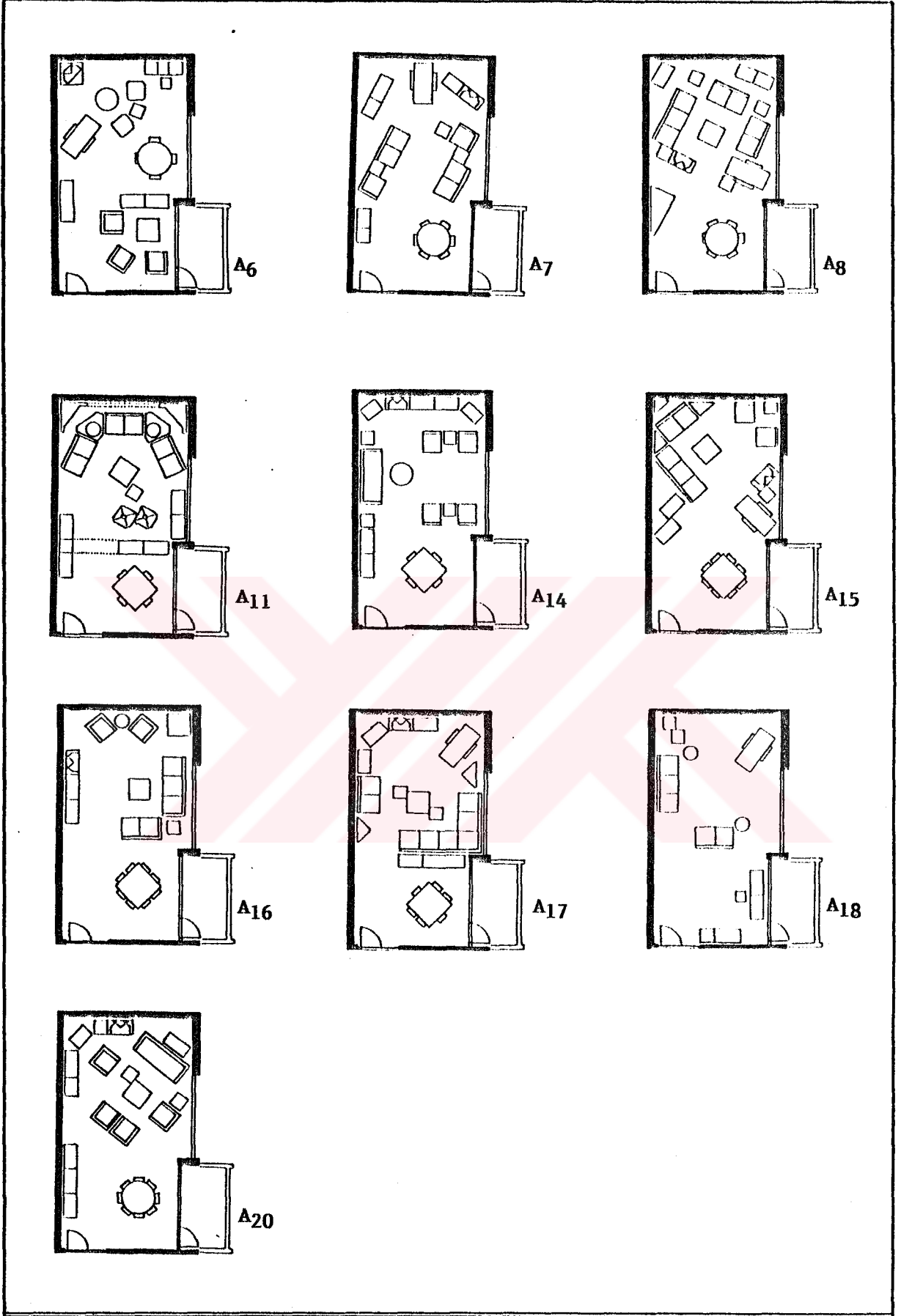
Sonuç olarak, üçüncü denek grubunun oluşturduğu özgün mekânlar değerlendirme modeli ile irdelendiğinde mekânların örgütlenme açısından yoğunluğunun, geleneksel tipler de % 20, yarı geleneksel tiplerle de % 70, çağdaş tiplerde ise % 10 oranında olduğu görülmüştür.

Tablo 22: Denek gruplarının oluşturduğu özgün mekânların, mekânsal örgütlenme özellikleri (sayısal ve yüzde olarak)

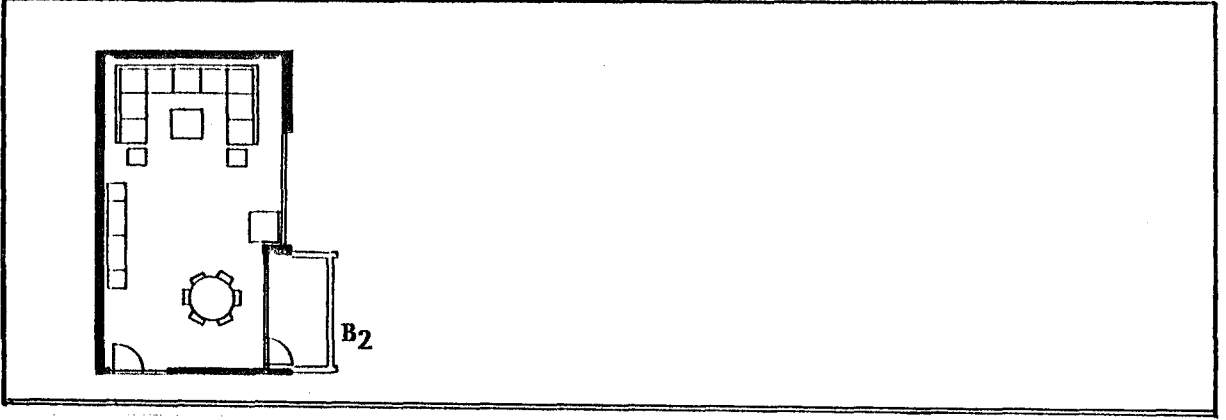
MEKANSAL ÖRGÜTLENME		DENEK GRUPLARI		1. DENEK GRUBU		2. DENEK GRUBU		3. DENEK GRUBU		
				SAYI	YÜZDE	SAYI	YÜZDE	SAYI	YÜZDE	
FİZİKSEL ÖRGÜTLENME	MEKAN ÖRGÜTLENMESİ	Mekânsal Düzenin Geometrisi	Çevresel Düzen			3	15	4	20	
			Merkeze Odaklı Düzen	14	70	14	70	13	65	
			Atipik Düzen	4	20			2	10	
			Serbest Düzen	4	20	3	15	3	15	
		Dolap Düzenleri	Mekânı Odak Noktası	Televizyon	13	65	14	70	12	60
				Sehpa	17	85	19	95	19	95
				Dolap	14	70	7	35	4	20
				Yatay	17	85	16	80	14	70
				Düsey	5	25	6	30	9	45
				Yatay-Düsey	9	45	11	55	9	45
				Rafli	14	70	15	75	14	70
				Kapaklı (masif)	20	100	20	100	20	100
				Cam Kapaklı						
				PSİKO SOSYAL ÖRGÜTLENME (Mahremiyet, Sınırlı Alan, Egemenlik Sınırı)	Salon konut dış mekanına yönelik	5	25	3	15	
Salon konut iç mekanına yönelmiş	16	80	20		100	20	100			
Konuşma, sohbet mahremiyeti	19	95	19		95	20	100			
Yemek yeme mahremiyeti	16	80	15		75	60	60			
Kitap okuma, çalışma	13	65	12		60	4	20			
TV seyretme	15	75	17		85	16	80			
Müzik dinleme										
Fiskos Köşeleri (2.otuma alanı)	16	80	15		75	11	55			
Dikiş, nakış v.b.										
Telefon görüşmeleri										
Baş köşe	18	90	15		75	13	65			
MEKANSAL ÖRGÜTLENME SEÇENEKLERİ	Geleneksel tipte örgütlenme			1	5	4	20			
	Yarı geleneksel tipte örgütlenme	10	50	13	65	14	70			
	Çağdaş tipte örgütlenme	10	50	6	30	2	10			

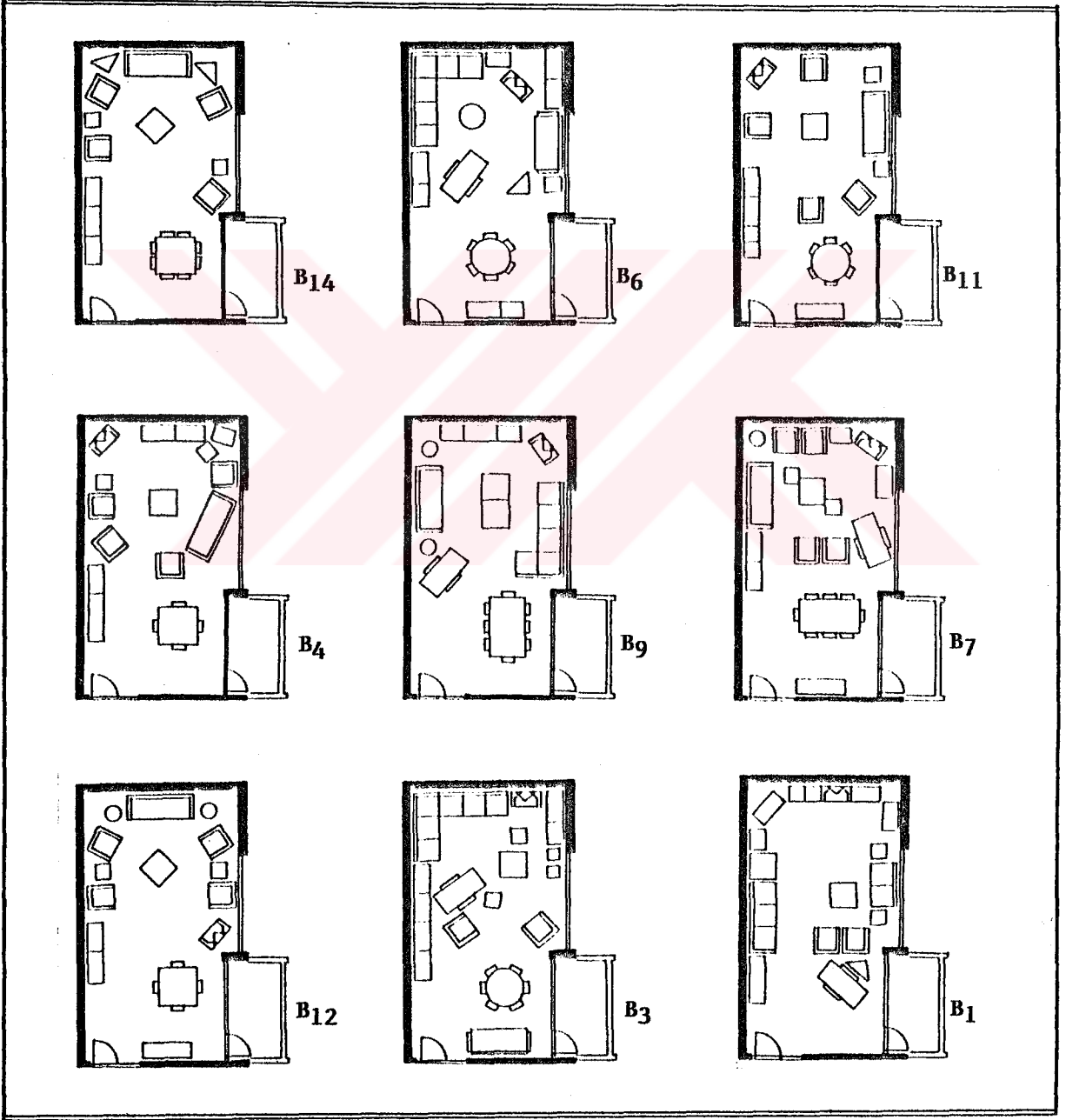
Şekil 36. "1. Denek grubu"na ait "Yarı geleneksel tip"te mekân örgütlenmeleri

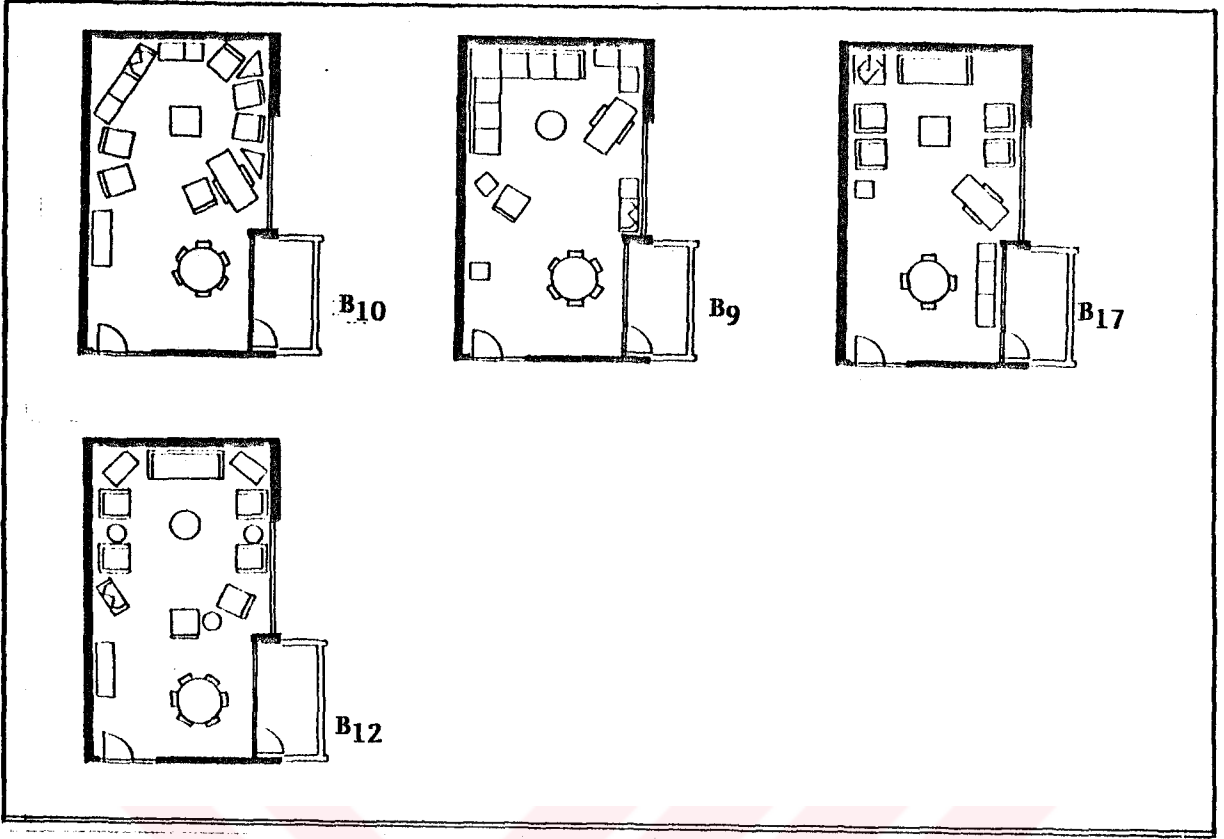
Şekil 37. "1. Denek grubu"na ait "Çağdaş tip "te mekân örgütlenmeleri

Şekil 38. "2. Denek grubu"na ait "Geleneksel tip" te mekân örgütlenmeleri

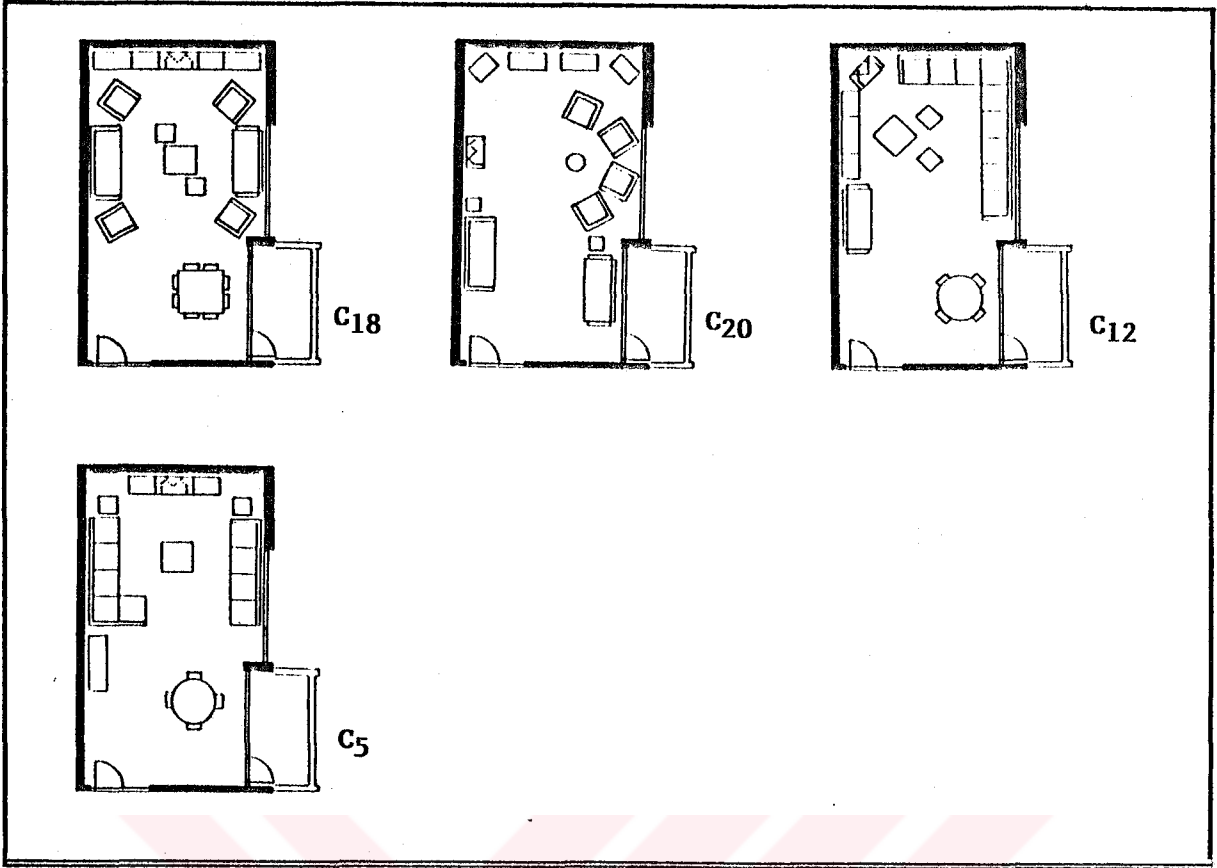
Şekil 39. "2. Denek grubu"na ait "Yarı geleneksel tip"te mekân örgütlenmeleri

Şekil 39. "2. Denek grubu"na ait "Yarı geleneksel tip"te mekân örgütlenmeleri

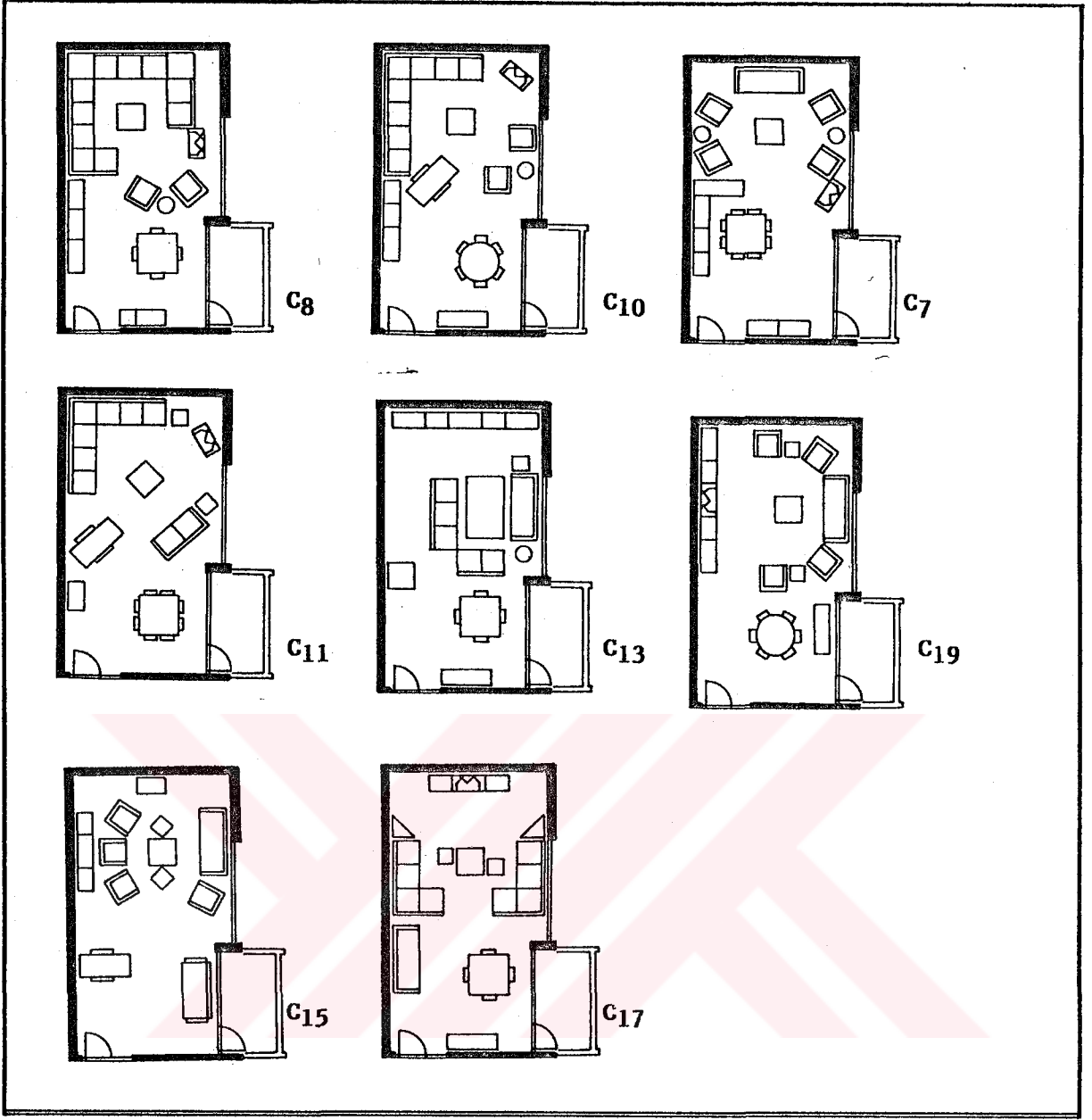
Şekil 40. "2. Denek grubu"na ait "Çağdaş tip"te mekân örgütlenmeleri

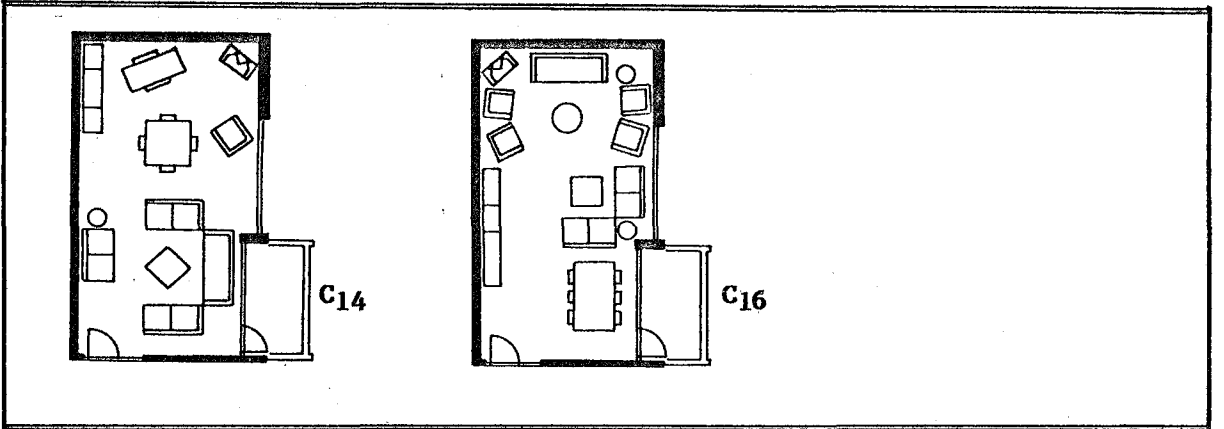
Şekil 41. "3. Denek grubu"na ait "Geleneksel tip" te mekân örgütlenmeleri

Şekil 42. "3. Denek grubu"na ait "Yarı geleneksel tip"te mekân örgütlenmeleri

Şekil 42. "3. Denek grubu"na ait "Yarı geleneksel tip"te mekân örgütlenmeleri

Şekil 43. "3. Denek grubu"na ait "Çağdaş tip"te mekân örgütlenmeleri

Yorumlar : Üç denek grubu tarafından oluşturulan mekânlar, irdelendiğinde, merkeze odaklı düzenin en yoğun olarak (% 70, % 70, % 65) kullanıldığı saptanmıştır. Bir mekânın düzenlenmesinde kullanıcıların genel eğiliminin (özellikle de oturma grupları düzenlenmesinde) orta sehpayı odak alarak onun etrafında halkalanmak (sıralanmak) olduğu görülmüştür. Bu da göçebe çadırdan günümüze gelen bir alışkanlık olarak yorumlanmaktadır. Batı tarzda örgütlenme düzeni olarak tanımladığımız atipik düzen ve serbest düzenlerin 3 denek grubu tarafından pek kullanılmadığı gözlenmiştir. 1. ve 2. denek grubunda çağdaş mekân örgütlenmelerin kullanılması, 3. denek grubuna oranla daha fazladır. 3. denek grubu daha alt bir sosyo-kültürel gruptur ve çağdaş örgütlenmenin bu grupta az görülmesi olağandır. Bu grup tarafından oluşturulan % 10 oranındaki çağdaş örgütlenme ise bilinçsizce yapılmış, mekânın nasıl kullanacağını bilmediği için ve de maketle düzenleme onlara oldukça yabancı geldiği için rastlantısal (donatıları serpiştirme) olarak düzenledikleri mekânların, sonuçta çağdaş örgütlenme tipi sınıflamasına girdiği düşünülmektedir. 3. grubun oluşturduğu alt mekânlar 1. ve 2. denek grupları tarafından oluşturulan çağdaş tiplerdeki alt mekânlar kadar tam anlamıyla uzmanlaşmış mekânlar değildir, (Şekil 37, 40, 43).

Oturma grubunun odaklanması açısından 3 grubun da özgün mekânlarına bakacak olursak, hepsinde de oturma grubunun bir ya da daha fazla bir öğeye odaklandığı görülmektedir. Oturma grubu düzenlenirken ya sehpayı, ya dolaba ya da TV ye odaklama bir mecburiyet gibi düşünülmekte ve bağımsız örgütlenememektedir. Bu da oturma eyleminden kaynaklanmakta olsa gerekir. Oturma eylemi yanında bir takım ek eylemleri de beraberinde getirebilmektedir. Oturarak kitap okuma, bir şeyler yeme-içme, TV seyretme ya da dinleme...v.b. gibi ek eylemler, ek donatıları da beraberinde getirmektedir. Orta sehpayı odaklanma oranı tüm denek gruplarında en fazla yoğunluktadır (% 85, % 95, % 95). TV günümüz yaşama mekânındaki önemini halâ korumaktadır. % 60 ile 70 oranında her 3 grupta da odak noktası konumundadır. TV yi odak noktası olarak kullanmayan deneklerin bir bölümü ayrı bir TV-oturma odası düşünmekte, bir bölümü ise yine yaşama

mekânına koymakta fakat odak noktası olarak görmemektedir (% 30-% 40 yoğunlukta). Dolap 1. grup için % 70 oranında odak noktası olarak görülmekte, 2. ve 3. gruplarda dolap-kitaplık bazen hiç kullanılmamakta, yemek masası ile birlikte bir yemek odası gibi örgütlenmekte, bazen de sadece bir TV altlığı (kabini) olarak dolap mekân içindeki yerini almaktadır.

Her grubun oluşturduğu ideal mekânlarında kapaklı dolap kullanımı % 100 dür. Demek ki tüm denek gruplarında depolama, kaldırma, saklama...v.b. amaçla kullanılan kapaklı dolap bir gereksinim olarak görülmektedir. Rafly dolap kullanımı ise (kitaplık, büfe-süs eşyası sergileme ...v.b.) üç grup genelinde % 70-75 oranındadır. Dolapların mekânsal düzen açısından kullanım yoğunluğu; 1. grupta % 85 oranında yatayda, % 25 oranında ise düşeydedir. Diğer gruplarda da yatay kullanım % 80-70 iken düşey kullanım % 30-45 oranındadır. Demek ki tüm denekler tarafından yatayda elemanter, tekrarlanabilen, modüler dolap kullanımı tercih edilmiştir. Yatay ve düşeyin birarada kullanımı % 45-55 oranındadır. Buradan, günümüzde modüler donatı kullanımı ideal gibi görülmektedir sonucuna varılabilmektedir, (8).

Deneklerin ideal mekânları mahremiyet kavramı üzerinden irdelendiğinde dış mekâna yönelik salon kullanımının çok düşük olduğu görülmektedir. Apartman tipi konut olması (yüksek katlı) ve yapı konumunu buna etken olarak gösterilebilir. 2. ve 3. grup denekler mekânlarını % 100 iç mekâna yönelik düzenlerken, 1. grup denekler tarafından bu oran % 80 dir ve % 25 oranda dışa açık mekân düzenlemesine gidilmiştir. Mekânın tümü dış mekâna yönelik düzenlenmemiş bir küçük oturma, ya da yemek yeme...v.b. alt grup etkinlikler de dış mekâna yönelme tercih edilmiştir (1. grup tarafından , %25 oranla).

Yemek yeme, oturma, konuşma...v.b. mahremiyeti tüm mekânlarda oldukça yüksek bir oranda sağlanmıştır. Yemek yeme ve oturma etkinlikleri mekân içinde alt gruplar halinde düzenlenmiştir. 2. grup denekler de ana oturma grubu haricinde başka oturma elemanlarına fazlaca yer verilmemiştir. Dolayısıyla da birbirleri ile mahremiyetleri azdır. 1. grup deneklerin büyük bir çoğunluğu çağdaş tipte örgütlenmeye yönelmişler ve uzmanlaşmış alt mekân kullanımına ağırlık vermişlerdir. Dolayısıyla

küçük oturma grupları oluşturulmuştur ve oturma grupları arasında görsel mahremiyet sağlanmıştır. 3. grup denekler de ise ana oturma grubu dışında çek-yat kullanımına rastlanmakta ve bunlar arasındaki görsel mahremiyet sağlanmaktadır. TV mahremiyeti en yoğun olarak % 85 oranla 2. denek grubu tarafından sağlanmıştır. Özel TV köşesi (TV nin rahat seyredilebileceği koltuk ya da kanepa) 1. grup tarafından daha fazla oranda oluşturulmuştur. 3. grupta da bu oran % 55'e düşmüştür.

Kişi grup etkinlikleri ve sınırlı alan açısından ideal mekânlar irdelendiğinde kitap okuma ve çalışma en yoğun olarak % 65 oranında 1. grupta, % 60 oranında ise 2. gruptadır. Özel bir okuma koltuğu (şezlong), kitaplık...v.b. donatılar mekânda okuma etkinliğinin göstergesi olarak kabul edilmiştir. 3. grupta ise bu oran % 20'ye düşmüştür. TV seyretme her grup tarafından yüksek oranda yapılan bir etkinlik olarak görülmektedir. Hemen hemen tüm mekân düzenlemesinde yemek masasına yer verilmiştir. Ana oturma grubunun dışında ayrı bir oturma grubu, fiskos köşesi, çek-yat, sallanan koltuk ya da şezlong kullanımı % 80 oranla en fazla 1. gruptadır. Yalnız çek-yat 1. grup denekler tarafından kullanılmamıştır. Diğer gruplarda ise % 75 ve 55 oranında ayrı bir oturma alanı oluşturulmuştur. Yani üç grup genelinde ikinci bir oturma alanı düzenleme yoluna gidilmiştir. Bunun nedeni de salon m² sinin oldukça büyük olması, tek koltuk takımının denekler tarafından yetersiz görülmesi ya da özel alt mekânlar oluşturmak isteğidir.

Yaşama mekânında okuma-yazma yani çalışma etkinliğine de yer verilmesi, ayrı bir çalışma köşesi oluşturma isteği 1. grup deneklerde % 10 oranındadır. Diğer gruplarda çalışma eylemi yaşama mekanında oluşturulmamıştır. Bu denekler ayrı bir çalışma odası düşünmüş olabilmekte ya da evlerinde okuma-yazma etkinliği yapmamaktadır.

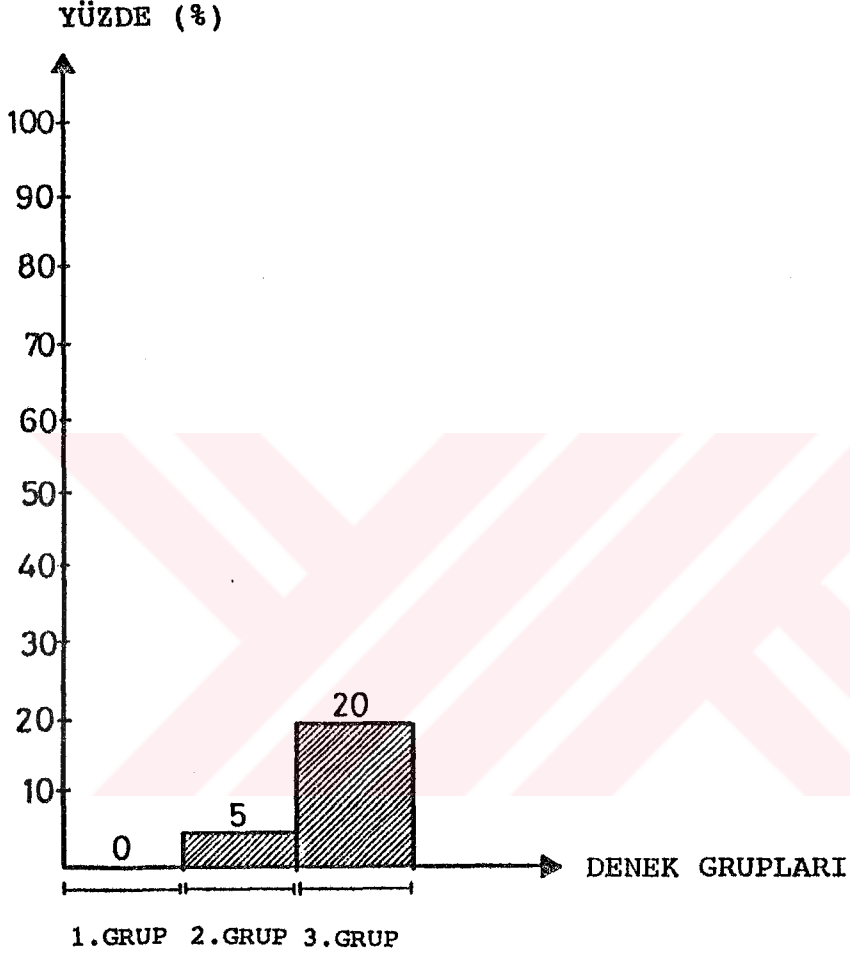
"Baş Köşe" 3 grup genelinde % 90-75-65 oranında kullanılarak, gelenekselden günümüze en yoğun biçimde yansıyan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel Türk evinde mekâna hakim olma, denetleme olgusu günümüz mekânında da geçerliliğini korumuş, 3 denek grubu tarafından yoğun bir biçimde kullanılmıştır.

Mekânsal örgütlenme tipleri, geleneksel, yarı geleneksel ve çağdaş tipte olmak üzere 3'e ayrılmıştır. 3 farklı grubunda hangi tipte ve ne yoğunlukta örgütlendiği grafikler üzerinde belirtilmiştir, (Tablo 23, 34, 25). Grafiklerde de görüldüğü üzere geleneksel tipte örgütlenme % 20 oranla en fazla 3. grupta oluşturulmuştur. Bu grup diğer gruplara göre daha fazla bir oranla geleneksel tipte örgütlenmeyi tercih etmektedir. Duvara bağımlılık, duvar etrafına dizilme, orta mekânın boş bırakılması geleneksel tipteki örgütlenmeyi tanımlayıcı kavramlar olarak kullanılmıştır. 1. grup deneklerde geleneksel örgütlenmenin hiç kullanılmadığı, çağdaş ve yarı-geleneksel örgütlenmenin tercih edildiği görülmüştür. 2. denek grubu tarafından çok az bir oranda geleneksel tip kullanılmıştır. Sonuçta 1. ve 2. denek gruplarının artık geleneksel örgütlenme biçiminden sıyrılıp diğer tiplere yöneldiğini söyleyebiliriz. Bu da denek grubundaki insanların sosyo-kültürel durumlarıyla, yaşam biçimleri ve mekânsal gereksinimleriyle doğrudan ilgilidir.

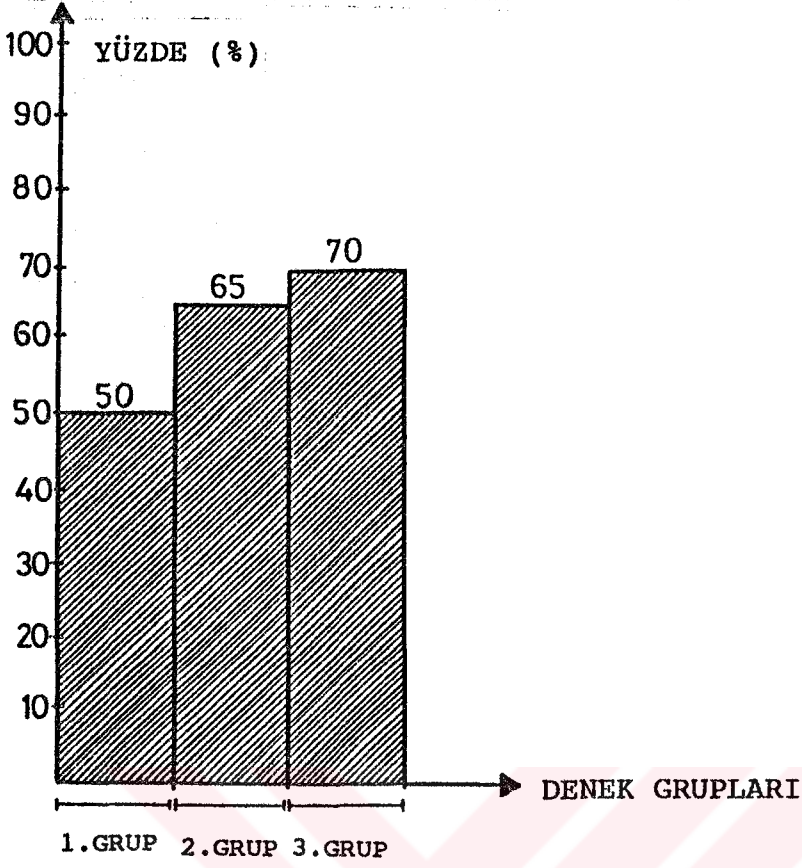
Yarı-geleneksel tipte örgütlenme tüm gruplar tarafından en çok tercih edilen bir örgütlenme biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Üç grubun da en yoğun olarak ideal gösterdiği mekân tipi olan yarı-geleneksel örgütlenmelerin ele alınan örneklem grubunda bizim toplum yapımıza daha uygun olarak görüldüğü yorumu yapılabilmektedir. Mekân içinde mekân oluşturma çabaları ve gruplaşmalar görülen bu tip örgütlenmeler, geleneksel ile çağdaş örgütlenme arasında bir geçiş tipidir.

Çağdaş tipte örgütlenme en fazla yoğunlukla (% 50) 1. grup tarafından tercih edilmiştir. 2. denek grubunda bu oran % 30 iken 3. denek grubunda ise % 10 dur. Bu da 3.denek grubunun bu örgütlenme düzenine gelmediğini gösterir. Aslında mekânların çağdaş örgütlenmesinde yaratıcı düşüncenin hakimiyeti oldukça fazladır. Bu yüzden de mimarların bu tip mekân düzenlemelerini tercih etmeleri aldıkları eğitime dayanarak oldukça doğal bir sonuç olarak görülmektedir. 3. denek grubunun daha alt bir sosyo-kültürel grup olması çağdaş örgütlenmesinde az görülmesine neden olmuştur. Bu grup tarafından oluşturulan % 10 oranındaki çağdaş örgütlenmenin ise bilinçsizce yapıldığı düşünülmüştür. 3. grubun mekân içinde oluşturduğu alt mekânlar, 1. ve 2. denek

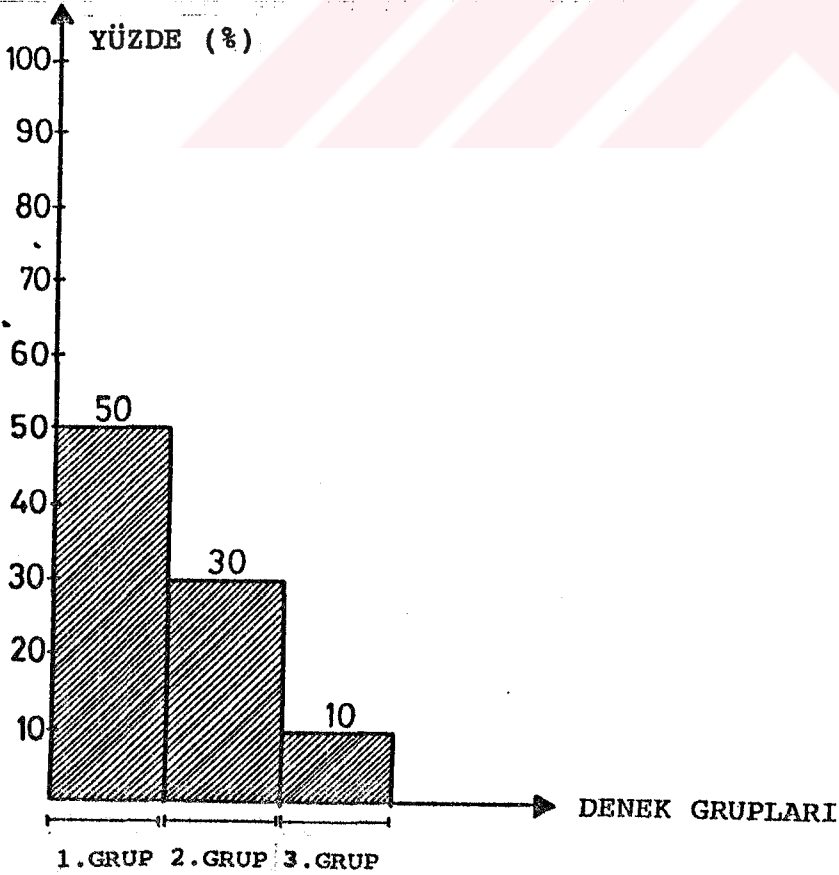
grupları tarafından oluşturulan çağdaş tiplerdeki alt mekânlar kadar tam anlamıyla uzmanlaşmış mekânlar değildir, (Şekil 46, 47, 48).

Şekil 46. 3. farklı grubunun oluşturduğu geleneksel tipte mekânsal örgütlenme oranları.

Şekil 47. 3. farklı grubunun oluşturduğu yarı geleneksel tipte mekânsal örgütlenme oranları.

Şekil 48. 3. farklı grubunun oluşturduğu çağdaş tipte mekânsal örgütlenme oranları.

4.3.2.2. Sonuçlar

Deneklerin maketler üzerinde oluşturdukları mekânların, model ile değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan veriler şöyle toparlanmıştır.

* Merkeze odaklı düzen, 3 grupta da yoğun olarak kullanılmıştır. Diğer mekânsal düzenler içinde çevresel düzen 1. grup tarafından, atipik düzeni ise 2. grup tarafından hiç kullanılmamıştır.

* Tüm gruplarda, mekânın odak noktası olarak en yoğun oranda sehpa kullanılmıştır. Çoğunlukla mekânlar, birden fazla ögeye odaklanmakta, TV ve dolap da odak noktası olarak görölmektedir.

* Kapaklı dolap kullanımı tüm gruplarda % 100 oranındadır. Raflı dolap kullanımı da üç grup genelinde oldukça yüksek orandadır. Dolaplarda, modüler kullanım tüm denekler tarafından tercih edilmektedir (düşeyde dolap kullanımı) ve çek-yat kullanımı 3. grupta en yoğun orandadır.

* Mekânlar büyük bir çoğunlukla konutun iç mekanına yönelmiş olarak örgütlenmiştir.

* Yemek ve oturma grupları arasında görsel mahremiyet büyük bir oranda tüm denekler tarafından sağlanmıştır, (formal ve informal ayrımı yapma eğilimi).

* Mekânlar içinde çoğunlukla, alt bir grup olarak 2. bir oturma alanı oluşturma eğilimi saptanmıştır.

* Televizyon seyretme mahremiyeti ve sınırlı alan oluşturma eğilimi tüm gruplarda yoğun olarak görölmüştür.

* "Baş köşe" kavramı üç grupta da geçerliliğini korumaktadır. Modüler olmayan dolap ve (düşeyde dolap kullanımı) çek-yat kullanımı 3. grupta en yoğun orandadır.

* Geleneksel tipte örgütlenmeyi diğer gruplara oranla en yoğun olarak kullanan 3. grup, çağdaş tipte örgütlenmeyi ise en düşük oranda kullanmıştır. Geleneksel tipte örgütlenme 1. denek grubu olan mimarlar tarafından hiç tercih edilmemiş, 2. denek grubunda ise çok düşük bir oranda tercih edilmiştir.

* Yarı-geleneksel tipte örgütlenme, tüm gruplar tarafından yoğun bir biçimde tercih edilen örgütlenme tipi olarak karşımıza çıkmaktadır.

* Çağdaş tipte örgütlenme, 1. denek grubu olan mimarlar tarafından en yoğun olarak kullanılmıştır.

4.4. Bölüm Sonuçları

Bu bölüm kapsamında mekân örgütlenmesinde etkili olabilecek temel bileşenler belirlenmiş, bu bileşenler doğrultusunda bir değerlendirme modeli oluşturulmuştur. Bu model pilot mekânlar üzerinde ve de denek gruplarının oluşturduğu özgün mekânlar üzerinde uygulanmıştır, mekânsal örgütlenme üzerine alınan sonuçlar kısaca özetlenmiştir.

* Günümüz yaşama mekânlarında geleneksel öğelerin (halı, kilim, örtü, sandık, gaz lambası, bakır kap-kacak...v.b.) kullanılmaya devam ettiği, bu öğelerin bazen kendi işlevleriyle çoğu zaman da dekoratif amaçlarla kullanıldığı saptanmıştır.

* Merkeze odaklı düzen pilot mekânlarda ve deneklere ait özgün mekânlarda yoğun olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla da sehpa mekânın odak noktası olarak kabul edilmiş, oturma grubu ve diğer öğeler sehpanın etrafında örgütlenmiştir. Bununla birlikte televizyon ve dolap da günümüz mekânın odak noktası olarak görülebilmektedir.

* Çoğunlukla konut iç mekânına yönelik, dış mekana kapalı bir örgütlenme biçimi benimsenmektedir.

* "Baş köşe" kavramı günümüzde de geçerliliğini korumaktadır.

* Geleneksel örgütlenmeden tam olarak kopamayan fakat geleneksel mekânlardaki duvara bağımlılığın bir adım ileri götürüldüğü, "Yarı Geleneksel Tip"te örgütlenme, günümüz mimarları ve diğer kullanıcılar tarafından yoğun olarak tercih edilmektedir. Mimarların "Çağdaş Tip" örgütlenmeyi yoğun olarak kullanmalarının nedeni, batı eğitiminin etkisinde olmalarıdır.

* Mekân içinde alt mekânlar oluşturma eğilimi tüm gruplarda saptanmıştır.

5. GENEL SONUÇLAR

Tezin öncelikle amacı, "Mekân Örgütlenmesi" kavramını iç mekânlarda ele alarak, mekân örgütlenmesinin çeşitli kavramlarla etkileşimini inceleyerek bir değerlendirme modeli oluşturmaktır. Bunun için tez kapsamında öncelikle mekân örgütlenmesi kavramı üzerinde durulmuş ve örgütlenmede etkili olan faktörler belirlenmiştir. Mekân örgütlenmesi konusunda çalışmalar irdelenerek, mekân örgütlenmesi ile ilgili ortaya koyulan kurallar ve modeller ele alınmıştır. Sonuçta da örgütlenmenin çok boyutlu bir kavram olduğu görülmüştür, (Tablo 26).

Bu tez kapsamında, mekânsal örgütlenmeyle ilgili ortaya çıkan sonuçlar aşağıdaki gibidir.

* Mekânsal örgütlenme kavramının, "Estetik, Sosyal Statü, Özgünlük, Duyumsal ve Fiziksel" parametrelerle arasındaki ilişki irdelendiğinde, "Sosyal statü"nün mekânın estetik değerini etkilemediği ve düşünülenin aksine örgütlenmenin "Estetik" yargılardan soyutlanabilir daha çok işlevsel ağırlıklı bir kavram olduğu yapılan çalışma sonucunda görülmüştür.

* Farklı sosyal statüdeki grupların pilot mekânlar üzerindeki mekânsal örgütlenme tercihlerinde belirgin bir farklılığın olmadığı, belirlenen 3 denek grubunun da (mimarlar, mimar olmayan üniversite mezunları ve üniversite mezunu olmayan denek gruplarının) iyi ve kötü örgütlenmiş mekânları seçebildikleri görülmüştür. Burada deneklere sunulan mekânlar arasındaki örgütlenme açısından farkın çok belirgin olduğu göz ardı edilmemelidir. Aynı denek grubunun özgün mekânlarını oluşturmaları istendiğinde mimarlar ile diğer gruplar arasındaki farklılığın ortaya çıkması eğitim faktörünün ne derece önemli bir etken olduğunu göstermiştir. Denekler plan ve fotoğraflar üzerinden iyi ve kötü mekânı rahatlıkla seçebilirken kendilerine ait örgütlenmelere bakıldığında aynı başarıyı gösteremediği görülmüştür. Mimarlar yoğun olarak çağdaş tipte ve yarı geleneksel tipte örgütlenmiş mekânlar oluştururken geleneksel tip örgütlenmeyi hiç tercih

etmemişlerdir. Buradan mimarlık eğitiminde batı standartlarının baz alındığı gelenekselden kopuk bir eğitimin sözkonusu olduğu sonuç olarak söylenebilmektedir.

* Sözkonusu denek grubunun kendilerine ait mekânsal örgütlenmeleri irdelendiğinde, "mimar"ların mekânı algılama ve değerlendirmeleri, kısaca mekânsal örgütlenme kavramına bakış açılarının, aldıkları eğitimden dolayı diğer meslek gruplarına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bununla birlikte, mekân örgütlenmesinde, bir çok etkili ögenin yanısıra (kullanıcıya ait özellikler, donatı renk, stil ve malzemesi...v.b.) mekânın kendi boyut ve biçiminin ve diğer mekânlarla arasındaki işlevsel ilişkinin büyük bir bağlayıcı olduğu görülmüştür. Sonuç olarak Türk mimarlarının, mekân örgütlenmesinde; kullanıcılarından, batılı bir mimar kadar sapma göstermediği (30), donatıların mekân içindeki yer seçimlerinde büyük benzerlikler olduğu ve bizimki gibi gelişmekte olan bir toplumda, mimarın geleneksel mekân anlayışından çok da kopmadığı belirlenmiştir.

* Mekânın örgütlenmesinde merkeze odaklı düzenin yoğun olarak tercih edildiği, yarı geleneksel tipte örgütlenmenin her grup için geçerli bir örgütlenme tipi olduğu çalışma sonucunda saptanmıştır.

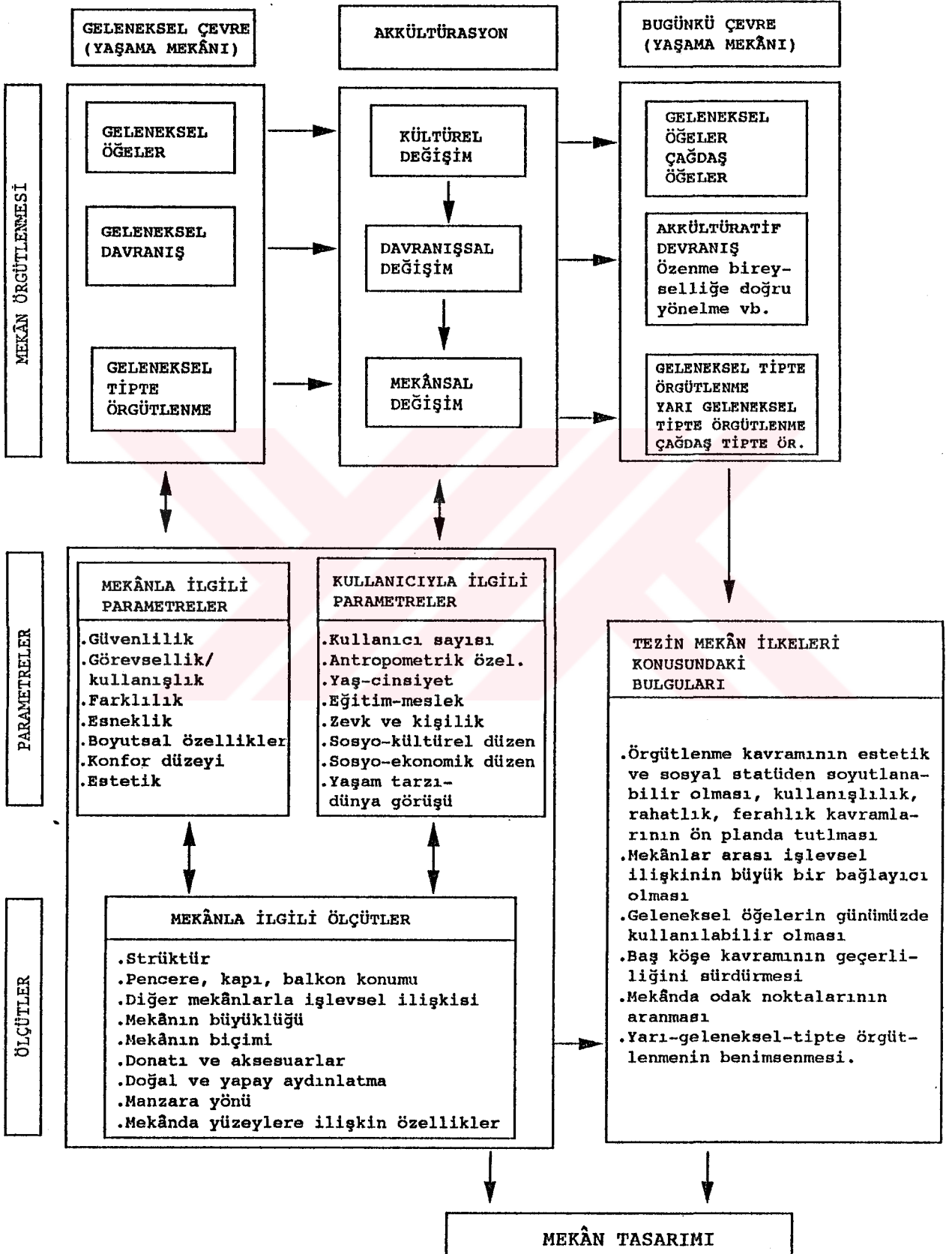
* Geliştirilen değerlendirme modelinin iç mekânlara uygulanması sonucunda, geleneksel öğelerin yer yer kullanımının devam ettiği, mahremiyet, sınırlı alan ve egemenlik sınırı gibi davranış mekanizmalarının günümüz mekânlarında uzmanlaşmış alt mekân kullanımında kendini gösterdiği, bir çok işlevi içinde barındıran yaşama mekânlarında bu kavramlar mekânı sınırlamada, görsel bir ayırım yapmada ortaya çıktığı görülmüştür.

Çalışma kapsamında öncelikle mekân örgütlenmesinde etkili olan parametre ve ölçütler ve de buna dayanarak örgütlenmedeki temel bileşenler belirlenmiştir. Sonuçta da bir değerlendirme modeli oluşturulmuş, iç mekânlara uygulanarak modelin genel geçerliliği doğrulanmıştır. Bu çalışmada ortaya çıkarılan tüm verilerin mekânın örgütlenmesinden sorumlu tasarımcı ve kullanıcılara kaynak oluşturacağı düşünülmüş, mekân örgütlenmesi kavramına daha bilinçlice bakılacağı umud edilmiştir.

Tez kapsamında oluşturulan mekân örgütlenmesiyle ilgili bulgular, tasarımda nasıl değerlendirilir? Biz mimarlar iyi bir mekânsal örgütlenmeyi estetik ile birlikte düşünmekteyiz, kullanıcılar ise örgütlenmede öncelikle iyi bir işlevsel çözüm ve kullanışlılığı aramaktadırlar. Özellikle ev hanımları diğer kullanıcılara oranla kullanışlılığı ön koşul olarak görmektedirler. Dolayısıyla mekân tasarımlarının estetik kaygılardan soyutlanabilir olması, estetiğe bir ön koşul gibi bakılmaması asıl olanın iyi bir mekân örgütlenmesinin oluşturulması olduğu unutulmamalıdır. Mahremiyet kavramının mekân örgütlenmelerinde gözönünde bulundurulması, gerçek fiziksel öğelerle ya da bu fiziksel öğeler varmış gibi gösterilerek mekân içinde kümelenmeler ve işlev ağırlıklı alt gruplar oluşturulması tasarım eğitimde vurgulanmalıdır.

İç mekânlarla ilgili olan bu çalışmada örneklem olarak konut iç mekânının alınması karşılaştırma kolaylığı sağlamıştır. Benzer çalışmalar yapılması ise ortaya konan modelin farklı işlevler barındıran iç mekânlarda yinelenmesi araştırma bulgularında daha kapsamlı ve güvenilir varsayımlar çıkarmak için gerekli görünmektedir.

Tablo 26. Mekân örgütlenmesi ve tezin mekân ilkeleri konusundaki bulguları

KAYNAKLAR

1. Çubuk, M., Beşeri Yerleşmelerde Mekan Organizasyonu ve Ülkesel Kalkınmayı Bir Mekân Organizasyonu İçinde Yaratmak. İ.D.G.S.A. Yayın No: 74, İstanbul, 1973.
2. Tekeli, İ., Mekan Organizasyonlarına Makro Yaklaşım; Türkiye Üzerine Bir Deneme, O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, Ankara, 1979.
3. Gür, Ş.Ö., "Konutta Yaşam Niteliğini Belirleyen Boyutlara Genel Bir Bakış", (9/a), DPT, DKB Nitelikli Konut Araştırması, K.T.Ü., (basılmakta) Trabzon, 1993.
4. Rapoport, A., "Cross-Cultural Aspects of Environmental Design", In Environment and Culture, Ed I. Altman, A.Rapoport and J.Wohlwill, Plenum Press, New York, 1981.
5. Aydınlı, S., Mekansal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1986.
6. Hacıhasanoğlu, O., Geleneksel Türk Konutunda Mekanın Kullanıcı Kültürüne Uygunluğunun Araştırılması, Y. Lisans Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1981.
7. Gür, Ş.Ö., Toplumsal İlişki ve Tasarım, K.Ü. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Yayın No: 27, Trabzon, 1985.
8. Özdemir, İ.M., Yaşama Mekânı Donatıları Üzerine Bir İnceleme, Y. Lisans Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1988.
9. Bayazıt, N., Bugün ve Yarın için Konut, İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1968.
10. İmamoğlu, V., "İç Uzamlar İçin Genel Bir Değerlendirme", Tasarım ve İnsan Bilimler, Derl: Zafer Ertürk, K.T.Ü., İnşaat-Mimarlık Fakültesi Yayınları, Trabzon, 1979.
11. Aytuğ, A., Mimaride Doku Kullanımının Psikolojik Etkileri Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Y.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1987.
12. Ateş, M., Toplu Konutlarda Esneklik Amaçlı Yaklaşımlar Üzerine Bir İnceleme, Y.Lisans Tezi, İ.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1988.
13. Altan, İ., Mimaride Işık-Gölge İlişkilerinin Psikolojik Etkileri Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Y.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1983.

14. Şensoy, H., "Mimari Mekan Bütünlüğü", İç Mekan Düzenleme Bilim Dalı Konferansları, M.S.Ü. Mimarlık Bölümü Yayın No: 4, İstanbul, 1984.
15. Yurtsever, H., Uygulamalı Estetik, Ankara, 1988.
16. Çağıtçıbaşı, Ç., İnsan ve İnsanlar, 6. Basım, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul, 1985.
17. Eriç, M., Ersoy, H.Y. ve Yener, N., Günümüz Konutunda Rasyonel Donatım, 50. Kelebek Yılı Araştırma Ödülü, İstanbul, 1986.
18. Lawrence, L.W., "Social, Spatial and Temporal Factors", Housing, Dwellings and Homes, Design Theory, Research and Practice, John Wiley and Sons, New York, 1987.
19. Bilgin, N., "Fiziksel Mekândan İnsanî ya da İnsanlı Mekâna", Mimarlık, 3(1990) 62-65.
20. Ünver, R., Yapıların İçinde Işık-Renk İlişkisi, Doktora Tezi, Y.Ü. Mimarlık Bölümü, İstanbul, 1984.
21. Ertürk, S., Mimari Mekânın Algılanması Üzerine Deneysel Bir Çalışma, Doktora Tezi, K.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1984.
22. Uğur, E., Çevre Analizi, Doçentlik tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1977.
23. Aksugür, E., Renk Çeşitlerinin, Spektral Özellikleri Ayrı İki Işık Kaynağı Altında, Mekânın Algılanan Büyüklüğüne Etkisi, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, Ankara, 1977.
24. Özdemir, İ.M., Ural, S.E. ve Gür, Ş.Ö., "Yapı Bileşen ve Öğelerinin Mekan Örgütlenmesine Etkileri", Uluslararası II. Yapı ve Yaşam Kongresi, Mayıs 1991, Bursa, Bildiriler Kitabı, 158-174.
25. Bilgin, N., Çeşitli Sosyo-Kültürel Gruplarda Eşya Sistemleri ve İnsan-Eşya İlişkileri, 50. Kelebek Yılı Araştırma Ödülü, İstanbul, 1986.
26. Moles, A.A., Theorie des Objets; Editions Universitaires, Paris, 1972.
27. İmamoğlu, V., "İç Mekân Tasarımı, Donatımı ve Ferahlık" İç Mekân Donatım Elemanları ve Tasarımı, H.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi, Aralık, 1937, Ankara, Bildiriler Kitabı, 33-42.
28. Hall, E.T., The Hidden Dimension, A Doubleday, Anchor Borks, New York, 1969.
29. Steele, F.I., Physical Settings and Organizational Development, Addison Wesley, Reading, Massachusetts, 1973.

30. Edwards, M., "Comparison of Some Expectations of a Sample of Housing Architects with Know Data", Psychology and the Built Environment Ed: David Canter, Terence Lee, Architectural Press, London, 1974.
31. Balkan, E., Mekân ve Donatı Düzenlemesinde Yeni Boyutlar, Doçentlik tezi, Y.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1985.
32. Canter, D., "An Emprical Study of the Focal Point in the Living Room", Psychology and the Built Environment, Ed: David Canter, Terence Lee, Architectural Press, London, 1974.
33. Armaturro, E., Costagliola, S. and Ragone, G., "Furnishing And Statüs Attributes, A Sociological Study of the Living Room", Environment and Behavior, 19,2 (1987), 228-249.
34. Wedin, C.S., Avant, L. and Wolins, L., "Communication of Residential Spaces by Architectural Graphics", Architectural Psychology Proceedings of the Lund Conference, Ed: Rikard Küller, Studentlitteratur ab., Lund, 1973.
35. Ataç, İ., "Mekân Kavramının Tipolojik Olarak İrdelenmesi", Tasarım, 5 (1990) 84-87.
36. Küller, R., "Beyond Semantic Measurement", Architectural Psychology, Proceedings of the Lund Conference, Sweden, 1973.
37. Kalıpsız, A., İstatistik Yöntemler, İ.Ü., Orman Fakültesi, İstanbul, 1981.
38. Giuliani, V., Bonnes, m., Amon, F., and Bernard, Y., "Home and the Theory of the Place", Environmental Perspectives, Ed: David Canter, Martin Krampen and David Stea 1 (1988), 39-53.
39. ERKMAN, U., Mimaride Etki ve Görsel İdrak İlişkileri, Doktora Tezi, İ.T.Ü., Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1973.
40. Kent, S., "Partitioning Space, Cross-Cultural Factors Influencing Domestic Spatial Segmentation", Environment and Behavior, 23, 4 (1991) 438-473.
41. Batu, F., Uygulamalı İstatistik Yöntemler, K.T.Ü. Orman Fakültesi, Ders Teksirleri Serisi: 25, Trabzon, 1989.
42. Lawrence, R.L., "What Makes A House A Home?" Environment and Behavior, 19, 2 (1987) 154-168.
43. Ünlü, A., Geleneksel Çevrelerde Tasarım Verilerinin Saptanması İçin Bir Model, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1986.

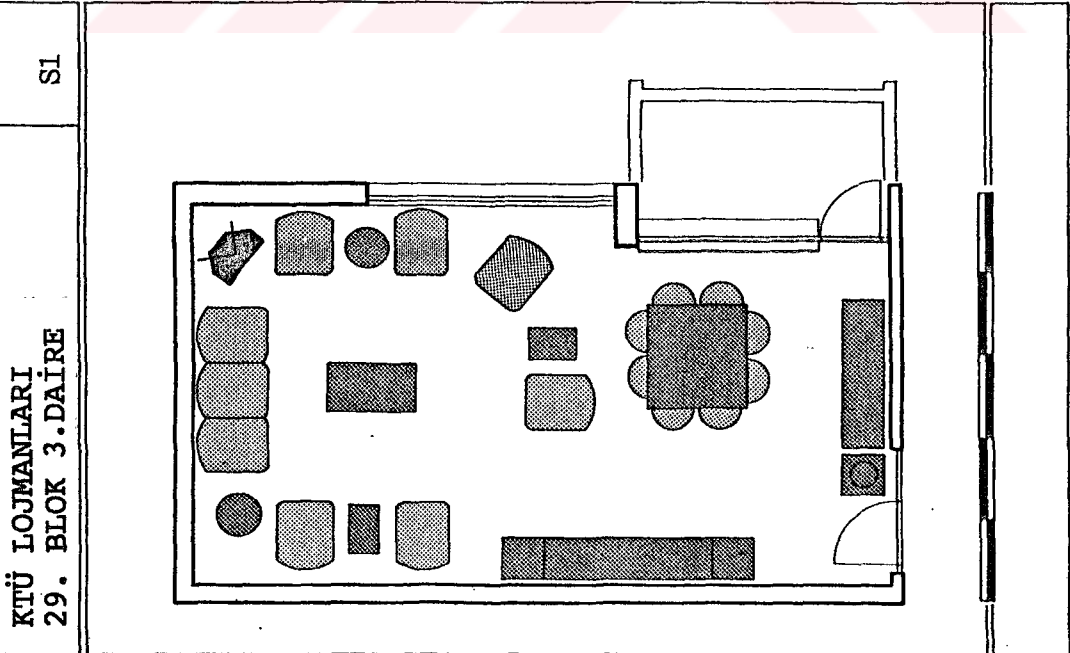
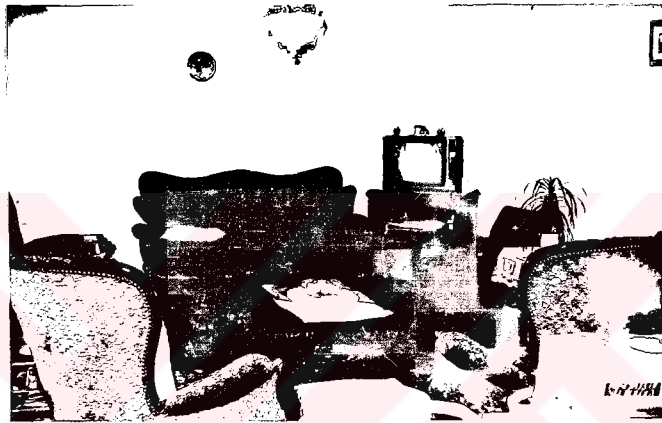
44. Başakman, M., "Geleneksel Konut Çevreleri'nin Yorumlanmasıyla Modern, Yaşayan Çevrelerinin Yaratılması", Yapı Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1977.
45. Güvenç, B., İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984.
46. Güvenç, B., Kültür Konusu ve Sorunlarımız, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1984.
47. Turgut, H. ve Ünügür, M., Gelenekten Geleceğe Evimiz Konulu Mimari Proje Yarışması Raporu, Kültür Bakanlığı, 1992, 148-201.
48. Altman, I. and Chamars, M.M., Culture and Environment, Cambridge University Press, Cambridge, 1980.
49. Turgut, H., Kültür-Davranış-Mekân Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1990.
50. Rapoport, A., Human Aspects of Urban Form, Pergamon Press, New York, 1977.
51. Rapoport, A., "Cross-Cultural Aspects of Environmental Design", Human Behavior and Environment: Environment and Culture, Ed. I.Altman, A.Rapopart, J.F., Wohlwill, Vol.4, Plenum Press, New York, 1990.
52. Lawrence, R.J., "A More Humane History of Homes: Research Method and Application", Home Environments: Human Behavior and Environment, Ed: I. Altman, C.M.Werner, Vol.8, Plenum Press, New York, 1985, 114-140.
53. Karaman, A., "Toplu Konut Alanlarının Tasarımında Sosyo-kültürel Veriler: Bazı İlke ve Ölçütlerin İrdelenmesi", Yapı, 118 (1991) 35-45.
54. Kaymak, G., Konut Biriminde Fonksiyonel Değişme ve Fiziksel Değişme İlkeleri, Y.Lisans Tezi, KTÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1984.
55. Küçükerman, Ö., Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi, 2. Basım, Apa Ofset, İstanbul, 1985.
56. Özdemir, İ.M., Kuloğlu, N. ve Ural, S.E., "Gelenekselden Günümüze Konut Giriş Mekânları", Uluslararası IV. Yapı ve Yaşam Kongresi, Mayıs 1993, Bursa, Bildiriler Kitabı 362-376.
57. Sommer, R., Personal Space, Prentice Hall, New Jersey, 1969.
58. Çakın, Ş., Mimari Tasarım, İnsan ve Çevre, İstanbul, 1990.
59. Eldem, S.H., Osmanlı Dönemi Türk Evi, I. Cilt, Taç Vakfı Yayını, İstanbul, 1984.

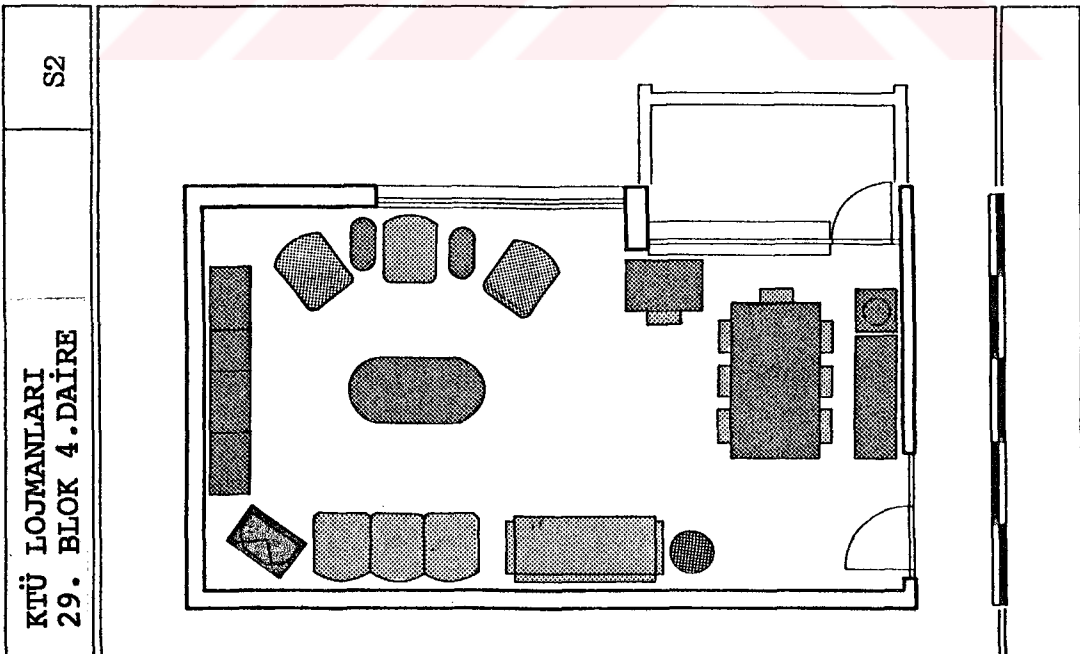
60. Gür, Ş.Ö., Konut Sorunu Ders Notları, K.T.Ü Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Fakülte Ders Notları: 36, Trabzon, 1993.
61. Aka, A., Konut Sorununun Çözümü İçin Önerilen Bir Model: Uygun Teknoloji Üretken Tip, Y.Lisans Tezi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1987.
62. Yıldızhan, İ., Konut Sorununa Çözüm Yolu Olarak Önerilen Düşük Metrekareli Konutlar Üzerine Bir İnceleme, Y.Lisans Tezi, KTÜ. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1988.
63. Özdemir, İ.M., "Doğu Karadeniz Konut Donatısının Dünü ve Bugünü", Uluslararası II. Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi, Haziran 1988, Samsun, Bildiriler Kitabı, 341-350.
64. Günar, R., Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1981.
65. Küçükerman, Ö., "Geleneksel Türk Evinde Çevre tasarımı ve Oda Kavramı"; Akademi Mimarlık ve Sanat, İ.D.G.S.A. Yayın No: 82, İstanbul, 10 (1981) 31-40.
66. ERUZUN, C., Gelenekten Geleceğe Evimiz Proje Yarışması Raporu, Kültür Bakanlığı, 1992, 108-127.
67. Gürer, L., Temel Tasarım, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1990.
68. Aksoy, E., Orta Mekân: Türk Sivil Mimarisinde Temel Kuruluş Prensipleri, Mimarlık ve Sanat, 7-8 (1963) 39-73.
69. Kortan, E., XX. Yüzyıl Mimarlığına Estetik Açından Bakış, Ankara, 1986.
70. Mutlu, A., "Geleneksel Türk Evinde Mekân", İç Mekân Düzenleme Bilim Dalı Konferansları, M.S.Ü. Mimarlık Fakültesi, Yayın No: 4, İstanbul, (1984), 37-41.
71. Hacıbalıoğlu, M., "İç Mekân Elemanlarının Türk Toplumundaki Tarihi Gelişimi, Karakteristikleri ve Günümüze Adaptasyonu Konusunda Bir İnceleme", H.Ü. Güzel Sanatlar Fakültesi, İç Mekân Donatım Elemanları ve Tasarımı, İç Mimari Çevre Tasarımı Ana Sanatı Dalı Sempozyumu, Aralık 1987, Ankara, Bildiriler Kitabı, 95-100.
72. Guiliani, M.V., "Naming the Rooms Implications of a Change in the Home Model", Environment and Behavior, 19, 2 (1987) 180-203.
73. Köroğlu, M., "Beritanlı Aşireti, Mekânsal Örgütlenme", Mimarlık, 7 (1982) 19-22.

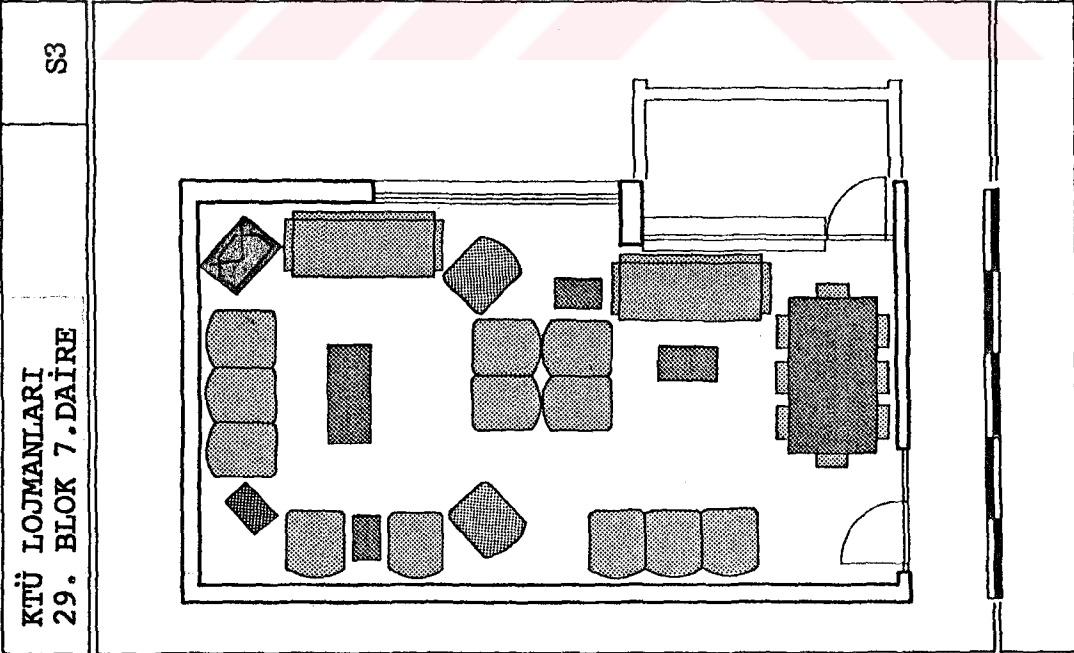
EKLER

- Ek Şekil 1: 12 Pilot Yaşama Mekânına Ait Plan ve Fotoğraflar
- Ek Şekil 2: Pilot Mekânların Anlamsal Farklılaşım Tekniği ile Değerlendirilmesinde Kullanılması Soru Formu
- Ek Tablo 1: Pilot Mekânların Anlamsal Farklılaşım Tekniği ile Değerlendirilmesi Sonucunda Ortaya Çıkan Veriler
- Ek Tablo 2: Pilot Mekânların 3 Denek Grubu Tarafından İyi ve Kötü Olarak Değerlendirilmesi
- Ek Tablo 2a: 1. Denek Grubunun Değerlendirmesi
- Ek Tablo 2b: 2. Denek Grubunun Değerlendirmesi
- Ek Tablo 2c: 3. Denek Grubunun Değerlendirmesi
- Ek Şekil 3: 3. Denek Grubunun Maket Üzerinde Oluşturduğu Özgün Mekânlar
- Ek Tablo 3: Pilot Mekânların Değerlendirme Modeli ile Analizi
- Ek Tablo 4: Denek Gruplarının Oluşturduğu Özgün Mekânların Değerlendirme Modeli ile Analizi
- Ek Tablo 4a:1. Denek Grubuna Ait Mekânların Analizi
- Ek Tablo 4b:2. Denek Grubuna Ait Mekânların Analizi
- Ek Tablo 4c:3. Denek Grubuna Ait Mekânların Analizi

Ek Şekil 1: 12 Pilot Yaşama Mekânına Ait Plan ve Fotoğraflar

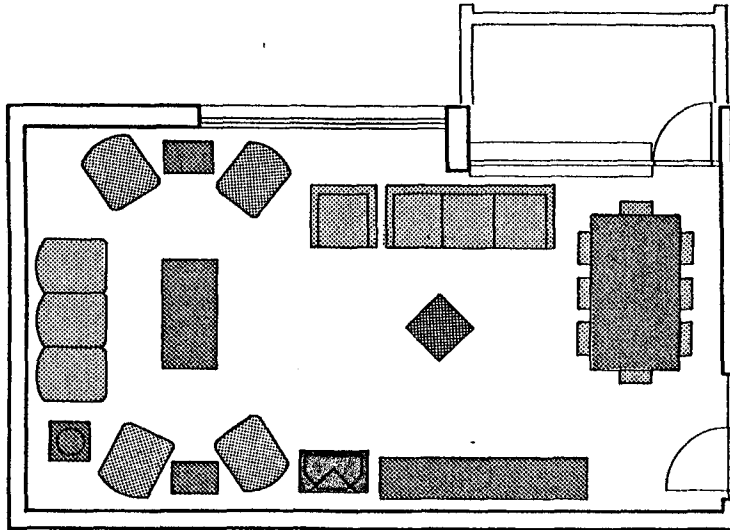

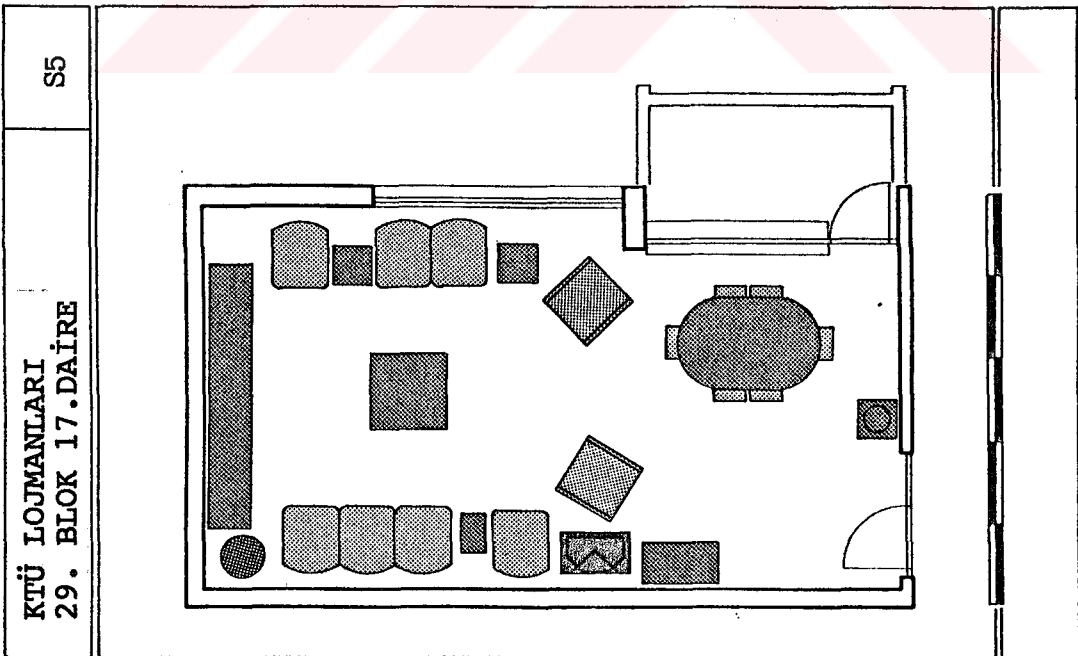
KTÜ LOJMANLARI
29. BLOK 7. DAİRE

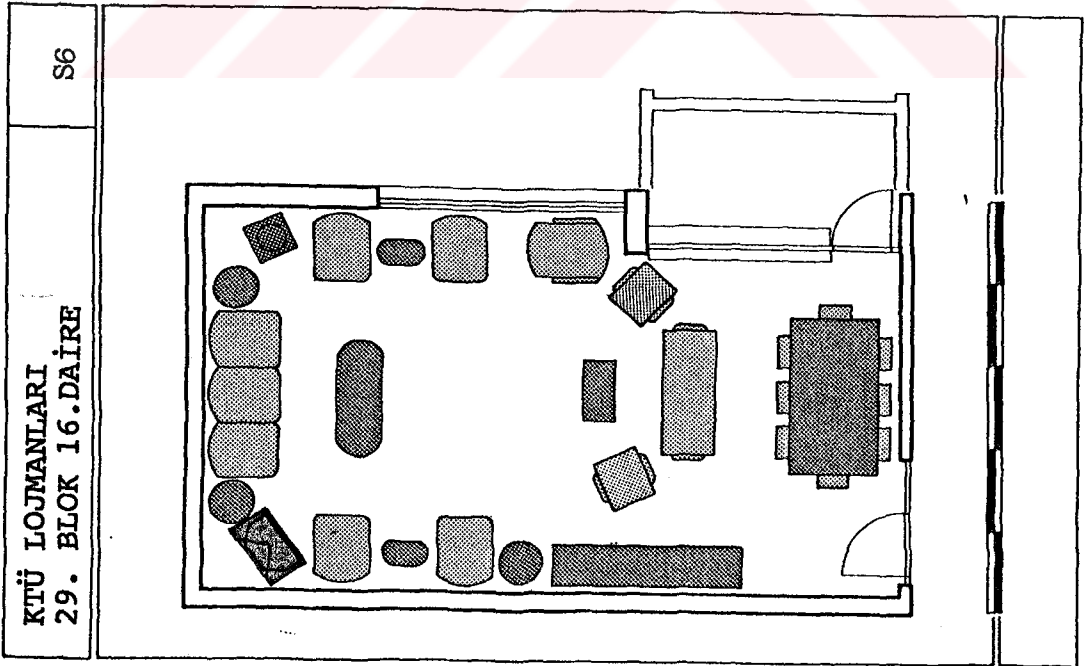

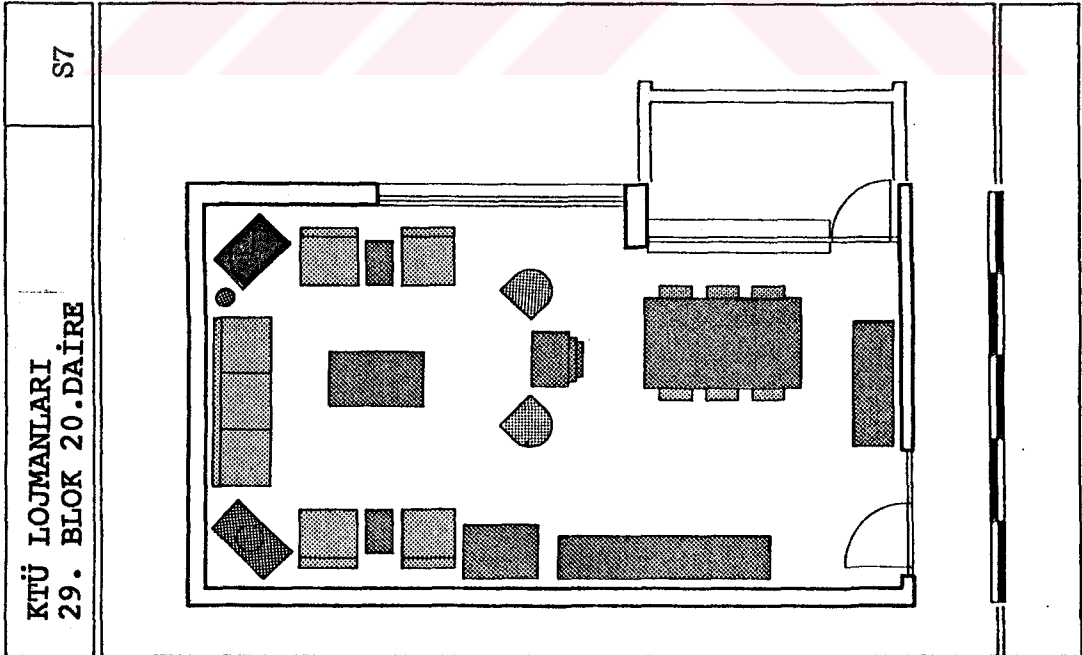
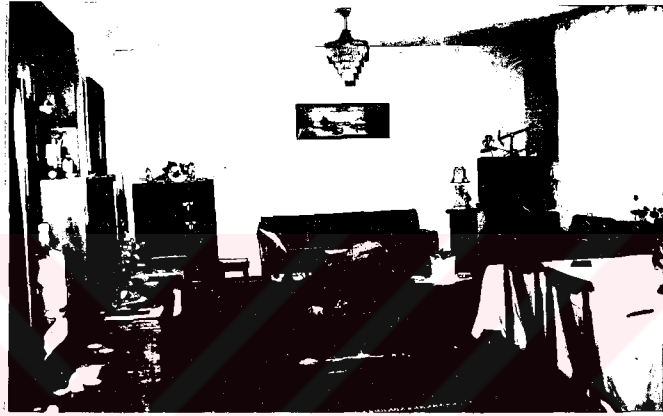
S4

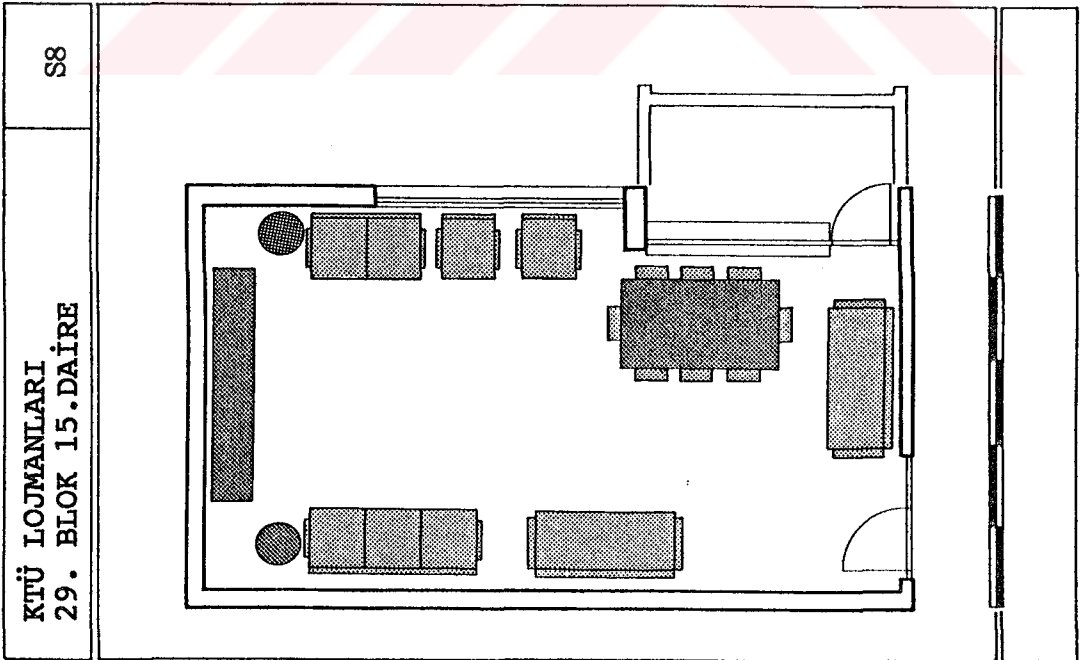
KTÜ LOJMANLARI
29. BLOK 13.DAİRE

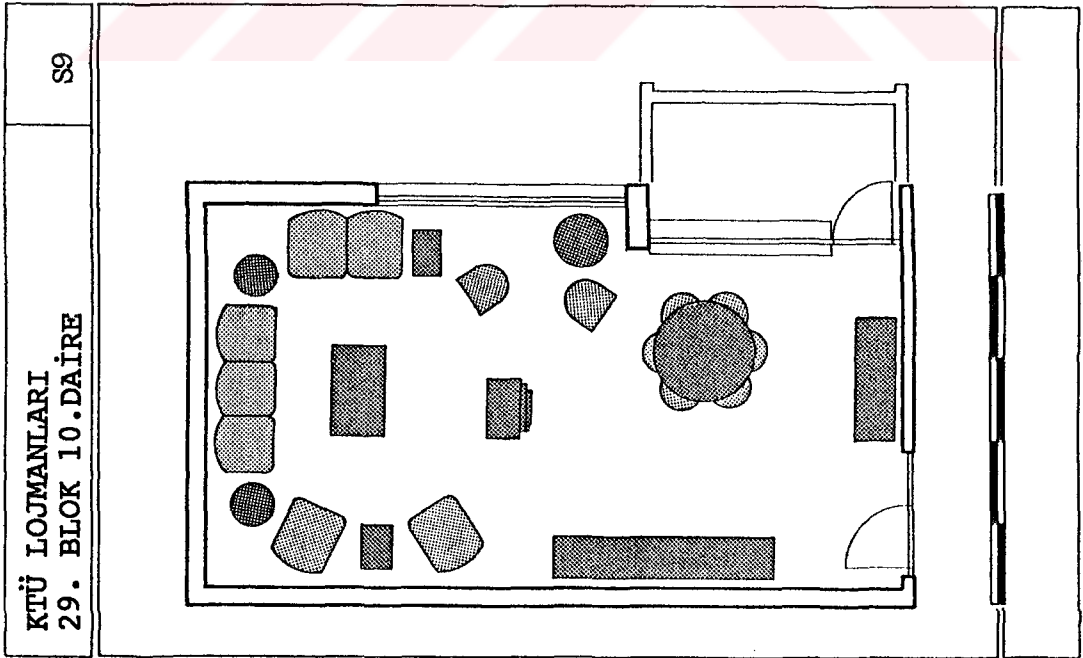

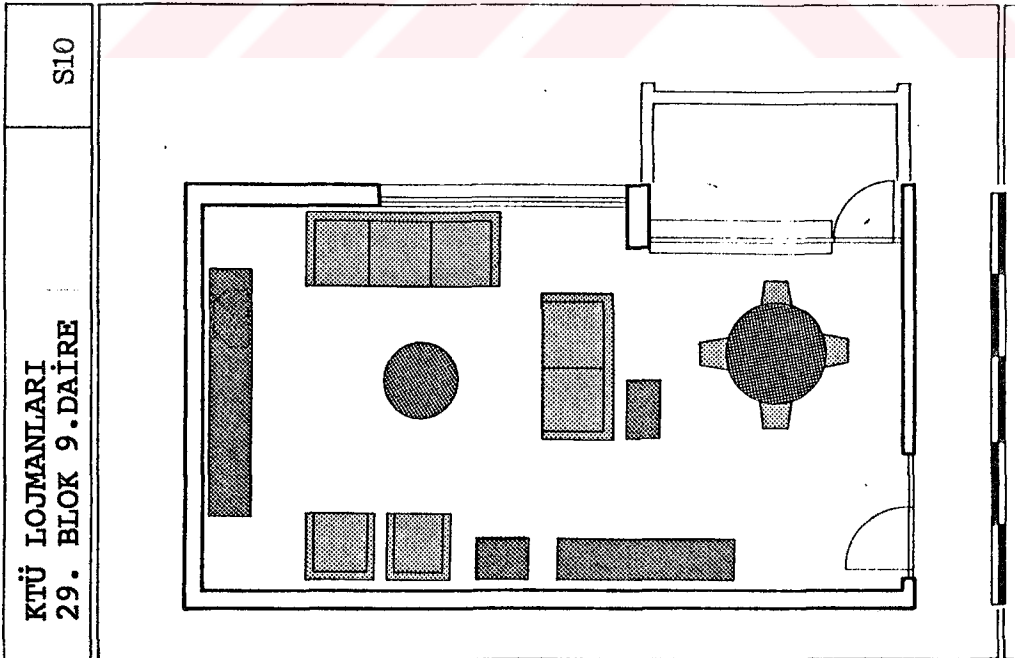

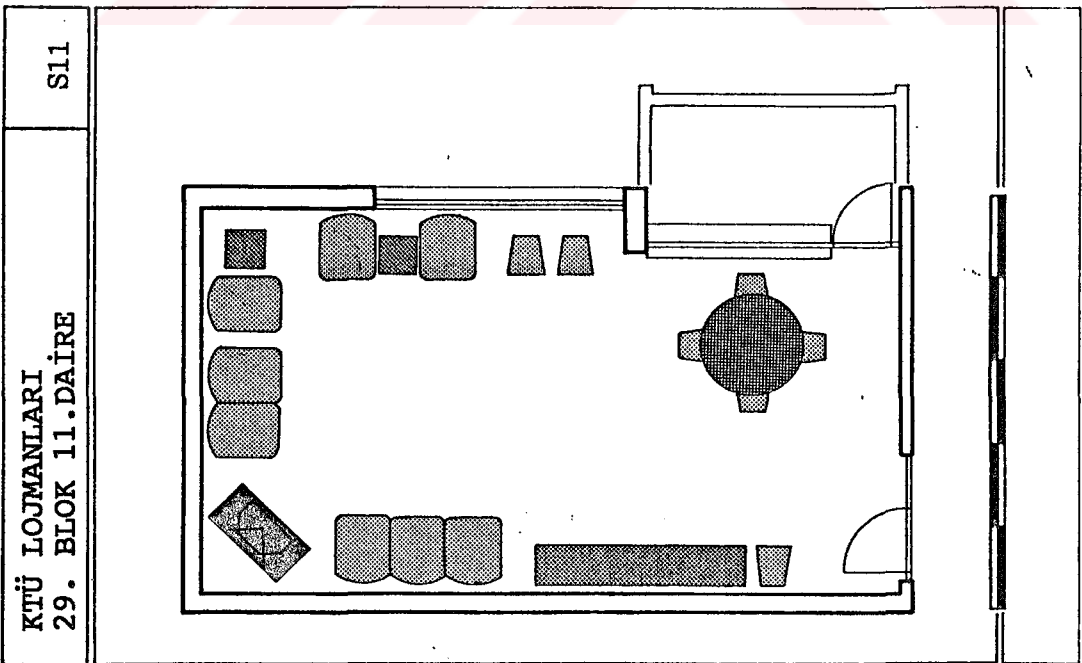
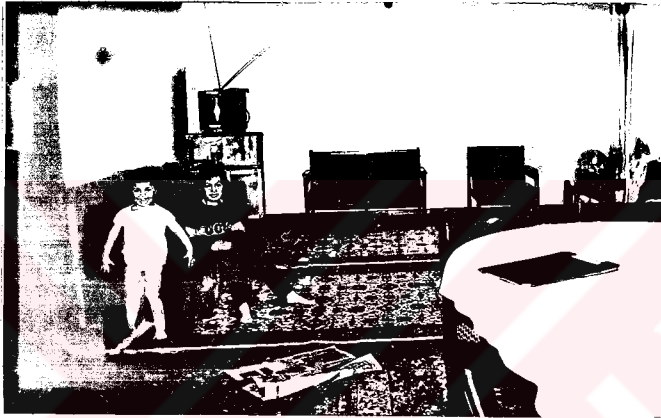

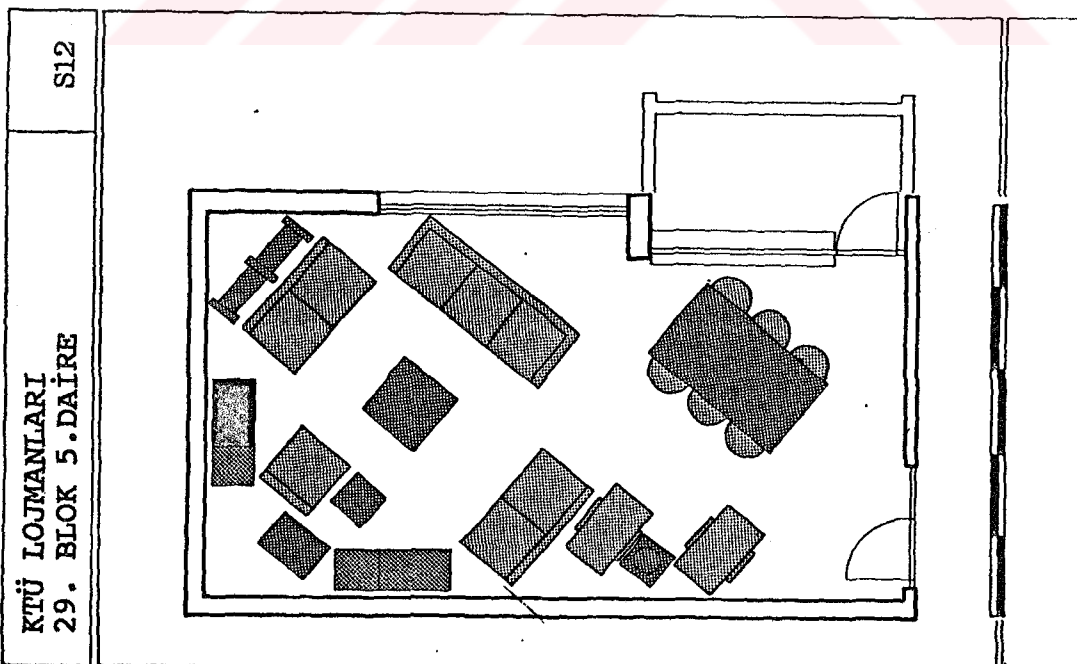

Ek Şekil 2: Pilot Mekânların Anlamsal Farklılaşım Tekniği ile
Değerlendirilmesinde Kullanılması Soru Formu

Ek Tablo 1: Pilot Mekânların Anlamsal Farklılaşım Tekniği ile Değerlendirilmesi Sonucunda Ortaya Çıkan Veriler

MEKANLAR		S ₁	S ₂	S ₃	S ₄	S ₅	S ₆	S ₇	S ₈	S ₉	S ₁₀	S ₁₁	S ₁₂
SIFAT ÇİFTLERİ													
X ₁ Güzel/Çirkin		3,25	2,18	3,06	3,625	4,68	4,652	3,375	2,25	4,31	5,46	2,125	6,625
X ₂ Sevimli/Sevimsiz		3	2	2,81	3,5	4,75	3,937	3,56	2,25	4,43	4,33	2,25	6,625
X ₃ Etkileyici/Sıradan		3,06	2,32	2,81	3,5	4,5	4,93	4,31	2,5	4,62	4,86	2,12	6,37
X ₄ Uyarıcı/Uyarıcı Değil		4,12	2,62	2,86	3,5	5,12	4,75	4,81	3,4	5,25	4,62	1,875	6,37
X ₅ Pahallı/Ucuz		4,18	4,75	3,18	5,37	4,93	5,75	5,18	3,56	5,33	5	2,56	5,53
X ₆ Bakımlı/Bakımsız		4,93	4,68	4,43	5,56	5,25	6,06	5,18	4,66	5,53	5,26	2,87	6,31
X ₇ Abartılı/Sade		4,62	5,06	3,62	4,87	4,81	5,18	5,81	3,375	5,43	3,93	2,125	3,81
X ₈ Gösterişli/Gösterişsiz		4,125	4,25	3	5	4,62	5,625	5,43	2,81	5,25	3,86	1,81	5,18
X ₉ Ferah/Sıkışık		2,5	4,5	2,81	4,68	4,06	5	3	5,75	4,25	4,86	5,73	5,43
X ₁₀ Düzenli/Düzensiz		3,43	5,93	4,62	5,81	4,12	5,62	3,93	5,93	4,56	4,46	5,18	6,00
X ₁₁ Kurallı/Kurallsız		4,75	5,68	5,12	5,87	3,93	5,12	4,18	5,62	3,87	4,13	4,93	4,56
X ₁₂ Rahat/Rahatsız		3,56	3,93	3,62	4,25	4,37	4,18	4,12	3,81	4,12	4,73	4,06	6,12
X ₁₃ Geniş/Dar		2,37	5,18	3,25	5,06	3,93	5,18	3,60	5,68	4,62	4,73	4,06	6,12
X ₁₄ Rasyonel/Rasyonel Değil		4,43	5,75	5,25	5,81	3,12	4,25	4,31	5,81	3,18	3,66	5,43	2,31
X ₁₅ Ender/Sık Rastlanan		2,25	2,62	2	2,69	3,69	3,37	3,56	2,93	4,37	4,26	3,18	6,31
X ₁₆ Şaşırtıcı/Şaşırtıcı Olmayan		2,75	2,81	1,93	2,43	3,56	3,56	3,68	3,06	5	4,4	2,5	6,06
X ₁₇ Özel olan/Özel Olmayan		3,75	2,5	2,33	2,62	4,062	3,43	3,56	3	4,93	4,4	3,43	6,56
X ₁₈ Neşeli/Kederli		3,75	2,26	3,6	3,31	4,5	3,2	3,68	2,68	5	5,06	3,37	6,5
X ₁₉ Heyecanlı/Sıkıntılı		3,5	2,37	2,87	3,31	4,18	4	3,53	2,56	4,73	4,86	2,68	6,12
X ₂₀ Özgür/Kısıtlı		2,81	2,87	3,93	3,06	4,25	3,81	3,62	3	5	4,53	4,25	6
X ₂₁ Huzur Verici/Tedirgin Edici		3,31	2,68	3,5	3,375	4,5	4,18	3,31	2,68	4,25	4,261	3,25	5,93
X ₂₂ Sıcak/Soğuk		4	2,75	3,43	3,68	4,37	3,62	3,68	3,12	4,81	4,73	2,37	5,87
X ₂₃ Basit/Karmaşık		2,68	4,81	4,31	5	3,18	4,05	2,87	5,45	2,93	3,86	6,18	4,2
X ₂₄ Sabit/Değişibilen													
X ₂₅ Duragan/Dinamik		4,34	3,75	5,25	5,81	3,12	4,25	4,31	5,81	3,18	3,66	5,43	2,31
X ₂₆ Dengeli/dengesiz		4,37	4,4	4	4,5	4,25	5	4,18	4,93	4,5	4,06	3,46	5,81
X ₂₇ Simetrik/Simetrik Değil													
X ₂₈ Aydınlık/Karanlık		3,5	3,125	3,06	4,06	3,5	5,31	3,56	3,81	4,31	4,26	4,87	6
X ₂₉ Renkli/Tekdüz		4,25	3,125	3,125	3,68	4,93	4,18	4,25	4,87	5,87	4,53	2,81	6,5
X ₃₀ Sert/Yumuşak		3,75	4,13	3,43	3,125	3,93	3,87	5	3,87	3,93	3,66	4,06	2,87

**Ek Tablo 2: Pilot Mekânların 3 Denek Grubu Tarafından İyi ve
Kötü Olarak Değerlendirilmesi**

Ek Tablo 2a: 1. Denek Grubunun Değerlendirmesi

MEKÂN DENEKLER	i y i												K Ö T Ü												
	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	
A1	●											●													
A2	●											●													
A3						●	●					●													
A4	●											●													
A5			●						●																●
A6									●																●
A7			●																						●
A8							●																		
A9	●																								
A10																									
A11																									
A12	●		●																						
A13																									
A14	●		●																						
A15	●																								
A16																									
A17																									
A18																									
A19			●																						
A20																									
TOPLAM	7		5	1	2	4	4	1	4	4	14	17	1	5	5	4	3	2	1	1	4	2	10	1	

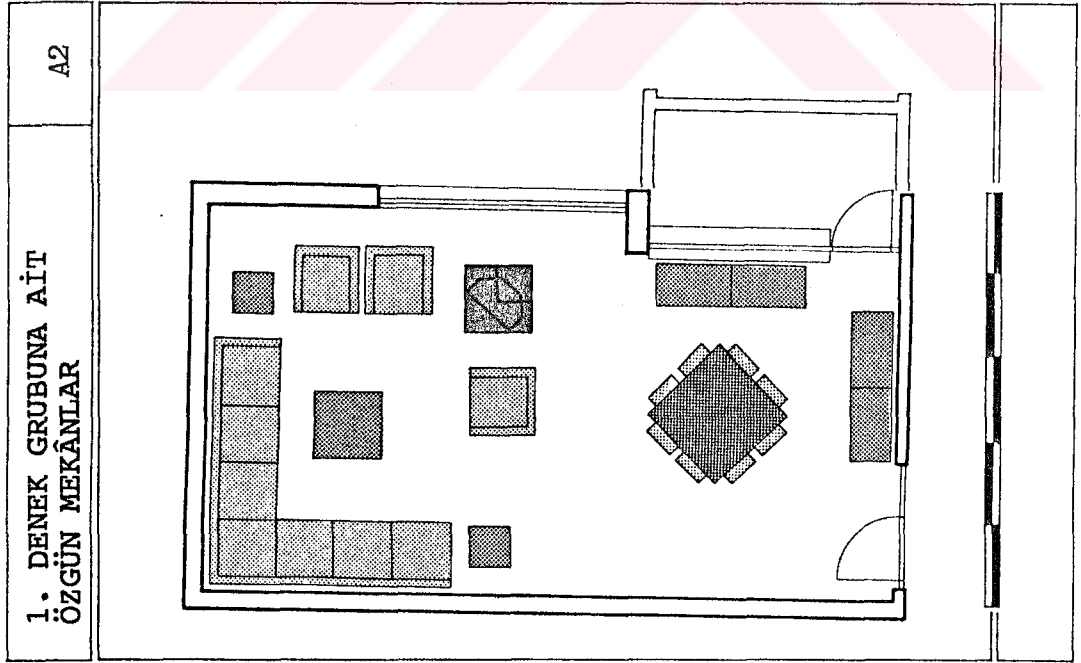
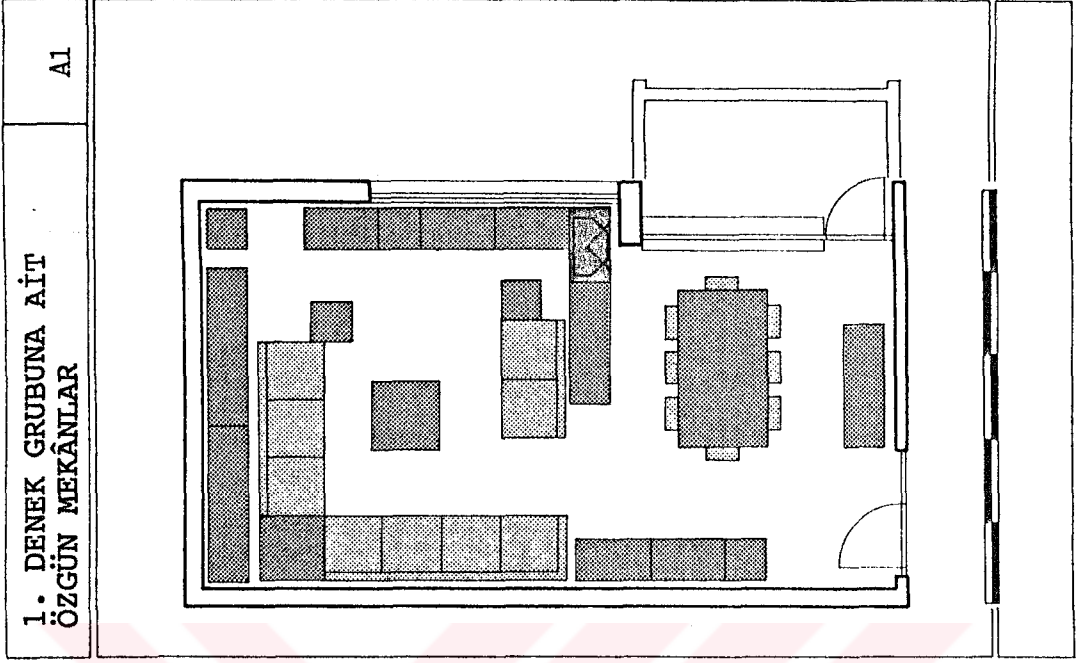
Ek Tablo 2b: 2. Denek Grubunun Değerlendirmesi

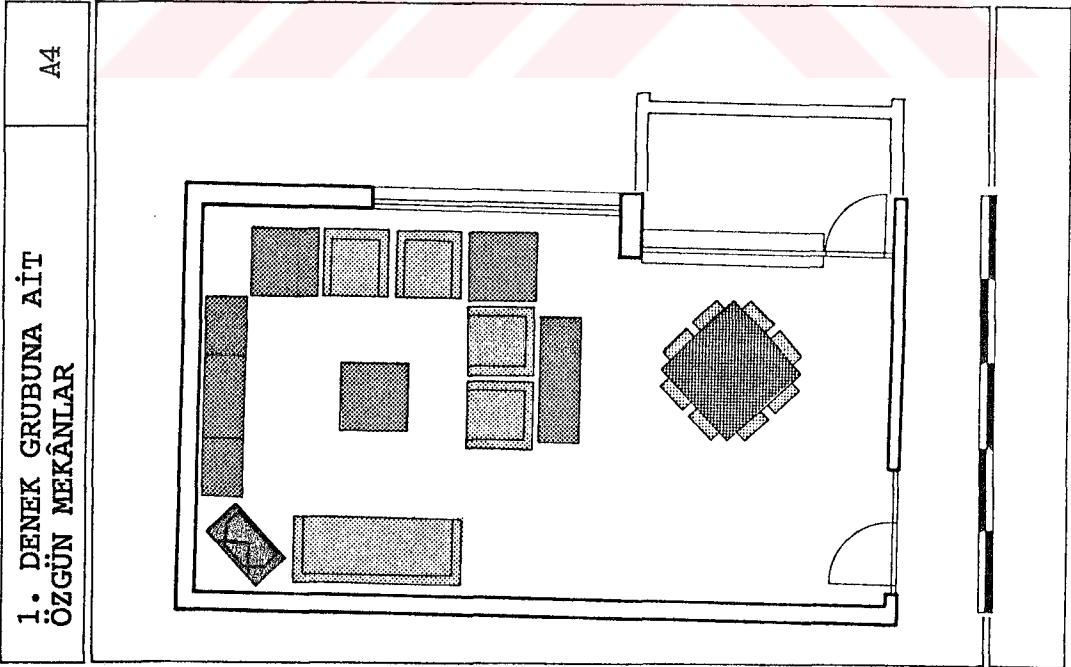
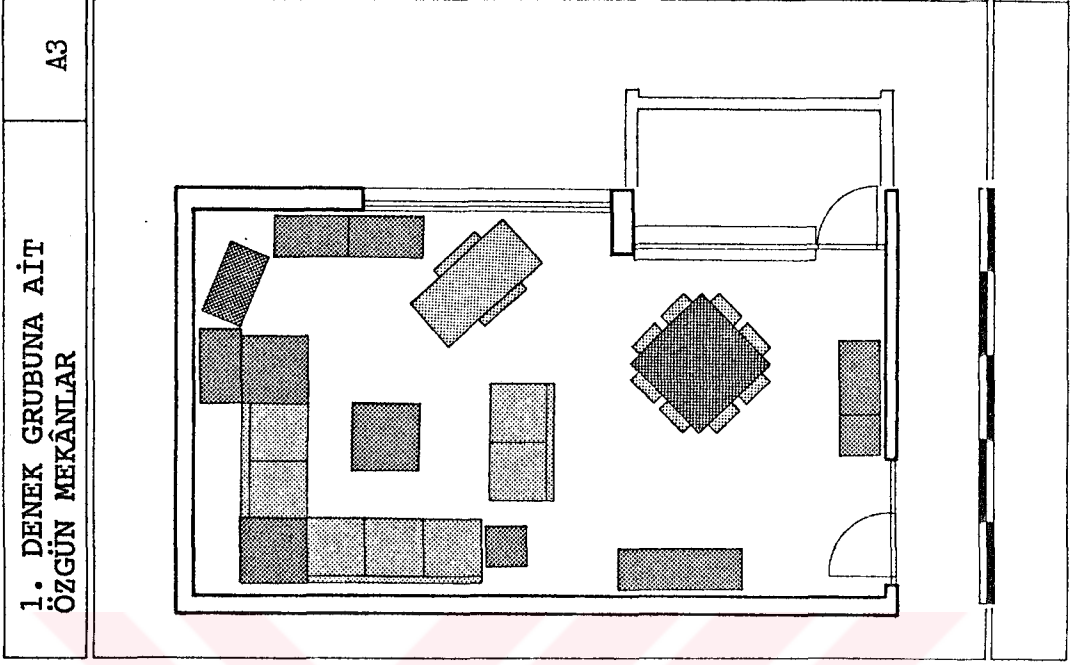
MEKÂN DENEKLER	İ Y İ												K Ö T Ü											
	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	S9	S10	S11	S12
B1								●		●	●		●					●						
B2		●								●	●									●				
B3		●			●							●					●			●			●	
B4									●			●							●		●			
B5					●					●		●							●		●		●	
B6								●				●												●
B7							●					●												
B8			●	●								●							●				●	
B9							●				●									●				●
B10								●				●										●		
B11						●						●								●			●	
B12						●						●					●							●
B13	●											●								●				
B14	●											●								●			●	
B15												●								●				
B16			●									●							●		●		●	
B17												●												
B18												●								●			●	
B19						●														●				
B20			●									●								●			●	
TOPLAM	2	2	4	1	3	3	2	3	11	7	4	11	1	6	10	3	1	5	3	13	2	7	4	

Ek Tablo 2c: 3. Denek Grubunun Değerlendirmesi

MEKÂN DENEKLER	i y i												K Ö T Ü													
	S ₁	S ₂	S ₃	S ₄	S ₅	S ₆	S ₇	S ₈	S ₉	S ₁₀	S ₁₁	S ₁₂	S ₁	S ₂	S ₃	S ₄	S ₅	S ₆	S ₇	S ₈	S ₉	S ₁₀	S ₁₁	S ₁₂		
C ₁	●				●					●									●							●
C ₂					●					●		●														
C ₃			●						●			●									●					
C ₄	●				●				●								●									●
C ₅	●					●											●									●
C ₆	●				●							●					●				●					●
C ₇	●					●						●					●									●
C ₈						●							●									●				●
C ₉				●		●							●													●
C ₁₀	●								●																	●
C ₁₁						●						●									●					
C ₁₂				●		●						●										●			●	
C ₁₃													●										●			
C ₁₄		●											●									●			●	
C ₁₅			●		●																●			●		
C ₁₆					●																	●			●	
C ₁₇		●			●																	●			●	
C ₁₈			●		●																			●	●	
C ₁₉						●								●								●				●
C ₂₀			●																				●			●
TOPLAM	6	2	5	3	8	8	1	3	5	7	5	6	2	8	7	5	1	1	2	3	9	1	2	7	10	

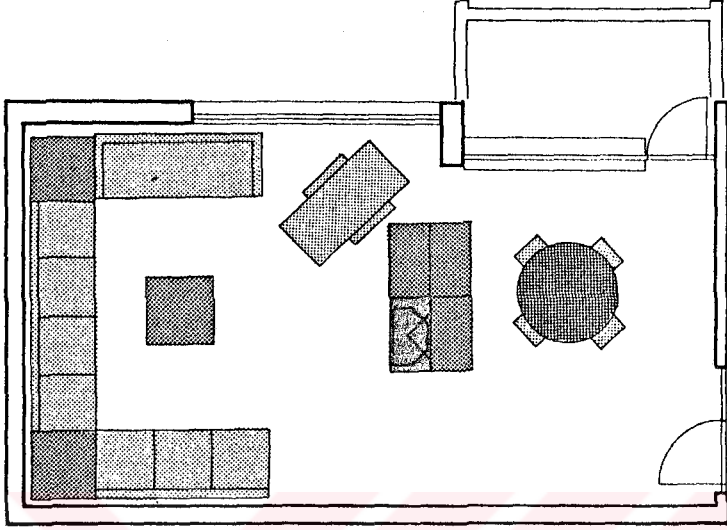
Ek Şekil 3: 3. Denek Grubunun Maket Üzerinde Oluşturduğu
Özgün Mekânlar

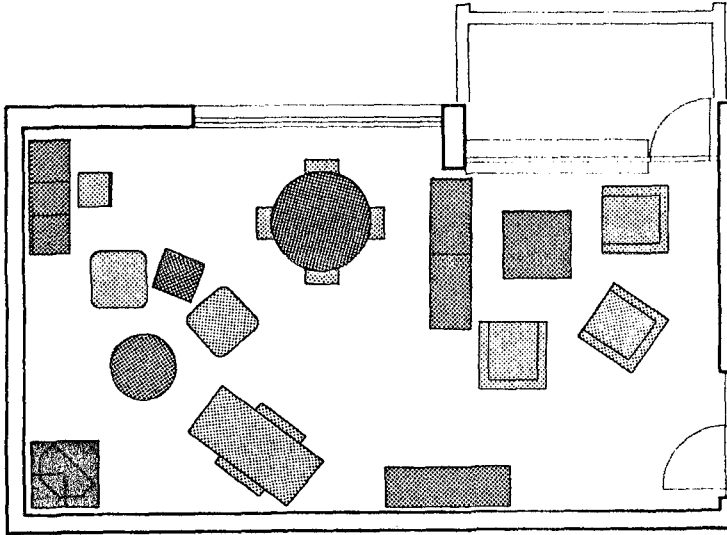
1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

A5

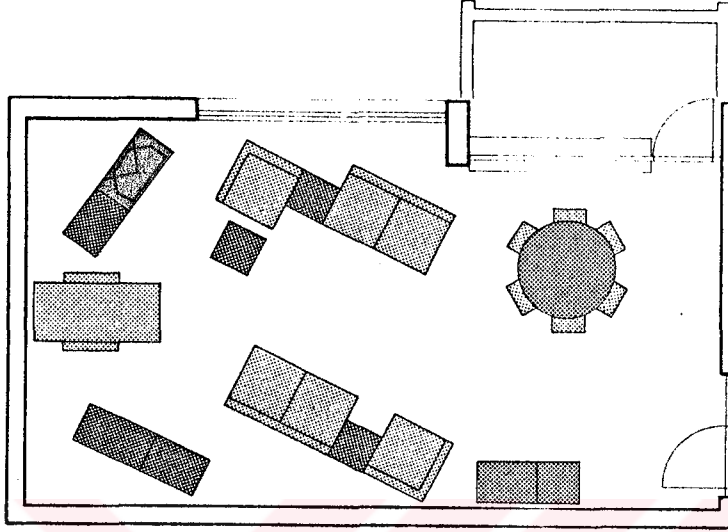
1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

A6

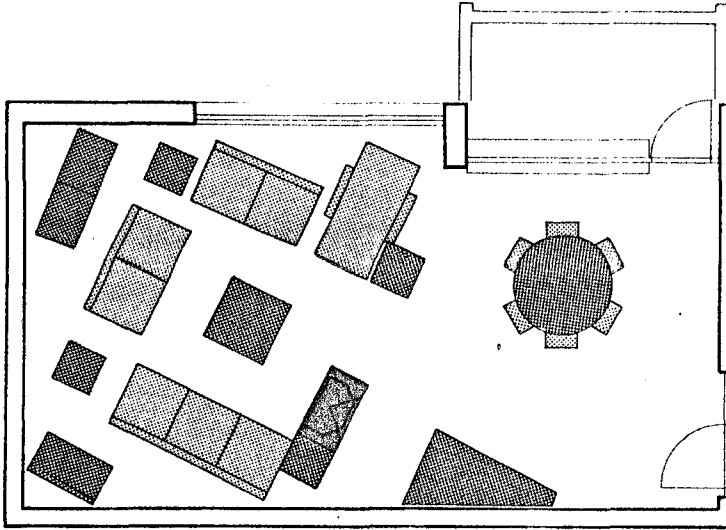
1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

A7

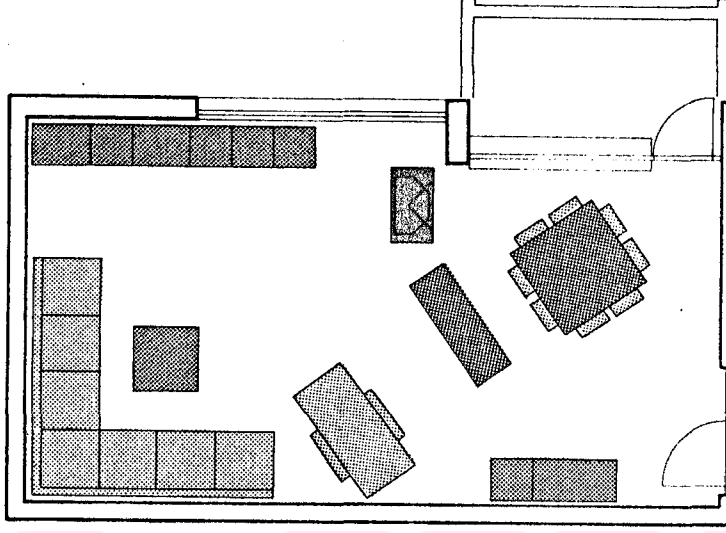
1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

A8

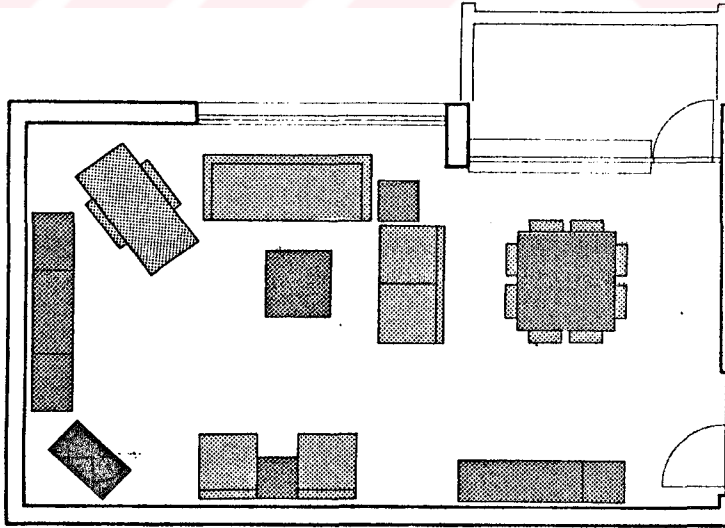
1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

A9

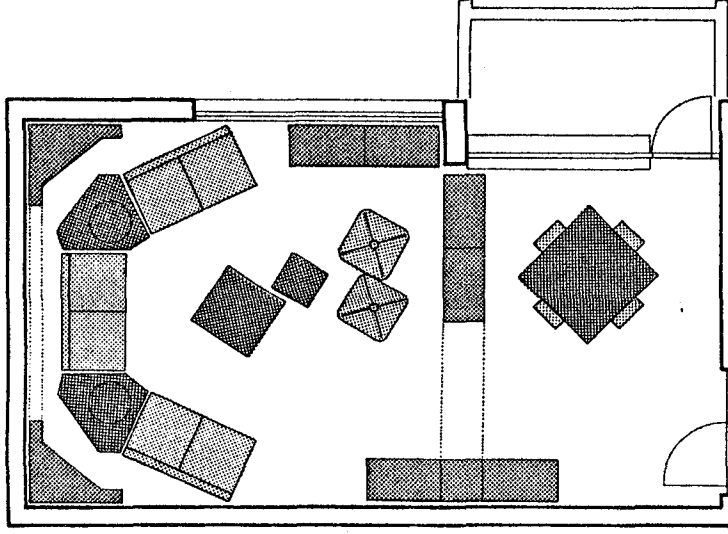
1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

A10

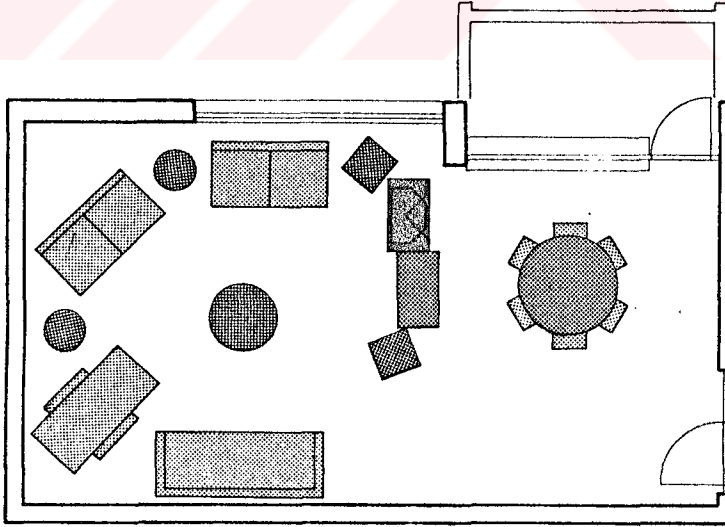
1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

A11

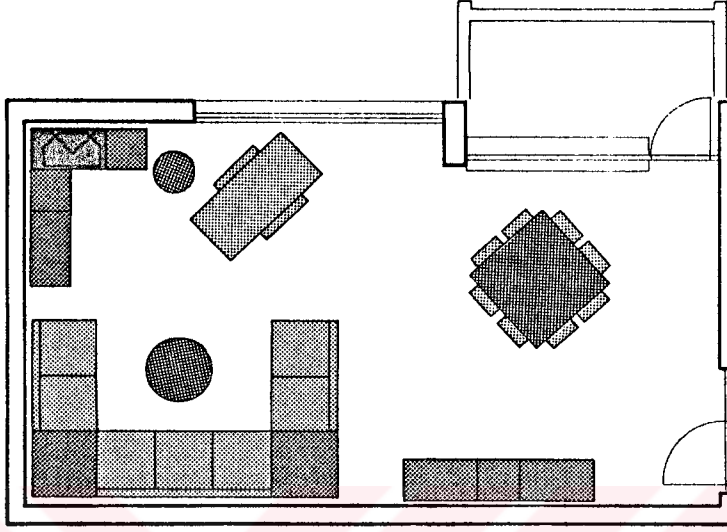
1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

A12

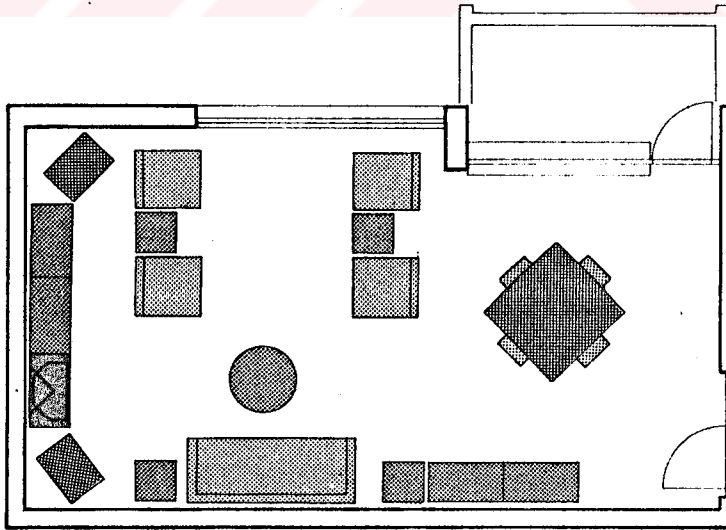
A13

1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

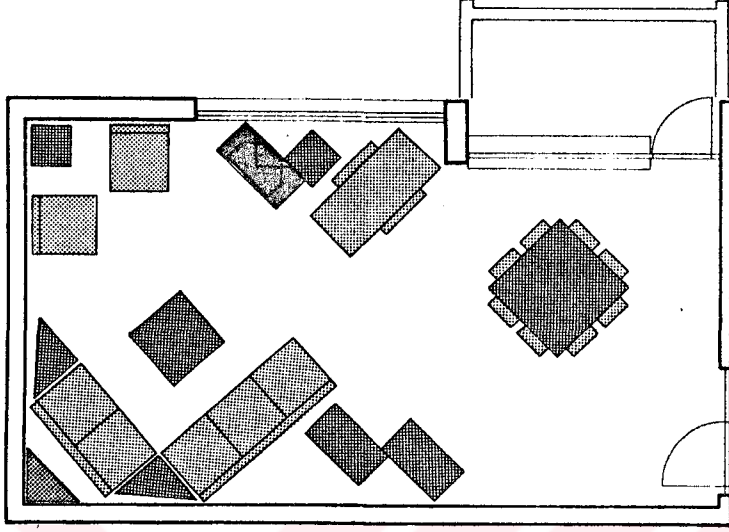
A14

1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

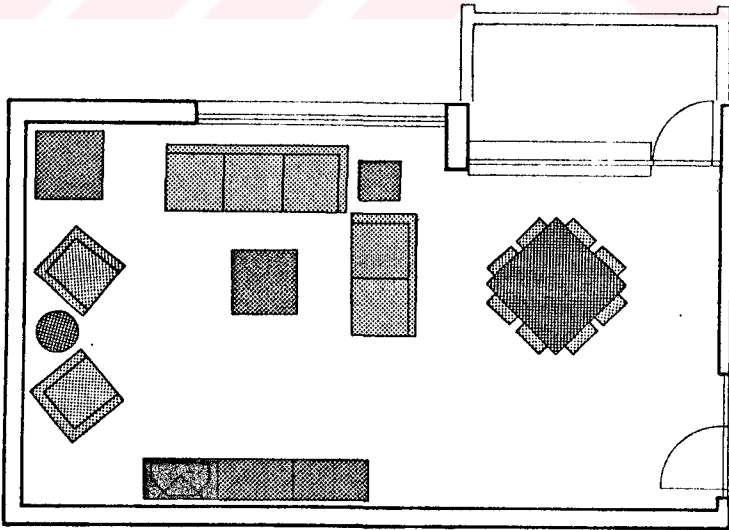
1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

A15

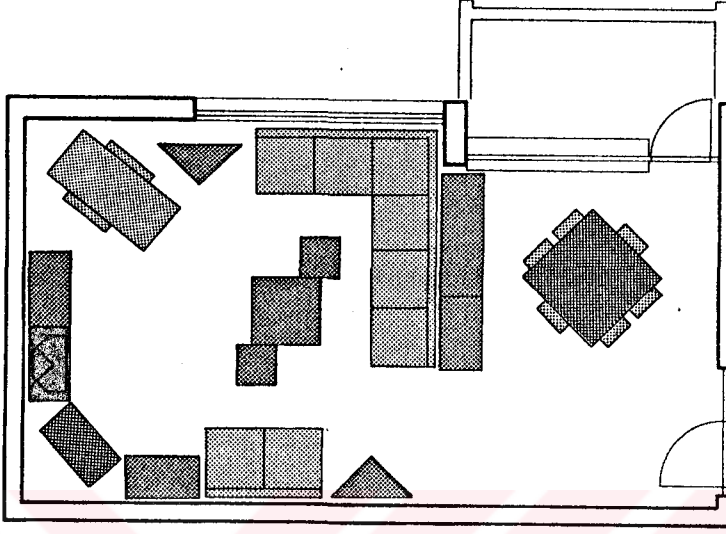
1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

A16

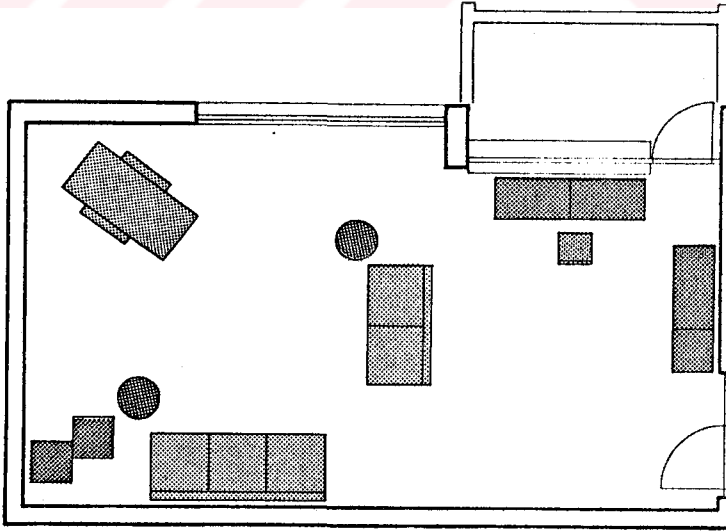
Á17

1. DENEK GRUBUNA AIT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

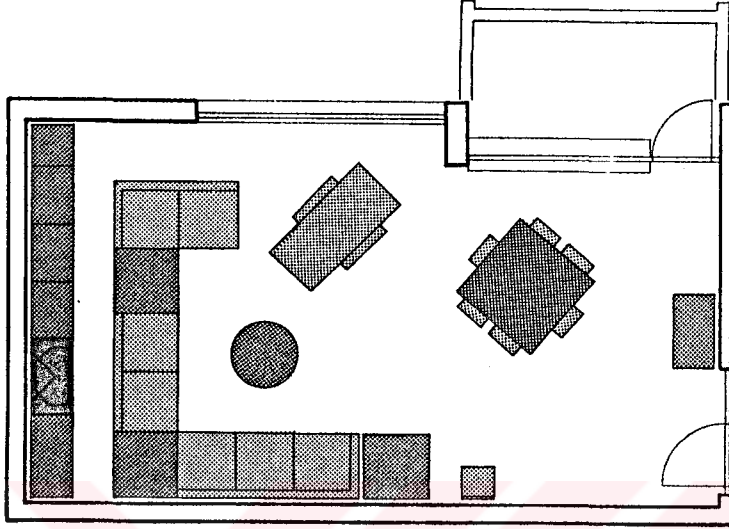
Á18

1. DENEK GRUBUNA AIT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

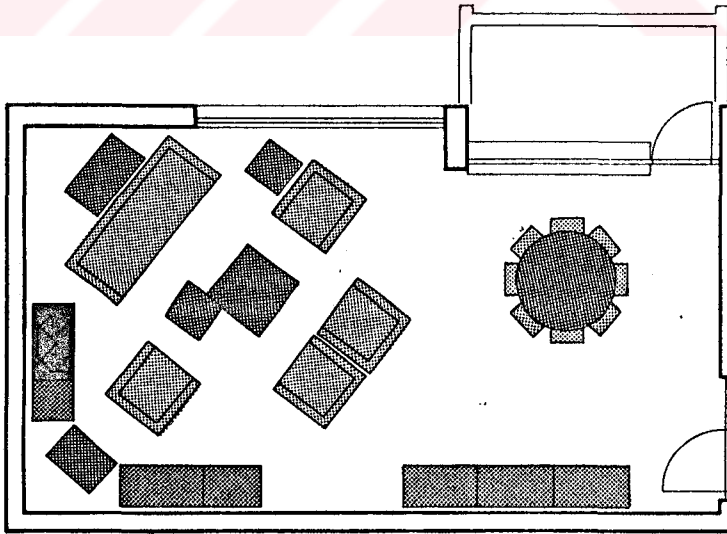
1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

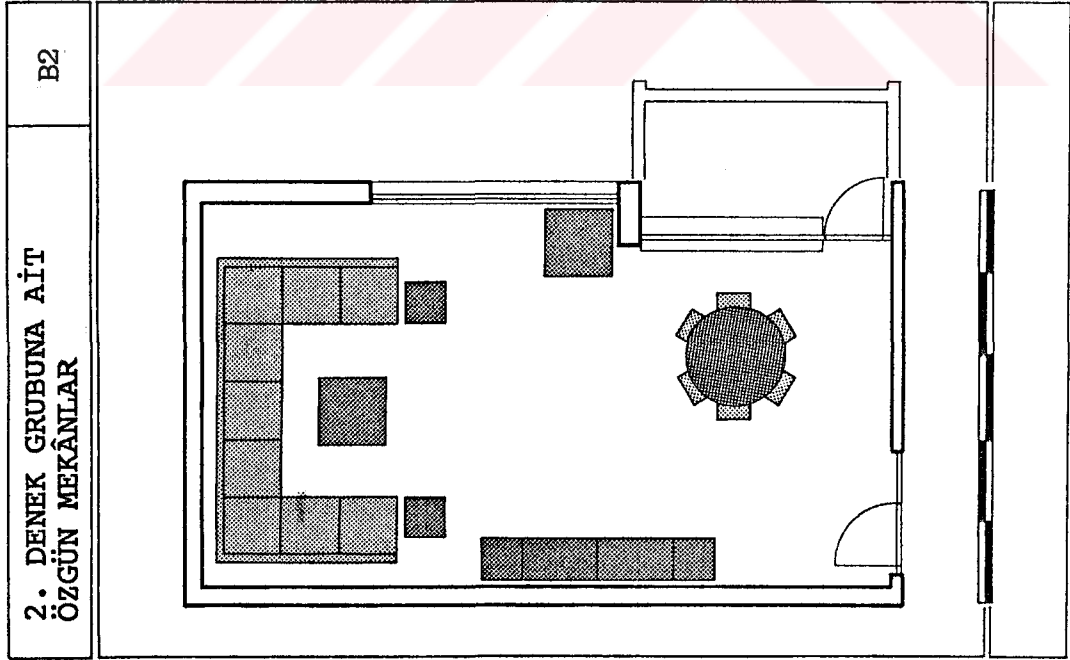
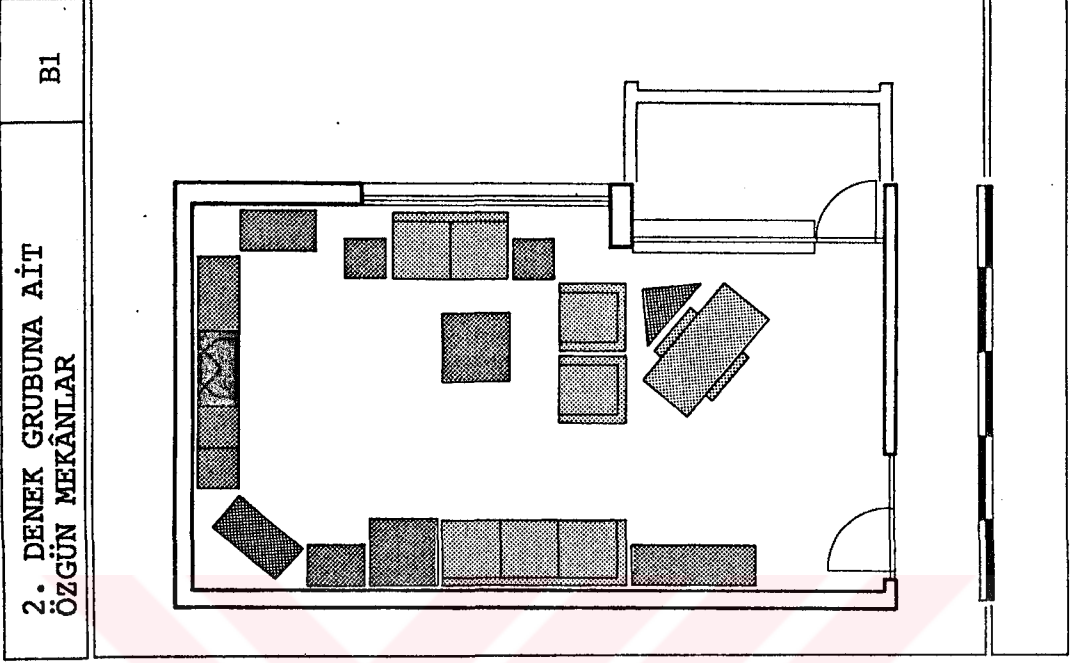
A19

1. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

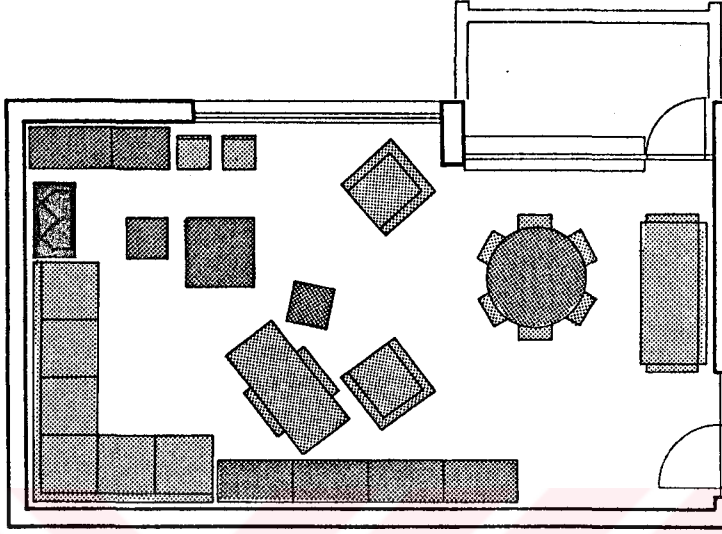
A20

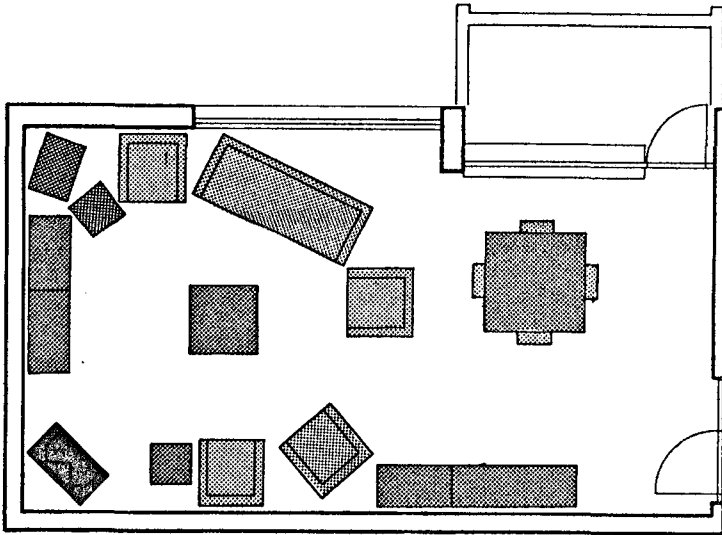
B3

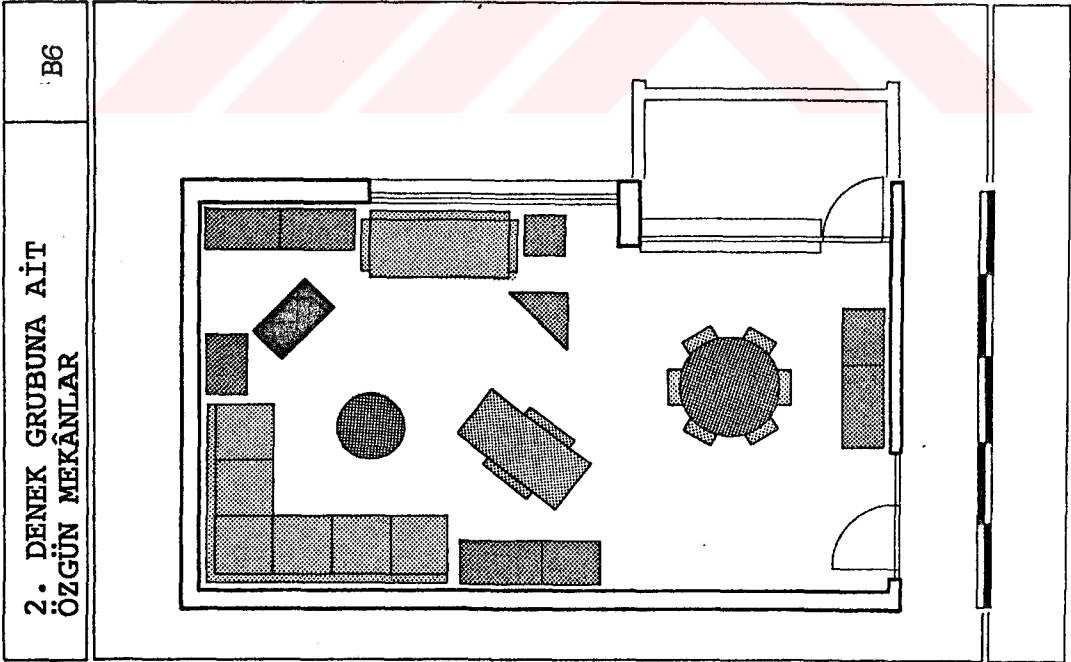
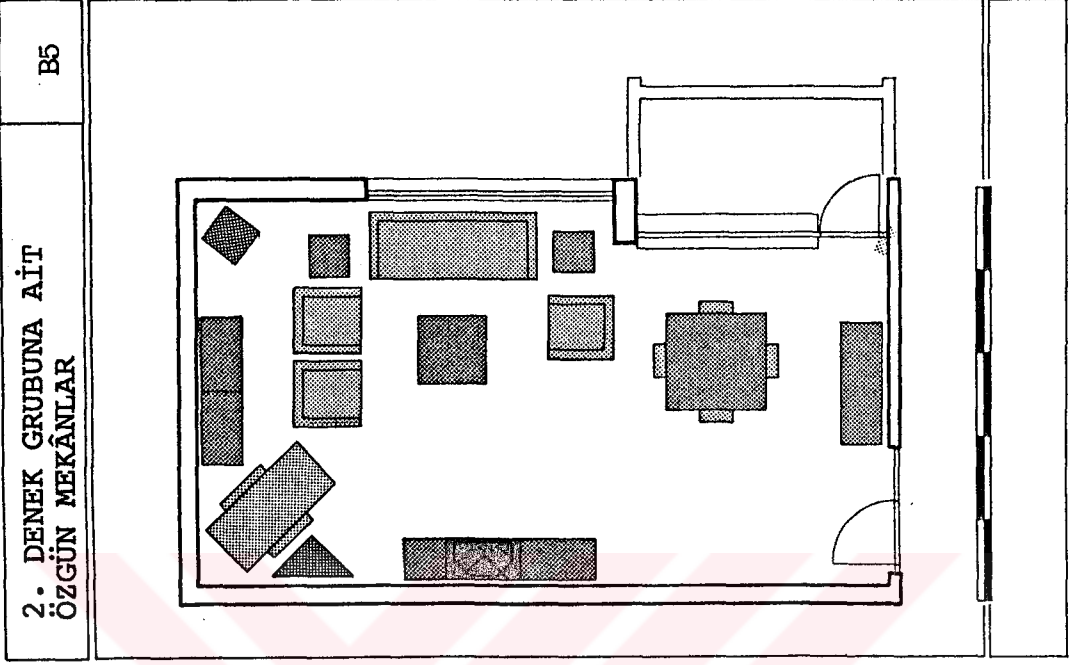
2. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

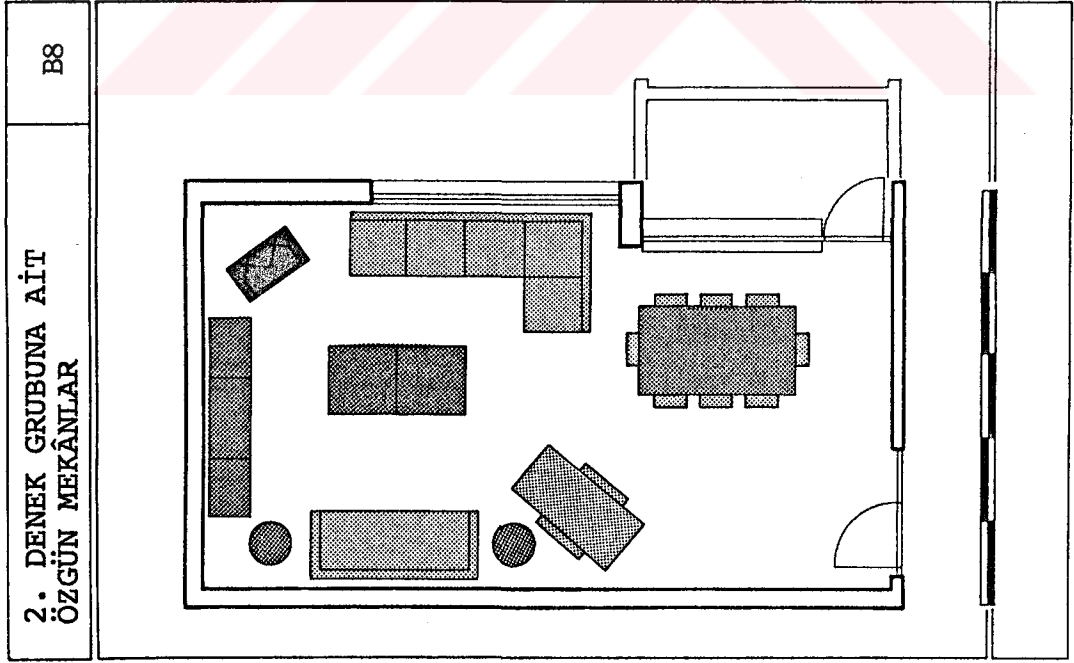
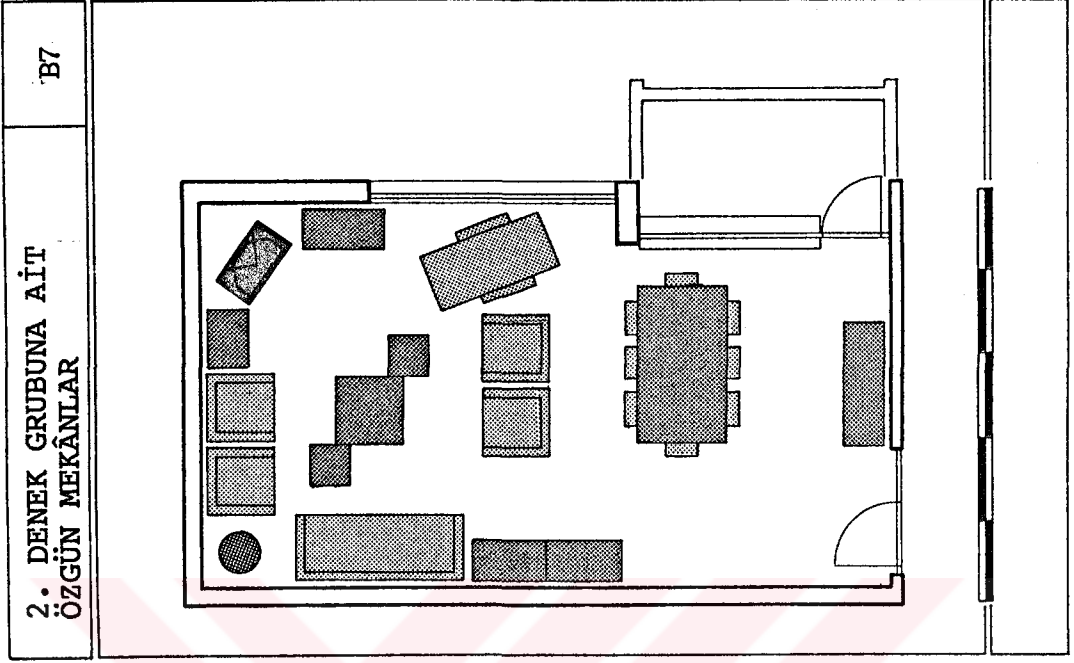

B4

2. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

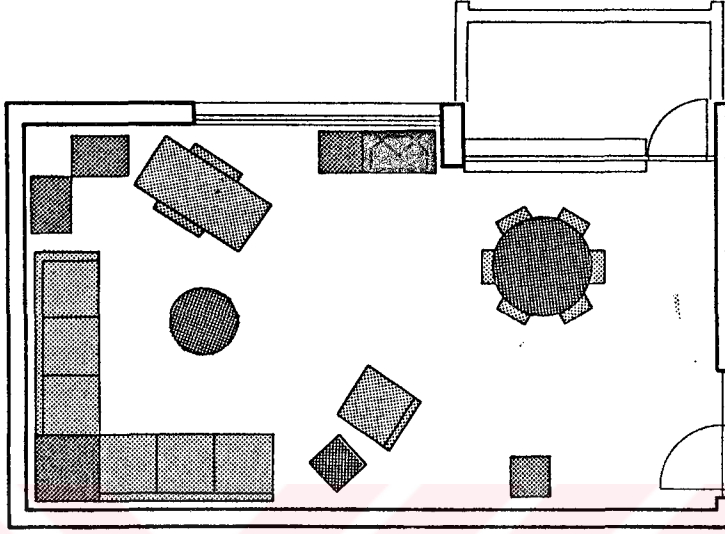

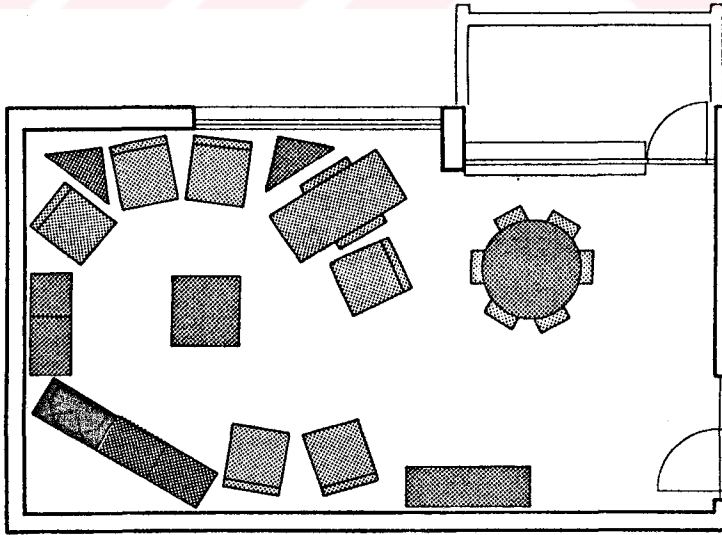
B9

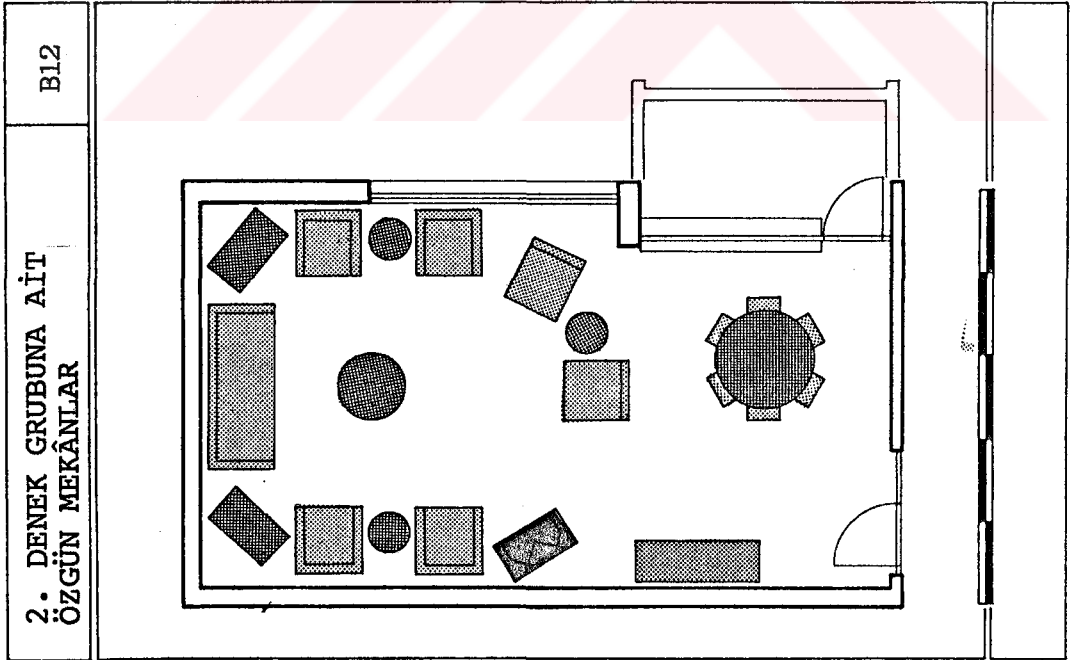
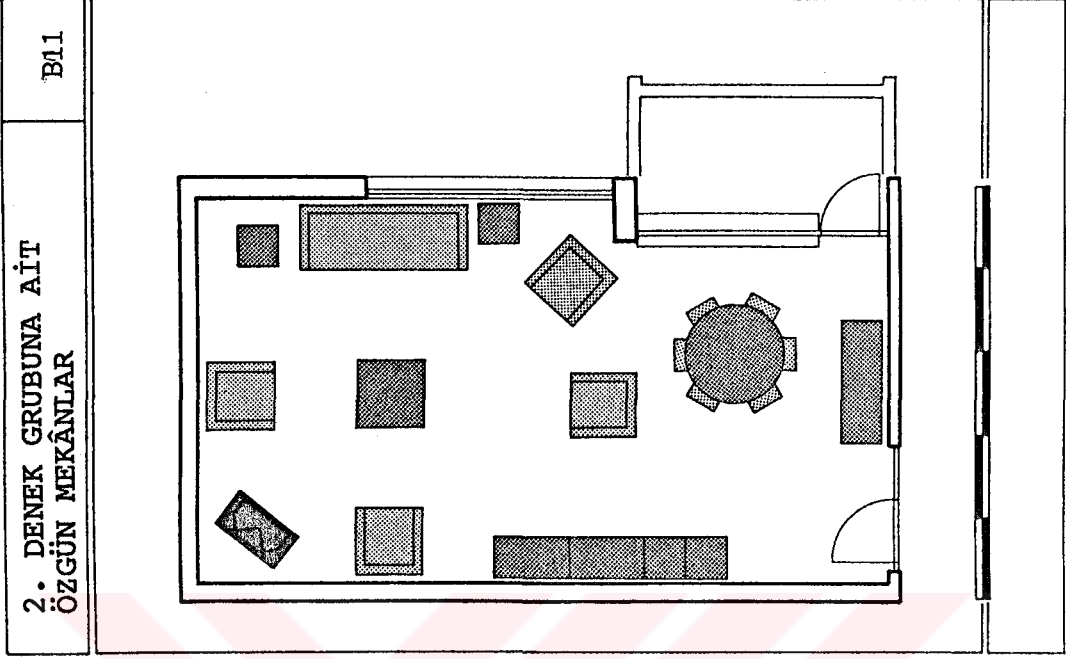
2. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

B10

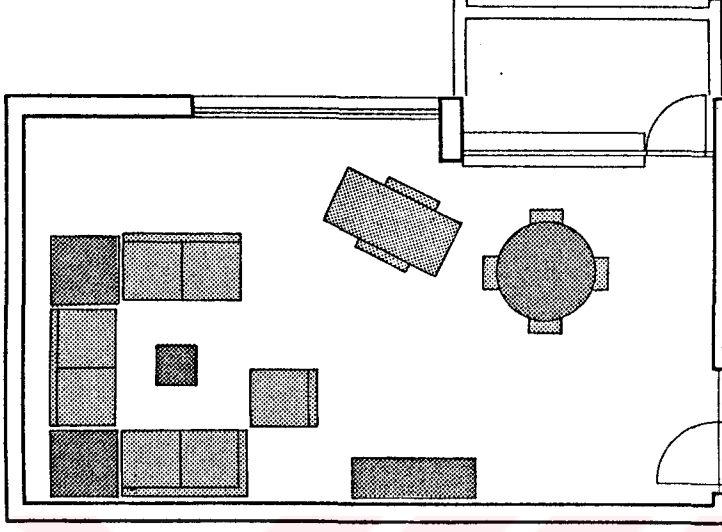
2. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

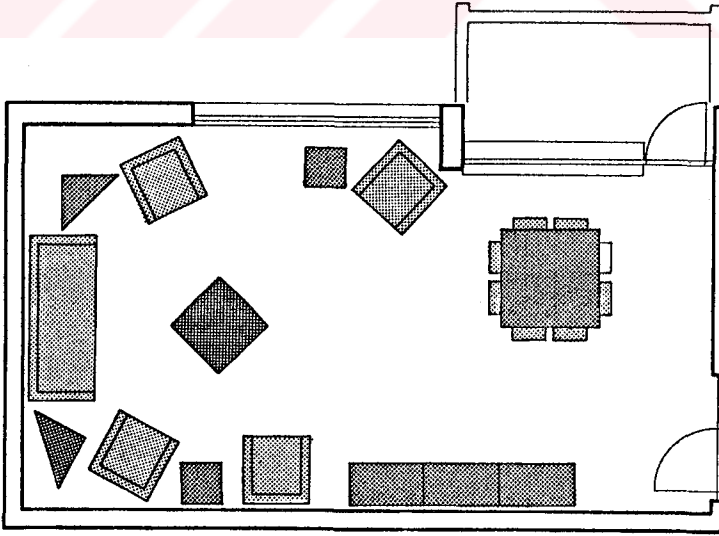
B13

2. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

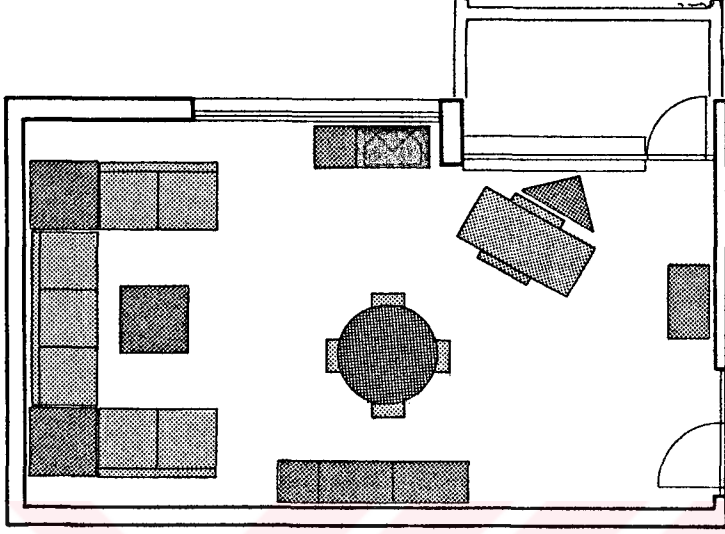
B14

2. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

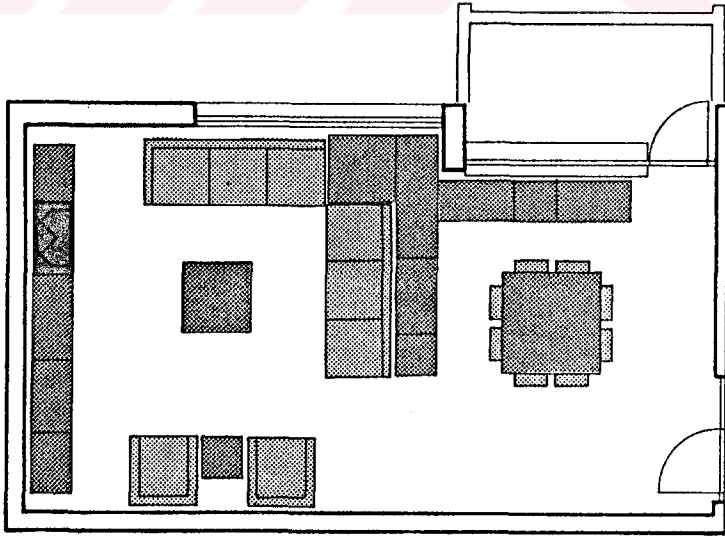
B15

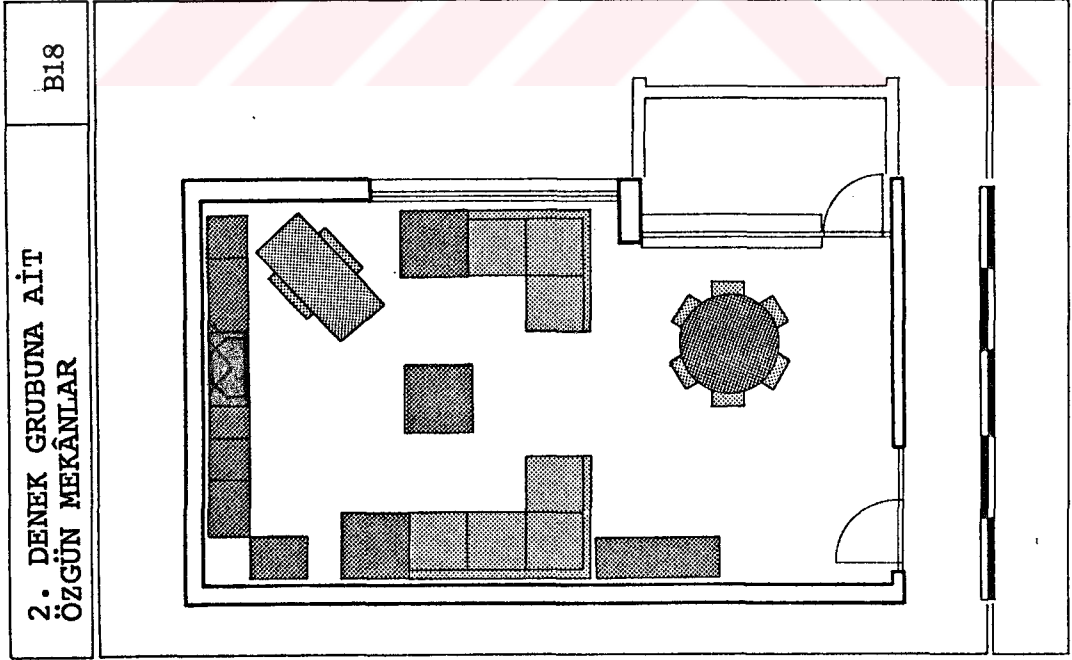
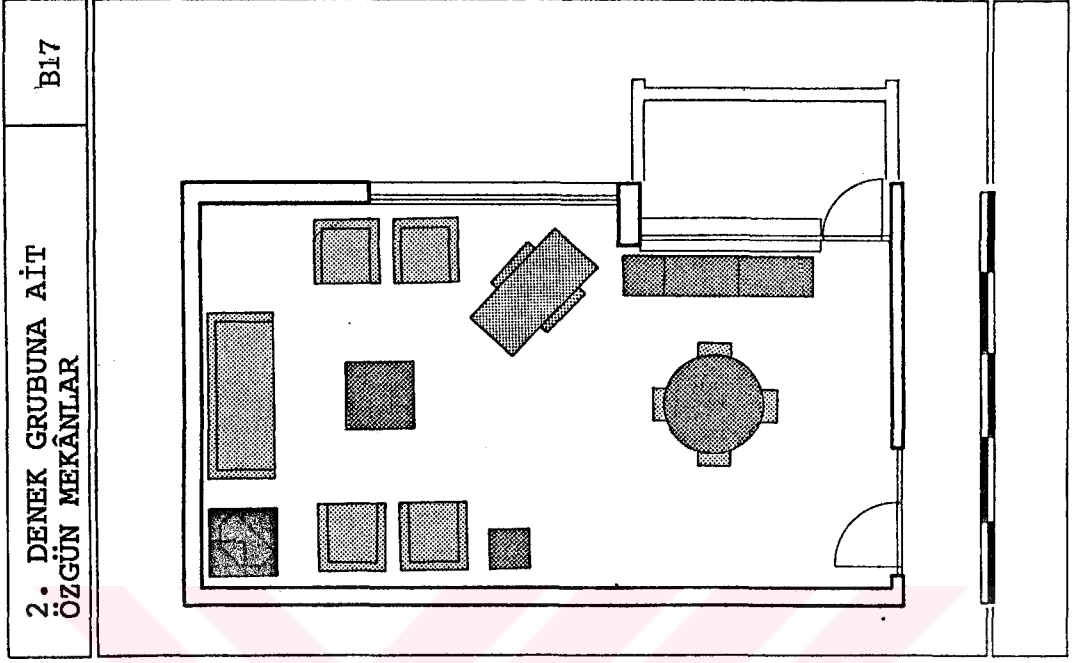
2. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

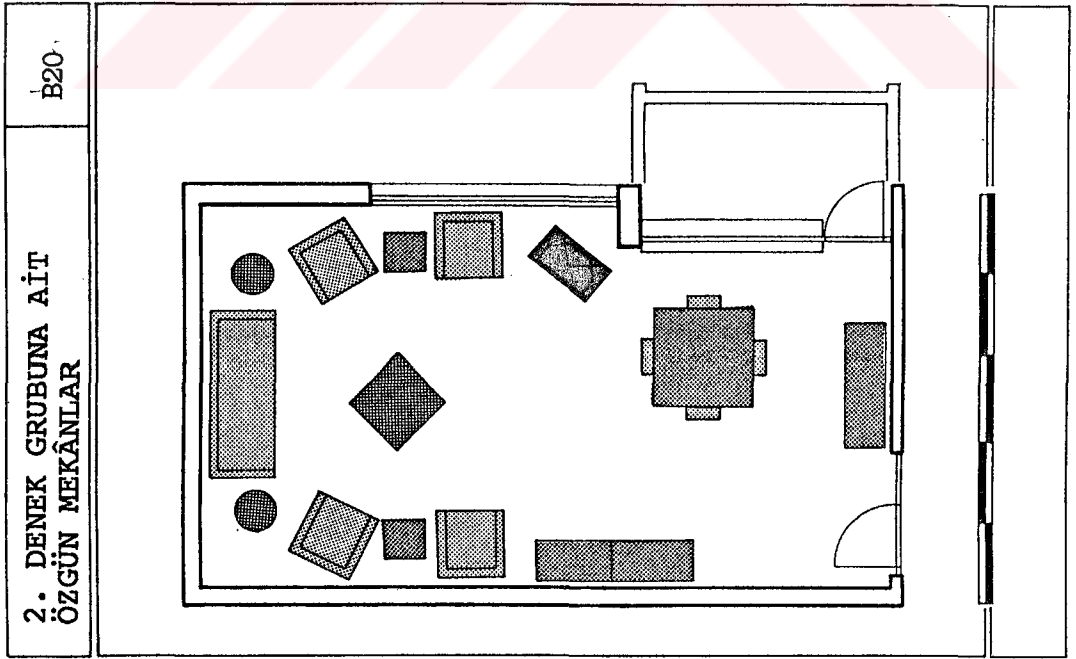
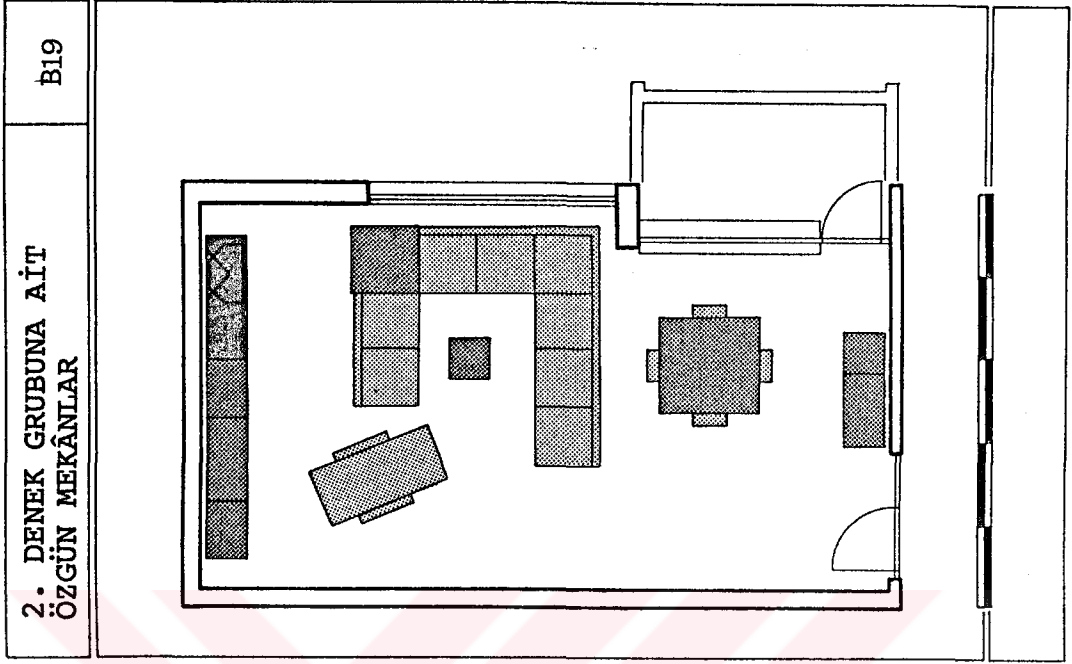

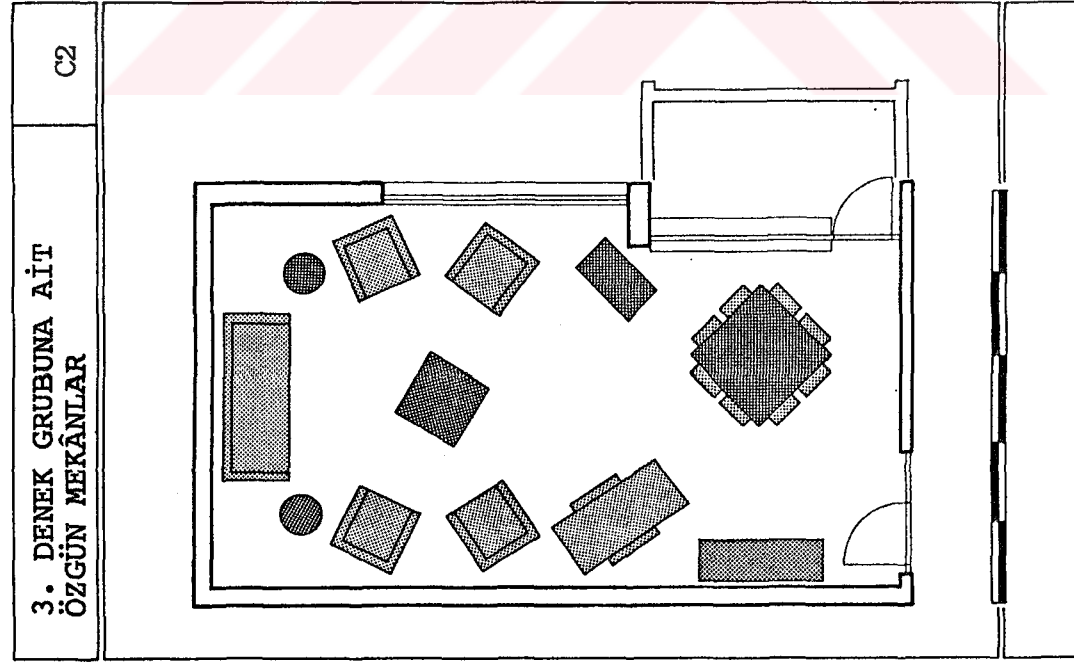
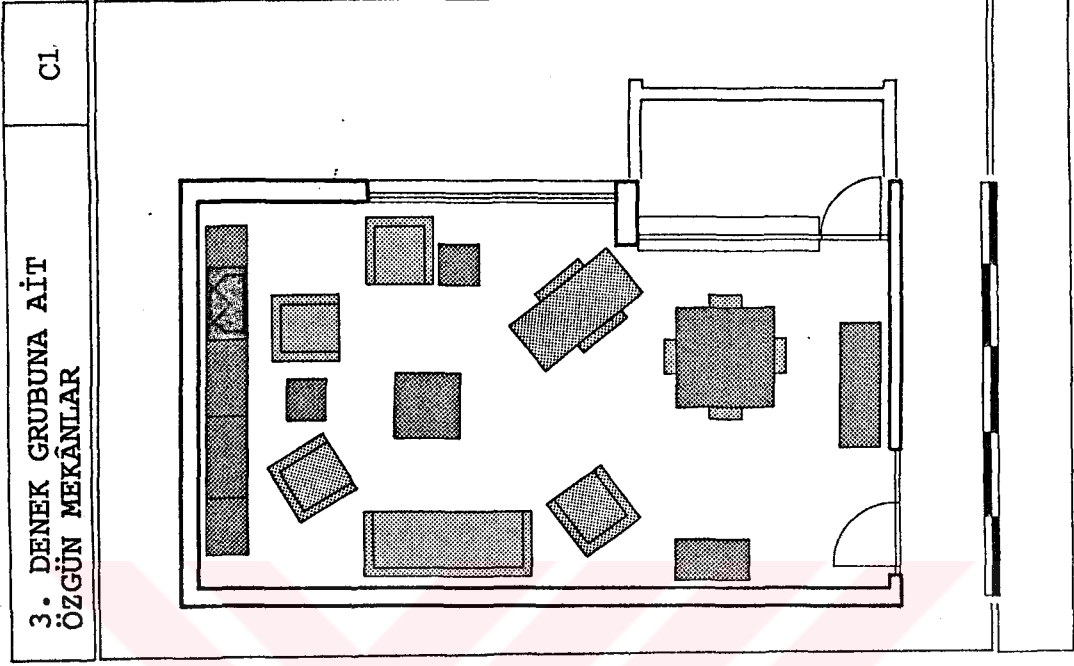
B16

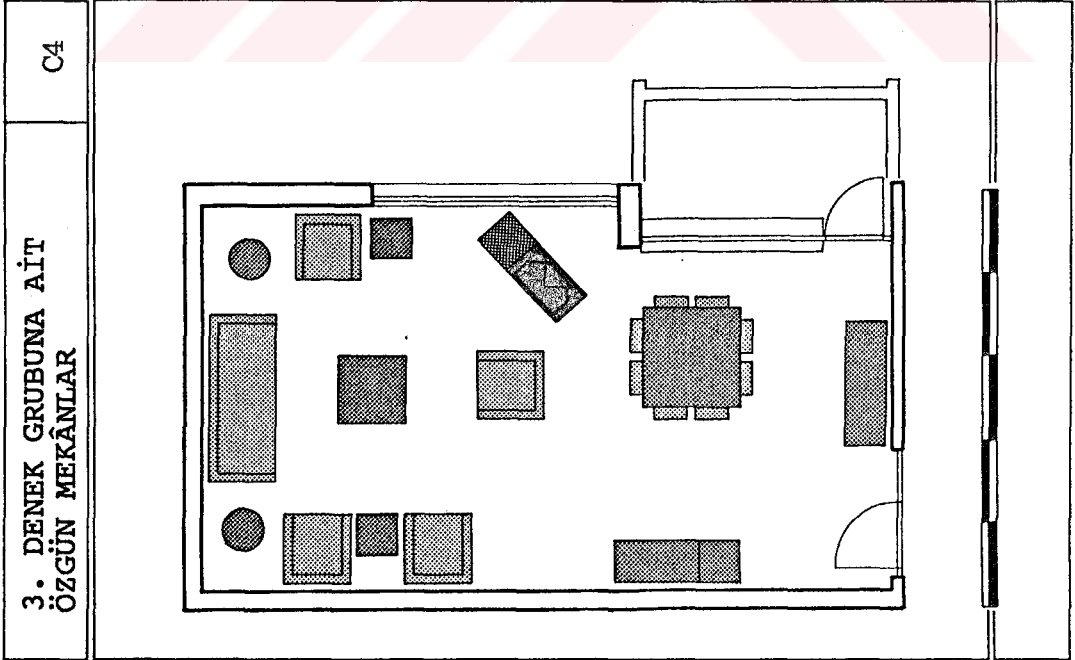
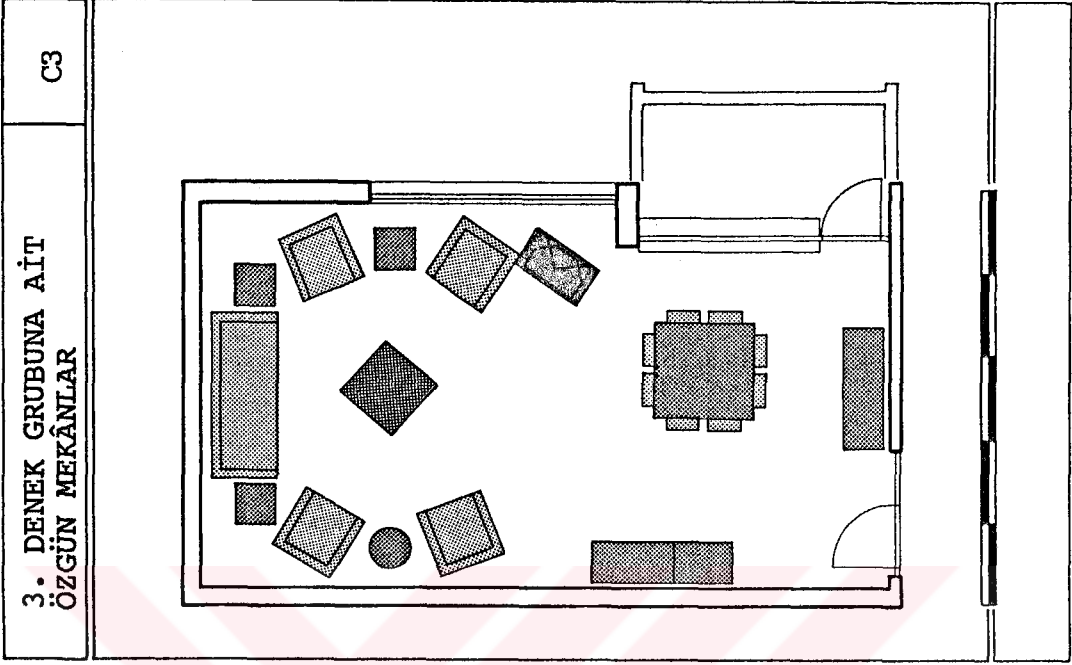
2. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

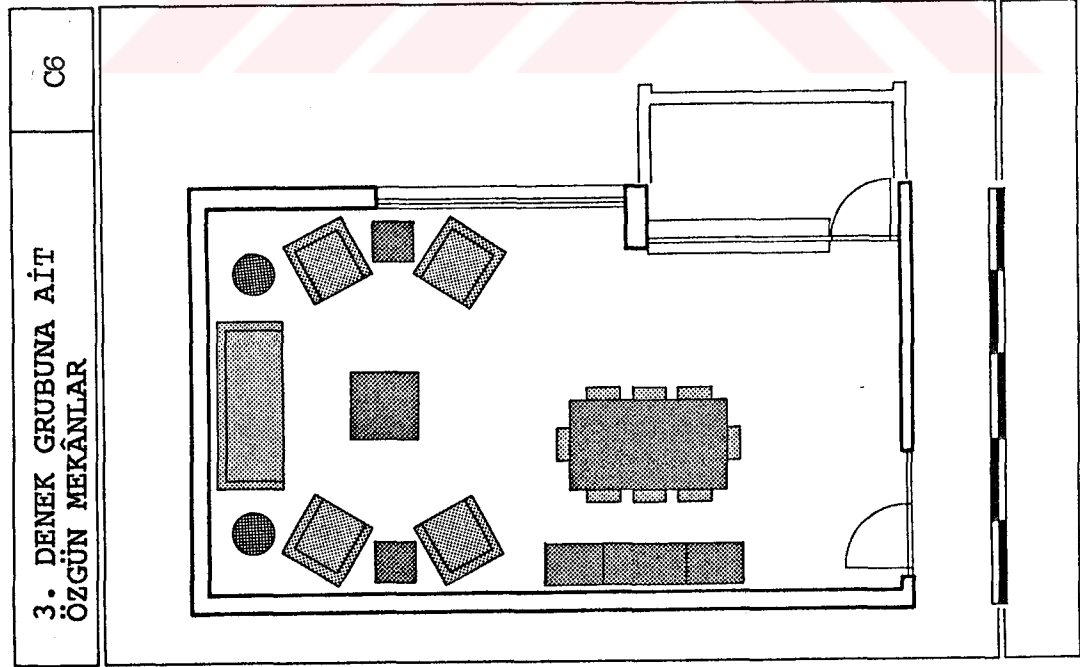
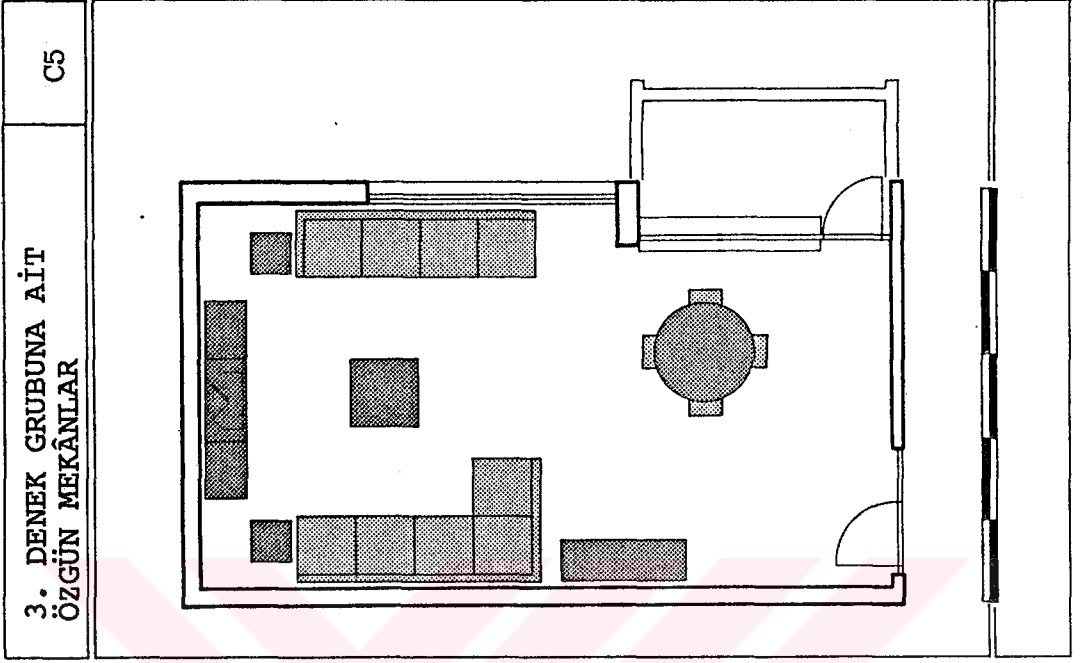

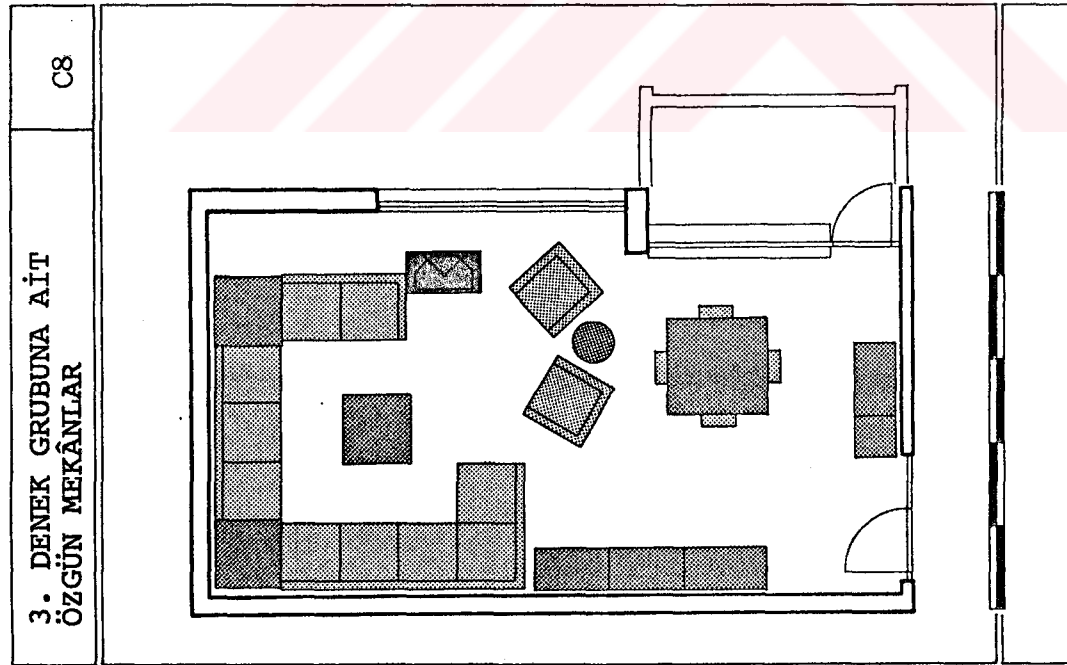
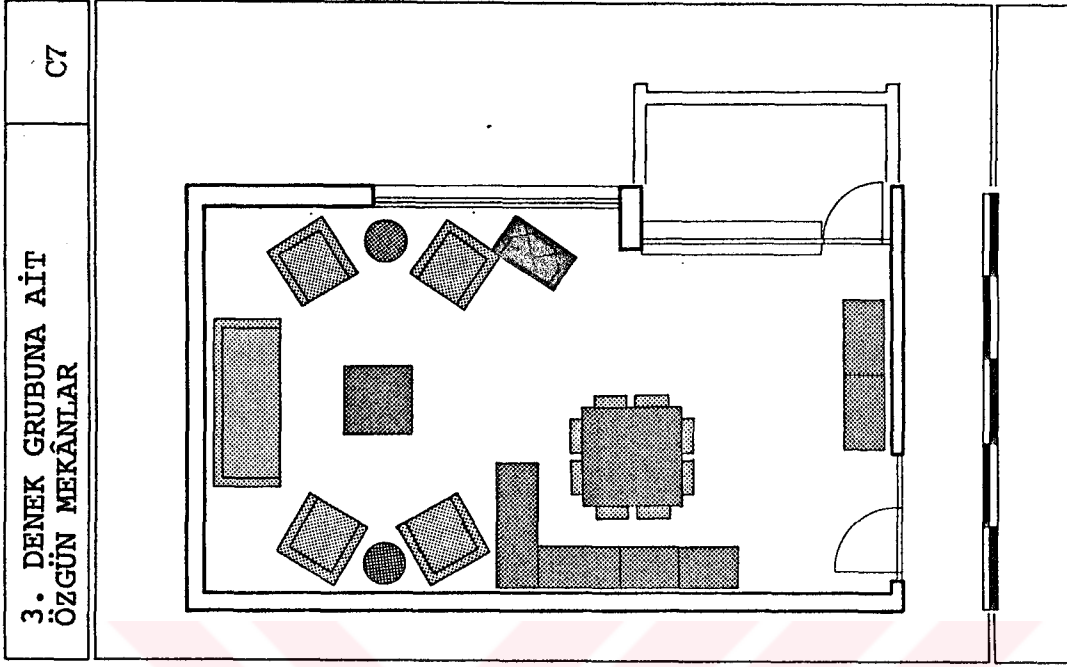

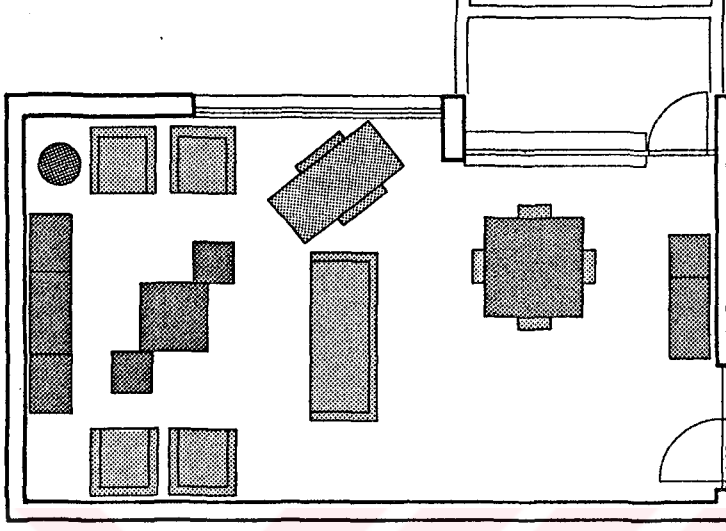

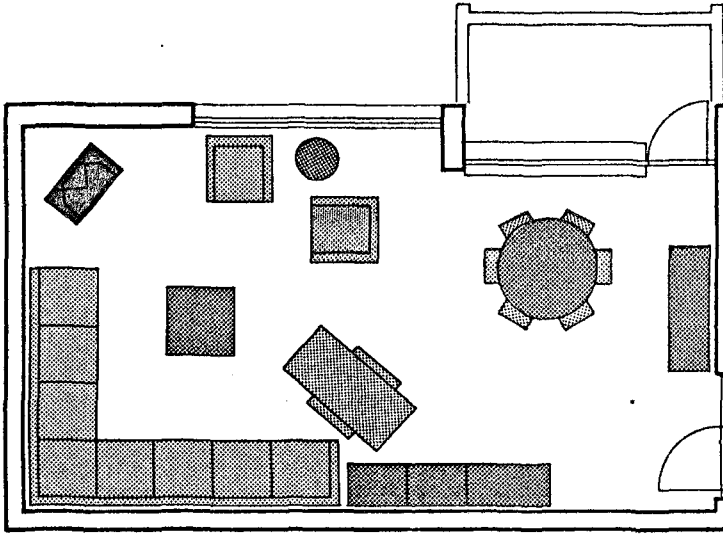
C9

3. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

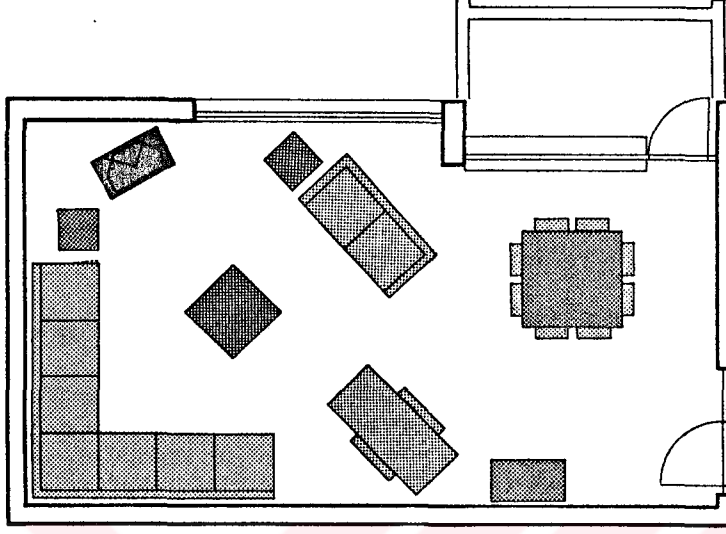
C10

3. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

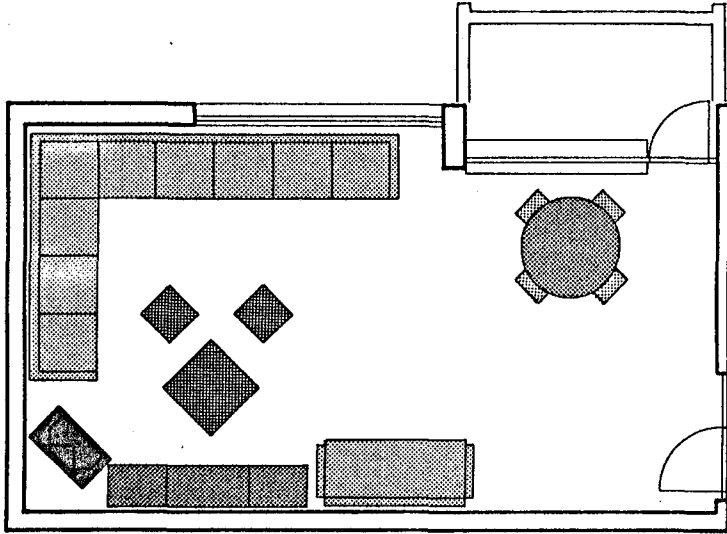
C11

3. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

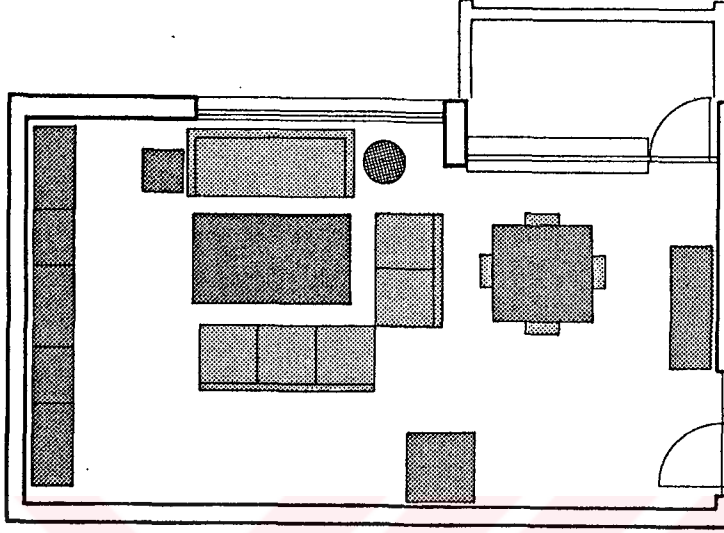
C12

3. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

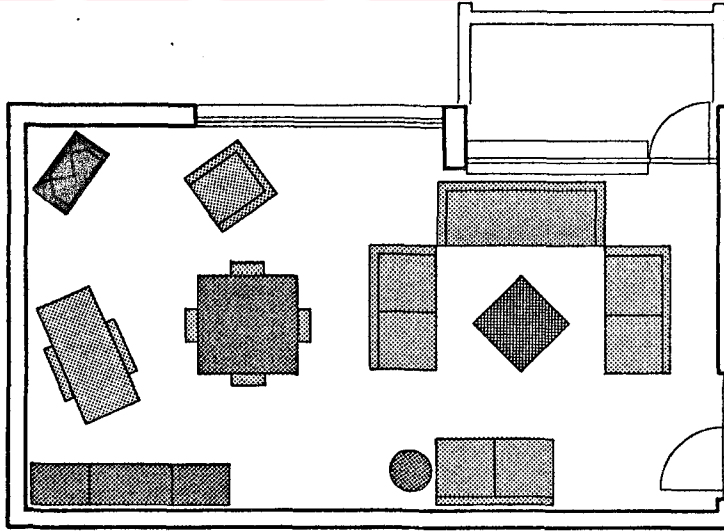
3. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

C13

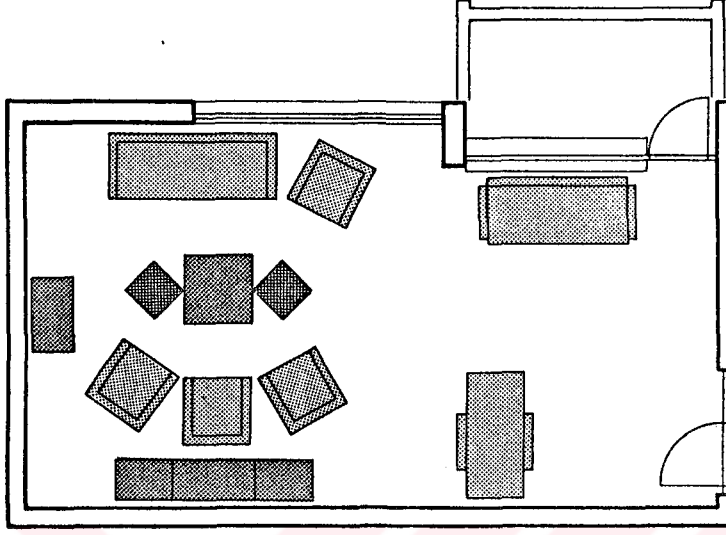
3. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

C14

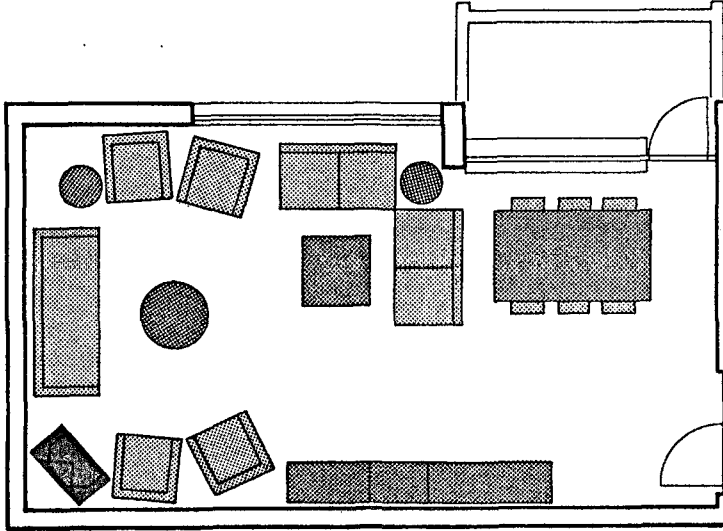
C15

3. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

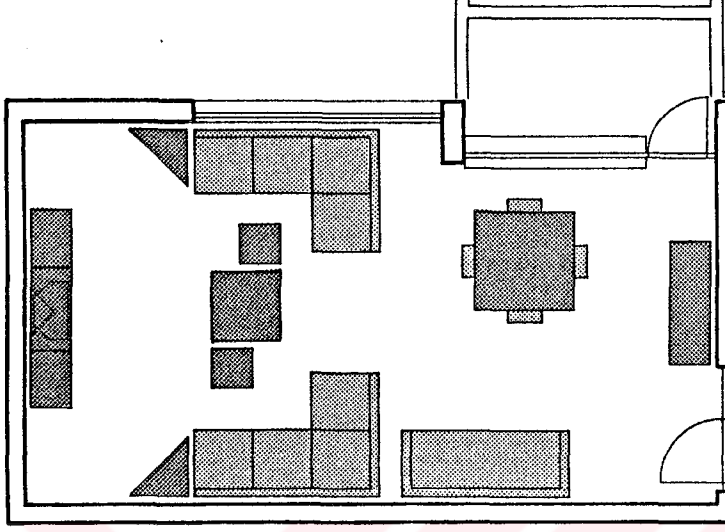
C16

3. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

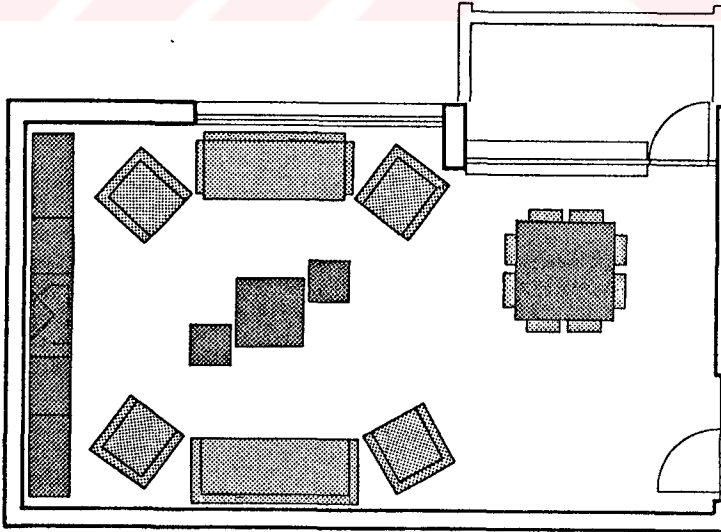
3. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

C17

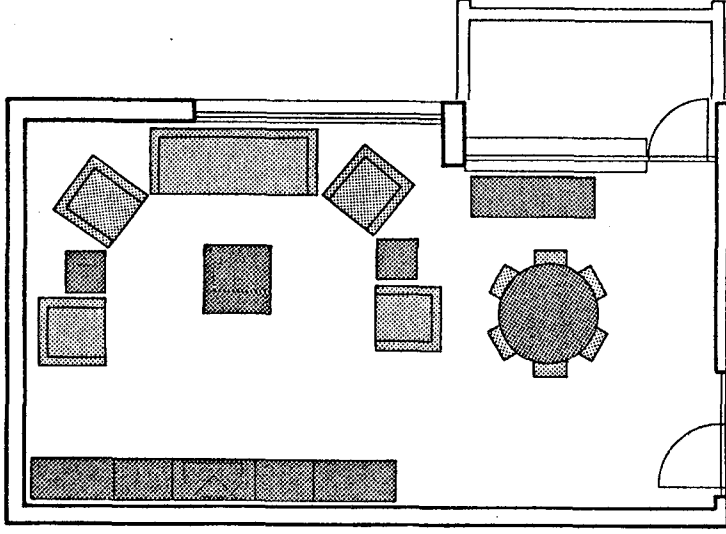
3. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

C18

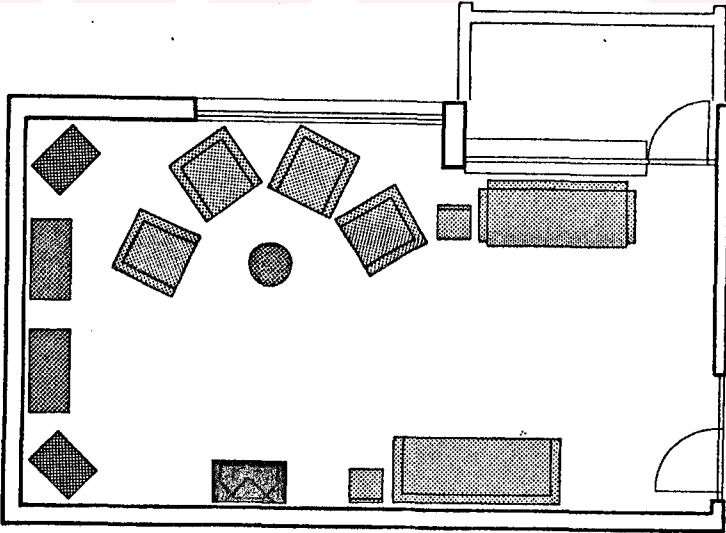
C19

3. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

C20

3. DENEK GRUBUNA AİT
ÖZGÜN MEKÂNLAR

Ek Tablo 3: Pilot Mekânların Değerlendirme Modeli ile Analizi

Ek Tablo 4: Denek Gruplarının Oluşturduğu Özgün
Mekânların Değerlendirme Modeli ile Analizi

ÖZGEÇMİŞ

02.09.1964 yılında Trabzon'da doğdu. İlk öğrenimini Trabzon Özel Gülbahar İlkokulunda, orta öğrenimini ise Trabzon Fatih Lisesinde tamamladı. Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümünde 1981 yılında başladığı lisans öğrenimini 1985 yılında, aynı üniversitede başladığı yüksek lisans öğrenimini ise 1988 yılında tamamladı. 1986 yılında KTÜ Mimarlık Bölümü Bina Bilgisi Anabilim Dalına Araştırma Görevlisi olarak atandı. Halen KTÜ Mimarlık Bölümünde çalışmalarını sürdürmekte, İngilizce bilmektedir. Evli ve bir çocuk annesidir.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ